

4

69

ΕΕΣ

Καταγραφή Α. Μηνιαίου (H)

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
960

Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΓΓΕΚΡΙΜΕΝΗ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ", Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

4 69 ΕΕΣ
Α. ΚΟΝΤΟΜΑΡΗ - ΗΛ. ΜΗΝΙΑΤΗ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΙΑ

ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ Ε' ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

Αριθμός εγκριτικής απόφασεως 61330/3-7-52

Κατεχωρίσθη εις τὸ εἶδ. βιβλ. δωρεῶν
ὑπ' αὐτ. ἀριθ. 1976, 8/9/52

21.198

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,"

ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.

38—ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ—38

1952

002
Κ1Σ
ΣΤ2Α
960

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουν τὴν ὑπογραφὴν ἑνὸς τῶν συγγρα-
φέων καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Βιβλιοπωλείου τῆς «Ἑστίας».

Μ. Κοτταράς

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Χριστιανική Ἐκκλησία λέγεται τὸ σύνολον τῶν ἀνθρώπων, ποὺ πιστεύουν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὸν ἀναγνωρίζουν ὡς ἰδρυτὴν τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι λέγονται μὲ ἓν ὄνομα Χριστιανοί.

Κάθε θρησκεία ἔχει τὴν ἱστορίαν της. Ἔτσι καὶ ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἔχει τὴν ἰδικήν της, ἡ ὁποία λέγεται Χριστιανικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Αὕτὴ μᾶς διδάσκει ὅλα ὅσα ἔγιναν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας ἀπὸ τὴν ἐποχὴν, ποὺ ἴδρυσεν αὐτὴν ὁ Χριστός, ἕως σήμερον, καὶ διαιρεῖται εἰς 4 μεγάλας περιόδους.

Ἡ πρώτη περίοδος χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ μέχρι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου (1 - 313 μ. Χ.).

Ἡ δευτέρα περίοδος ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ σχίσματος τῶν Ἐκκλησιῶν (313 - 867 μ. Χ.).

Ἡ τρίτη περίοδος ἀπὸ τοῦ σχίσματος τῶν Ἐκκλησιῶν μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως 867 - 1453 μ. Χ.).

Ἡ τετάρτη περίοδος ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως μέχρι σήμερον (1453 - 1950 μ. Χ.).

2. ΩΦΕΛΕΙΑΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ὅλα αὐτά, ποὺ θὰ μάθωμεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν, ἔχουν σπουδαίαν ἀξίαν καὶ ὠφέλειαν δι' ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς, διότι 1) θὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ ἐννοήσωμεν καλύτερά τὰ ἄλλα θρησκευτικὰ μαθήματα 2) θὰ μᾶς δείξουν τὴν μεγάλην δύναμιν, ποὺ ἔχει ἡ χριστιανικὴ θρησκεία νὰ ἐξημερώνη καὶ νὰ ἐξευγενίξη τὸν ἄνθρωπον 3) θὰ μᾶς κίμουν περισσότερον εὐσεβεῖς καὶ καλοὺς χριστιανούς καὶ 4) θὰ μᾶς διδάξουν ὅλα ὅσα ἔγιναν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους. Ἔτσι θὰ ἠμποροῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν καὶ νὰ ἐξηγήσωμεν ὅλα ὅσα γίνονται καὶ σήμερον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ ἀφοῦ γνωρίσωμεν καὶ κατανοήσωμεν ὅλα αὐτά, θὰ δοξάζωμεν τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ θαυμάζωμεν τὴν δύναμιν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας.

Ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ μὲ ὅλους τοὺς διωγμοὺς ποὺ ἔπαθεν, μὲ ὅλον τὸν παρὰ τῶν ἐχθρῶν της φοβερόν πόλεμον, δὲν ἐνίκηθη, ἀλλὰ ἐνίκησε καὶ ἐθριάμβευσεν. Αὐτὸ εἶχεν εἶπει καὶ ὁ Χριστὸς μας ὅτι καμμία δύναμις δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ τὴν νικήσῃ «καὶ πύλαι Ἰερουσὸν κατισχύουσιν αὐτῆς».

Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἐννοοῦμεν ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησ. Ἱστορίας εἶναι ἀναγκαία. Κάθε Χριστιανός, ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ γνωρίξῃ τὴν Ἱστορίαν τῆς θρησκείας του, διὰ νὰ δοξολογῇ τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, νὰ κρατῇ ἀσάλευτον τὴν πίστιν του καὶ νὰ ἀποφεύγῃ κάθε ἀποπλάνησιν ἀπὸ τὸν ἠθικὸν δρόμον καὶ νὰ βαδίζῃ πάντοτε εἰς τὸ ἀληθινὸν φῶς, ποὺ εἶναι μόνον ὁ Χριστὸς μας.

3. Ο ΚΟΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΗΜΕΡΑΣ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ μας εἶναι ἐν πολὺν μεγάλο ἱστορικὸν γεγονός. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἐχώρισε τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου εἰς δύο μεγάλας ἐποχάς, τὴν προχριστιανικὴν ἐποχὴν, καὶ τὴν χριστιανικὴν.

Εἰς τοὺς χρόνους ποὺ ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς, ὅλοι οἱ λαοὶ τοῦ κόσμου τότε ἀποτελοῦσαν τὴν ἀπέραντον Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν, ὅπως διδάσκεσθε ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς τάξεώς σας. Οἱ λαοὶ αὐτοὶ ἐπίστευαν εἰς πολλοὺς θεοὺς καὶ ἐπροσκυνοῦσαν τὰ εἰδωλά των, δηλαδὴ φανταστικὰ ὁμοιώματά των. Ἦσαν εἰδωλολάτραι. Οἱ πολυθεῖσται αὐτοὶ καὶ εἰδωλολάτραι ἐλέγοντο καὶ ἐθνικοὶ διὰ νὰ διακρίνωσιν ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτας, ποὺ ἐπίστευαν αὐτοὶ μόνον εἰς ἓνα Θεόν.

Φανταστικὰ ὁμοιώματα, τὰ ὁποῖα ἐλάτρευαν ἦσαν τὰ διάφορα φαινόμενα καὶ αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως, ποὺ τὰ ἐφαντάζοντο ὡς τὰ πραγματικὰ πρόσωπα τῶν Θεῶν των. Ἐπίστευαν ὅτι ὅσα κακὰ γίνονται εἰς τὸν κόσμον, π. χ. σεισμοί, ἐκρήξεις ἡφαιστείων, καταποντισμοὶ κλπ. εἶναι ἐνέργειαι τῶν θεῶν των. Καὶ διὰ νὰ καθησυχάσουν τὸν θυμὸν των προσέφερον εἰς αὐτοὺς θυσίας ζώων καὶ ἀνθρώπων ἀκόμη.

Τὸ ἡμῖν τοῦ κόσμου τότε ἀπετελεῖτο ἀπὸ δούλους καὶ οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν μονομαχιῶν μετεχειρίζοντο δούλους. Τὴν γυναῖκα τὴν θεωροῦσαν πολὺ κατωτέραν ἀπὸ τοὺς ἄνδρας καὶ τὴν μετεχειρίζοντο ὅπως τοὺς δούλους καὶ τὰ ζῶα των. Οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἦσαν γεμάτοι ἀπὸ διαφόρους κακίας καὶ φοβερά

ἐλαττώματα, ἀφοῦ ἐπίστευαν ὅτι καὶ οἱ θεοὶ τῶν εἶχαν καὶ αὐτοὶ κακίας καὶ ἐχθρας ἀναμεταξύ μων.

Ἀπὸ τέτοιαν θρησκείαν δὲν ἠμποροῦσαν νὰ καταλάβουν ποίαν ἀξίαν ἔχει ἡ ζωὴ καὶ πῶς ἔπρεπε νὰ ζοῦν διὰ νὰ γίνουν καλοὶ ἄνθρωποι. Μόνον ἡ πίστις εἰς ἓνα Θεὸν ἀληθινὸν καὶ πανάγαθον ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ τὸν ἄνθρωπον ἐνάρετον. Καὶ ἐπειδὴ ὁ κόσμος τότε δὲν εἶχε αὐτὴν τὴν πίστιν, ἤρχισε νὰ κἀνῃ σιγὰ σιγὰ κάθε κακὴν πράξιν χωρὶς καμμίαν ἐντροπὴν. Ἡ ἐλεεινὴ αὐτὴ κατάστασις τῶν ἀνθρώπων ὅσον ἐπλησίαζον οἱ χρόνοι τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, τόσον καὶ ἐχειροτέρευε. Καὶ θὰ κατεστρέφετο ἐντελῶς ὁ κόσμος, ἂν δὲν ἦρχετο ὁ Χριστὸς νὰ τὸν σώσῃ.

Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἐθνικοὶ λαοὶ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, ποὺ ἦσαν πολὺ περισσότερον πολιτισμένοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους, δὲν ἦσαν καλύτεροι. Οἱ μόνον ἀπὸ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ποὺ ξεχώριζαν εἰς τὴν θρησκείαν τῶν καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν, ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅπως ἐμάθαμεν εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Οἱ Ἰουδαῖοι ἐπίστευαν εἰς ἓνα Θεὸν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πατριάρχου Ἀβραάμ. Ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ νομοθέτου Μωϋσέως, καὶ εἰς τὴν θρησκείαν καὶ τὸν βίον τῶν, γίνονται τελειότεροι. Εἶχεν ὁμως ἡ θρησκεία αὐτὴ καὶ τὰ ἐλαττώματά της. Θὰ ἐχρησίμευε μόνον διὰ νὰ προετοιμάσῃ τὴν τελείαν θρησκείαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐπίστευαν ὅτι ὁ Θεὸς τῶν εἶναι Θεὸς μόνον αὐτῶν. Ἡ λατρεία τῶν ἐγίνετο μὲ θυσίας σφαγίων ζώων καὶ ἄλλων. Ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι ἐπῆγαν καὶ κατώκησαν εἰς τὴν Χαναὰν παρ' ὀλίγον νὰ γίνουν εἰδωλολάτραι.

Οἱ προφῆται τότε, ποὺ ἦσαν τὰ ἐκλεκτὰ πρόσωπα τοῦ Θεοῦ, κατῳρθωσαν νὰ τοὺς σώσουν ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρεία. Ὅταν ἔλειψαν οἱ προφῆται, οἱ Ἰουδαῖοι ἐλησμόνησαν τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων τῶν καὶ ἔπαυσαν νὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον. Ἐλάτρευαν τὸν Θεὸν μὲ προσευχὰς καὶ μὲ θυσίας χωρὶς ὁμως νὰ κἀνουν καὶ καλὰ ἔργα. Καὶ ἔτσι ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς ἄρχισε νὰ λησμονῇ τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἁμαρτάνῃ, ὅπως καὶ οἱ ἐθνικοὶ. Καὶ ὅσον ἐπλησίαζαν οἱ χρόνοι τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Χριστοῦ, τόσον ἐχειροτέρευεν ἡ κατάστασις τῶν. Αἴτιοι τῆς χειροτερεῦσεως αὐτῆς ἦσαν οἱ διδάσκαλοι τῶν Φαρισαῖοι, Σαδδουκαῖοι καὶ οἱ Γραμματεῖς, ὅπως ἐμάθαμεν εἰς τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν εὗρίσκετο ἡ θρησκεία καὶ ἡ ζωὴ

τοῦ κόσμου κατὰ τὴν ἐποχὴν, ποὺ ἐγεννήθη ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός μας ἐγεννήθη εἰς τὴν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὰ 750 ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς κτίσεως τῆς Ρώμης, ἀπὸ Πνεῦμα ἅγιον καὶ ἀπὸ τὴν Μαρίαν τὴν Παρθένον.

Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγένινεν ἄνθρωπος καὶ ἡ διδασκαλία διεδόθη ἀπὸ τὴν Γαλιλαίαν καὶ τὴν Ἰουδαίαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ὁ Χριστὸς ἄρχισε τὴν διδασκαλίαν του εἰς ἡλικίαν 30 ἐτῶν, ἀμέσως ἔπειτα ἀπὸ τὸ Βάπτισμά του ἀπὸ τὸν βαπτιστὴν Ἰωάννην. Ὁ Ἰωάννης εἶχε προετοιμάσει τὸν δρόμον εἰς τὸν Χριστὸν μὲ τὸ κήρυγμα τῆς μετανοίας.

Βοηθοὺς εἰς τὸ ἔργον του εἶχεν ὁ Χριστὸς πολλοὺς μαθητάς καὶ ἰδιαίτερα τοὺς δώδεκα μαθητάς, δηλαδή 1) τὸν Σίμωνα Πέτρον 2) τὸν Ἀνδρέαν, ἀδελφὸν τοῦ Πέτρου, υἱοὺς Ἰωᾶ 3) τὸν Ἰάκωβον, 4) τὸν Ἰωάννην, ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου, υἱοὺς τοῦ Ζεβεδαίου 5) Φίλιππον 6) τὸν Ναθαναὴλ ἢ Βαρθολομαῖον, 7) τὸν Θωμᾶν 8) τὸν Ματθαῖον, τὸν τελώνην 9) τὸν Ἰάκωβον, υἱὸν τοῦ Ἀλφαίου, 10) τὸν Θαδδαῖον ἢ Λεββαῖον, 11) τὸν Σίμωνα τὸν Ζηλωτὴν καὶ 12) Ἰούδαν τὸν Ἰσκαριώτην. Πῶς ἔζησε ὁ Χριστὸς εἰς τὸν κόσμον, τί ἐδίδαξε καὶ ποῖα θαύματα ἔκαμεν. ἐμάθομεν πέρυσι ἀπὸ τὴν Κατὴν Διαθήκην. Πῶς κατόπιν συνελήφθη ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ἐσταυρώθη, ἐτάφη καὶ ἀνέστη ἐπίσης ἦσαν τὰ μαθήματά μας τοῦ περασμένου χρόνου. Ἐμάθομεν ἀκόμη ὅτι 40 ἡμέρας μετὰ τὴν Ἀνάστασιν του ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

Ὅταν ἔστελλεν τοὺς μαθητάς του ὁ Ἰησοῦς νὰ κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιον, τοὺς εἶπε: «καθὼς με ἔστειλε ὁ Πατήρ μου, καὶ ἐγὼ σᾶς ἀποστέλλω». Ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἔλαβον τὸ ὄνομα «Ἀπόστολοι».

Καί, ὅπως θὰ ἴδωμεν εἰς τὸ βιβλίον μας, οἱ Ἀπόστολοι, ἀφοῦ ἐφωτίσθησαν μὲ Πνεῦμα ἅγιον, ὅπως τοὺς εἶχεν ὑποσχεθῇ ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναλήψεώς του, ἐξήπλωσαν τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν Ἰουδαίαν καὶ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας τοῦ κόσμου.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΩΤΗ

ΠΩΣ ΙΔΡΥΘΗ ΚΑΙ ΕΞΗΠΛΩΘΗ Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

1. Ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς Ἀποστόλους.

Πράξ. Ἀποστολ. 2, 1 - 13.

Ὁ Χριστὸς τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἦτο με τοὺς Μαθητὰς του εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν. Καὶ τοὺς παρήγγειλε νὰ μὴ χωρισθοῦν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἕως ὅτου νὰ λάβουν «δύναμιν ἐξ ὕψους», δηλαδὴ τὴν φώτισιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐπειτα ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἀνελήφθη καὶ ἐφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. Οἱ ἀπόστολοι μετὰ τὴν ἀνάληψιν ἦλθον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα.

Ἐπῆγαν εἰς μίαν φιλικὴν οἰκίαν καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ εὐρύχωρον ὑπερῶον αὐτῆς. Ἐκεῖ ἐπερίμεναν με νηστείας καὶ προσευχὰς τὴν θεϊαν φώτισίν των, ὅπως τοὺς εἶχεν ὑποσχεθῇ ὁ Χριστός. Ἦσαν βέβαια στενοχωρημένοι, διότι δὲν ἦτο μαζί των ὁ Διδάσκαλος. Τοὺς παρηγοροῦσεν ὅμως ἡ ἐλπίς ὅτι σύντομα θὰ λάβουν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐκεῖ εὗρίσκοντο αἱ μυροφόροι γυναῖκες, ἡ Θεοτόκος καὶ ἄλλοι ὁπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ. Οἱ ἀπόστολοι ἐξέλεξαν εἰς τὴν θέσιν τοῦ προδότου Ἰούδα, τὸν Ματθίαν, ὡς δωδέκατον ἀπόστολον.

Εἶχαν περάσει δέκα ἡμέραι ἀπὸ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ ἢ πεντήκοντα ἡμέραι ἀπὸ τὴν Ἀνάστασίν του (Πεντηκοστή).

Κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς συνέπιπτε καὶ ἡ ἐορτὴ τῶν Ἰουδαίων, ἡ Πεντηκοστή. Ἐνθυμούμεθα ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὅτι ἡ ἐορτὴ αὐτὴ ἦτο μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας ἐορτὰς τῶν Ἰουδαίων. Τὴν ἐώρταζαν πεντήκοντα ἡμέρας ὕστερα ἀπὸ τὸ Πάσχα των. Εἰς ἐνθύμησιν τοῦ νόμου, ποὺ τοὺς ἔδωσεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ Σινά, καὶ εἰς εὐχαριστίαν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν πρώτων καρπῶν τῆς γῆς.

Χιλιάδες Ἰουδαῖοι εὐσεβεῖς καὶ ξένοι εἶχον ἔλθει εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἀπὸ διάφορα μέρη χάριν τῆς ἐορτῆς.

Τὴν ἡμέραν αὐτὴν εἰς τὴν οἰκίαν πὺν εὐρίσκοντο οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, ἔγινεν κἀτὶ τὸ ἐξαιρετικὸν καὶ θαυμαστὸν, τὸ ἐξῆς :
 "Ἦτο ἐννέα τὸ πρῶτ'. "Ολα εἰς τὸ ὑπερῶν ἐκεῖνο ἦσαν ἦσυχαι. "Εξαφνα ἀκούεται μία δυνατὴ βοή, νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανόν. "Ἡ βοή αὐτὴ ὅσον ἐπλησίαζε τόσον καὶ ἐγίνετο δυνατωτέρα, ὥστε ὅλος ὁ κόσμος νὰ τὴν ἀκούῃ. "Ωμοίαζε μὲ δυνατὴν πνοὴν ἀνέμου. "Ἡ οἰκία ὁλόκληρη ἐτινάχθη ὥσάν νὰ ἔγινε σεισμός.

Οἱ ἀπόστολοι μὲ τὸ ἄκουσμα τῆς βοῆς καὶ τὸν τιναγμὸν τῆς οἰκίας ἐτρόμαξαν. Δὲν ἐπρόλαβαν ὅμως νὰ καθησυχάσουν ἀπὸ τὴν ταραχὴν τῶν καὶ βλέπουν ἓνα ἄλλο θαυμαστὸν θέαμα. Βλέπουν αἰφνιδίως νὰ κατεβαίνουν εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν δώδεκα φλόγες, ὥσάν πύριναι γλῶσσαι, καὶ κἀκε μίαν νὰ κάθηται ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν ἐνὸς ἐκαστοῦ τῶν δώδεκα "Αποστόλων.

Αἱ γλῶσσαι αὗται ἦσαν τὸ φῶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἐφώτισεν αὐτοὺς μὲ τὴν ἐπικἀθισίν του (ἐπιφοίτησιν) εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν. "Αμέσως ὁ νοῦς τῶν ἐφωτίσθη καὶ ἡ καρδιά τῶν ἐγένεμισεν ἀπὸ ἀφοβίας καὶ τόλμης. "Εβγῆκαν τότε ἀπὸ τὴν οἰκίαν καὶ ἤρχισαν νὰ ὁμιλοῦν εἰς τὸν λαὸν εἰς διαφόρους ξένας γλῶσσας καὶ νὰ ὑμνοῦν καὶ νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεόν. Οἱ δειλοὶ καὶ ἀγράμματοι ψαράδες τῆς Τιβεριάδος γίνονται τώρα ἄφοβοι καὶ σοφοί. "Ενῶ πρωτύτερα ἐφοβοῦντο τοὺς "Ιουδαίους, τώρα κηρύττουν μεγαλοφῶως καὶ φανερά.

"Ολος ὁ κόσμος πὺν εἶχε τρέξει ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκίαν ἐκείνην ἤκουε μὲ θαυμασμὸν τοὺς "Αποστόλους. Εἶχαν ὅμως καὶ κάποιαν ἀπορίαν καὶ δι' αὐτὸ πολλοὶ ἀπὸ τὸν λαὸν ἔλεγαν : «Πῶς συμβαίνει, αὐτοὶ οἱ ἀγράμματοι Γαλιλαῖοι νὰ ὁμιλοῦν ξένας γλῶσσας καὶ μὲ αὐτὰς νὰ διδάσκουν τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ ;» Μερικοὶ ὅμως πὺν δὲν ἠθέλουν νὰ πιστεύσουν ὅσα ἔβλεπον καὶ ἤκουαν, ἔλεγαν ὅτι οἱ "Απόστολοι ἦσαν μεθυσμένοι καὶ δὲν ἤξευραν τί ἔλεγαν.

2. "Ο "Απόστολος Πέτρος ἰδρύει τὴν πρώτην "Εκκλησίαν.

Πράξ. 2, 14 - 42.

"Ο ἀπόστολος Πέτρος τότε τοὺς ὠμίλησε μὲ θάρρος καὶ τοὺς εἶπε : «Μὴν ἀπορεῖτε δι' ὅσα βλέπετε καὶ ἀκούετε. Διότι δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι κανεὶς μεθυσμένος εἰς τὰς ἐννέα τὸ πρῶτ'. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα μᾶς ἐφώτισε καὶ μᾶς ἔδωσε τὴν δύναμιν αὐτὴν, ὅπως προεφήτευσεν καὶ ὁ προφήτης "Ιωήλ.

«Σεῖς, τοὺς εἶπε, συνελάβετε μὲ ἄνομα χέρια καὶ παράνομα

ἔσταυρώσετε τὸν Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, τὸν ὁποῖον ἔστειλεν ὁ Θεὸς καὶ σὰς ἔκαμε τόσα θαύματα. Τοῦτον ὁμοῦς ἀνέστησεν ὁ Θεὸς ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ὅλοι ἡμεῖς εἴμεθα μάρτυρες τῆς Ἀναστάσεως του. Ἀνέβη ἔπειτα εἰς τὸν οὐρανὸν (ἀνελήφθη) ὁ ἀναστὰς Χριστός, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μᾶς ἔστειλε τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ποῦ τώρα βλέπετε πόσον μᾶς φωτίζει».

Τὸ πρῶτον τοῦτο κήρυγμα τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἔκαμε βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τὸν λαόν. Εἶχαν καταλάβει ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Πέτρου ὅτι ἦσαν φονεῖς τοῦ Χριστοῦ. Ἐσυλλογίζοντο τί μεγάλο κακούργημα ἔκαμαν, ποῦ ἀδίκως ἔσταύρωσαν τὸν Χριστόν. Τρέμουν τώρα τὴν θεῖαν τιμωρίαν. Καὶ ἀμέσως τρέχουν εἰς τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς ἐρωτοῦν: «Ἄνδρες ἀδελφοί, τί πρέπει νὰ κάμωμεν διὰ νὰ σωθῶμεν;» «Ἀρκεῖ νὰ μετανοήσετε, τοὺς εἶπεν ὁ Πέτρος. Ἐπειτα νὰ βαπτισθῇτε εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος. Καὶ τότε θὰ λάβετε τὴν συγχώρησιν καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ».

Ἀμέσως τότε τρεῖς χιλιάδες Ἰουδαῖοι μετενόησαν καὶ ἐβαπτίσθησαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ἔγιναν Χριστιανοί. Καὶ οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἐσχημάτισαν τὴν πρώτην Ἐκκλησίαν τὴν Πεντηκοστὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Χριστὸς μὲ τὴν διδασκαλίαν του εἶχε θέσει τὸν θεμέλιον λίθον τῆς Ἐκκλησίας, τώρα οἱ ἀπόστολοι συμπληρῶνουν τὸ ἔργον του καὶ ἰδρύνουν τὴν πρώτην Ἐκκλησίαν.

Ἡ ἡμέρα αὕτη τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας, ποῦ εἶναι ἡ γενέθλιος ἡμέρα αὐτῆς, εἶναι ἡ μεγάλη ἐορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς Ἀποστόλους.

Εἰς τὴν ἐορτὴν αὐτὴν ψάλλομεν τὸ ἐξῆς ἀπολυτίκιον:

«Εὐλογητὸς εἶ, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν,
ὁ πανσόφους τοὺς ἁλεις ἀναδείξας,
καταπέμψας αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον
καὶ δι' αὐτῶν τὴν οἰκουμένην σαγηνεύσας
Φιλάνθρωπε, δόξα Σοι».

3. Ἡ πρώτη Ἐκκλησία καὶ ὁ βίος τῶν πρώτων Χριστιανῶν.

Πράξ. Ἀποστ. 2,42 — 47 καὶ 4,32 — 35.

Οἱ τρεῖς χιλιάδες τῶν Χριστιανῶν, ποὺ ἐσχημάτισαν τὴν πρώτην Ἐκκλησίαν, κάθε ἡμέραν ἐπολλαπλασιάζοντο. Μὲ τὸ κήρυγμα

καὶ μὲ τὰ θαύματα τῶν ἀποστόλων ὁ ἀριθμὸς τῶν χριστιανῶν ἐμεγάλωνε. Ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ τῶν χριστιανῶν ἥλλαξε τελείως. Ποτὲ ὁ κόσμος δὲν εἶχε γνωρίσει μία τέτοια ἠθικὴν καὶ ἐνάρετον ζωὴν.

Καθ' ἑκάστην ἡμέραν συνηθροίζοντο οἱ Χριστιανοὶ εἰς διαφόρους οἰκίας χριστιανικὰς, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο Ἐκκλησίαι (= συναθροίσεις). Ἐκεῖ προσήχοντο καὶ ἐδοξολόγουν τὸν Θεόν. Ἦκουον τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων καὶ τὴν θεῖαν λειτουργίαν, δηλαδὴ τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας. Τὸ μυστήριον αὐτὸ ἐγίνετο εἰς ἐνθύμησιν τοῦ μυστικοῦ δείπνου τοῦ Κυρίου.

Εἴπομεν προτῆτερα ὅτι ὁ κόσμος ἐθαύμαζε τὴν νέαν ζωὴν τῶν Χριστιανῶν αὐτῶν. Τὸ γνῶρισμα τῆς νέας αὐτῆς ζωῆς ἦτο ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον των. Ἦσαν τόσον ἀγαπημένοι μεταξύ των, ὥστε ἐφαίνοντο ὡσὰν νὰ εἶχον ὅλοι μίαν ψυχὴν καὶ μίαν καρδίαν. Ἐζῶν ὡσὰν πραγματικοὶ ἀδελφοί. Ὁ νέος αὐτὸς βίος ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην καὶ θεῖαν δύναμιν τῆς νέας θρησκείας τοῦ Χριστοῦ. Ἐμπρὸς εἰς τὴν ἀγάπην των αὐτὴν ἐθυσίαζον καὶ αὐτὴν τὴν περιουσίαν των, μόνον των, χωρὶς νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ κανεῖς.

Ὅσοι ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς εἶχαν οἰκίας ἢ κτήματα. τὰ ἐπωλοῦσαν καὶ τὰ χρήματα τὰ ἔδιδαν εἰς τοὺς Ἀποστόλους. Καὶ μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ οἱ ἀπόστολοι ἐσυνθηροῦσαν τοὺς πτωχοὺς Χριστιανούς. Ἐδίδον εἰς καθένα ὅσα ἐχρειάζετο. Καὶ ἔτσι μεταξὺ τῶν χριστιανῶν δὲν εὗρίσκετο κανεῖς πὺν νὰ ἦτο ἄπορος. Μόνον ἓνα ἀνδρόγυνον, ὁ Ἀνανίας καὶ ἡ σύζυγός του Σαπφείρα, πλούσιοι χριστιανοί, δὲν ἔδειξαν τὴν εἰλικρινῇ ἀγάπην, πὺν ἔδειξαν ὅλοι οἱ ἄλλοι.

Ὁ Ἀνανίας καὶ ἡ Σαπφείρα ἐπώλησαν ἓνα ἀγρόν των. Ἐνα μέρος ἀπὸ τὴν πώλησιν ἐκράτησαν καὶ τὸ ἀπέκρυψαν ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους. Καὶ τοὺς ἔδωσαν τὸ ὑπόλοιπον. Ὁ Πέτρος ὁμῶς ἐκατάλαβε τὴν ἀπάτην καὶ τοὺς ἐπέπληξε. «Ἀνανία, τοῦ εἶπε, γιατί ἄφησες τὸν Σατανᾶ νὰ σὲ κάμῃ νὰ πῆς ψεύματα εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα; Κανένας δὲν σὲ ἠνάγκασε νὰ πωλήσῃς τὸ κτήμά σου. Ἀφοῦ τὸ ἐπώλησες δὲν σὲ ἠνάγκασε κανεῖς νὰ δώσῃς τὰ χρήματα. Διὰ τὴν ἄφησες νὰ κυριεύσουν τὴν καρδίαν σου τέτοιαι πονηρίαι; Δὲν εἶπες ψεύματα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ εἰς τὸν Θεόν».

Οἱ λόγοι τοῦ Πέτρου ἐτρόμαξαν τόσον πολὺ τὸν Ἀνανίαν καὶ τὴν σύζυγόν του, πὺν ἀπὸ τὸν φόβον των ἀπέθανον καὶ οἱ δύο.

Ὅλοι ἐκάθηντο καὶ ἔτρωγον, ὡσὰν μία οἰκογένεια, εἰς κοινὰ δεῖπνα, τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο ἀγάπαι, ἀφοῦ προηγουμένως ἐγίνετο ἡ θεία λειτουργία. Καμμία διαφορὰ δὲν ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν. Οἱ κύριοι ἔτρωγον μὲ τοὺς δούλους. Αἱ γυναῖκες ἦσαν ἴσαι μὲ

τοὺς ἄνδρας. Δὲν ἦσαν πλέον αἱ γυναῖκες δοῦλαι τῶν ἀνδρῶν καὶ κατώτεραι ἀπ' αὐτοὺς. Ἡ νέα θρησκεία τοῦ Χριστοῦ κατήργησεν αὐτὴν τὴν διαφορὰν ποὺ εἶχε ἡ γυναῖκα ἀπὸ τὸν ἄνδρα εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν.

Ἦτο πραγματικὰ ἀξιοθαύμαστος ἡ προθυμία τῶν χριστιανῶν εἰς τὸ νὰ κάμνουν κάθε εἶδος ἀγαθοεργίας. Οἱ πτωχοί, αἱ χῆραι καὶ τὰ ὄρφανὰ εὗρισκαν κάποια περίθαλψιν καὶ παρηγορίαν ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν φιλανθρωπίαν. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ εἰδωλολάτραι ἐπροστατεύοντο ἀπὸ τοὺς χριστιανούς.

4. Οἱ Ἀπόστολοι ἐκλέγουν τοὺς πρώτους διακόνους.

Πραξ. Ἀποστ. 6, 1 - 7

Τὸ κύριον ἔργον τῶν Ἀποστόλων ἦτο νὰ κηρύττουν τὴν νέαν χριστιανικὴν πίστιν, ὅπως εἶχε παραγγείλει εἰς αὐτοὺς ὁ Χριστὸς τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναλήψεώς του με τοὺς λόγους. «Πηγαίνετε νὰ κηρύξετε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς ὅλον τὸν κόσμον». Δι' αὐτὸ δὲν τοὺς ἔμενεν ἀρκετὸς καιρὸς νὰ ἐπιβλέπουν τὰ κοινὰ δεῖπνα καὶ τὰς ἀγάπας τῶν χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι καθημερινῶς ἐπολλαπλασιάζοντο καὶ αἱ ἀνάγκαι τῶν ἦσαν μεγαλύτεραι καὶ περισσότεραι. Εἶχαν ἀρχίσει μάλιστα νὰ παραπονοῦνται εἰς τοὺς ἀποστόλους καὶ μερικοὶ Ἰουδαῖοι Ἑλληνισταί, ὅτι ἡ διανομὴ τῶν βοηθημάτων δὲν ἐγίνετο, ὅπως ἔπρεπε, διότι, ὥς ἔλεγον παρεβλέποντο αἱ χῆραι κατὰ τὴν διανομὴν τῶν τροφίμων. Οἱ Ἰουδαῖοι αὐτοὶ ἦσαν τώρα χριστιανοὶ καὶ ἐλέγοντο Ἑλληνισταί διότι ἤξευραν νὰ ὁμιλοῦν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἦσαν περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους γραμματισμένοι. Οἱ ἀπόστολοι ἐσύστησαν τότε εἰς τοὺς χριστιανούς νὰ ἐκλέξουν τοὺς σοφωτέρους καὶ τιμωτέρους ἀπ' αὐτούς, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐπιβλέπουν τὰς ἀγάπας καὶ θὰ φροντίζουν νὰ γίνεται ἡ δικαιοτέρα διανομὴ τῶν βοηθημάτων.

Ἐξέλεξαν τότε ἐπὶ τέτοιους χριστιανούς γεμάτους πίστιν, τοὺς ὁποίους οἱ Ἀπόστολοι ἔθεσαν τὰς χεῖρας τῶν ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν των, δηλ. τοὺς ἐχειροτόνησαν. Καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν αὐτὴν τοὺς ἔδωσαν τὴν θείαν χάριν διὰ τὴν διακονίαν αὐτὴν, δηλ. τὴν ὑπηρεσίαν. Οἱ ἐπὶ αὐτοὶ χριστιανοὶ ὠνομάσθησαν διάκονοι.

5. Ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος.

Πράξ. Ἀποστ. 6, 8 — 15 καὶ 7, 1, — 60.

Ὁ Χριστὸς εἶχε προείπει εἰς τοὺς μαθητάς του ὅσα ἔμελλον νὰ πάθουν χάριν τῆς νέας πίστεως. Καὶ δι' αὐτὸ μόλις ἰδρῦθῃ ἡ πρώτη Ἐκκλησία ἤρχισε καὶ ἡ καταδίωξις τῆς ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς τῆς.

Ἀπὸ τώρα ἀρχίζει ὁ μέγας ἀγὼν τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρῶτος ἀγωνιστὴς καὶ ὑπερασπιστὴς τῆς παρουσιάζεται ὁ Στέφανος.

Ὁ Στέφανος ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ διακόνους, ὁ ὁποῖος ἐξεχώριζε ἀπὸ τοὺς ἄλλους διὰ τὴν μεγάλην του εὐσέβειαν καὶ τὴν σοφίαν του. Ὁ Στέφανος ὄχι μόνον ἔκαμνε πολλοὺς νέους χριστιανοὺς μὲ τὰ κηρύγματά του, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἦτο γεμάτος πίστιν καὶ Πνεῦμα ἅγιον, ἔκαμνε καὶ θαύματα. Πολλάκις ἐσυζητοῦσε μὲ τοὺς ὁμοφύλους του Ἰουδαίους καὶ διὰ τὴν νέαν χριστιανικὴν πίστιν. Οὗτοι ὅμως δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὴν δύναμιν τῆς σοφίας του μὲ τὴν ὁποίαν τοὺς ἀπεστόμωνεν εἰς ὅλας τὰς συζητήσεις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ζῆλον μὲ τὸν ὁποῖον ἐκήρυττε, ἔβλεπον ὅτι καθημερινῶς ἐξηπλώνετο ἡ νέα θρησκεία μὲ τὴν διδασκαλίαν του καὶ αὐτὸ ἐκίνησε τὸ μῖσος αὐτῶν ἐναντίον του. Τότε, παρουσίασαν κρυφὰ ἄνδρας ψευδομάρτυρας, οἱ ὁποῖοι διέδωσαν ὅτι τὸν ἤκουσαν νὰ βλασφημῇ τὸν Θεὸν καὶ νὰ περιφρονῇ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον. Δι' αὐτὸ τὸν συνέλαβον καὶ τὸν ἔφεραν εἰς τὸ Συνέδριον (δικαστήριον).

Εἰς τὸ Συνέδριον ὁ κατηγορούμενος Στέφανος ἤρχισε μὲ θάρρος καὶ μὲ μεγάλην δύναμιν καὶ γνῶσιν τῶν Γραφῶν νὰ τοὺς κατηγορῇ διὰ τοὺς φόνους τῶν Προφητῶν. Νὰ τοὺς ἐλέγξῃ καὶ διὰ τὰς παραβάσεις τοῦ Νόμου καὶ διὰ τὴν προδοσίαν καὶ τὸν φόνον τοῦ Μεσσίου. «Εἶσθε, τοὺς εἶπε, σκληροὶ καὶ ἀναισθητοὶ. Πάντοτε διδάσκετε ἐναντίον τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Ἐφονεύσατε τοὺς προφῆτας, ποὺ προεφήτευσαν διὰ τὸν ἐρχομὸν τοῦ Μεσσίου, τὸν ὁποῖον καὶ ἐφονεύσατε. Τώρα βλέπω νὰ ἀνοίγωνται οἱ οὐρανοὶ καὶ τὸν Ἰησοῦν νὰ κἀθεταί εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ.

Οἱ ἐχθροὶ του Ἰουδαῖοι μόλις τὸν ἤκουσαν νὰ τοὺς κατηγορῇ ἔγιναν θηρία. Δὲν ἐπερίμεναν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Δικαστηρίου. Τὸν ἤρπασαν γεμάτοι μῖσος καὶ λύσσαν, τὸν ἔσυραν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ τὸν ἐλιθοβόλησαν μέχρι θανάτου. Καὶ ὁ Στέφανος ἐνῶ ἐδέχετο τὰ θανάσιμα κτυπήματα τῶν δημίων του, προσήρχετο δι' αὐτοὺς εἰς τὸν Θεόν.

«Κύριε, ἔλεγε, μὴ λογαριάσῃς τὴν ἁμαρτίαν των, συγχώρησέ τους». Καὶ ἔπειτα ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἀπέθανε.

Ὁ Στέφανος εἶναι ὁ πρῶτος Χριστιανός ποὺ ἐμαρτύρησε ὡς ἄξιος μαθητὴς τοῦ Σωτῆρος. Καὶ μὲ τὸν μαρτυρικὸν του θάνατον ἔδειξε τὴν ἀσάλευτον πίστιν του πρὸς τὴν νέαν θρησκείαν.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ποὺ ἰδρύθη ἡ πρώτη Ἐκκλησία βλέπομεν ὅτι ἡ νέα πίστις ἐκίνησε τὴν λύσσαν τῶν Ἰουδαίων ἐναντίον τῆς, κα-

θῶς καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν, ὥς θὰ μάθωμεν ἀργότερα. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν παρουσιάζονται οἱ μάρτυρες, ὅπως ὁ Στέφανος, διὰ νὰ στερεώσουν τὴν πίστιν καὶ μὲ τὸ αἷμα τῶν ἀκόμη.

Ἀπὸ τώρα μὲ τὸ μαρτύριον τοῦ Στεφάνου ἀρχίζει τὸ μαρτυρολόγιον τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως θὰ ἴδωμεν παρακάτω.

Ἀνάμεσα στοὺς λιθοβολιστὰς τοῦ Στεφάνου ἦτο καὶ ἓνας νεαρὸς Φαρισαῖος, λεγόμενος Σαούλ. Αὐτός, ὅπως θὰ μάθωμεν τώρα, ἔγινε κορυφαῖος ἀπόστολος τοῦ Κυρίου.

Ἡ Ἐκκλησία μας ἐφορτᾷ τὴν μνήμην τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου εἰς τὰς 27 Δεκεμβρίου καὶ ψάλλει τὸ ἐξῆς ἀπολυτίκιον:

**«Βασιλείιον διάδημα ἐστέφθη σὴ κορυφῇ,
ἐξ ἁθλῶν, ὧν ὑπέμεινας ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ
Μαρτύρων πρωτόαθλε.
Σὺ γὰρ τὴν Ἰουδαίων ἀπελέγξας μανίαν,
εἶδες σου τὸν Σωτῆρα, τοῦ Πατρὸς δεξιόθεν.
Αὐτὸν οὖν ἐκδυσώπει αἰεὶ ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν».**

6. Ὁ διάκονος Φίλιππος.

Πράξ. Ἀποστ. 8, 1 - 9 καὶ 26 - 40.

Ὁ λιθοβολισμὸς τοῦ Στεφάνου ἔδωσε τὸ σύνθημα νὰ φανῇ ἡ λύσσα τῶν Ἰουδαίων ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν. Ἀγριὸς λοιπὸν καὶ γενικὸς διωγμὸς τῆς Ἐκκλησίας ἤρchiσεν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς. Συνελάμβανον τοὺς Χριστιανοὺς ὅπου καὶ ἂν τοὺς εὗρισκαν καὶ μέσα εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀκόμη. Καὶ ἔσυρον εἰς τὰς φυλακὰς ἀνεξαιρέτως ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παῖδια.

Ἡ πρώτη χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἤρchiσε ἔτσι νὰ ἐρημιώνεται. Εἰς τὸν διωγμὸν αὐτὸν ἔλαβε μέρος μάλιστα καὶ ὁ νεαρὸς ἐκεῖνος Σαῦλος ἢ Σαούλ, ὁ ὁποῖος ἔγινε ὁ τρόμος καὶ ὁ φόβος τῶν χριστιανῶν. Ἡ ἐρήμωσις ὅμως αὐτῇ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων ἦτο προσωρινή. Διότι ὅσοι ἠναγκάσθησαν νὰ διασκορπισθοῦν καὶ νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, ἐδυνάμωσαν τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὰ μέρη ποὺ ἐπήγαναν. Ἐκεῖ ἐξήπλωναν τὴν νέαν πίστιν μὲ τὰ κηρύγματά των.

Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς κήρυκας τῆς Θρησκείας τοῦ Χριστοῦ ἦτο καὶ ὁ Φίλιππος, ἓνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ διακόνους. Ὁ Φίλιππος κατέφυγεν εἰς Σαμάρειαν.

Ἐκεῖ ἐκήρυττε μὲ θερμὸν ζῆλον περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔκαμνε πολλὰ θαύματα. Ὁ λαὸς τὸν ἤκουε μὲ προσοχὴν καὶ προθυμίαν.

Ἐθεράπευε δαιμονιζομένους, παραλυτικούς καὶ χωλούς. Μεγάλην ὁμωσ φήμην ἀπέκτησε, ὅταν κατώρθωσε νὰ κάμῃ χριστιανούς δύο εἰδωολάτρης. Ὁ ἓνας ἐλέγετο Σίμων ὁ Μάγος. Ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐκείνους μάγους, πού ἔλεγαν ὅτι ὁμιλοῦν μὲ θείας δυνάμεις καὶ ὅτι αὐτὸς εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἡ μεγάλη. Ὅτι ἡμποροῦν τάχα νὰ ἀνασταίνουσιν νεκρούς, νὰ θεραπεύουσιν δαιμονιζομένους καὶ νὰ κάμνουν διαφόρους θεραπείας. Οἱ Σαμαρεῖται πού ἔβλεπον τὰ ψευδῆ τεχνάσματά του, δηλ. τὰς μαγείας του, τὸν ἐπίστευαν ὡσὰν Θεόν.

Ὁ Φίλιππος ὁμωσ μὲ τὴν δύναμιν τῆς ἀληθινῆς θρησκείας, πού ἐκήρυττε, κατώρθωσε νὰ κάμῃ χριστιανὸν ὅχι μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς Σαμαρεῖταις.

Οἱ Ἀπόστολοι ὅταν ἔμαθον ὅτι ἡ Σαμάρεια ἐδέχθη τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἔστειλαν ἐκεῖ τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην. Οἱ δύο οὗτοι Ἀπόστολοι ἐσυμπλήρωσαν ἐκεῖ τὸ ἔργον πού ἤρχισεν ὁ Φίλιππος. Ἐθετον τὰς χεῖράς των εἰς ὅσους ἐπίστευαν, καὶ αὐτοὶ τότε ἐλάμβανον Πνεῦμα ἅγιον. Ὁ Σίμων τότε πού ἔβλεπε τὴν θαυματουργὸν δύναμιν τῶν Ἀποστόλων, τοὺς εἶπε: Δώσατε καὶ εἰς ἐμὲ τὴν ἐξουσίαν αὐτὴν νὰ θαυματουργῶ. Τοὺς προσέφερε καὶ χρήματα διὰ νὰ τοῦ τὴν δώσουν. Ἐφαντάσθη ὅτι ὅπως αὐτὸς ἦτο φιλοχρήματος, θὰ ἦσαν καὶ οἱ Ἀπόστολοι. «Τὰ χρήματά σου, τοῦ εἶπαν τότε οἱ Ἀπόστολοι, θὰ σὲ καταστρέψουν, διότι ἐνόμισες ὅτι ἡμπορεῖς νὰ ἀποκτήσης τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ μὲ χρήματα». Μετανόησε λοιπὸν καὶ παρακάλεσε τὸν Θεόν, διὰ νὰ σοῦ φύγῃ αὐτὴ ἡ ἁμαρτωλὴ σκέψις». Οἱ λόγοι αὐτοὶ συνεκίνησαν τὸν Σίμωνα καὶ παρακάλεσε τοὺς Ἀποστόλους νὰ τὸν συγχωρήσουν διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν θείαν τιμωρίαν. Ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον ἐκεῖνος ὁ κληρικὸς πού θέλει νὰ ἀγοράσῃ τὴν θείαν χάριν μὲ χρήματα, λέγεται Σιμωνιακὸς καὶ τὸ ἔγκλημά του λέγεται «Σιμωνία». Τὴν σιμωνίαν καταδικάζει καὶ τιμωρεῖ αὐστηρὰ ἡ Ἐκκλησία.

Ὁ ἄλλος εἰδωολάτρης, πού τὸν ἔκαμε χριστιανὸν ὁ Φίλιππος, ἦτο ὁ ἀρχιεπιτολάρχης ἡ ἐπιστάτης τῶν θησαυρῶν τῶν ἀνακτόρων τῆς βασιλείας τῆς Αἰθιοπίας (σημ. Ἀβυσσηνίας) Κανδάκης. Ὁ τρόπος πού τὸν ἔκαμε χριστιανὸν ὁ Φίλιππος εἶναι περισσότερον εὐχάριστος καὶ συγκινητικὸς ἀπὸ ἐκεῖνον τοῦ Σίμωνος.

Ὁ Φίλιππος ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν Σαμάρειαν, ὅταν παρουσιάσθη εἰς αὐτόν ἓνας ἄγγελος καὶ τοῦ εἶπε: «Σίμω καὶ πάρε τὸν δρόμον πού καταβαίνει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν πόλιν Γάζαν».

Ὁ Αἰθίοψ αὐτὸς ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα εἰς τὴν χώ-

ραν του ἐπάνω εἰς μίαν ἄμαξαν. Ἀπὸ ἐκεῖ, ἐνῶ βραδέως ἐπροχωροῦσε ἡ ἄμαξα, ἐδιάβαζε μεγαλοφώνως τὸν προφήτην Ἑσαΐαν. Ἀπὸ τὴν Ἀνάγνωσιν αὐτὴν φαίνεται ὅτι ὁ Αἰθίοψ ἐγνώριζε τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν καὶ ἐποθοῦσε νὰ μάθῃ τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν.

Ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα ἐπέστρεφε, ἀφοῦ ἐπεσκέφθη τὸν ναὸν καὶ ἐπροσκύνησε τὸν Θεὸν τῶν Ἰουδαίων. Εἶπε τότε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Φίλιππον. «Προχώρησε καὶ προσκολλήσου εἰς τὴν ἄμαξαν αὐτὴν. Ὁ Φίλιππος, ποὺ ἀκολουθοῦσε τὸν ἴδιον δρόμον, ἐπλησίασε τὸν αἰθίοπα καὶ τοῦ εἶπε: «Καταλαβαίνεις αὐτὰ ποὺ διαβάζεις;» «Πῶς θὰ ἡμποροῦσα νὰ καταλάβω, ἂν δὲν μὲ ἐβοηθοῦσε κανεὶς;», ἀπήντησεν ἐκεῖνος.

Ὁ Φίλιππος τότε, ποὺ ἔβλεπε τὴν προθυμίαν τοῦ ξένου αὐτοῦ νὰ μάθῃ, ἀναβαίνει ἀμέσως εἰς τὴν ἄμαξαν καὶ κἀθεταί πλησίον του διὰ νὰ τοῦ ἐξηγήσῃ τὸ μέρος τοῦ Ἑσαΐου ποὺ ἐδιάβαζε. Τοῦ ἐξηγήσῃς τότε ὁ Φίλιππος ὅτι εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ὁ προφήτης προφητεῦει διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

Ἐνῶ ὁμοῦς ἐπροχωροῦσαν καὶ εἶχαν φθάσει πλησίον μιᾶς πηγῆς, ἀπ' ὅπου ἔτρεχεν καθαρώτατον ὕδωρ, εἶπεν ὁ αἰθίοψ εἰς τὸν Φίλιππον: «Ἰδοὺ ὕδωρ τί ἐμποδίζει νὰ βαπτισθῶ;»

«Ἐὰν πιστεύῃς μὲ ὅλην σου τὴν καρδίαν, ἡμπορεῖς, «Σοῦ ἐπιτρέπεται», τοῦ ἀπῆντησεν ὁ Φίλιππος: «Πιστεύω εἶπεν τότε ὁ Αἰθίοψ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ».

Παραγγέλλει τότε καὶ σταματᾷ ἡ ἄμαξα. Καταβαίνουν καὶ οἱ δύο καὶ ὁ Φίλιππος τὸν βαπτίζει εἰς τὰ νερὰ τῆς πηγῆς.

Ἀμέσως ὁμοῦς ἔπειτα ἀπὸ τὸ βάπτισμα ὁ Ἀπόστολος γίνεται ἄφαντος. Πνεῦμα Κυρίου τὸν ἤρπασε καὶ τὸν ὠδηγεῖ εἰς νέας πράξεις καὶ ἀγῶνας, ἐνῶ ὁ Αἰθίοψ προχωρεῖ διὰ τὴν πατρίδα του χαρούμενος, διότι ἐπιστρέφει χριστιανός.

Ἔργασίαι.

- 1) Ποῦ ἰδρῦθῃ ἡ πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία καὶ πότε;
- 2) Ποῖος πρῶτος ἰδρυσε ταύτην;
- 3) Ποίαν ἡμέραν ἔγινε ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος;
- 4) Διηγηθῆτε πῶς ἔγινεν ἡ ἐπιφοίτησις αὐτή;
- 5) Πόσοι ἦσαν οἱ χριστιανοί, οἱ ὅποιοι ἔγιναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην;
- 6) Πῶς ἔζων οἱ πρῶτοι χριστιανοί;
- 7) Ποία ἦτο ἡ ὑπηρεσία τῶν διακόνων;
- 8) Ποιοὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι διάκονοι;
- 9) Διηγηθῆτε ὅτι ἠέξυρετε διὰ τοὺς διακόνους Στέφανον καὶ Φί-

λιππον.

7. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

Μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου ἦταν ἕνας νεαρός, ποὺ ἐλέγετο Σαοὺλ ἢ Σαῦλος, ὅπως ἐμάθαμεν πρωτότερα. Εἰς αὐτὸν ἔδωσαν οἱ ψευδομάρτυρες τὰ ἐνδύματά των διὰ νὰ τὰ φυλάττη, ὅταν ἐλιθοβολοῦσαν τὸν Στέφανον.

Ὁ νεανίας αὐτὸς Σαοὺλ, θὰ μάθωμεν τώρα, εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τρομερὸς διώκτης τῶν Χριστιανῶν, γίνεται θερμὸς ὑπερασπιστὴς των. Γίνεται τὸ πρόσωπον τῆς ἐκλογῆς τοῦ Θεοῦ καὶ κηρύττει τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων. Ὀνομάζεται μέγας ἀπόστολος καὶ κορυφαῖος. Εἶναι ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος προτοῦ νὰ γίνῃ χριστιανὸς ἐλέγετο, ὅπως εἶδομεν, Σαοὺλ ἢ Σαῦλος. Κατήγετο ἀπὸ τὴν πόλιν Ταρσὸν τῆς Κιλικίας. Ὁ πατέρας του ἀνῆκεν εἰς τοὺς Φαρισαίους. Εἶχε προσφέρει ὑπηρεσίας εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ διὰ τοῦτο εἶχε ἀποκτήσει τὸ δικαίωμα τοῦ Ρωμαίου πολίτου. Τὸ δικαίωμα αὐτὸ ἔπαιρναν ὅσοι ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους εἶχον προσφέρει ὑπηρεσίας εἰς αὐτό. Καὶ μὲ τὸ δικαίωμα αὐτὸ τοὺς ἐπροστάτευαν οἱ νόμοι τοῦ κράτους ὥσάν νὰ ἦσαν πραγματικοὶ Ρωμαῖοι.

Εἰς τὴν Ταρσὸν ὁ Σαῦλος ἔμαθε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα. Ἡ Ταρσὸς τότε ἦτο φημισμένη διὰ τὴν ἑλληνικὴν σοφίαν. Ἐπειτα ἐπῆγεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἐκεῖ ἐδιδάχθη τὸν Μωσαϊκὸν νόμον ἀπὸ ἑνα περίφημον νομοδιδάσκαλον, λεγόμενον Γαμαλιήλ. Ἐδειξε μεγάλην ἐπιμέλειαν καὶ ἔμαθε νὰ φυλάττῃ μὲ ἀκρίβειαν τὰς ἐντολὰς τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας. Ἐγινε καὶ Ραββῖνος, δηλ. διδάσκαλος τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. Διὰ τοῦτο ὑπεστήριξε πολὺ τὴν θρησκείαν του, καὶ κατεδίωκε μὲ μανίαν τοὺς Χριστιανούς. Ἐμαθε καὶ τὴν τέχνην τοῦ σκηνοποιοῦ διὰ νὰ ζῇ, ὅπως ἦτο τότε συνήθεια καὶθε Ραββῖνος νὰ γνωρίζῃ μίαν τέχνην.

1. Πῶς ὁ Σαῦλος ἔγινε χριστιανός.

Πράξ. 9,1 — 18.

Ὁ Σαῦλος ἦτο εὐχαριστημένος διότι μὲ τὸν ἄγριον διωγμὸν του εἶχον ἀφανισθῇ οἱ μισητοὶ Ναζαρηνοί, ὅπως ἔλεγον τότε τοὺς χριστιανούς.

Δι' αὐτὸ ἔστρεψε τὸ ἄγριον βλέμμα του εἰς τοὺς Χριστιανούς τῆς Λαμασκοῦ.

Ἡ Λαμασκὸς ἦτο μία περίφημος καὶ πολὺ ἀρχαία πόλις τῆς Συρίας. Ἐκεῖ ἤλπιζεν ὁ Σαῦλος νὰ καταδιώξῃ τοὺς χριστιανούς

πλέον αὐστηρὰ καὶ νὰ τοὺς φέρῃ δεσμίους εἰς τὸν ἀρχιερέα τῶν Ἱεροσολύμων. Ἐπῆρε λοιπὸν ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα τὴν ἄδειαν καὶ μίαν καταδιωκτικὴν φρουρὰν καὶ ἐπήγαινε εἰς τὴν Λαμασκὸν γεμᾶτος μῖσος καὶ ὀργὴν ἐναντίον τῶν ἐκεῖ χριστιανῶν.

Ἐλαβε καὶ ἐπιστολὰς συστατικὰς τοῦ Ἀρχιερέως πρὸς τὰς συναγωγὰς τῆς Λαμασκοῦ διὰ νὰ τὸν βοηθήσουν εἰς τὸ ἀντιχριστιανικὸν ἔργον του.

Εἰς τὸν δρόμον ὁμως, ἐνῶ δὲν ἦτο καὶ πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὴν Λαμασκὸν, συνέβη εἰς αὐτὸν ἕνα θαῦμα. Παρουσιάζεται γύρω εἰς τὸν Σαῦλον καὶ εἰς τοὺς ἀκολούθους του ἕνα φῶς λαμπρότερον ἀπὸ τὸν ἥλιον, ποὺ κατέβη ἀπὸ τὸν οὐρανόν.

Τρόμος καὶ φόβος ἐκυρίευσεν ὅλους. Ὁ Σαῦλος ἐξαλίσθη, ἔχασε τὸ φῶς του καὶ ἔπεσε κατὰ γῆς. Ἠκούσθη τότε μία φωνὴ ποὺ ἔλεγε: «Σαοὺλ, Σαοὺλ, διατί με καταδιώκεις;»

«Κύριε, ποῖος εἶσαι;», ἠρώτησεν ὁ Σαῦλος, ὥσάν νὰ ἐκατάλαβεν ὅτι ἡ φωνὴ ἐκείνη ἦτο τοῦ Θεοῦ. «Ἐγὼ εἰμαι, ἀπήντησεν ἡ φωνή, ὁ Ἰησοῦς, τὸν ὁποῖον σὺ κατατρέχεις. Εἶναι πολὺ σκληρὸν διὰ σὲ νὰ κτυπᾷς τοὺς πόδας σου εἰς κέντρα (ζαρφιά). Καὶ ὁ Σαοὺλ γεμᾶτος τρόμον καὶ ἀπορίαν εἶπε: «Κύριε, τί με δορίζει νὰ κάμω;

Καὶ ὁ Κύριος εἶπεν εἰς αὐτόν: «Σήκω καὶ πήγαινε μέσα εἰς τὴν πόλιν. Ἐκεῖ θὰ μάθης τί πρέπει νὰ κάμῃς».

Καὶ οἱ συνοδοὶ του ἐστέκοντο ἄφωνοι καὶ τρομαγμένοι, διότι ἄκουαν τὴν φωνὴν καὶ κανένα δὲν ἔβλεπαν.

Ὁ Σαοὺλ ἐσηκώθη ἀπὸ τὴν γῆν. Καὶ ἐνῶ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν ἀνοικτοὶ κανένα δὲν ἔβλεπε. Τότε οἱ σύντροφοί του τὸν ἐπῆραν ἀπὸ τὸ χεῖρ καὶ τὸν ἔφεραν μέσα εἰς τὴν Λαμασκόν.

Ἐμείνεν ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας χωρὶς νὰ βλέπῃ καὶ οὔτε ἔφαγε, οὔτε ἔπινε.

Εἰς τὴν Λαμασκὸν ἦτο κάποιος χριστιανός, λεγόμενος Ἀνανίας. Εἰς αὐτὸν εἶπεν ὁ Κύριος: «Σήκω καὶ πήγαινε εἰς τὴν οἰκίαν ἑνὸς ὀνόματι Ἰούδα καὶ ζήτησε ἐκεῖ κάποιον λεγόμενον Σαῦλον, καταγόμενον ἀπὸ τὴν Ταρσόν. Μάλιστα αὐτὴν τὴν στιγμὴν προσεύχεται καὶ βλέπει εἰς ἕνα ὄραμά του ἐσὲ νὰ εἰσέρχῃ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ νὰ θέτῃς ἐπάνω εἰς αὐτὸν τὴν χειρὰ σου διὰ νὰ ἴδῃ πάλιν τὸ φῶς του».

«Κύριε, ἀπήντησεν ὁ Ἀνανίας, ἔχω ἀκούσει ἀπὸ πολλοὺς διὰ τὸ τό πρόσωπον αὐτό, πόσα κακὰ ἔκαμεν εἰς τοὺς χριστιανούς, εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἐδῶ ἔχει ἐξουσίαν ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς νὰ δέσῃ ὅλους, ὅσοι πιστεύουν εἰς τὸ ὄνομά Σου».

«Πήγαινε, τοῦ λέγει ὁ Κύριος, διότι αὐτὸς εἶναι τώρα ὄργανον ἐκλεκτὸν νὰ κηρύξῃ μὲ θάρρος τὸ ὄνομά μου εἰς ὅλον τὸν κόσμον, εἰς τοὺς ἐθνικοὺς καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἰς τοὺς βασιλεῖς ἀκόμη».

Καὶ ὁ Ἀνανίας ἔτρεξεν ἀμέσως εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνην. Εὗρεν ἐκεῖ τὸν Σαοὺλ, καὶ ἀφοῦ ἔβαλε τὰς χεῖρας του ἐπάνω εἰς αὐτόν, τοῦ εἶπε :

«Σαοὺλ ἀδελφέ, ὁ Κύριος, ὁ Ἰησοῦς, ὁ ὁποῖος ἐφάνη εἰς σέ εἰς τὸν δρόμον, μὲ ἔστειλε διὰ νὰ ἀποκτήσης καὶ πάλιν τὸ φῶς σου καὶ νὰ λάβῃς Πνεῦμα ἅγιον.

Ἀμέσως τότε ἔπесαν ἀπὸ τὰ μάτια του κάτι ὥσάν λέπια, καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπανείδε τὸ φῶς του. Ἐσηκώθη καὶ ἐβαπτίσθη. Καὶ ἀφοῦ ἔφαγεν, ἐδυνάμωσε. Καὶ ἔτσι ὁ Σαῦλος ἐφωτίσθη μὲ τὸ φῶς τοῦ Κυρίου καὶ ἔγινε Χριστιανός. Πρὶν ἢ το γεμᾶτος μῖσος καὶ λύσσα ἐναντίον τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Τώρα γίνεται θερμώτατος ὑποστηρικτὴς της καὶ ὁ μεγαλύτερος κήρυξ τοῦ Εὐαγγελίου.

2. Ὁ Σαῦλος κηρύττει τὸν Χριστὸν εἰς τὴν Δαμασκόν.

Πράξ. 9.19 — 26.

Μετὰ τὸ θαῦμα ἔμεινεν ὁ Παῦλος εἰς τὴν Δαμασκὸν ὀλίγας μόνον ἡμέρας, ἐπειδὴ εἶχεν ἀνάγκην νὰ εὕρῃ κάποιαν ἡσυχίαν διὰ νὰ προετοιμάσῃ τὸ πρόγραμμα τοῦ ἀποστολικοῦ του κηρύγματος καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀραβίαν. Ἐπειτα δὲ ἀπὸ τρία χρόνια ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Δαμασκόν. Ἀμέσως τρέχει καὶ εὐρίσκει τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Δαμασκοῦ, μὲ τοὺς ὁποίους συναναστρέφεται. Ἐπειτα πηγαίνει εἰς τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων καὶ κηρύττει εἰς αὐτοὺς τὸν Χριστὸν μὲ ἀφοβίαν καὶ θάρρος. Ὁ Χριστός, τοὺς λέγει, εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Οἱ Ἰουδαῖοι μόλις ἤκουσαν τέτοιο κήρυγμα, τὸ ὁποῖον ἐκήρυττε μὲ μεγάλον ζῆλον, ἀποροῦσαν καὶ ἔλεγαν γεμᾶτοι ἀγανάκτησιν : «Δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ ἀνεστάτωσε καὶ κατεδίωξε εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ τοὺς χριστιανούς; Δὲν ἦλθε ἐλῶ μὲ τὸν σκοπὸν νὰ συλλάβῃ τοὺς χριστιανούς καὶ νὰ τοὺς φέρῃ δεμένους εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς;»

Ὅσον ἀποροῦσαν καὶ ἀγανακτοῦσαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐναντίον του, τόσον περισσότερον ἐμεγάλωνε τὸ θάρρος του. Καὶ μὲ περισσοτέραν δύναμιν ἀπεδείκνυνεν εἰς αὐτοὺς τὴν Θεότητα τοῦ Χριστοῦ.

Δὲν ἐπέρασαν ὁμως πολλαὶ ἡμέραι ποὺ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἰουδαῖοι ἔκαμαν ἓνα συμβούλιον καὶ ἀπεφάσισαν νὰ τὸν φονεύσουν. Καὶ ἔβαλαν ἀνθρώπους νὰ φρουροῦν γύρω ἀπὸ τὰ τεῖχη τοῦ φρουρίου τῆς πόλεως διὰ νὰ μὴ τοὺς διαφύγῃ ἀπὸ καμμίαν πύλην. Ἡ Δαμασκὸς ἐκλείετο ὁλόγυρα μὲ ἓνα τεῖχος. Οἱ Χριστιανοὶ ὁμως τῆς Δαμασκοῦ τὸν ἔσωσαν. Τὸν ἔβαλαν μέσα εἰς ἓνα εὐρύχωρον πλεκτὸν καλὰθι καὶ ἀπὸ μέρος ἀφύλακτον τοῦ τεύχους τὸν κατέβασαν ἔξω ἀπὸ αὐτό.

3. Σαῦλος εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα.

Πράξ. 9, 26 - 31 καὶ 23, 17 - 21

Μετὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ καταφεύγει ὁ Σαῦλος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Μόλος ἔφθασε προσπαθοῦσε νὰ συναναστραφῇ καὶ ἐνωθῇ μὲ τοὺς ἐκεῖ χριστιανούς. Ὅλοι ὁμως ἐφοβοῦντο τὴν παρουσίαν του. Δὲν ἤμποροῦσαν νὰ πιστεύσουν ὅτι αὐτός, ποὺ ἐπροξένησε τόσα κακὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἦτο πραγματικὰ χριστιανός. Ἐνας τότε χριστιανός, λεγόμενος Βαρνάβας, ὠδήγησε τὸν Σαῦλον εἰς τοὺς Ἀποστόλους. Ὁ Βαρνάβας ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς καὶ μορφωμένους χριστιανούς. Κατήγετο ἀπὸ τὴν Κύπρον καὶ ἦτο Ἰουδαῖος. Ἦτο ἓνας ἀπὸ ἐκείνους τοὺς πρώτους χριστιανούς, οἱ ὅποιοι προσέφερον τὴν παρουσίαν των εἰς τοὺς ἀποστόλους διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν πτωχῶν. Εἶναι καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους, ποὺ εἰργάσθησαν διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς νέας θρησκείας. Διηγῆθη εἰς αὐτοὺς πῶς ὁ Σαῦλος εἶδε τὸν Κύριον εἰς τὸν δρόμον τῆς Δαμασκοῦ, καὶ πῶς ὁ Κύριος ὠμίλησεν εἰς αὐτόν. Τοὺς διηγῆθη ἀκόμη μὲ πόσον θάρρος καὶ δύναμιν ἐκήρυξεν εἰς τὴν Δαμασκὸν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

Οἱ Ἀπόστολοι τότε τὸν ἐδέχθησαν εὐκρινὰ καθὼς καὶ ὅλοι οἱ ἐκεῖ χριστιανοὶ καὶ τὸν ἀνεγνώρισαν ὡς ἀπόστολον.

Ἀρχίζει λοιπὸν τώρα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ νέον θαρραλέον κήρυγμα καὶ μέσα εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὰ περὶχωρα αὐτῆς. Ὅμιλεῖ παντοῦ καὶ συζητεῖ μὲ τοὺς Ἑλληνιστάς.

Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἰουδαῖοι ἐπιχειροῦν νὰ τὸν φονεύσουν. Ὁ Κύριος ὁμως δὲν ἀφίνει τὸ «σκεῦος τῆς ἐκλογῆς του» νὰ χαθῇ πρόωρα. Τώρα μόλις ἀρχίζει τὸ ἔργο του. Πρέπει νὰ ζήσῃ ὥσπου τελειώσῃ ὁλόκληρον τὸ ἔργον ὡς ἀποστόλου τοῦ Χριστοῦ. Δι' αὐτὸ ὁ Κύριος τὸν εἰδοποιεῖ ἐγκαίρως διὰ τὰ φονικὰ σχέδια τῶν ἐχθρῶν του. Ἐνῶ λοιπὸν προσηύχετο ὁ Σαῦλος εἰς τὸ ἱερόν τοῦ

τοῦ ναοῦ, παρουσιάσθη ὁ Κύριος καὶ τοῦ εἶπε: «Ἐβγα γρήγορα ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, διότι δὲν θὰ δεχθῶν τὴν μαρτυρίαν σου δι' ἐμέ... Πήγαινε, διότι ἐγὼ θέλω σὲ στείλει εἰς ἔθνη μακράν». Καὶ πραγματικὰ οἱ Χριστιανοὶ σφύζουν τὸν Σαῦλον ἐγκαίρως. Τὸν στέλλουν εἰς τὴν Καισαρείαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν πατρίδα του τὴν Ταρσόν, κατὰ τὸ ἔτος 40 μ. Χ.

Ἀφ' οὗτου ὁ Σαῦλος ἐγένεν χριστιανός, ἔπαυσαν οἱ διωγμοὶ ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας. Εἰρήνῃ ἐπικρατοῦσε τότε εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας καὶ τῆς Γαλιλαίας. Καὶ σιγὰ σιγὰ ἐπολλαπλασίαζοντο οἱ Χριστιανοὶ μὲ τὸν φόβον τοῦ Κυρίου καὶ μὲ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

4. Ὁ Χριστιανισμὸς τῶν ἀποστολικῶν χρόνων.

Ὁ Χριστιανισμός, ἡ νέα θρησκεία τοῦ Χριστοῦ, εἶδομεν ὅτι ἐξηπλώθη εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς συνεργάτας καὶ μαθητὰς αὐτῶν. Ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐσχηματίσθη ἀπὸ χριστιανούς ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἀπὸ χριστιανούς ἐξ ἐθνικῶν. Ἀπὸ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων χριστιανούς ἐσχηματίσθη, καθὼς ἐμάθαμε, ἡ πρώτη Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς.

Οἱ ἐξ Ἰουδαίων χριστιανοὶ ἀποτελοῦσαν τὸ μικρότερον μέρος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ μεγάλο πλῆθος τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελοῦσαν οἱ ἐξ ἐθνικῶν χριστιανοί. Ἀπὸ αὐτοὺς ἰδίως ἐσχηματίσθησαν αἱ Ἐκκλησίαι εἰς τὰς χώρας τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους.

Οἱ ἐξ Ἰουδαίων ὅμως χριστιανοί, δὲν ἐλησμόνουν καὶ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον ἀπὸ ὑπερβολικὴν εὐλάβειαν πρὸς αὐτόν. Πάντα ὅμως διεκρίνοντο ἀπὸ τοὺς πραγματικούς Ἰουδαίους. Τὰ ἔργα τῶν ἐφανερώσαν ὅτι δὲν ἠθέλαν νὰ εἶναι μαζὶ Χριστιανοὶ καὶ Ἰουδαῖοι.

Μερικοὶ ὅμως ἀπὸ τοὺς χριστιανούς αὐτοὺς ἔκριναν τὸν Μωσαϊκὸν νόμον αὐστηρότερον. Εἶχαν φανατισμόν, δηλαδὴ τυφλὴν ἀφοσίωσιν εἰς αὐτόν. Ἐλεγαν ὅτι ὁ νόμος αὐτὸς εἶναι ἀναγκαῖος διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Χριστιανικόν. Δι' αὐτὸ ἐξακολουθοῦσαν νὰ διατηροῦν τὴν περιτομὴν, ἐνῶ αὐτὴν κατήργησε τὸ Χριστιανικὸν βάπτισμα. ἠθέλαν μάλιστα νὰ ὑποχρεώσουν καὶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν χριστιανούς νὰ ἀκολουθοῦν τὸ παράδειγμά τους.

Ἐξ αἰτίας αὐτῶν τῶν αὐστηρῶν καὶ φανατικῶν χριστιανῶν ἐγινε καὶ μία Σύνοδος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ διὰ νὰ λύσῃ αὐτὸ τὸ ζήτημα.

Εἰς τὴν σύνοδον αὐτὴν ἦσαν καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὁ Πέ-

τρος καὶ ἄλλοι ἀπόστολοι. Ἡ σύνοδος αὐτὴ τότε ὥρισεν ὅτι ἀναγκαία εἶναι μόνον ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστόν.

Οἱ φανατικοὶ αὐτοὶ ἔκαμαν καὶ ἓνα μέγαν κακὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Διότι ἀπὸ αὐτοῦς παρουσιάστηκαν μερικαὶ αἱρέσεις, λεγόμεναι Ἰουδαῖζουσαι, καθὼς θὰ μάθωμε παρακάτω.

Αἱ αἱρέσεις ἦσαν διδασκαλία Χριστιανῶν ἀντίθετοι πρὸς τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπὸ τοὺς ἐξ ἐθνῶν χριστιανούς ἐσχηματίσθησαν, ὅπως εἶπαμεν προωτέρω, αἱ Ἐκκλησίαι εἰς τὰς χώρας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους.

Τὰς ἐκκλησίας αὐτάς, ποὺ ἴδρυσεν ὁ Παῦλος, εἶχαν κέντρον τὴν Ἀντιόχειαν, ὅπου πρώτην φορὰν οἱ ὁπαδοὶ τῆς νέας θρησκείας ὀνομάσθησαν Χριστιανοί. Οἱ ἐξ ἐθνικῶν λοιπὸν Χριστιανοὶ μαζί με τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς ἐσχημάτισαν τὸν Χριστιανισμόν τῶν ἀποστολικῶν χρόνων.

Ὁ Χριστιανισμὸς αὐτὸς ἔπειτα ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἐχωρίσθη ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν. Ἀπὸ τότε ἐξέχωρίζε ὡς ἰδιαίτερα θρησκεία.

5. Ἡ πρώτη ἀποστολικὴ περιοδεία τοῦ Παύλου.

Πράξ. 13, 1-12.

Ἀπὸ τὴν ἰδιαίτεράν του πατρίδα ὁ Σαῦλος σύμφωνα με τὴν παραγγελίαν τοῦ Κυρίου ἀρχίζει τὰς ἀποστολικὰς περιοδείας του. Σκοπὸς του ἦτο νὰ περιοδεύσῃ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην. Καὶ ἀπὸ τὴν πόλιν αὐτὴν ἀρχίζει τὴν πρώτην περιοδείαν του μαζί με τὸν Βαρνάβαν.

Ὁ Βαρνάβας εἶχεν ἐπισκεφθῇ προωτέρω τὴν Ἀντιόχειαν καὶ εἶχε καταλάβει τὴν μεγάλην σπουδαιότητα ποὺ θὰ εἶχε ἡ πόλις αὐτὴ διὰ τὴν νέαν θρησκείαν. Ἡ Ἀντιόχεια ἦτο ἡ ἐπισημοτέρα πόλις τῆς Συρίας. Ὡραία πόλις, πλουσία καὶ ὀνομαστή διὰ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν. Πολλοὶ Ἰουδαῖοι Ἕλληνισταὶ ἔμεινον εἰς αὐτήν, καὶ οἱ πρῶτοι ποὺ ἐπίστευσαν ἐκεῖ ὀνομάσθησαν πρώτην φορὰν χριστιανοί.

Ὁ Βαρνάβας εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἡ Ἀντιόχεια ἔπρεπε νὰ γίνῃ κέντρον τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ὅπως ἡ Ἱερουσαλὴμ εἰς τοὺς Ἰουδαίους.

Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὁ Βαρνάβας ἐπῆγε καὶ συνήντησε τὸν Σαῦλον εἰς τὴν Ταρσόν. Ἀπεφάσισαν τότε καὶ οἱ δύο νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν Ἀντιόχειαν πρῶτον.

Ἐπὶ ὅλην τὴν ἔτι ἔμειναν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐκήρυττον εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὰ περίχωρα τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Συνέβη ὁμοίως τότε λιμὸς (= πείνα) εἰς ὅλην τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἰδιαίτερα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Καὶ οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἀντιοχείας ἔδωσαν εἰς τὸν Σαῦλον καὶ Βαρνάβαν βοηθήματα διὰ νὰ τὰ φέρουν εἰς τοὺς χριστιανοὺς τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ὁ Σαῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας ἀφοῦ ἔδωσαν τὰ βοηθήματα ἐπανερχοῦνται εἰς τὴν Ἀντιόχειαν.

Ἡ Ἐκκλησία δὲν παύει νὰ δεικνύη ὅτι ἡ σπουδαιότερα ἀρετὴ μεταξὺ τῶν χριστιανῶν εἶναι ἡ ἀγάπη, πὺν δεικνύεται μὲ ἔργα. Καὶ δι' αὐτὸ βλέπομεν τώρα ὅτι ἔκαμαν ἔρπον μεταξὺ τῶν οἱ χριστιανῶν τῆς Ἀντιοχείας. Ἐμάζυσαν χρήματα καὶ τροφίμα καὶ τὰ ἔστειλαν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀντιοχείας ἐξέλεξε τότε τὸν Σαῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν, ὡς τὰ καταλληλότερα πρόσωπα, νὰ κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰ ἔθνη.

6. Ὁ Παῦλος εἰς τὴν Κύπρον.

Ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν ἔρχονται ὁ Σαῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας εἰς τὴν Σελεύκειαν, παράλιον πόλιν τῆς Μεσογείου. Ἀπὸ ἐδῶ ἐπῆραν πλοῖον καὶ μετέβησαν εἰς τὴν ἀπέναντι νῆσον Κύπρον, τὴν πατρίδα τοῦ Βαρνάβα. Ἐδῶ κατοικοῦσαν Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι ἐγνώριζον τὸ Εὐαγγέλιον. Ἐκήρυξαν κατὰ πρῶτον εἰς τὰς Ἰουδαϊκὰς συναγωγὰς. Ἐπειτα περιώδυσαν ὅλην τὴν Κύπρον ἀπὸ τὸ ἓνα ἄκρον ἕως τὸ ἄλλο καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν παράλιον πόλιν Πάφον. Ἐδῶ ἔμενον ὁ ῥωμαῖος κυβερνήτης τῆς Κύπρου. Ἐλέγετο Σέργιος Παῦλος. Ἦτο ἄνθρωπος μορφωμένος καὶ ἠθέλε νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν δὲν εὑρίσκε εἰς τὴν εἰδωλολατρειάν. Δι' αὐτὸ ἐπῆρε κοντὰ του ἓνα Ἰουδαῖον, τὸν ὁποῖον αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων τὸν ὀνομάζουν μάγον, ψευδοπροφήτην. Ὁ μάγος αὐτὸς ἐκαυχάτο ὅτι ἠξέυρει τὰ μυστήρια τῆς φύσεως καὶ νὰ θαυματοουργῇ καὶ ἔλεγε τὸν ἑαυτὸν τοῦ Ἐλύμαν, πὺν σημαίνει σοφόν.

Ὁ Σέργιος Παῦλος ὁμοίως οὔτε εἰς τὸν σοφὸν αὐτὸν δὲν εὑρίσκε τὴν ἀλήθειαν. Καὶ δι' αὐτὸ μόλις ἔμαθε τὸν ἐρχομὸν τοῦ Σαύλου καὶ τοῦ Βαρνάβα ἔστειλε καὶ τοὺς ἐκάλεσε. Ἦλπιζεν ὅτι κοντὰ εἰς αὐτοὺς θὰ εὑρίσκε ὅ,τι ἐζητοῦσε. Καὶ πραγματικὰ μόλις ἤκουσε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σαύλου, ἐπίστευσε καὶ ἔγινε Χριστιανός.

Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Σεργίου εἰς τὸν χριστιανισμὸν εἶναι ἡ πρώτη

νίκη τοῦ Σαύλου εἰς τὸν ἀγῶνά του ἐναντίον τῆς εἰδωλολατρείας. Καὶ ἀπὸ τότε ὁ Σαῦλος ὀνομάζεται Παῦλος, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Σεργίου, καὶ ἔτσι θὰ τὸν λέγωμεν ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἑξῆς.

7. Ὁ Παῦλος εἰς τὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Πράξ. 13 καὶ 14, 1 - 21.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ πρῶτον ἀποστολικόν των ταξείδιον, ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας ἀπὸ τὴν Κύπρον ἔπλευσαν εἰς τὴν ἀπέναντι Μικρὰν Ἀσίαν. Περιώδυσαν εἰς τὴν Παμφυλίαν, Πισιδεῖαν καὶ Λυκαονίαν, ὅπου ἵδρυσαν Ἐκκλησίας. Ἐφθασαν εἰς τὴν Γαλατίαν, ἀλλὰ οἱ ἐκεῖ Ἰουδαῖοι κατεδίωξαν τὸν Παῦλον. Κατέφυγαν τότε εἰς τὸ Ἰκόνιον, πρωτεύουσαν τῆς Λυκαονίας. Ἐδῶ πλῆθος Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἐσύχναζον εἰς τὴν συναγωγὴν, ἔγιναν Χριστιανοί. Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν μία νεαρὰ ἡρώϊς χριστιανὴ προσέφερε καὶ τὴν ζωὴν της ἀκόμη χάριν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ εἶναι. ἡ ἁγία Θέκλα. Εἰς ἡλικίαν 18 χρονῶν ἔγινε χριστιανὴ ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου. Ἡ ἰδία ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς διάφορα μέρη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀπέθανε μὲ μαρτυρικὸν θάνατον. εἶναι ἡ πρώτη γυναῖκα μάρτυς (πρωτομάρτυς) τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ μνήμη της ἐορτάζεται τὴν 24 Σεπτεμβρίου.

Οἱ Ἰουδαῖοι κατεδίωξαν καὶ ἐδῶ τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ καταφύγουν εἰς τὴν πόλιν Λύστραν, μεταξὺ τοῦ Ἰκονίου καὶ τῆς Ταρσοῦ. Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ἐκατοικοῦσαν μόνον ἐθνικοὶ εἰδωλολάτραι. Ἰουδαϊκὴ συναγωγὴ δὲν ὑπῆρχε. Μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἀποστόλων πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς ἔγιναν χριστιανοί.

Ἐδῶ ὁ Παῦλος ἔκαμε καὶ ἓνα μεγάλο θαῦμα. Ὅταν ἐκήρυττεν ὁ Παῦλος, εἶδεν ἓνα χωλὸν ἐκ γενετῆς, δηλαδὴ ἐγεννήθη χωλός. Ὁ χωλὸς αὐτὸς ἤκουε προσεκτικὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀποστόλου μὲ πίστιν καὶ ἐλπίδα. Καὶ τότε ὁ Παῦλος τοῦ εἶπε: «Σήκω ἐπάνω, ὀρθιος». Ὁ χωλὸς ἐσηκώθη ἀμέσως καὶ ἤρχισε νὰ περιπατῇ. Ὁ λαός, μόλις εἶδε τὸν χωλὸν νὰ περιπατῇ, τὰ ἔχασε. Τόσος ἦτο ὁ θαυμασμός των, ὥστε ἐφαντάσθησαν τοὺς δύο Ἀποστόλους ὡς Θεούς. «Οἱ θεοί, ἔλεγαν, ἔγιναν ὅμοιοι μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ κατέβησαν εἰς ἡμᾶς». Καὶ ὠνόμαζον τὸν Παῦλον Ἐρμῆν καὶ τὸν Βαρνάβαν Δία. Ὁ ἱερεὺς των τότε ἔφερε ταύρους καὶ στεφάνους καὶ ἐτοιμάζετο νὰ τοὺς προσφέρῃ μαζὶ μὲ τὸν λαὸν εὐχαριστήριον θυσίαν.

Μόλις εἶδαν ὅλην αὐτὴν τὴν προετοιμασίαν οἱ Ἀπόστολοι, τοὺς ἐφώναζαν : « Διὰ τί κάνετε αὐτά ; Ἡμεῖς ὅμοιοι μὲ σᾶς εἴμεθα, ἄνθρωποι, καὶ σᾶς διδάσκομεν νὰ ἀφήσετε αὐτὰ τὰ μάταια πράγματα καὶ νὰ πιστεύσετε τὸν Θεὸν τὸν ἀληθινόν, ὁ ὁποῖος ἔκαμε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ ὅλα ὅσα εἶναι εἰς αὐτά ».

Καὶ μὲ τοὺς λόγους τούτους μόλις καὶ μετὰ βίας κατόρθωσαν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν ἀπὸ τοῦ νὰ τοὺς προσφέρουν θυσίας.

Ἐνῷ ὁμοῦς ὁ Παῦλος πρὸ ὀλίγου ἀποθεοῦται (κηρύσσεται θεὸς) ἀπὸ τὸν λαόν, τώρα, ὥς θὰ ἴδωμεν, λιθοβολεῖται.

Εἶχον ἔλθει ἀπὸ τὸ Ἰκόνιον Ἰουδαῖοι, ἐχθροὶ τῶν Ἀποστόλων. Μὲ συκοφαντίας καὶ μὲ διαφόρους πονηρίας ἐσήκωσαν τὸν λαὸν ἐναντίον τῶν ἀποστόλων. Ὁ λαὸς τρέχει γεμᾶτος λύσσαν μὲ τὸν σκοπὸς νὰ τοὺς φονεύσῃ.

Ὁ Βαρνάβας κατορθώνει νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὰς φονικὰς χεῖρας τοῦ λαοῦ. Ὁ Παῦλος συλλαμβάνεται καὶ λιθοβολεῖται καὶ ἀπὸ τὸν λιθοβολισμόν χάνει τὰς αἰσθήσεις του. Τὸν ἐνόμισαν νεκρὸν οἱ δήμιοί του, τὸν ἀφῆκαν ἀναίσθητον καὶ ἐφυγαν. Προσέτρεξαν τότε οἱ χριστιανοί, τὸν περιποιήθησαν καὶ τὸν ἔσωσαν.

Ἐφυγε τότε ὁ Παῦλος καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν πόλιν Δέρβην, ὅπου πολλοὶ ἐπίστευαν εἰς τὸν Χριστόν. Μεταξὺ αὐτῶν ἐπίστευσεν καὶ ὁ Τιμόθεος, ὅστις ἔγινε συνεργάτης τοῦ Παύλου καὶ ἀργότερα ἐπίσκοπος τῆς Ἐφέσου. Μετὰ τὴν σωτηρίαν του ὁ Παῦλος ἦλθεν ἀπὸ τὴν Δέρβην εἰς Ἀντιόχειαν. Ἐπεσκέφθη ἔπειτα τὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἔλαβε μέρος εἰς Ἀποστολικὴν Σύνοδον. Ἡ σύνοδος λέγεται ἀποστολική, διότι ἔγινεν ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους. Εἰς τὴν σύνοδον αὐτὴν ἀπεφασίσθη ὅτι ὅσοι γίνονται χριστιανοί, δὲν πρέπει νὰ ἀκολουθοῦν καὶ τὰς διατάξεις τῆς Ἑβραϊκῆς θρησκείας. Πρέπει νὰ εἶναι καθαροὶ χριστιανοί.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ (52 μ.Χ.)

Μετὰ τὴν σύνοδον ἐπέστρεψεν ὁ Παῦλος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπεσκέφθη μαζὶ μὲ ἓνα νέον συνεργάτην του, τὸν Σίλαν, τὰς ἐκκλησίας τῆς Μ. Ἀσίας, πού ἱδρυσε, κατὰ τὴν πρώτην του περιοδείαν. Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν Τρωάδα ἔλαβον καὶ τὸν Λουκᾶν ὥς συνεργάτην, δηλ. τὸν κατόπιν Εὐαγγελιστὴν.

8. Ὁ Παῦλος εἰς τὴν Μακεδονίαν ἰδρύει Ἐκκλησίαις.

α) Εἰς Φιλίππους.

Πράς. 16, 9 - 40.

Ἐκεῖ εἰς τὴν Τροάδα, ἐνῶ ἐσκέπτετο ὁ Παῦλος τοῦ θὰ κη-
ρύξει τὸ Εὐαγγέλιον, εἶδε τὸ ἐξῆς ὄραμα: Παρουσιάσθη ἓνας Μα-
κεδὼν, ὁ ὁποῖος τὸν παρακαλοῦσε μὲ τοὺς λόγους: «Ἀφοῦ περά-
σης εἰς τὴν Μακεδονίαν, βοήθησέ μας».

Ὁ Παῦλος ἀμέσως μετὰ τὸ ὄραμα ἐκ τῆς Τροάδος ἦλθεν διὰ
θαλάσσης εἰς Σαμοθράκην. Ἐκεῖθεν ἔφθασεν εἰς τὴν παράλιον πό-
λιν τῆς Θράκης Νεάπολιν, σημερινὴν Καβάλλαν. Ἀπ' ἐδῶ ἐπροχώ-
ρησεν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν μεγάλην τότε πόλιν τῆς Μακεδονίας, εἰς
Φιλίππους. Ἐλέγετο ἔτσι, διότι εἶχε κτισθῇ ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς
Μακεδονίας Φίλιππον τὸν Β' τὸ 358 π.Χ.

Σήμερον οἱ Φίλιπποι εἶναι σωρὸς ἐρειπίων. Ἐδῶ ὁ Παῦλος
ἀρχίζει τὸ κήρυγμά του ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, ὅπου ὑπῆρχε τόπος προ-
σευχῆς τῶν Ἰουδαίων. Ἐκεῖ ὁ Παῦλος ἔκαμε χριστιανικὴν τὴν πορ-
φυροπόλιν¹ Λυδίαν καθὼς καὶ ὅλην τὴν οἰκογένειάν της.

Ἡ Λυδία εἶναι ἡ πρώτη γνωστὴ Ἑλληνοπούλα, ποὺ ἔγινε χρι-
στιανή. «Καὶ κάποια γυναῖκα, γράφουν αἱ πράξεις, ὀνόματι Λυδία,
πορφυρόπωλις, ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν Θυατείρων (τῆς Λυδίας), ἡ ὁποία
ἤκουε τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου μὲ προσοχὴν καὶ εὐλάβειαν. Αὐτῆς
ὁ Κύριος ἀνοίξε τὴν καρδίαν διὰ νὰ προσέχη τὰ λεγόμενα ἀπὸ τὸν
Παῦλον».

Τὸ παράδειγμα τῆς Λυδίας ἠκολούθησαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι.
Ἔτσι ἰδρύθη ἐκεῖ ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Λυδίαν ἔγιναν καὶ ἄλλαι χριστιαναὶ εἰς τοὺς
Φιλίππους, ὡς ἡ Εὐδοία καὶ ἡ Συντύχη.

Ἦσαν διακόνισσαι καὶ ἐβοήθησαν πάρα πολὺ τὸν Παῦλον εἰς
τὴν διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου. Περί αὐτῶν γράφει ὁ Παῦλος εἰς τὴν
πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολήν του (4,2-3).

Αἱ ἐπιτυχίαι αὐταὶ τοῦ Παύλου καὶ τῶν συνεργατῶν του ἤνα-
ψαν τὸ μῖσος καὶ τὴν λύσσαν τῶν Ἰουδαίων ἐναντίον των. Μία νέα
εὐκαιρία παρουσιάσθη διὰ νὰ φανῇ ὅλη των ἡ ἀγριότης ἐναντίον
του. Ἐκινδύνευσε τότε καὶ ἡ ζωὴ του.

Ὁ Παῦλος ἐθεράπευσε μίαν κόρην, ἡ ὁποία εἶχε πονηρὸν πνεῦμα

1. Πορφυρόπωλις ἐλέγετο ἐκείνη, ποὺ ἐπωλοῦσε τὴν πολύτιμον πορ-
φυρὰν βαφὴν τῶν ὑφασμάτων.

καὶ ἔδιδε τάχα μαντείας εἰς ἐκείνους πὺν τὴν ἐρωτοῦσαν. Ἀπὸ τὴν κόρην ὁμως αὐτὴν εἶχον ἄρκετὰ κέρδη οἱ κύριοί της καὶ μὲ τὴν θεραπείαν της τὰ ἔχασαν. Δι' αὐτὸ συνέλαβον τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν καὶ τοὺς ἔφεραν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἄρχοντας. «Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, ἔλεγον εἰς τοὺς ἄρχοντας, φέρουν ἀναστάτῳσιν εἰς τὴν πόλιν. Διδάσκουν εἰς ἡμᾶς τοὺς Ῥωμαίους πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ἡμᾶς οὔτε νὰ τὰ παραδεχώμεθα οὔτε νὰ τὰ πράττωμεν».

Ὁ λαὸς τότε μανιώδης ἔτρεξεν ἐναντίον τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα. Οἱ ἄρχοντες ὁμως Ῥωμαῖοι τοὺς ἐμαστίγωσαν καὶ τοὺς ἐφυλάκισαν διὰ νὰ τοὺς σώσουν ἀπὸ τὴν λύσσαν τῶν ἐχθρῶν των.

Ἐκεῖ εἰς τὰς φυλακὰς ἔχαιρον οἱ Ἀπόστολοι, διότι ἐβασανίζοντο μίαν ἀκόμη φορὰν διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Ἐψάλλον ὕμνους καὶ προσηύχοντο. Τὸ μεσονύκτιον σεισμὸς ἐκλόνησε τὸ κτίριον τῆς φυλακῆς. Αἱ θύραι τῆς φυλακῆς ἤνοιξαν. Τὰ δεσμὰ τῶν φυλακισμένων ἐλύθησαν. Ὁ δεσμοφύλαξ τρομαγμένος ἔτρεξεν εἰς τὰ κελλῖα τῶν καταδίκων. Μόλις εἶδε τὰς θύρας ἀνοικτὰς ἐφαντάσθη ὅτι εἶχον φύγει οἱ φυλακισμένοι. Ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν του σύρει τὸ ξίφος του διὰ νὰ αὐτοκτονήσῃ. Ὁ Παῦλος τὸν βλέπει καὶ τοῦ φωνάζει :

«Μὴ κάμῃς κανένα κακὸν εἰς τὸν ἑαυτὸν σου. Ὅλοι εἴμεθα ἐδῶ, κανεῖς δὲν ἐφυγε».

Ὁ δεσμοφύλαξ βλέπει τώρα ὅτι οἱ κατάδικοι εἶναι εἰς τὰς θέσεις των. Θαῦμα τῶν ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ ἐπίστευσεν ὅτι ἦσαν ὅλα αὐτά. Καὶ γίνεται χριστιανὸς μὲ ὅλην τὴν οἰκογένειάν του.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν οἱ ἄρχοντες τῆς πόλεως ἔμαθαν ὅτι ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας ἦσαν Ῥωμαῖοι πολῖται καὶ τοὺς ἀπέλυσαν.

β) Ὁ Παῦλος εἰς Θεσσαλονίκην.

Πράξ. Ἀποστ. 17,1 — 10.

Ὁ Παῦλος μὲ τὸν Σίλαν ἐξηλθον ἀπὸ τοὺς Φιλίππους καὶ ἀκολουθοῦσαν τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἀμφίπολιν. Ἡ πορεία αὐτὴ ἦτο μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Διότι ἀπὸ τὴν ἔξοδον τῶν Φιλίππων διέρχεται ἡ ὁδὸς διὰ μέσου ἀνθηρᾶς πεδιάδος. Εἰς τὸ ἄκρον αὐτῆς ὑψώνονται τὰ ὄρη τοῦ Παγγαίου. Εἰς τὰς ὑπωρεῖας ἦσαν κτισμένοι πόλεις καὶ χωρία ὠραιότατα. Ἡ ὁδὸς πὺν ἠκολούθουν, ἦτο ἡ Ῥωμαϊκὴ ὁδὸς Ἐγνατία λεγομένη, ἡ ὁποία ἤρχιζε ἀπὸ τὴν Ρώμην. Εἶχε μῆκος 800 χιλίόμετρα. Ἦτο

ἐστρωμένη με μαρμαρίνας πλάκας. Εἰς ἕκαστον σχεδὸν βῆμα ὑπῆρχε πλάτανος καὶ βαθέα φρέατα γεμᾶτα δροσερὸν καὶ γλυκὺ νερό. Τὰ νερά αὐτὰ ἤρχοντο κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν πλησίον ὄρεων.

Ἀπὸ τὴν Ἀμφίπολιν ἐβᾶδιζον μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ὄρεων διὰ μέσου πυκνοτάτων δασῶν καὶ πεδιάδων, αἱ ὁποῖαι ἔφθανον μέχρι τῆς ἁμμου τῆς θαλάσσης. Ἐπειτα ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν μικρὰν πόλιν Ἀπολλωνίαν, σημ. Πολύγυρον, καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν περίφημον καὶ ὀνομαστὴν πρωτεύουσαν τῆς Μακεδονίας Θεσσαλονίκην.

Εἰς τὴν μεγάλην, πλουσίαν καὶ ἐμπορικὴν αὐτὴν πόλιν εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν πολλοὶ Ἰουδαῖοι. Εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν ἐκήρυξεν ὁ Παῦλος τὸν λόγον τοῦ Κυρίου τρία κατὰ συνέχειαν Σάββατα. Ἐδίδασκεν ὅτι «ὁ Χριστὸς ἔπρεπε νὰ πάθῃ καὶ νὰ ἀναστηθῇ ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς ὃν ἐγὼ κηρύττω εἰς ἑσᾶς». Μὲ τὴν διδασκαλίαν του αὐτὴν ἔπεισε μερικοὺς ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ πλῆθος ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ πολλὰς γυναῖκας.

Οἱ ἄλλοι ὁμως Ἰουδαῖοι γεμᾶτοι ὀργὴν παρεκίνησαν τὸν λαὸν καὶ ἔκαμαν ὀχλαγωγίαν ἐναντίον τοῦ Παύλου. Ἐξητοῦσαν νὰ συλλάβουν τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν. Οἱ χριστιανοὶ ὁμως τῆς Θεσσαλονίκης ἔστειλαν αὐτοὺς πρὸς σωτηρίαν εἰς τὴν Βέρροιν.

γ) Ὁ Παῦλος εἰς τὴν Βέρροιν.

Πράξ. τῶν Ἀποστόλ. 17, 11 - 15.

Ἡ Βέρροια, ἡ ἑλληνικωτάτη πόλις τῆς Μακεδονίας, ἀπέχει ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην μίαν ἡμέραν. Ἦτο ὄχι πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν πόλιν Πέλλαν, ὅπου ἐγεννήθη ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας. Οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Βερροίας ἦσαν κάπως εὐγενέστεροι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους τῆς Θεσσαλονίκης. Δι' αὐτὸ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους Ἕλληνας καὶ Ἑλληνίδας.

Μόλις ἐπληροφορήθησαν τὰς ἐπιτυχίας αὐτὰς τοῦ Παύλου οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Θεσσαλονίκης, ἦλθον εἰς τὴν Βέρροιν καὶ ἐπροκαλοῦσαν ταραχὰς ἐναντίον τῶν ἀποστόλων. Οἱ χριστιανοὶ τότε τῆς Βερροίας ὠδήγησαν τὸν Παῦλον μακρὰν εἰς παράλιον μέρος καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τὸν ἀπέστειλαν διὰ πλοίου εἰς Ἀθήνας. Εἰς τὴν Βέρροιν ἔμειναν ὁ Σίλας, ὁ Τιμόθεος ὡς καὶ οἱ λοιποὶ βοηθοὶ τοῦ Παύλου.

9. Ὁ Παῦλος εἰς τὰς Ἀθήνας κηρύττει διὰ τὸν ἄγνωστον Θεόν.

Πράξ. Ἀποστ. 17, 16 - 34.

Ἡ Ἑλλάς δὲν ἦτο τότε εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Παύλου, ὅπως ἄλλοτε, εἰς τὴν δόξαν της. Ἡ κατὰκτησις τῶν Ρωμαίων τὴν εἶχε τόσοον ἑξασθενήσει, ὥστε δὲν ἤμποροῦσε πλέον νὰ πάρῃ πάλιν τὴν παλαιὰν δόξαν της. Μόνοι πού διατηροῦσαν ἀκόμη τὴν παλαιὰν ἀκμὴν καὶ προόδόν των ἦσαν αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Κόρινθος.

Εἰς τὰς Ἀθῆνας ὁ Παῦλος εὐρέθη μόνος μερικὰς ἡμέρας μέχρις ὅτου ἔλθουν εἰς συνάντησίν του ὁ Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος. Τοὺς εἶχε παραγγείλει νὰ ἔλθουν.

Ενῶ ἐπερίμενε τοὺς συνεργάτας του, περιήρχετο τὰ ἀξιοθέατα μέρη τῶν Ἀθηνῶν. Ἐστενοχωρεῖτο ὅμως πού ἔβλεπε ὅτι ἦτο γεμάτη ἡ πόλις εἰδωλα τῶν θεῶν. Ἐβλεπε τὴν Ἀκρόπολιν, τὸν ἱερὸν βράχον τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς, σκεπασμένον ἀπὸ ναοὺς καὶ ἀγάλματα. Ἰὰ μνημεῖα τῆς Ἀκροπόλεως ἦσαν σχεδὸν τότε ἀκέραια. Ἐβλεπε τὰ ἀθάνατα Προπύλαια, τὸν μεγαλοπρεπῆ Παρθενῶνα, πού ἤστραπτον ἀπὸ ὥραιότητα καὶ μεγαλεῖον. Ἐβλεπε τὸν ναὸν τῆς Ἀπτερου Νίκης, τὸ Ἐρεχθεῖον, τὰς Καρυάτιδας, τὰς ὥραιας ἐκείνας κόρας νὰ βαστάζουν τὴν στέγην αὐτοῦ. Τὸ Θησεῖον. Καὶ ὅμως ὅλα αὐτὰ δὲν ἥλλαξαν τὴν πίστιν τοῦ Παύλου ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι εἰδωλα διὰ τὴν ἀληθινὴν πίστιν τοῦ Κυρίου.

Δύο ὅμως πράγματα ἔκαμαν εἰς αὐτὸν ἰδιατέραν ἐντύπωσιν. Τὸ ἓνα ἦτο ὁ πολὺς θρησκευτικὸς ζήλος καὶ ἡ εὐσέβεια τῶν Ἀθηναίων εἰς τοὺς θεοὺς των, καὶ ἡ ὁποία ἐφαίνετο ἀπὸ τὰ πολλὰ των εἰδωλα. Τὸ ἄλλο ἦτο βωμοὶ χωρὶς ὄνομα πού ἦσαν ἀφιερωμένοι εἰς ἀγνώστους θεοὺς «τῷ ἀγνώστῳ Θεῷ». Ἐνόμιζεν ὁ Παῦλος ὅτι ὁ ἄγνωστος Θεὸς τῶν Ἀθηναίων ἦτο ὁ ἓνας καὶ μόνος θεός, τὸν ὁποῖον οὗτοι ἐλάτρευον χωρὶς νὰ τὸν ἠξεύρουν.

Ἦρchiσε λοιπὸν νὰ κηρύττῃ εἰς τὴν Συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων. Ἐσυζητοῦσε καὶ μὲ τοὺς Ἑλληνας φιλοσόφους εἰς τὴν ἀγοράν. Εἰς τὴν συζήτησιν ἄλλοι τὸν ἔλεγον φλύαρον καὶ ἀνόητον. Ἄλλοι ἠθέλαν νὰ τὸν προσέξουν καλύτερα, πού τὸν ἤκουαν νὰ ὁμιλῇ διὰ τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασίν του. Τὸν ἔφεραν λοιπὸν εἰς τὸν λόφον τοῦ Ἀρείου Πάγου, εἰς μέρος ἡσυχώτερον ἀπὸ τὴν ἀγοράν, διὰ νὰ τὸν ἀκούσουν καλύτερα. Ἡ θέσις αὐτὴ εἶναι πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἀπέναντι αὐτῆς. Ἐκεῖ εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἦτο τὸ δικαστήριον τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ἀπὸ τὸν ἱστορικὸν αὐτὸν βράχον ἐκίηρξεν ὁ Παῦλος τὸ Εὐαγγέλιον πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Δι' αὐτὸ ὁ τόπος αὐτὸς εἶναι δι' ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ἀξιοσέβαστος. Ἐκεῖ κάθε χρόνον τελεῖται ἑορταστικὸς ἑσπερινὸς ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, ἀκριβῶς τὴν ἑσπέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου.

«Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς ἔλεγεν ὁ Παῦλος. Βλέπω πὺς εἴσθε ἄνθρωποι πολὺ εὐσεβέστατοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς. Διότι ἐνῶ παρατηροῦσα τὰ ἀξιοθέατα μέρη τῆς πόλεώς σας εἶδα ἀνάμεσα εἰς τοὺς τόσους ναοὺς καὶ βωμοὺς καὶ ἓνα, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐπιγραφὴν «εἰς τὸν ἄγνωστον θεόν». Αὐτὸν λοιπὸν τὸν Θεόν, τὸν ὁποῖον λατρεύετε χωρὶς νὰ τὸν ξέρετε, ἔρχομαι νὰ σᾶς διδάξω.

»Ὁ Θεὸς αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, πού ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ ὅλα τὰ δημιουργήματα αὐτοῦ. Αὐτὸς εἶναι ὁ κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ δὲν κατοικεῖ εἰς ναοὺς, τοὺς ὁποῖους κατασκευάζουν αἱ χεῖρες τῶν ἀνθρώπων. Δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ προσφοράς καὶ θυσιᾶς τῶν ἀνθρώπων, διότι αὐτὸς δίδει ὅλα τὰ ἀγαθὰ εἰς τὸν κόσμον. Δὲν λατρεύεται εἰς ὠρισμένον τόπον, διότι εἶναι πνευματικὸς καὶ εὐρίσκεται παντοῦ. Ἡ ζωὴ μας ἀνήκει εἰς αὐτόν. Ὅλοι μας καταγόμεθα ἀπὸ ἓνα ζεῦγος ἀνθρώπων (δηλ. τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὕαν) καὶ δι' αὐτὸ εἴμεθα ἀδελφοί.

»Ἀφοῦ λοιπὸν εἶναι τέτοιος ὁ Θεός, κανένα ἄλλον δὲν πρέπει νὰ λατρεύετε παρὰ μόνον αὐτόν, ὁ ὁποῖος θὰ σᾶς σώσῃ. Διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτὴν ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἔστειλεν εἰς τὸν κόσμον τὸν μονογενῆ τοῦ υἱόν, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ὁ Χριστὸς διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀγάπην τοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἔπαθε, ἐσταυρώθη καὶ ἔπειτα ἀνεστήθη. Εἰς ὠρισμένον καιρὸν θὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀναστηθῶν.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀκροατὰς τοῦ δὲν ἔδωσαν σημασίαν εἰς τὴν διδασκαλίαν του. Ἄλλοι πού τὸν ἤκουσαν νὰ ὁμιλῇ δι' ἀνάστασιν νεκρῶν, τὸν ἐχλεύαζον. Ἄλλοι ἠθέλουν νὰ τὸν ἀκούσουν καὶ πάλιν. Μόνον ὀλίγοι ἐπίστευσαν καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ ἡ σύζυγός του Λάμαρις.

Ὁ Διονύσιος ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 8 μ.Χ. Νέος ἀκόμα ἐπεσκέφθη διαφόρους χώρας διὰ νὰ ἀποκτήσῃ περισσοτέραν μόρφωσιν. Ἐπειτα ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ διὰ τὴν πολλὴν σοφίαν ἐγινε δικαστῆς τοῦ περιφήμου δικαστηρίου τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Εἰς τὰς Ἀθήνας σήμερον τόσον οἱ ὀρθόδοξοι, ὅσον καὶ οἱ καθολικοὶ ἵδρυσαν ναοὺς πρὸς τιμὴν τοῦ Διονυσίου. Ὁ ἓνας τῶν Ὁρ-

θοδόξων εὐρίσκεται εἰς τὴν ὁδὸν Σκουφᾶ, ὁ ἄλλος τῶν Καθολικῶν εἰς τὴν ὁδὸν Πανεπιστημίου (σημερ. ὁδὸν Βενιζέλου).

Εἶναι ὁ πολιοῦχος (προστάτης) ἅγιος τῆς πόλεως Ἀθηνῶν καὶ ἐορτάζεται ἡ μνήμη του τὴν 3 Ὀκτωβρίου. Ψάλλεται εἰς τὴν ἐορτὴν του τὸ ἐξῆς ἀπολυτίκιον :

«Χριστότητα ἐκδιδασχθεῖς, καὶ νήφων ἐν πᾶσιν,
ἀγαθὴν συνείδησιν ἱεροπρεπῶς ἐνδυσάμενος,
ἦντλησας ἐκ τοῦ Σκεύους τῆς ἐκλογῆς τὰ ἀπόρρητα,
καὶ πίστιν τηρήσας,
τὸν ἴσον δρόμον τετέλεκας, ἱερομάρτυς Διονύσιε.
Πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

10. Ὁ Παῦλος εἰς τὴν Κόρινθον ἰδρύει ἐκκλησίαν.

Πράξ. 18, 1 - 18.

Ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἔμεινε ὀλίγον ἀκόμη χρόνον, ἐπῆγεν εἰς τὴν Κόρινθον. Ἡ παλαιὰ Κόρινθος ἦτο πόλις πολυάνθρωπος, πλουσιωτάτη καὶ ἐμπορικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἦτο πρωτεύουσα τῆς Ἀχαΐας, δηλαδὴ ὁλοκλήρου τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν παρέμενε καὶ ὁ ρωμαῖος διοικητὴς τῆς Ἀχαΐας, λεγόμενος Γαλλίων.

Εἰς τὴν Κόρινθον ὁ Παῦλος εὗρεν ἕνα ὁμότεχνόν του, δηλ. σκηνοποιόν, Ἰουδαῖον, λεγόμενον Ἀκύλαν καὶ τὴν σύζυγόν του Πρίσκιλλαν. Ἔμενον εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀκύλα καὶ εἰργάζετο μαζὶ τὼν τὴν τέχνην τοῦ σκηνοποιοῦ τὴν ὁποίαν, ὅπως ἐμάθαμε, ἤξευρεν ὁ Παῦλος. Καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐξοικονομοῦσε τὴν τροφὴν του. Δὲν εἰργάζετο μόνον διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ εἰργάζετο καὶ διὰ τὰ ζῆ. Ἐθεωροῦσε τὴν ἐργασίαν, ὅσο ταπεινὴ καὶ ἂν εἴναι, τίμιαν, διότι μόνον ἡ ἀργία εἶναι ἀφορμὴ καθε κακοῦ.

Ἐπειτα οἱ δύο αὐτοὶ σύζυγοι, πού ἐγιναν Χριστιανοὶ ἐβοήθουν τὸν Παῦλον εἰς τὸ ἀποστολικόν του ἔργον. Ἐγιναν οἱ πολῦτιμοι συνεργάται του καὶ προσέφερον καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν τῶν χάριν τοῦ Εὐαγγελίου, διότι καὶ οἱ δύο ἐμαρτύρησαν.

Εἰς τὴν Κόρινθον ὁ Παῦλος ἐδίδασκε κάθε Σάββατον εἰς τὴν συναγωγὴν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἔπειθε πολλούς. Ἐκεῖ συνήντησαν τὸν Ἀπόστολον ὁ Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος, οἱ ὅποιοι ἦλθον ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν. Τὸν ἐπληροφόρησαν ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τῆς Θεσσαλονίκης μὲ ὅλους τοὺς διωγμούς

τῶν ἐχθρῶν τοῦ Εὐαγγελίου, μένουν ἀσάλευτοι εἰς τὴν πίστιν των.

Ἔμεινεν εἰς τὴν Κόρινθον ἓνα καὶ ἡμῖς ἔτος καὶ πλέον καὶ ἐδίδασκε. Οἱ πιστοὶ ἄρχισαν νὰ πληθύνωνται. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ ὅμως Ἰουδαῖοι ἐσηρώθησαν ἐναντίον του. Τὸν συνέλαβον καὶ τὸν ὠδήγησαν εἰς τὸν διοικητὴν Γαλλίωνα. Καὶ ἐξητοῦσαν νὰ τὸν τιμωρήσῃ, διότι ἐναντίον τοῦ νόμου διδάσκει τοὺς ἀνθρώπους νὰ σέβωνται ἄλλον Θεόν.

Ὁ Γαλλίων ὅμως, πού ἦτο ἄνθρωπος συτετὸς καὶ πολὺ μορφωμένος, τοὺς εἶπε ὅτι δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ ζητήματα θρησκευτικὰ καὶ τὸν ἄφησεν ἐλεύθερον.

Εἰς τὴν Κόρινθον ὁ Παῦλος ἐσκέπτετο καὶ τὰς Ἐκκλησίας πού εἶχεν ἰδρύσει εἰς τὴν πρώτην του περιοδείαν. Δὲν ἤμποροῦσε βέβαια οὔτε ἦτο καὶ εὐκολον τότε νὰ ἐπισκέπτεται τὰς ἐκκλησίας αὐτὰς συχνά. Εἶχε τοὺς συνεργάτας του καὶ ἰδιαίτερα τὸν Τιμόθεον, πού τοὺς ἔστελλεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ δὲν ἦτο ἀρκετόν. Διότι εἰς τὰς Ἐκκλησίας παρουσιάζοντο διάφορα ζητήματα. Ἐπειτα ἤθελε νὰ ἔχουν οἱ χριστιανοὶ πάντα ζωηρὸν τὸν ζῆλον καὶ σταθερὰν πίστιν εἰς τὴν νέαν θρησκείαν. Δι' αὐτὸ ἀναπληροῦσε τὴν ἀπουσίαν του μὲ τὴν ἄλλη θρησκείαν. Δι' αὐτὸ ἔστελλεν εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἐπιστολάς. Τὰς ἐπιστολάς αὐτάς, πού ἔπαιρναν οἱ χριστιανοί, τὰς ἐδιάβαζαν τακτικὰ εἰς τὰς ἐκκλησίας, συναθροίσεις των, ὅπως σήμερον γίνεται κάθε Κυριακὴν καὶ ἑορτήν.

Ἐγραψε λοιπὸν καὶ ἔστελλεν ἀπὸ τὴν Κόρινθον δύο ἐπιστολάς πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, δηλ. πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Θεσσαλονίκης.

Ὁ Παῦλος ἀπὸ τὴν Κόρινθον ἐσκέφθη νὰ τελειώσῃ τὴν δευτέραν του περιοδείαν μὲ ἐπίσκεψιν τῶν Ἐκκλησιῶν, πού εἶχε ἰδρύσει. Ἀφοῦ ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Ἐφεσον ἦλθεν διὰ τῆς Καισαρείας, τῆς Παλαιστίνης εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἀφοῦ ἐχαιρέτησε τὴν ἐκεῖ ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ὅπου ἐτελείωσε τὴν Β'. ἀποστολικὴν περιοδείαν του.

ΤΡΙΤΗ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ (54-65 μ. Χ.)

11. Ὁ Παῦλος εἰς τὴν Ἐφεσον.

Πράξ. 19, 1-41. 20-21, 1, 14.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν μικρὰν αὐτὴν περιοδείαν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἐφεσον, ἥ ὅποια ἦτο τότε ἡ μεγαλυτέρα πόλις τῆς Μικροῦς Ἀσίας. Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἐπειδὴ ἦτο τὸ κέντρον τῶν πόλεων τῆς Ἀσίας, διὰ τοῦτο οἱ Ῥωμαῖοι τὴν ἔκαμαν πρωτεύουσαν τῆς Ἀσίας. Ἦτο ἐπίσης ἐμπορικὴ καὶ πλουσία. Ἐφημίζετο καὶ διὰ τὸν μεγαλοπρεπῆ καὶ ὠραιότατον ναὸν τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος.

Τρία ὁλόκληρα ἔτη ἔμεινεν εἰς τὴν Ἐφεσον ὁ Παῦλος. Εἰς τὸ διάστημα αὐτό, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους ἐφωτίζοντο ἀπὸ τὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου καὶ ἐγίνοντο χριστιανοί.

Μεγάλην ἐντύπωσιν ἔκαμναν εἰς τὸν λαὸν καὶ τὰ θαύματα τοῦ Παύλου, μὲ τὰ ὅποια ἐθεράπευε πολλοὺς ἀσθενεῖς καὶ δαιμονιζομένους.

Μὲ τὸ κήρυγμα λοιπὸν καὶ μὲ τὰ θαύματά του ἐστερέωσε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἐφέσου. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ νέοι κίνδυνοι ἀπειλοῦσαν τὸν Παῦλον. Ἡ μεγάλη ἐξάπλωσις τοῦ χριστιανισμοῦ ἀνησύχησε ὅλους ἐκείνους, πού κατασκεύαζαν ἀγάλματα καὶ ἄλλα ἀφιερῶματα καὶ μικροπράγματα τῆς εἰδωλολατρείας. Ὅλοι αὐτοὶ πού ἐξημιῶνοντο ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐργασίαν ἔκαμαν στάσιν ἐναντίον τοῦ Παύλου φωνάζοντες «Μεγάλη ἡ Ἀρτεμις τῶν Ἐφεσίων». Ὁ διοικητὴς ὁμως τῆς πόλεως καθησύχασε τοὺς στασιαστάς. διότι τοὺς εἶπεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δηλαδὴ ὁ Παῦλος καὶ οἱ συνεργάται του δὲν βλασφημοῦν τὸν θεόν σας. Τότε οἱ στασιασταὶ διελύθησαν. Ἐπειτα ἀπὸ τὸν θόρυβον αὐτὸν φεύγει ὁ Παῦλος ἀπὸ τὴν Ἐφεσον εὐχαριστημένος, διότι εἰς τὰ τρία χρόνια, πού ἔμεινεν ἐκεῖ, εἶδεν ὅτι τὸ ἔργον του ἐπέτυχε τέλεια. Ἀφοῦ ἡσπάσθη τοὺς ἐκεῖ χριστιανούς ἀνεχώρησε διὰ τὴν τρίτην περιοδείαν του. Θὰ περιώδευε τώρα βορειοδυτικὰ πρὸς τὴν Μακεδονίαν πάλιν.

Ἀπὸ τὴν Ἐφεσον ἐφθασεν εἰς τὴν Σμύρνην καὶ εἰς Τρωάδα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐπλευσεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Νεαπόλεως (Καβάλλας). Ἀφοῦ ἐπεσκέφθη τὰς Ἐκκλησίας τῶν Φιλίππων, Θεσσαλονίκης καὶ Βεροίας, ἦλθεν διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Κόρινθον δι' ὀλίγον χρόνον.

Ἐκεῖθεν ἐπεσκέφθη τὴν Μακεδονίαν πάλιν καὶ ἦλθεν εἰς Τρωάδα. Ἀπὸ ἐκεῖ μὲ τὸν Λουκᾶν καὶ ἄλλους συνεργάτας ἐπέρασεν εἰς τὴν νῆσον τοῦ Αἰγαίου Μυτιλήνην. Ἐπειτα ἦλθεν εἰς τὴν περίφημον πόλιν τῆς Ἰωνίας Μίλητον. Ἐδῶ ἐκάλεσε τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἔδωσε τὰς τελευταίας συμβουλὰς διὰ τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας. Διότι δὲν ἐλπίζει νὰ τοὺς ἴδῃ καὶ πάλιν.

Ἀπὸ τὴν Μίλητον ἀνεχώρησεν διὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἃν καὶ ἐγγνώριζεν ὅτι πολλὰ κακὰ καὶ θλίψεις τὸν περιμένουν ἐκεῖ. «Ἀφοῦ ὑπάγω ἐκεῖ, ἔλεγε, πρέπει ἔπειτα νὰ ἴδω καὶ τὴν Ῥώμην».

Ἦξευρε πόσον μεγάλη ἀξία διὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἦτο ἡ ἐξάπλωσις αὐτοῦ εἰς τὴν προτεύουσαν τοῦ ἀπεράντου Ρωμαϊκοῦ κράτους.

Κατὰ τὸ ταξίδι του αὐτὸ διὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀφοῦ ἐπεσκέφθη τὴν Κῶ, τὴν Ρόδον, τὴν Φοινίκην, τὴν Τύρον, τὴν Πτολεμαῖδα, ἐφθάσεν εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης.

Ἐδῶ τὸν ἐφιλοξένησε εἰς τὴν οἰκίαν του ὁ διάκονος Φίλιππος. ἐκεῖ ἐπεσκέφθη τὸν Παῦλον ἕνας προφήτης, Ἀγαβος λεγόμενος, πού ἦλθεν ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν. Ὁ Ἀγαβος ἐπῆρε τὴν ζώνην τοῦ Παύλου καὶ ἔδεσε μὲ αὐτὴν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Καὶ τότε τοῦ εἶπεν ὅτι ἔτσι δεμένον θὰ τὸν παραδώσουν οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Ἱερουσαλήμ εἰς τοὺς ἐθνικούς. «Τὰ ἐξῆς λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔλεγεν ὁ Ἀγαβος. Τὸν ἄνδρα, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ ζώνη αὐτή, θὰ δέσουν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ θὰ τὸν παραδώσουν εἰς χεῖρας τῶν ἐθνῶν».

Ὅλοι τότε παρακαλοῦσαν τὸν Παῦλον μὲ δάκρυα νὰ μὴ φύγῃ διὰ τὰ Ἱεροσόλυμα. «Τί κλαίετε καὶ μοῦ ραγίζετε τὴν καρδιά; Ἐγὼ ὄχι μόνον νὰ δεθῶ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποθάνω εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα εἶμαι ἔτοιμος διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου», τοὺς ἀπήντησεν ὁ Παῦλος.

12) Ἡ σύλληψις τοῦ Παύλου.

Πραξ Ἀποστ. 21,15 - 40 καὶ 22,23 καὶ 24 κεφ.

Ὁ Παῦλος φθάνει εἰς Ἱεροσόλυμα.

Μίαν ἡμέραν ἐπεσκέφθη τὸ ἱερὸν τοῦ Ναοῦ. Εἶχε πάρει μαζί του καὶ ἕνα Ἕλληνα ἀπὸ τὴν Ἐφεσον, λεγόμενον Τρόφιμον. Οἱ ἐχθροὶ του Ἰουδαῖοι μόλις εἶδαν τὸν Παῦλον μαζί μὲ τὸν Ἕλληνα ἐφώναζον: «Ἄνδρες Ἰσραηλῖται τρέξετε εἰς βοήθειαν. Οὗτος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, πού διδάσκει ὅλους εἰς κάθε τόπον ἐναντίον τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου αὐτοῦ. Καὶ ἀκούη ἔμβασεν Ἕλληνας εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἔλέρωσε τὸν ἅγιον αὐτὸν τόπον».

Αἱ φωναὶ αὗται καὶ αἱ κατηγορίαι ἐναντίον τοῦ Παύλου ἔφεραν τὸ ἀποτέλεσμά τών. Ὁ λαὸς γεμῆτος ἀγανάκτησιν ἔτρεξεν ὥσαν μανιακὸς ἐναντίον τοῦ Παύλου. Τὸν συνέλαβον, τὸν ἐβγάλαν ἔξω ἀπὸ τὸν ναὸν διὰ νὰ τὸν φονεύσουν. Ἐνῶ τὸν ἐκτυποῦσαν μὲ λύσσαν, τρέχει ἀμέσως ὁ ρωμαῖος ἀξιωματικὸς Κλαύδιος Λυσίας (χιλίαρχος) — μὲ στρατιωτικὴν δύναμιν καὶ τὸν σφῆζει ἀπὸ βέβαιον θάνατον. Διέταξε καὶ τὸν ἔδεσαν μὲ δύο ἀλυσίδας καὶ τὸν ἠρώτησε ποῖος εἶναι, καὶ τί ἔκαμε. Καὶ ἄλλοι ἐφώναζον ἄλλα, καὶ ἄλλοι ἄλλα μέσα εἰς τὸ πλῆθος. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο ὁ χιλίαρχος νὰ μάθῃ

ἀπὸ τὴν σύγχυσιν τί ἀκριβῶς συμβαίνει, διέταξε νὰ τὸν ὀδηγήσουν εἰς τὸν στρατῶνα. Ὁ λαὸς ἐξακολουθοῦσε νὰ παρακολουθῇ καὶ νὰ φωνάζῃ εἰς τὸν χιλιάρχον «αἶρε τοῦτον», δηλαδὴ βγάλε τον ἀπὸ τὸ μέσον.

Ὁ χιλιάρχος τότε διὰ νὰ καθησυχάσῃ τὴν ταραχὴν τοῦ λαοῦ, διέταξε νὰ τὸν μαστιγώσουν. «Ἐχετε σεῖς τάχα ἐξουσίαν νὰ δέρετε ἄνθρωπον Ῥωμαῖον χωρὶς δίκην;» εἶπεν ὁ Παῦλος. Ἀμέσως τότε ὁ χιλιάρχος διέταξε νὰ μὴ τὸν μαστιγώσουν.

Τὴν νύκτα παρουσιάσθη εἰς τὸν Παῦλον ὁ Κύριος καὶ τοῦ εἶπεν: «Ἐχε θάρρος, Παῦλε, ὅπως ἐκήρυξες τὸ ὄνομά μου εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ πρέπει νὰ τὸ μαρτυρήσῃς καὶ εἰς τὴν Ῥώμην».

Ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὁ χιλιάρχος ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ Παύλου κινδυνεύει εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, τὸν ἔστειλεν εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης. Ἐκεῖ ἔμενεν ὁ ἡγεμὼν τῆς Παλαιστίνης, λεγόμενος Φῆλιξ.

Ὁ Φῆλιξ διέταξε νὰ τὸν φυλάττουν μέχρις ὅτου ἔλθουν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ οἱ κατήγοροί του διὰ νὰ δικάσῃ τὴν ὑπόθεσιν. Ἐπειτα ἀπὸ πέντε ἡμέρας ἔφθασαν οἱ κατήγοροί του, ὁ ἀρχιερεὺς μὲ τοὺς πρεσβυτέρους. Τὸν κατηγοροῦσαν ὅτι εἶναι καταστροφεὺς τοῦ ἔθνους, ὅτι διαιρεῖ αὐτὸ μὲ τὴν διδασκαλίαν του καὶ ὅτι δὲν σέβεται τὸν ναόν.

Ὁ Παῦλος ἀπελογήθη καὶ ἀπέδειξεν ὅτι κατὰ τὰς δώδεκα ἡμέρας, ποὺ ἔμεινεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ δὲν ἔκαμε κανένα κακόν.

Ὁ Φῆλιξ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἓνας ἐλεεινὸς ἄνθρωπος, ἀνέβαλε νὰ κάμῃ τὴν δίκην. Ἦθελε νὰ μὴ δυσареστήσῃ τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ ἠλπίζεν ὅτι ὁ Παῦλος θὰ ἔδιδεν εἰς αὐτὸν χρήματα διὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ.

Δι' αὐτὸ τοῦ ἔδωσε τὴν ἄδειαν νὰ δέχεται ἐλεύθερα τοὺς μαθητάς του. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του, ποὺ τὸν ὑπηρετοῦσαν, ἦσαν ὁ Τιμόθεος, ὁ Λουκᾶς, ὁ Ἀρίσταρχος ὁ Θεσσαλονικεύς, ὁ Τυχικός, ὁ Τρόφιμος καὶ ἄλλοι. Συχνὰ τὸν ἐπροσκαλοῦσε διὰ νὰ ἀκούσῃ τάχα τὴν διδασκαλίαν του. Ὁ σκοπὸς του ὅμως ἦτο νὰ τοῦ πάρῃ χρήματα διὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ.

Ὁ Ἀπόστολος ὅμως δὲν ἠθέλε νὰ ἐλευθερωθῇ μὲ τέτοιον παράνομον τρόπον. Καὶ δι' αὐτὸ ἔμεινε δύο ὁλόκληρα ἔτη αἰχμάλωτος χωρὶς νὰ δικασθῇ.

Ὁ Φῆλιξ τότε τὸν ἐφυλάκισε καὶ ὕστερα τὸν παρέδωσε εἰς τὸν διάδοχόν του, τὸν Πόρκιον Φῆστον.

13. Ὁ Παῦλος ἀποστέλλεται εἰς τὴν Ρώμην.

Πράξ. Ἀποστ. 25, 26, 27 καὶ 28 κεφ.

Ὁ Φῆστος ἀπὸ τὴν Καيسάρειαν ἐπῆγεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα δι' ὀλίγας ἡμέρας. Παρουσιάσθησαν τότε εἰς αὐτὸν οἱ κατήγοροι τοῦ Παύλου καὶ τὸν παρακαλοῦσαν νὰ τὸν στείλῃ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα διὰ νὰ δικασθῇ.

Ὁ Φῆστος εἶχε καταλάβει ὅτι ὁ Παῦλος ἦτο ἀθῶος. Ἦθελεν ὁμως νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἠρώτησε τὸν Παῦλον : «Θέλεις νὰ δικασθῇς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ὅσον θὰ εἶμαι καὶ ἐγὼ ἐκεῖ;» Ὁ Παῦλος ὁμως ἐζήτησε νὰ δικασθῇ ἀπὸ τὸν Καίσαρα, τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρώμης, ἀφοῦ ἦτο ρωμαῖος πολίτης καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα αὐτό.

Ὁ Φῆστος ἐδέχθη καὶ παρέδωσε τὸν Παῦλον καὶ ἄλλους δεσμίους, διακοσίους ἐβδομήκοντα ἕξ, εἰς ἓνα ἐκατόνταρχον, λεγόμενον Ἰούλιον. Τὸν Παῦλον ἀκολουθοῦσαν οἱ συνεργάται του Ἀρίσταρχος ὁ Θεσσαλονικεύς, ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Τιμόθεος.

14. Τὸ περιπετειῶδες ταξίδι τοῦ Παύλου

Πράξ. 27, 13 - 28 - 15.

Ἀπέπλευσαν καὶ τὴν ἀκολουθίαν ἡμέραν ἔφθασαν εἰς τὴν Σιδῶνα, ἀρχαιοτάτην πόλιν τῆς Φοινίκης. Ἐκεῖ ἀπεβιβάσθη ὁ Παῦλος δι' ὀλίγον μὲ ἀδειαν τοῦ ἐκατοντάρχου καὶ ἐπεσκέφθη τοὺς χριστιανούς. Ἐκεῖθεν ἔπλεον κἀνωθεν τῆς Κύπρου, διότι συνήντησαν ἀντιθέτους ἀνέμους. Ἐταξίδευαν τώρα εἰς τὸ πέλαγος πρὸς τὴν Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν, καὶ ἤλθον εἰς τὰ Μῦρα τῆς Λυκίας. Ἐκεῖ ὁ ἐκατόνταρχος εὔρεν ἄλλο πλοῖον, ποῦ θὰ ἐταξίδευε διὰ τὴν Ἰταλίαν. Μὲ τὸ νέον αὐτὸ πλοῖον ἔπλεον πρὸς τὴν Κνίδον, περίφημον ἀρχαίαν πόλιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Δὲν ἠμπόρεσαν ὁμως νὰ τὴν πλησιάσουν. Ἀντίθετος ἀνεμος ἠνάγκασε τὸ πλοῖον νὰ πλεύσῃ κἀτω ἀπὸ τὴν Κρήτην καὶ ἠγκυροβόλησαν εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς, «Καλοὶ λιμένες». Ἐβγήκαν τότε ἀπὸ τὸ πλοῖον διὰ νὰ ἀναπανθῶν ἀπὸ τοὺς κόπους τοῦ ταξιδίου. Ἐπερίμεναν καὶ τὴν καλύτερευσιν τοῦ καιροῦ. Ὁ καιρὸς ὁμως ἐχειροτέρευσε διότι εἶχε φθάσει τώρα καὶ ὁ χειμὼν. Ὁ Ἀπόστολος εἶπεν εἰς τὸν πλοίαρχον νὰ μὴν ἐξακολουθήσουν τὸ ταξίδι, ἀλλὰ νὰ περιμένουν ἐκεῖ ὥσπου περάσῃ ὁ χειμὼν. Ὁ πλοίαρχος ὁμως διέταξε νὰ φύγουν ἀμέσως. Δὲν ἐπρόφθασαν ὁμως νὰ προχωρήσουν πολὺ ἀπὸ τὴν νῆσον, ποῦ ἤρχισε νὰ φυσᾷ ἓνας τρο-

μερὸς ἄνεμος. Τὸ πλοῖον δεκατέσσαρας ἡμέρας ἐπάλαυε μὲ τὰ ἄγρια κύματα. Ἐφοβήθησαν μήπως πέσουν εἰς τὴν ἙΑφρικὴν. Κατέβασαν τότε τὰ πανία καὶ ἔρριξαν εἰς τὴν θάλασσαν ὅλα τὰ πράγματα τοῦ πλοίου. Ἡ τρικυμία ἐξακολουθοῦσε.

15. Τὸ ταξίδι συνεχίζεται.

Δὲν ἐφαίνοντο μήτε ἥλιος μήτε ἄστρα πολλὰς ἡμέρας. Ζάλη πολλὴ μᾶς ἐπλάκωσε, ὅπως λέγει ὁ Λουκᾶς. Δὲν ἔμενε καμμιὰ ἐλπίς

Εἰκ. 1. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὰς Ἀθήνας.

σωτηρίας. Ὁ Παῦλος ὅμως δὲν ἔπαυσε νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸ πλήρωμα καὶ τοὺς ἐπιβάτας τοῦ πλοίου. Τὴν δεκάτην τετάρτην νύκτα, ἔπλεον εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος. Τὰ μεσάνυχτα οἱ ναῦται ἐφαντάζοντο νὰ πλησιάζουν εἰς κάποιαν χώραν. Ὅλοι ἦσαν ἄγρυπνοι. Δὲν εἶχεν ἀκόμα ἐξημερώσει καὶ ὁ Παῦλος τοὺς παρακαλοῦσε νὰ φάγουν ψωμί: «Δεκατέσσαρες ἡμέρες εἶναι σήμερον, πὺν μένετε νηστικοὶ καὶ δὲν ἐφάγατε τίποτε», τοὺς ἔλεγε.

Ὅταν ἐξημέρωσε εἶδαν κάποιον κόλπον, ὅπου ἐσκέφθησαν νὰ σπρώξουν τὸ πλοῖον πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ἐκεῖ ἐσώθησαν. Ἐκατάλαβαν ὅτι ἦτο ἡ νῆσος Μελίτη, ἡ σημερινὴ Μάλτα. Ἀπὸ τότε ὁ κόλπος αὐτὸς ὠνομάσθη κόλπος τοῦ Ἁγίου Παύλου καὶ λέγεται ἔτσι μέχρι

σήμερον. Διότι ἐκεῖ ἐναυάγησε τὸ πλοῖον, ὅπου ἦτο ὁ Παῦλος.

Οἱ βάρβαροι κάτοικοι τῆς νήσου ἔδειξαν μεγάλην φιλανθρωπίαν εἰς τοὺς ναυαγούς. Ἦναψαν φωτιὰν διὰ νὰ τοὺς προφυλάξουν ἀπὸ τὸ ψῦχος καὶ τοὺς ἐπροστάτευσαν ἀπὸ τὴν βροχὴν, διότι ἔβρεχε.

Ὁ Παῦλος ἐμάζευε φρύγανα καὶ τὰ ἔρριπτε ἐπάνω εἰς τὴν φωτιάν. Τότε μία ἔχιδνα ἐξεπύδῃσεν ἀπὸ τὴν ζέστην μέσα ἀπὸ τὰ φρύγανα καὶ ἐδάγκασε τὸ χερί τοῦ Παύλου. Ὅτε οἱ βάρβαροι εἶδον τὸ ἔρπετόν αὐτὸ νὰ κρέμεται ἀπὸ τὴν χεῖρα του, ἔλεγεν ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον. Βέβαια ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ εἶναι φονεὺς, τὸν ὁποῖον, ἂν καὶ ἐσώθῃ ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἡ δικαιοσύνη δὲν ἀφίνει νὰ ζῇ.

Ὁ Παῦλος ἐτίναξε τὴν ἔχιδναν μέσα εἰς τὴν φωτιάν, καὶ δὲν ἔπαυε κανένα κακόν. Ἐκεῖνοι ἐπερίμεναν νὰ πρὶσθῇ ὁ Παῦλος, ἢ νὰ πέσῃ κάτω ἀμέσως νεκρός. Ἐπερίμεναν πολλὴν ὥραν. Καὶ ὅταν εἶδον ὅτι δὲν ἔπαυε τίποτε, ἐθαύμασαν καὶ ἔλεγον ὅτι εἶναι Θεός.

Ὑστερον ἀπὸ τρεῖς μῆνας πού ἔμειναν εἰς τὴν νῆσον, ἐμβῆκαν εἰς ἓνα πλοῖον Ἀλεξανδρινὸν καὶ ἦλθον εἰς τὰς Συρακούσας, ὅπου ἔμειναν τρεῖς ἡμέρας.

Ἐκεῖθεν ἔφθασαν εἰς τὸ Ρήγιον τῆς Ἰταλίας καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἦλθον εἰς τοὺς Ποτιόλους, πόλιν ἐμπορικὴν πλησίον τῆς σημερινῆς Νεαπόλεως.

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν Ρώμην ὁ ἐκατόνταρχος παρέδωκεν ὅλους τοὺς δεσμίους εἰς τὸν στρατηγόν. Εἰς τὸν Παῦλον ἐδόθη ἄδεια νὰ μένῃ χωριστά, μαζί μὲ ἓνα στρατιώτην, πού τὸν ἐφύλασσε εἰς τὸν οἶκον ὅπου ἐφιλοξενεῖτο.

Ὁ Παῦλος ἔμεινεν δύο ὁλόκληρα ἔτη εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνην. Ἐκεῖ ἐδέχετο ὅλους ὅσοι ἐπῆγαιναν διὰ νὰ ἀκούσουν τὴν διδασκαλίαν του. Οἱ Ἰουδαῖοι ὁμῶς δὲν ἔδειξαν εἰς τὰ κηρύγματά του προθυμίαν.

Ὁ Παῦλος ὅταν εἶδεν, ὅτι δὲν ἔγινε δεκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους τῆς Ρώμης ἀπεφάσισε νὰ καλέσῃ τοὺς ἐθνικοὺς εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Τὸ ἀποστολικὸν ἔργον του μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν ἐπέτυχε. Ἡ οἰκία, ὅπου ἔμενε, ἔγινε κέντρον διδασκαλίας. Ἐμεναν μαζί του εἰς τὰ δεσμά του οἱ μαθηταὶ του Τιμόθεος καὶ Ἀρίσταρχος καὶ ἄλλοι φίλοι του χριστιανοί. Αἱ πρόοδοι τοῦ Εὐαγγελίου ἦσαν πολὺ μεγάλοι. Μέσα εἰς τὸ δωμάτιόν του ἔφερεν ὑπερήφανα τὰς ἀλύσεις εἰς τοὺς πόδας του. Ἐχαιρε διότι ἔβλεπεν ὅτι δέσμιος, ὅπως ἦτο, ἔφερε πολὺ μεγαλύτερα ἀπετελέσματα, παρὰ ἂν ἦτο ἐλεύθερος. Καὶ ἄλλην τότε χαρὰν ἐδοκίμασεν ὁ Παῦλος, διότι εἶχεν εἰδήσεις ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Φιλιππῶν. Τὴν Ἐκκλησίαν αὐτήν, πού ἰδρύθη

πρώτη εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν ἡγάπα ἑξαιρετικά. Ἡ Ἐκκλησία αὐτὴ δὲν ἐλησμονοῦσε ποτὲ τὸν Παῦλον. Ἐνας ἀπεσταλμένος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Φιλίππων, ὁ Ἐπαφρόδιτος, τοῦ ἔφερε καὶ χοήματα ἀπὸ τὴν χριστιανὴν πλουσίαν Λυδίαν. Καὶ ἄλλας χρηματικὰς βοήθειας ἔλαβεν ἀπὸ αὐτὴν, ὅταν ἦτο εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ εἰς τὴν Κόρινθον. Παρέδωσε τότε εἰς τὸν Ἐπαφρόδιτον καὶ ἔφερεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Φιλίππων, τὴν πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολὴν. Ἐπειτα ἀπὸ δύο ἐτῶν φυλάκισιν ἐδικάσθη ὁ Παῦλος καὶ ἠφώθη.

Φεύγει τώρα ὁ Παῦλος ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κόσμου, τὴν Ρώμην ἱκανοποιημένος. Τὸ ἔργον τοῦ ἐκεῖ ἐπέτυχε θαυμάσια. Ὁ Χριστιανισμὸς προώδεε. Ὅλη σχεδὸν ἡ Ρώμη ἦτο μία ὁλόκληρη χριστιανικὴ κοινωνία.

Τὸ πρόγραμμα τοῦ Παύλου καὶ οἱ σκοποὶ του εἶχαν ἐκπληρωθῇ.

16. Ἡ τετάρτη ἀποστολικὴ περιοδεία τοῦ Παύλου καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ. (65 - 67 μ. Χ.).

Ὅσα ἔκαμεν ὁ Παῦλος καὶ ὅσα τοῦ συνέβησαν εἰς τὰς τρεῖς τοῦ περιοδείας τὰ μανθάνομεν ἀπὸ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. πού ἔγραψεν ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς. Ὅσα θὰ μάθωμεν τώρα, πού τοῦ συνέβησαν εἰς τελευταίαν τετάρτην περιοδείαν, τὰ πληροφοροῦμεθα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν καὶ ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς τοῦ ἰδίου τοῦ Παύλου.

Εἰς τὴν περιοδείαν τοῦ αὐτὴν ἐπεσκέφθη πάλιν τὰς Ἐκκλησίας τῆς Μ. Ἀσίας, Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος. Ἐσυνοδοεῦετο ἀπὸ τὸν Τιμόθεον. Ἐσπευδε νὰ ἔλθῃ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἐπέρασε ἀπὸ τὴν Κρήτην, ὅπου ἐχειροτόνησε τὸν Τίτον, ἐπίσκοπον Κρήτης διὰ νὰ διοικῇ τὴν ἐκεῖ Ἐκκλησίαν.

Εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὀλίγον ἔμεινε. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπισκέπτεται τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀσίας καὶ εἰς τὰς Κολοσσάς, φιλοξενεῖται ἀπὸ τὸν φίλον τοῦ Φιλήμονα. Ἐπειτα πηγαίνει εἰς τὴν Ἐφεσον, ὅπου ἐχειροτόνησε τὸν Τιμόθεον ἐπίσκοπον Ἐφέσου, διὰ νὰ στηρίξῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἐκεῖ ἀπὸ τὰς ψευδεῖς διδασκαλίας μερικῶν ψευδοδιδασκάλων.

Ἀπὸ τὴν Ἐφεσον ἔρχεται εἰς Φιλίππους τῆς Μακεδονίας. Ἐκεῖθεν πηγαίνει εἰς τὴν Ἰλλυρίαν καὶ κηρύττει τὸ Εὐαγγέλιον. Ἐπισκέπτεται κατόπιν τὴν Νικόπολιν, ἀπέναντι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀκτίου τῆς Ἀκαρνανίας, πλησίον τῆς Πρεβέζης.

Ἡ Νικόπολις ἦτο ἀρχαία καὶ ὀνομαστὴ πόλις εἰς τὸν Ἀμβρα-

κικόν κόλπον. Τὴν πόλιν αὐτὴν ἔκαμεν ὁ Παῦλος σπουδαῖον κέντρον τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπὸ ἐκεῖ ἔρχεται εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐπισκέπτεται ἔπειτα τὴν Κόρινθον καὶ τέλος ἔρχεται εἰς τὴν Ρώμην δευτέραν φοράν.

Καὶ κατὰ τὸ 67, ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Νέρωνος, ἐθανατώθη μαζὶ μετὸν Ἀπόστολον Πέτρον.

Ἡ ἐκκλησία μας ἑορτάζει τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου τούτου Ἀποστόλου, ὁ ὁποῖος διὰ τὴν μεγάλην ἐργασίαν του διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ὠνομάσθη ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν καὶ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, τῶν δύο κορυφαίων ἀποστόλων, τὴν 29ην Ἰουνίου.

19) Τὸ ἔργον τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

Ὁ Παῦλος ἐπίστευεν ὅτι ἦτο τὸ ὄργανον τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ εἰργάσθη μετὰ θαυμαστὸν θάρρος καὶ μετὰ πίστιν διὰ νὰ ἐξαπλώσῃ παντοῦ τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς ὅλον τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος.

Ἐδίδασκεν ὅτι ὁ Χριστὸς συνεφιλίωσε τὸν ἄνθρωπον μετὰ τὸν Θεόν, πὺρ εἶχε γίνοι ἐχθρὸς μετὰ τὰς ἁμαρτίας του, διὰ τοῦ Σταυροῦ του θανάτου. Ὅτι ὁ ἄνθρωπος πὺρ ἐσώθη ἔτσι ἀπὸ τὸν Χριστὸν δὲν εἶχε ἀνάγκην πλέον τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου.

Ἡ σωτηρία αὐτὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἐδίδασκεν, εἶναι γενική. Δηλαδή ὁ Χριστὸς προσκαλεῖ εἰς τὴν νέαν πίστιν ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀνθρώπους. Προσκαλεῖ καὶ Ἰουδαίους, καὶ ἐθνικοὺς, καὶ δούλους καὶ ἐλευθέρους. Τριάκοντα ὀλόκληρα χρόνια εἰργάσθη ἀδιάκοπα μετὰ πολλοὺς κόπους, μετὰ σκληροὺς ἀγῶνας καὶ μετὰ κινδύνους. Ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος εἰς μίαν ἐπιστολὴν του, τὴν Β' πρὸς τοὺς Κορινθίους, διηγεῖται τὰ παθήματά του:

«Πέντε φορές, λέγει, ἐξυλοκοπήθην ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. Τρεῖς φορές ἐνανάγησα. Πολλοὺς κινδύνους ἐδοκίμασα εἰς τὰς περιουσίας μου ἀπὸ ληστὰς, ἀπὸ τοὺς συμπολίτας μου καὶ ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς. Πολλὰς φορές ἐκινδύνευσα νὰ πεθάνω ἀπὸ τὴν ἐξάντλησιν, ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ μόχθους ἀπὸ τὰς ἀγρυπνίας, ἀπὸ τὴν πείναν, ἀπὸ τὴν δίψαν, ἀπὸ τὸ ψῦχος καὶ ἀπὸ τὴν γυμνότητα».

Ὁ Παῦλος ἐκίρυντε προφορικῶς ἢ ἔστελλεν ἐπιστολάς εἰς τὰς κοινότητας τῶν χριστιανῶν ἢ πρὸς φιλικὰ του πρόσωπα. Μετὰ τὰς ἐπιστολάς του αὐτὰς σκοπὸς του ἦτο νὰ συμβουλευῇ ἢ νὰ ἐξηγῇ περὶ σφοδρότερον τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν διδασκαλίαν του.

Εἶχε, καθὼς ἐμάθομεν, τοὺς συνεργάτας του, καὶ τοὺς ἔστελ-

λεν εἰς τὰς ἐκκλησίας διὰ νὰ ἐπιβλέπουν καὶ νὰ παρακολουθοῦν τὴν πρόοδον αὐτῶν.

Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ ἐδιαβάζοντο κάθε Κυριακὴν ἐνώπιον ὅλων. Ἐπειτα τὰς ἔστελλον εἰς ἄλλας ἐκκλησίας εἰς ἀντίγραφα.

Τὰς ἐπιστολάς τοῦ ἔγραφεν ὁ Παῦλος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Διεσώθησαν 14 ἐπιστολὲς καὶ εἶναι αἱ ἑξῆς :

Μία πρὸς Ρωμαίους, δύο πρὸς Κορινθίους, μία πρὸς Γαλάτας, μία πρὸς Ἐφεσίους, μία πρὸς Φιλιππησίους, μία πρὸς Κολασσαεῖς, δύο πρὸς Θεσσαλονικεῖς, δύο πρὸς Τιμόθεον, μία πρὸς Τίτον, μία πρὸς Φιλήμονα καὶ μία πρὸς Ἑβραίους.

Ἔργασίαι.

- 1) Πῶς ἐλέγετο ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ;
- 2) Διηγηθῆτε ὅ,τι γνωρίζετε δι' αὐτόν, πρὶν γίνῃ χριστιανός.
- 3) Πῶς ἔγινε ὁ Παῦλος χριστιανός ;
- 4) Ποῦ ἐκήρυξε διὰ πρώτην φορὰν τὸν χριστιανισμόν ;
- 5) Διατί ὁ Χριστός μας ἤθελε τὸν Παῦλον χριστιανόν ;
- 6) Πόσαι εἶναι αἱ περιοδεῖαι τοῦ Παύλου ;
- 7) Διηγηθῆτε ὅ,τι σπουδαῖον γνωρίζετε δι' ἐκάστην περιοδεῖαν.
- 8) Ποῦ ἱδρυσεν Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας ὁ Παῦλος ;
- 9) Πῶς ἔγινεν ἡ πρώτη χριστιανικὴ ἐκκλησία ἐν Ἀθήναις ;
- 10) Ποῖος ἦτο ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν ;
- 11) Ποῖος εἶναι ὁ πολιοῦχος τῶν Ἀθηνῶν καὶ πότε ἐορτάζεται ;
- 12) Ποῦ ἔζησεν ἐπὶ πολὺν καιρὸν ὁ Παῦλος καὶ διατί ;
- 13) Ποῦ καὶ πῶς ἀπέθανεν ὁ Παῦλος ;
- 14) Ποίαν ἀξίαν ἔχει τὸ ἔργον τοῦ Παύλου ;
- 15) Διατί ἔγραφεν ὁ Παῦλος τὰς ἐπιστολάς του ;
- 16) Ἄν ἡμπορῆτε κάμετε χωριστὰ τὸν χάρτην κάθε μιᾶς περιοδεῖας τοῦ Παύλου.

18. Ὁ ἀπόστολος Πέτρος.

Ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο πρωτότερα Σίμων, ὠνομάσθη κατόπιν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος Πέτρος, δηλαδὴ βράχος. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰωάνᾳ καὶ ἀδελφὸς τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου. Ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Βησθαῖδᾳ, πλησίον τῆς λίμνης Γενησαρέτ. Ἦτο ἁλιεύς. Εἶχε γίνῃ πρὶν μαθητὴς τοῦ Προδρόμου καὶ ἔπειτα τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Κύριος τὸν ἀγαποῦσε ἰδιαιτέρως διὰ τὴν θερμὴν πίστιν του. Μετὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἱδρύει τὴν πρώτην ἐκκλησίαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα.

19. Ὁ Πέτρος περιοδεύει τὴν Παλαιστίνην ὅπου κηρύττει καὶ θαυματουργεῖ.

Πράξ. 9, 32 - 43

Ὁ Πέτρος ἀρχίζει τὴν περιοδεῖαν του εἰς διάφορα μέρη τῆς Παλαιστίνης. Καὶ πρῶτον ἐπεσκέφθη τοὺς χριστιανοὺς τῆς πόλεως Λύδδας, χωρίον τῆς Ἰουδαίας. Ἐκεῖ ἐθεράπευσε καὶ ἓνα δυστυχῆ ἄνθρωπον, λεγόμενον Αἰνίαν. Οὗτος ἦτο παράλυτος εἰς τὸ κρεβάτι του ὁκτὼ χρόνους. «Σήκω ἐπάνω, τοῦ εἶπε, καὶ στρώσε τὸ κρεβάτι σου». Καὶ ἐκεῖνος ἔκαμε ὅ,τι τοῦ εἶπεν ὁ Πέτρος.

Ἀπὸ τὴν Λύδδαν ἔρχεται εἰς τὴν παράλιον καὶ ὠραιοτότην πόλιν Ἰόππην, ὅπου ἔκαμε ἓνα ἄλλο μεγάλο θαῦμα. Οἱ χριστιανοὶ τῆς πόλεως αὐτῆς προσκαλοῦν τὸν Πέτρον νὰ ἔλθῃ διὰ νὰ τοὺς παρηγορήσῃ διὰ τὸν θάνατον μιᾶς εὐσεβοῦς χριστιανῆς. Ἐλέγετο Ταβιθά, πὺν τὸ ὄνομά της ἔξηγεῖται Δορκάς.

Ἡ κόρη αὐτῆς εὐεργετοῦσε τοὺς ἀπόρους καὶ ἐπροστάτενε τὰς χήρας καὶ τὰ ὀρφανὰ μὲ τροφίμα καὶ μὲ ἐνδύματα, τὰ ὅποια ἦσαν ἔργα τῶν χειρῶν της.

Ὁ Πέτρος τρέχει ἀμέσως ἐκεῖ καὶ εὗρισκει τὴν Ταβιθὰ νεκρὰν εἰς τὸ ὑπερῶν τῆς οἰκίας. Γύρω ἀπὸ τὸ λείψανόν της ἔκλειον καὶ ἐθρηνοῦσαν αἱ χῆραι καὶ τὰ ὀρφανὰ, πὺν τὰ εἶχεν ἐνδύσει ἢ φιλάνθρωπος κόρη. Καὶ ἔδειχναν εἰς τὸν Πέτρον τοὺς χιτῶνας καὶ τὰ ἐνδύματα, τὰ ὅποια τοὺς εἶχε χαρίσει ἡ Δορκάς.

Ὁ Πέτρος τότε ἐγονάτισε καὶ προσευχήθη. Ἐπειτα ἐπλησίασε συγγινημένος τὴν νεκρὰν καὶ εἶπε: «Ταβιθά, σήκω ἐπάνω». Ἐκεῖνη ἤνοιξε ἀμέσως τοὺς ὀφθαλμοὺς. Τὴν ἐβοήθησε τότε ὁ Πέτρος καὶ ἐσηκώθη καὶ τὴν παρουσίασε εἰς τοὺς χριστιανοὺς καὶ τὰς χήρας ῥωμανήν.

Τὸ μεγάλο αὐτὸ θαῦμα τῆς ἀναστάσεως τῆς Ταβιθὰ ἔγινε γνωστὸν εἰς ὅλην τὴν Ἰόππην.

20. Ὁ Πέτρος κάμνει χριστιανὸν ἓνα ἐθνικὸν ἀξιωματικόν.

Πράξ. 10, 1 - 43.

Ὅταν ἀκόμη εὗρισκετο ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ἰόππην, παρουσιάσθησαν εἰς αὐτὸν τρεῖς ἄνδρες. Τοῦ εἶπαν ὅτι εἶναι ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὸν ἐθνικὸν ἀξιωματικὸν Κορνήλιον ἀπὸ τὴν Καισάρειαν. Ὁ Κορνήλιος, τοῦ εἶπαν, εἶναι ἐκατόνταρχος, ἄνθρωπος πὺν τὸν ἀγαποῦν καὶ τὸν σέβονται οἱ Ἰουδαῖοι. Ἐπροστάχθη λοιπὸν ἀπὸ τὸν Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Θεὸν διὰ τοῦ ἁγίου Ἀγγέλου νὰ σὲ προσκαλέσῃ εἰς τὸν οἶκόν του καὶ νὰ ἀκούσῃ τὴν διδασκαλίαν σου.

Ὁ Κορνήλιος ὑπηρετοῦσε ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὴν φρουράν τῆς Καισαρείας, ὅπου ἔμενεν ὁ Ῥωμαῖος διοικητὴς τῆς Ἰουδαίας.

Ἡ Καισάρεια ἦτο μία νέα πόλις ποὺ ἐκτίσθη πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος καὶ δὲν ἦτο πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὴν Ἰόππην.

Ὁ Πέτρος τὴν ἄλλην ἡμέραν μαζὶ μὲ τοὺς τρεῖς ἀπεσταλμένους καὶ ἄλλους χριστιανούς ἀπὸ τὴν Ἰόππην, ἦλθεν εἰς τὴν Καισάρειαν.

Ὁ Κορνήλιος μόλις τὸν εἶδε, γονατίζει καὶ τὸν προσκυνᾷ.

«Σὶγκω ἐπάνω· καὶ ἐγὼ ἄνθρωπος εἶμαι», τοῦ εἶπεν ὁ Πέτρος.

Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κορνηλίου, ὅπου ὠδηγήθη ὁ ἀπόστολος, ἦσαν καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐκεῖ:

»Σεῖς ἡξεύρετε καλὰ, τοὺς εἶπεν ὁ Πέτρος, ὅτι ἀπαγορεύεται εἰς ἄνθρωπον Ἰουδαῖον νὰ πλησιάζῃ ἄλλόφυλον. Ὁ Θεὸς ὁμως ἔδειξεν εἰς ἐμὲ νὰ μὴ θεωρῶ κανένα ἄνθρωπον ἀκάθαρτον. Δι' αὐτὸ μόλις μὲ προσεκάλεσες, ἦλθα χωρὶς νὰ φέρω καμμίαν ἀντίρρησην».

Ὁ Κορνήλιος διηγήθη τότε εἰς τὸν Πέτρον ὅτι ὁ Θεὸς διὰ τοῦ ἀγγέλου του εἶπεν εἰς αὐτόν.

«Ὁ Θεός, εἶπε τότε ὁ Πέτρος, δὲν κάμνει διάκρισιν μεταξύ Ἰουδαίων καὶ ἐθνικῶν. Δέχεται εἰς τὴν πίστιν του ὅλους, ἀρκεῖ νὰ εἶναι εὐσεβεῖς. Τοῦτο τὸ ἔδειξε, τοὺς εἶπεν, ὁ Υἱός του, ὁ ὁποῖος ἐκαλοῦσε ὅλους διὰ νὰ τοὺς δώσῃ τὴν σωτηρίαν».

Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ Πέτρου ἔκαμαν ὅλους ἐκεῖ νὰ πιστεύσουν καὶ ἀπὸ τοὺς πρῶτους ὁ ἐθνικὸς Κορνήλιος.

21. Πῶς ἐσώθη ὁ Πέτρος ἀπὸ τὴν φυλακὴν καὶ τὸν θάνατον.

Πράξ. 12, 1 - 19.

Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς μεγάλης ἐορτῆς τοῦ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων συνέπεσε νὰ ἐπιστρέψῃ ὁ Πέτρος ἀπὸ τὴν Καισάρειαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας Ἡρώδης ὁ Ἀγρίππας, τρομερὸς διώκτης τῶν χριστιανῶν, συνέλαβε τὸν Πέτρον καὶ τὸν ἐφυλάκισε. Ἐγνώριζε καλὰ ὅτι μὲ τὰς περιοδείας του ὁ ἀπόστολος ἠῤῥixανε τὸν ἀριθμὸν τῶν Χριστιανῶν.

Ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἀποκεφαλίσῃ, ἀφοῦ θὰ ἐτελείωνε ἡ ἐορτὴ τοῦ Πάσχα. Αὐτὰ συνέβαινον τὸ 44 περίπου μ. Χ.

Οἱ Χριστιανοὶ ἐνόμιζαν ὅτι ὅλα ἐχάθησαν τώρα μὲ τὴν φυλά-

κισιν τοῦ Πέτρου. Ἡ μόνη παρηγορία των ἦτο ἡ προσευχή. Μὲ δάκρυα προσηύχοντο διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀποστόλου των.

Αἱ ἑορταὶ τοῦ Πάσχα ἐτελείωσαν καὶ ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου τοῦ Πέτρου ἐφθασε. Ὁ Πέτρος ἐκοιμᾶτο εἰς τὴν φυλακὴν δεμένος μὲ δύο ἀλύσεις μεταξὺ δύο στρατιωτῶν. Ἄλλοι στρατιῶται ἐφρουροῦσαν εἰς τὴν θύραν τῆς φυλακῆς.

Ἄγγελος ὁμῶς Κυρίου παρουσιάζεται ξαφνικὰ τὴν νύκτα εἰς τὴν φυλακὴν, τὴν ὁποίαν ἐφώτισεν ἓνα λαμπρὸν φῶς. Ἐξυπνᾷ ἀμέσως τὸν Πέτρον καὶ τοῦ λέγει: «Σήκω ἀμέσως». Αἱ ἀλύσεις ἐφυγον ἀμέσως ἀπὸ τὰς χεῖρας του.

Ὁ ἄγγελος ὠδήγησε τὸν Πέτρον ἔξω τῆς φυλακῆς εἰς μίαν ὁδὸν τῆς πόλεως, ὅπου ὁ ἄγγελος ἐγένεν ἄφαντος.

Ὁ Πέτρος πὺ ἐγνώριζε τὰ μέρη τῆς πόλεως, κατώρθωσε μέσα στὸ σκότος νὰ εὑρῇ τὴν οἰκίαν τῆς Μαρίας, τῆς Μητρὸς τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου. Ἐκεῖ εὗρισκοντο οἱ χριστιανοί, πὺ προσηύχοντο διὰ τὴν σωτηρίαν του, ὅπως εἶπαμε παραπάνω. Φαντασθῆτε τώρα ὅποσον μεγάλος ἦτο ὁ θαυμασμός των πὺ ἐβλεπαν ἐμπρὸς των τὸν ἀπόστολον. Διηγῆθη τότε εἰς αὐτοὺς πῶς ἐσώθη ἀπὸ τὴν φυλακὴν καὶ τὸν θάνατον.

Καὶ ἔτσι ἡ πολύτιμη ζωὴ τοῦ Πέτρου διὰ τὸ καλὸν τῆς Ἐκκλησίας ἐσώθη διὰ θαύματος.

Ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ ὁ Πέτρος ἐξηκολούθησε τὸ ἀποστολικόν του ἔργον. Μεταξὺ τῶν πόλεων πὺ ἐπεσκέφθη ἦτο καὶ ἡ Ἀντιόχεια. Διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀντιοχείας ἔδειξεν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον. Ἐκεῖ μάλιστα ὅσοι ἐπίστευσαν εἰς Χριστὸν ὠνομάσθησαν πρώτην φορὰν Χριστιανοί.

Ὁ Πέτρος ἔγραψε καὶ δύο ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἀσίας. Εἰς αὐτὰς συμβουλεύει αὐτοὺς νὰ ἔχουν θάρρος εἰς τοὺς διωγμοίς.

Ἀργότερον ὁ Πέτρος ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην ὅπου ἀπέθανε μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νέρωνος τὸ 67 μ. Χ. Τότε ἐμαρτύρησεν ἐκεῖ, ὡς εἶδομεν, καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Ἡ Ἐκκλησία μας ὠνόμασε τὸν Πέτρον καὶ τὸν Παῦλον κορυφαίους, διὰ τὸ μέγα ἀποστολικόν των ἔργον. Εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν δύο τούτων ἀποστόλων, τὴν 29 Ἰουνίου, ψάλλεται τὸ ἑξῆς ἀπολυτίκιον:

**«Οἱ τῶν Ἀποστόλων πρωτόθρονοι,
καὶ τῆς Οἰκουμένης διδάσκαλοι,
τῷ Δεσπότῃ τῶν ὅλων πρεσβεύσατε**

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

εἰρήνην τῇ Οἰκουμένην δωρήσασθαι
καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος».

Ἔργασίαι.

- 1) Διηγηθῆτε τὰ διάφορα θαύματα, ποὺ ἔκαμεν ὁ Πέρος.
- 2) Πῶς ἔζησε καὶ πῶς ἀπέθανεν ὁ Πέρος ;
- 3) Ποῦ ἀπέθανε καὶ ἐπὶ ποίου αὐτοκράτορος ;
- 4) Πότε ἐορτάζομεν τὴν μνήμην του ;
- 5) Διατί οἱ δύο Ἀπόστολοι λέγονται κορυφαῖοι ;

22. Ὁ Ἀπόστολος Ἀνδρέας.

Ὁ Ἀνδρέας, ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἦτο καὶ αὐτὸς ἁλιεύς.

Ἐγνώρισε τὸν Χριστόν, ὅταν ἦτο ἀκόμη μαθητὴς τοῦ Προδρόμου. Πρῶτος ἠκολούθησε τὸν Χριστόν, ὅταν τὸν ἐκάλεσε νὰ τὸν κάμῃ «ἁλῖα ἀνθρώπων». Δι' αὐτὸ λέγεται πρωτόκλητος.

Ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν Συρίαν, εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, εἰς τὴν Θράκην, Μακεδονίαν, εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Θεωρεῖται ἱδρυτὴς καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Βυζαντίου.

Εἰς τὰς Πάτρας, ὅταν ἦλθεν ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας, ἐθεράπευσε πολλοὺς ἀσθενεῖς. Ἐκεῖ ἵδρυσε τὴν πρώτην Ἐκκλησίαν τῆς Πελοποννήσου. Εἰς τὸ κήρυγμά του ἐπίστευσε καὶ ἡ γυναῖκα τοῦ ρωμαίου διοικητοῦ τῶν Πατρῶν. Ὁ διοικητὴς ὅμως διέταξε καὶ τὸν ἐθανάτωσαν διὰ σταυροῦ εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν. Ἐπειδὴ ἐκήρυξε καὶ ἔπαθεν ἐκεῖ μαρτυρικὸν θάνατον, θεωρεῖται ὁ πολιοῦχος ἅγιος (προστάτης) τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν. Μεγαλοπρεπέστατος ναὸς ἐκεῖ φέρει τὸ ὄνομά του, κτίζεται δὲ σήμερον νεώτερος τοιοῦτος, ὅστις θὰ ἀποτελῇ μεγαλοπρεπέστερον μνημεῖον τιμῆς πρὸς τὸν πρωτόκλητον μαθητὴν τοῦ Χριστοῦ ὅστις ὠδήγησε τοὺς Ἕλληνας ἐνῶπιον τοῦ Ἰησοῦ. Ἐξ ἀφορμῆς δὲ τῆς ἐπιθυμίας τῶν Ἑλλήνων νὰ ἴδωσι τὸν Ἰησοῦν, ὁ Κύριος ἔπλεξε ἴδιον ἐγκώμιον διὰ τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν καὶ τὴν εἰς τὸν Κόσμον ἀποστολὴν της, εἰπὼν δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας «Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου». Θεωρεῖται ἀκόμη καὶ προστάτης τῆς Ρωσίας. Λέγουσι ὅτι ἐκήρυξεν εἰς τὴν Σκυθίαν, τὴν σημερινὴν Ρωσίαν τὸ Εὐαγγέλιον.

Εἰς τὴν ἐορτὴν του, τὴν 30 Νοεμβρίου, ψάλλεται τὸ ἑξῆς ἀπολυτίκιον :

«Ὁς τῶν Ἀποστόλων πρωτόκλητος
καὶ τοῦ κορυφαίου αὐτάδελφος,

Τῷ Δεσπότη τῶν ὅλων, Ἀνδρέα, ικέτευε
εἰρήνην τῇ Οἰκουμένη δωρήσασθαι
καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος».

23. Οἱ Ἀπόστολοι καὶ Εὐαγγελισταὶ Λουκᾶς καὶ Μάρκος.

Ὅσα ἐμάθαμεν διὰ τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων καὶ ἰδιαίτερα διὰ τὰς ἀποστολικὰς περιοδείας τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Πέτρου τὰ ἔγραψεν ὁ Λουκᾶς. Τὸ βιβλίον του αὐτὸ λέγεται «Πράξεις τῶν ἀποστόλων». Εἶναι λοιπὸν ὁ πρῶτος ἱστορικὸς τῶν πρώτων τριάκοντα ἐτῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐγραψε καὶ τὸ Εὐαγγέλιόν του, καὶ δ' αὐτὸ λέγεται Εὐαγγελιστής.

Κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας. Τὸ ἐπάγγελμά του ἦτο ἱατρός. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἦτο καὶ ζωγράφος. Ὡς πρῶτος ζωγράφος τῆς Ἐκκλησίας ἐζωγράφισε τὰς πρώτας εἰκόνας τῆς Θεοτόκου. Ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς περισσότερον ἀφωσιωμένους μαθητὰς καὶ συνεργάτας τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Τὸν Παῦλον ἠκολούθησε καὶ ἔγινε τακτικὸς συνοδοιπόρος αὐτοῦ εἰς τὴν μεγάλην ἀποστολικὴν του δρᾶσιν. Δι' αὐτὸ λέγεται καὶ ἀπόστολος.

Ἐμαρτύρησεν εἰς τὰς Θήβας τῆς Βοιωτίας. Τὸ ἱερὸν λείψανόν του μετέφερεν ἔπειτα εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ υἱὸς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου Κωνστάντιος.

Καὶ ὁ Μάρκος, ὁ ὁποῖος ἦτο μαθητὴς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου, εἰργάσθη διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἐκίρυσεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε μαρτυρικὸν θάνατον.

Εἰς τὴν Βενετιάν ὑπάρχει μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ ἁγίου Μάρκου. Ἐκτίσθη ἐπάνω εἰς τὸν τάφον τοῦ λειψάνου τοῦ Μάρκου, ὅπου ἀργότερον εἶχε μεταφερθῇ ἐκεῖ.

Ἡ μνήμη τοῦ Λουκᾶ ἐορτάζεται τὴν 18 Ὀκτωβρίου, τοῦ δὲ Μάρκου τὴν 25 Ἀπριλίου.

Καὶ οἱ δύο οὗτοι μαθηταὶ καὶ ἀκόλουθοι τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι, ἔδειξαν τὸν ἴδιον ζῆλον καὶ τὴν ἰδίαν πίστιν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

24. Οἱ Ἀπόστολοι Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης.

Ἦσαν υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ τῆς Σαλώμης. Ἡ Σαλώμη ἦτο μία ἀπὸ τὰς εὐσεβεῖς μαθητρίας τοῦ Χριστοῦ. Τὸν ἀκολουθοῦσε πάντα, τὸν ὑπηρετοῦσε καὶ εὐρέθη εἰς τὴν σταύρωσίν του.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Εἶναι ὁ δεύτερος μάρτυς μετὰ τὸν Στέφανον, διότι ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον τὸ 44 μ.Χ. εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἑορτάζεται τὴν 30 Ἀπριλίου.

Ὁ Ἰωάννης ὑποστήριξε μὲ μεγάλην πίστιν καὶ ζῆλον τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων.

Ὁ Ἰωάννης ἦτο καὶ αὐτός, προτοῦ νὰ γίνῃ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, μαθητὴς τοῦ διδασκάλου τῆς μετανοίας Προδρόμου. Ὁ Χριστὸς τὸν εὔρε μαζὶ μὲ τὸν Ἰάκωβον εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Τιβεριῆδος, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ γίνῃ μαθητὴς του.

Ὁ Ἰωάννης εἶχεν ἑξαιρετικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν ἄλλων Ἀποστόλων. Ὁ Ἰησοῦς τὸν ἠγάπα ἰδιαίτερα διὰ τὴν ἀφοσίωσίν του πρὸς αὐτόν. Ἦτο ὁ ἐπιστήμιός του. Ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Ἰάκωβος μὲ τὸν Πέτρον, ἀποτελοῦσαν, ὅπως ἐμάθαμεν καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης, τοὺς τρεῖς πλέον ἀγαπητοὺς μαθητὰς τοῦ Σωτῆρος.

Ἡ καρδιά του ἦτο γεμάτη ἀπὸ καθαρὰν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Εἰς τὸν Γολγοθᾶν εὐρέθη κάτω ἀπὸ τὸν Σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος. Εἰς αὐτὸν ὁ Ἑσταυρωμένος ἀνέθεσε τὴν φροντίδα τῆς ἀγίας μητρὸς Του.

Μετὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς πρώτης Ἐκκλησίας ἤρχισε τὰς ἀποστολικὰς του περιοδείας εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ ἰδιαίτερα εἰς τὴν Σαμαρείαν. Κέντρον τοῦ ἀποστολικοῦ του ἔργου εἶχε τὰ Ἱεροσόλυμα. Ὀλίγον προτοῦ νὰ κυριευθῶν τὰ Ἱεροσόλυμα ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους (70 μ. Χ.) ἦλθεν εἰς τὴν Ἐφεσον, τὴν ὁποίαν ἔκαμε κέντρον τοῦ κηρύγματός του εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.

Κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Δομιτιανοῦ (87 μ.Χ.) ἐξωρίσθη εἰς τὴν νῆσον Πάτμον τῆς Δωδεκανήσου. Ἐκεῖ ἔγραψε τὴν Ἀποκάλυψιν. Εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο βιβλίον τῆς Κ. Διαθήκης προφητεῖει, φωτισθεῖς ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ θὰ θριαμβεύσῃ ἐναντίον τῶν δυνάμεων τοῦ κόσμου μέχρι τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειτα ἠλευθέρωθη καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἐφεσον, ὅπου ἐκήρυξε μὲ μέγαλον ζῆλον τριάνοντα ἔτη. Ἐδῶ ἔγραψε εἰς τὰ ἔτη 85 - 90, τρεῖς ἐπιστολάς δι' ὅλους τοὺς Χριστιανούς. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται λέγονται καθολικαὶ καὶ εἰς αὐτὰς γράφει διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ διὰ τὸ καθῆκον τῶν Χριστιανῶν νὰ ἀγαποῦν τὸν πλησίον των. Ἐγράψεν ἀκόμη καὶ τὸ Εὐαγγέλιόν του καὶ διὰ τοῦτο λέγεται Εὐαγγελιστής. Εἰς αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτο ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ δι' αὐτὸ

λέγεται ὁ Ἰωάννης καὶ Θεολόγος. Μὲ τὸ Εὐαγγέλιόν του αὐτὸ δυναμώνει τὴν πίστιν τῶν χριστιανῶν ἐναντίον τῶν αἵρετικῶν.

Εἶχε φθάσει εἰς βαθὺ γῆρας. Κουρασμένος ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ ἀγῶνάς του διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, δὲν ἤμποροῦσε πλέον νὰ διδάσκη καὶ ἔλεγε μόνον: «Παιδιά μου, ἀγαπᾶτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον».

Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ἑκατὸν περίπου ἐτῶν κατὰ τὸ 98 μ. Χ. Εἰς τὴν ἐορτὴν του, τὴν 8 Μαΐου ψάλλομεν τὸ ἐξῆς ἀπολυτίκιον:

«Ἀπόστολε Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡγαπημένε,
ἐπιτάχυνον ρῦσαι λαὸν ἀναπολόγητον·¹
δέχεται σε προσπίπτοντα,
ὁ ἐπιπεσόντα τῷ στήθει καταδεξάμενος·²
ὃν ἰκέτευε, θεολόγε, καὶ ἐπίμονον νέφος ἐθνῶν
[διασκεδάσαι,
αἰτούμενος ἡμῖν εἰρήνην καὶ τὸ μέγα ἔλεος».

25. Οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι.

1) Ὁ ἀπόστολος **Φίλιππος**. Πρῶτος ἀνεγνώρισε καὶ ὡμολόγησεν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἀναμενόμενος Μεσσίας τῶν Προφητῶν καθὼς ἐμάθομεν εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Κ. Διαθήκης. Ἦτο συμπολίτης Ἀνδρέου καὶ Πέτρου.

Ἐκήρυξε κατὰ τὴν παράδοσιν τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν Ἀσίαν μαζὶ μὲ τὸν ἀπόστολον Βαρθολομαῖον. Ἀπέθανε μὲ θάνατον μαρτυρικὸν εἰς τὴν Ἱεράπολιν τῆς Φρυγίας. Ἐορτάζεται τὴν 14 Νοεμβρίου.

2) Ὁ Ἀπόστολος **Ναθαναὴλ ἢ Βαρθολομαῖος**. Πατὴρ τοῦ Ναθαναὴλ ἦτο ἡ πόλις Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας.

Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ ἵδρυσεν ἐκεῖ πολλὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας. Τὴν μνήμην του ἐορτάζομεν τὴν 11 Ἰουνίου.

3) Ὁ Ἀπόστολος **Ἰάκωβος καὶ Ἰούδας ἢ Λεββαῖος**, ὁ ὁποῖος ἐπωνομάσθη Θαδδαῖος, δηλ. τολμηρός. Ἐμαρτύρησαν καὶ οἱ δύο, ὁ πρῶτος

1. Ὁ ὁποῖος κατεδιώκετο ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν καὶ κατεδικάζετο ἀναπολόγητος.

2. Ὅστις (Χριστὸς) κατεδέχθη νὰ ἐπιπέσῃ ἐπὶ τοῦ στήθους του. Τοῦτο συνέβη κατὰ τὸν μυστικὸν δεῖπνον, ἐξ οὗ ἐπωνομάσθη ἐπιστήθιος, ὡς ἐκφράσθη ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Κ. Δ.

εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ὁ δεύτερος εἰς τὴν Περσίαν, ὅπου καὶ ἐδίδαν. Ὁ Ἰάκωβος ἐορτάζεται τὴν 9 Ὀκτωβρίου. Ὁ Ἰούδας τὴν 19 Ἰουλίου.

4) *Σίμων ὁ Κανανίτης ἢ Ζηλωτής*. Ὁ Σίμων προτοῦ νὰ γίνῃ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς φανατικούς Φαρισαίους. Οἱ Φαρισαῖοι αὐτοὶ προσπαθοῦσαν μὲ ἐπαναστατικὰς ἐνεργείας νὰ ἀπελευθερωθοῦν ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς Ρωμαίους. Καὶ δι' αὐτὸ ὠνομάζοντο ζηλωταὶ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. Κανανίτης ἐξηγεῖται ζηλωτής.

Τὸ ἀποστολικόν του ἔργον ἐξήπλωσεν εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς καὶ εἰς τὴν Μεγάλῃν Βρετανίαν, ὅπου ἐμαρτύρησεν. Ἡ μνήμη τοῦ ἀποστόλου τούτου ἐορτάζεται τὴν 10 Μαΐου.

5) *Ὁ Θωμᾶς*. Ὁ ἀπόστολος οὗτος εἰργάσθη διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὴν Παρθίαν, Περσίαν καὶ εἰς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας, ὅπου ἐμαρτύρησεν.

Οἱ Χριστιανοὶ τῶν Ἰνδιῶν ἐλέγοντο Θωμαῖσται ἢ Χριστιανοὶ τοῦ Θωμᾶ. Τὸν θεωροῦσαν ἰδρυτὴν τῆς Ἐκκλησίας τῶν.

Εἰς τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἀποστόλου, τὴν 6 Ὀκτωβρίου, ἡ Ἐκκλησία μας ψάλλει τὸ ἐξῆς ἀπολυτίκιον:

**«Ὁ τῆς θείας χάριτος πεπληρωμένος,
τοῦ Χριστοῦ Ἀπόστολος καὶ ὑπηρέτης ἀληθής,
ἐν μετανοίᾳ ἐκραύγαζε.**

Σύ μου ὑπάρχεις Θεός τε καὶ Κύριος».

6) *Ὁ Ἀπόστολος καὶ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος*. Ἐκῆρξε κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς Ἰουδαίους Χριστιανούς (ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς τῆς Παλαιστίνης. Ἔπειτα ἐδίδαξεν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν (Ἀβησσυνίαν), εἰς τὴν Ἀραβίαν, Περσίαν καὶ ἄλλου. Οἱ Ἀβησσυνοὶ θεωροῦν τὸν Ματθαῖον ἰδρυτὴν τῆς Ἐκκλησίας τῶν. Ἐγράψε Εὐαγγέλιον εἰς τὴν ἑβραϊκὴν διὰ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς καὶ τὸ ἴδιον μετεφράσθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐκ τῆς Ἑβραϊκῆς, διὰ τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανούς τὸ ἔτος 64 - 67 μ. Χ.

Ἡ μνήμη του ἐορτάζεται τὴν 16 Νοεμβρίου.

7) *Ὁ ἀπόστολος Ματθίας*. Ὅπως ἐμάθαμεν πρωτότερα εἶναι ὁ ἀπόστολος ἐκεῖνος, πὺν ἐξέλεξαν μὲ κλῆρον οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι, εἰς τὴν θέσιν τοῦ προδότου Ἰούδα.

Λέγεται ὅτι ἐκῆρξε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν Ἰουδαίαν, Καπαδοκίαν καὶ τὴν Αἰθιοπίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε μαρτυρικὸν θάνατον.

Τὴν μνήμην ὄλων τῶν Ἀποστόλων ἡ Ἐκκλησία ἐορτάζει καθενὸς ἰδιαίτερος, ἀλλὰ καὶ τῶν δώδεκα μαζὶ τὴν 30 Ἰουνίου, καὶ ψάλλει τὸ ἐξῆς ἀπολυτίκιον :

« Ἀπόστολοι ἅγιοι,
πρεσβεύσατε τῷ ἐλεήμονι Θεῷ
ἵνα πταισμάτων ἄφεσιν παράσχη
ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ».

Εἰς τὸν κατάλογον τῶν δώδεκα Ἀποστόλων ἡ Ἐκκλησία μας ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀπόστολον Παῦλον, κατέταξε καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ Ἰούδαν, τοὺς ἀδελφοθέους. Λέγονται ἀδελφοθέοι, διότι ἦσαν τέκνα τοῦ Ἰωσήφ ἀπὸ γάμον τούτου πρὸ τῆς μνηστείας του μετὰ τῆς Παρθένου Μαρίας.

Ὁ Ἰάκωβος ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς στύλους τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ φήμη του ὡς δικαίου καὶ πιστοῦ ἀνθρώπου τὸν ἔφερε πρῶτον ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων. Ἐθανατώθη διὰ λιθοβολισμοῦ τὸ 64 μ. Χ.

Ὁ Ἰάκωβος ἔγραψε καὶ μίαν καθολικὴν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἔστειλεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ἐξ Ἰουδαίων. Εἰς αὐτὴν διδάσκει ὅτι ἐκεῖνος ποὺ πιστεύει καὶ κάμνει καλὰ ἔργα, εἶναι τέλειος χριστιανός.

Ἐγραψε καὶ μίαν μακρὰν λειτουργίαν, τὴν ὁποίαν εἶχαν ὡς βάσιν ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ποὺ ἔγραφαν τὰς ἰδικὰς τῶς λειτουργίας. Ἡ λειτουργία τοῦ Ἰακώβου τελεῖται μόνον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης του τὴν 23 Ὀκτωβρίου. Ὁ ἀδελφός του Ἰούδας ἔγραψε καὶ αὐτὸς μίαν καθολικὴν ἐπιστολήν. Μὲ αὐτὴν συμβουλεύει τοὺς χριστιανοὺς νὰ ἀγωνίζονται μὲ τὴν πίστιν τῶν ἐναντίον τῶν ψευδοδιδασκάλων.

Ἐκτὸς τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ἐξέλεξεν ὁ Χριστὸς καὶ ἄλλους ἑβδομήκοντα μαθητάς, τοὺς ὁποίους καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν. Οὗτοι κατ' ἐντολήν του προετοίμαζαν μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν τοῦς ἀνθρώπους κάθε τόπου καὶ πόλεως.

Ἔργασια.

- 1) Εἰπέτε ὅ,τι γνωρίζετε διὰ τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους.
- 2) Διατί λέγονται Ἀπόστολοι;
- 3) Πότε ἐορτάζεται ὁ καθέννας, ἂν ἠξεύρετε;

Κοντομάρη - Μηνιατῆ : Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

26. Ἀπὸ τὰς αἱρέσεις τῶν πρώτων χρόνων.

Εἶδομεν εἰς τὰ προηγούμενα μαθήματα μὲ πόσῃ ἀγριότητι καὶ λύσσαν κατεδίωξαν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Χριστιανισμὸν αὐτόν. Εἶδομεν ἀκόμῃ μὲ πόσους καὶ ποίους σκληροὺς ἀγῶνας οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ χριστιανοὶ ἐπάλαισαν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν τῆς πίστεως. Πρῶτος ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος καὶ ἔπειτα οἱ ἀπόστολοι ἐπρόσφεραν καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν των διὰ νὰ σώσουν τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν. Οἱ ἥρωες αὐτοὶ τῆς πίστεως δὲν εἶχαν ἄλλα ὅπλα παρὰ μόνον τὴν δύναμιν ποὺ τοὺς ἔδιδεν ἡ νέα πίστις.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν αὐτὸν εἶχαν νὰ ἀγωνισθοῦν καὶ ἐναντίον ἄλλου μεγάλου ἐχθροῦ. Ὁ ἐχθρὸς αὐτὸς ἦσαν αἱ αἱρέσεις, ποὺ ἐφάνησαν εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Οἱ διδάσκοντες τὰς αἱρέσεις, οἱ αἱρετικοί, προήρχοντο, ὅπως εἶπομεν καὶ πρωύτερα, ἀπὸ τὴν τάξιν ἐκείνην τῶν φανατικῶν χριστιανῶν.

Μία ἀπὸ τὰς πολὺ πολλὰς αἱρέσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο καὶ ἡ αἵρεσις τοῦ χιλιασμοῦ. Οἱ ὁπαδοὶ αὐτῆς τῆς αἵρέσεως, ποὺ ἐλέγοντο χιλιασταί, ἐπίστευαν ὅτι, ἀφοῦ περάσουν 6.000 χρόνια ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, θὰ ἔλθῃ μία ἐποχὴ ποὺ θὰ διαρκέσῃ χίλια χρόνια. Εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτήν, ἔλεγαν μὲ βασιλέα τὸν Μεσσίαν θὰ νικήσουν ὅλους τοὺς ἐχθροὺς τους. Καὶ τότε θὰ ζοῦν μέσα εἰς ἀπολαύσεις καὶ θὰ ἀναστηθοῦν οἱ νεκροὶ διὰ νὰ ἀπολαύσουν καὶ αὐτοὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς βασιλείας τοῦ Μεσσίου. Ἡ αἵρεσις αὕτη ἐπολεμήθη ἀπὸ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας ἔπειτα καὶ ἔσβησε. Ἀπὸ τὸ 1878 παρουσιάσθηκε πάλιν εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ ὕστερα εἰς ἄλλας χώρας. Εἰς τὴν Ἑλλάδα παρουσιάσθη τὸ 1906 ἀπὸ ὁμογενεῖς ποὺ ἦλθαν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν.

Οἱ χιλιασταί, ποὺ λέγονται σήμερα, καὶ σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν, παραδέχονται ὅτι πρὶν ἔλθῃ ἡ μέλουσα κρίσις θὰ ἐξαπλωθῇ εἰς τὸν κόσμον μία εἰρηνικὴ καὶ εὐτυχησμένη βασιλεία, ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἰδέα αὕτη εἶναι Ἰουδαϊκὴ. Οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ Μεσσίας θὰ ἴδρῃ μίαν ἐπίγειον βασιλείαν μὲ τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν. Οἱ χιλιασταὶ παραδέχονται μόνον τὴν ἁγίαν Γραφήν. Τὴν ἐξηγοῦν ὅμως σύμφωνα μὲ τὰς ἰδέας των. Δὲν παραδέχονται χριστιανικὰς ἐκκλησίας, τὰ μυστήρια καὶ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ. Παραδέχονται ἓνα Θεὸν πατέρα καὶ τὸν Χριστὸν τὸν θεωροῦν ἄνθρωπον. Ἀκολουθοῦν τὴν περὶ Χριστοῦ δοξασίαν τοῦ Ἀρείου καὶ εἶναι ὁπαδοὶ τοῦ πρώτου τούτου αἵρεσιάρχου τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας. Πιστεύουν ὅτι ὁ Θεὸς θὰ ἀναστήσῃ τὸν

Ἀβραάμ, τὸν Δαβὶδ καὶ ἄλλους. Μὲ αὐτοὺς θὰ σχηματίσῃ Κυβέρνησιν εἰς τὴν Παλαιστίνην, ὅπου θὰ ιδρύσῃ πάλιν τὸ Ἰουδαϊκὸν κράτος καὶ μὲ αὐτὸ θὰ κυβερνᾷ τὸν κόσμον. Τὴν Κυβέρνησιν αὐτὴν θὰ διευθύνῃ ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος θὰ βασιλεύσῃ 1.000 ἔτη καὶ ἔπειτα θὰ κρίνῃ τοὺς ἀνθρώπους. Τὸ σπουδαιότερον δὲν εἶναι μόνον αἱ ἀνόητοι ιδέαι τῶν. ἀλλὰ καὶ ἕνας κρυφὸς καὶ πονηρὸς σκοπὸς τους. Σκοπὸς τους εἶναι νὰ πολεμοῦν τὰς κυβερνήσεις τῶν λαῶν, τὴν στράτευσιν τῶν πολιτῶν, νὰ διδάσκουν ἐναντίον τῆς πατριδος καὶ τῆς σημαίας της. Διὰ τοῦτο τὴν αἵρεσιν αὐτὴν καταπολεμεῖ ὄχι μόνον ἡ Ἐκκλησία μας, ἀλλὰ καὶ τὸ κράτος μας, καθὼς καὶ ἄλλα κράτη.

27. Ὁργανισμὸς τῶν πρώτων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Διοικήσεις αὐτῶν.

Σκοπὸς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ εἶναι νὰ καλέσῃ ὅλον ἀνεξαρτέτως τὸν κόσμον εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Ὁ σκοπὸς αὐτὸς εἶναι σύμφωνος μὲ τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ, πού εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς του: «πηγαίνετε νὰ κηρύξετε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς ὅλην τὴν γῆν».

Ἔχει ἡ Ἐκκλησία καὶ ἕνα ἄλλον σκοπὸν. Θέλει μὲ τὴν χάριν τοῦ Εὐαγγελίου νὰ κάμῃ τὸν κόσμον νὰ ἀλλάξῃ ζωὴν. Νὰ γίνῃ δηλαδὴ ἠθικὸς καὶ ἐνάρετος καὶ ἔτσι νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας. Τὸ ἔργον αὐτὸ τῆς Ἐκκλησίας λέγεται ἀναμορφωτικὸν καὶ παρουσιάζεται ἀπ' αὐτοὺς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Ἐκκλησίας καὶ μέχρι τέλους τῆς α' περιόδου. Ἡ κυριωτέρα προσπάθεια τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν χρόνων αὐτῶν ἦταν νὰ γίνουν ὅσοι ἐπίστευαν εἰς Χριστὸν νέοι ἄνθρωποι. Καὶ πραγματικὰ ἀπὸ τότε ἤρχισαν οἱ χριστιανοὶ νὰ λησμονοῦν τὰ παλαιὰς κακὰς συνηθείας τῶν, πού εἶχον, ὅταν ἦσαν εἰδωλάτραι, εἴτε Ἰουδαῖοι. Ἀπέφευγον κάθε τι τὸ ὁποῖον ἐνθύνιζεν εἰς αὐτοὺς τὰ ἀπάνθρωπα καὶ ἄγρια θεάματα τῶν χρόνων ἐκείνων. Κάθε χριστιανὸς διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν πλησίον προσέφερε κατὰ δύναμιν ὅ,τι ἠμποροῦσε διὰ νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀσθενεῖς. Ὅσοι ἦσαν πλούσιοι ἐβοήθουν τὰς Ἐκκλησίας μὲ χρήματα ἢ μὲ ἄλλας δωρεάς. Καὶ δι' αὐτῶν ἡ Ἐκκλησία ἐξηγόραζε καὶ ἡλευθέρωνεν αἰχμαλώτους.

Ἡ νέα αὐτὴ ζωὴ τῶν Χριστιανῶν ἔκαμινε τόσῃ ἐντύπωσιν εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας, ὥστε παρακινοῦντο πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς νὰ ἀλλάξουν βίον καὶ νὰ γίνουν χριστιανοί. Οἱ σοφοὶ αὐτοὶ τῆς Ἐκκλη-

σίας ἦσαν ἡ ἰδιαίτερα φροντίς τῶν ἀποστόλων οἱ ὅποιοι εἶχαν, ἐφ' ὅσον ἔζων τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὠργάνωσαν αὐτήν. Δηλαδή ὥρισαν ἓνα τρόπον διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τῶν πιστῶν, ποὺ ὀλοένα ηὔξανε, νὰ γίνεται καλύτερον καὶ μὲ τάξιν.

Κατὰ τὰς περιοδείας των εἰς τὰς διαφόρους χώρας ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κήρυγμα ποὺς ἔκαμνον, ἴδρουν χριστιανικὰς Ἐκκλησίας. Καὶ εἰς κάθε μίαν ἀπὸ αὐτὰς διώριζον ἐκλεκτοὺς καὶ ἀρίστους ἐκ τῶν χριστιανῶν, ἀφοῦ τοὺς ἐχειροτόνουν. Οἱ τοιοῦτοι, οἱ ὅποιοι ἐφημίζοντο διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἀρετὴν των, ἦσαν προϋστάμενοι τῆς κοινότητος (ἐκκλησίας), καὶ ἐλέγοντο ἐπίσκοποι.

Οὗτοι μάλιστα θὰ ἦσαν καὶ οἱ διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν. Οἱ ἐπίσκοποι ἐξέλεγον ἄλλους ἱκανοὺς καὶ εὐσεβεῖς ἄνδρας, τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους. Οἱ τρεῖς οὗτοι λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας, δηλ. οἱ ἐπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι, ὠνομάσθησαν κληρικοί, διότι εἰς αὐτοὺς ἔπεσεν ὁ κληρος διὰ νὰ ὑπηρετοῦν τὴν Ἐκκλησίαν.

Οἱ ἄλλοι χριστιανοί, ἐκτὸς τῶν κληρικῶν, ἐλέγοντο λαϊκοί, ἄλλοι ποὺ ἦσαν ἀβάπτιστοι καὶ ἐδιδάσκοντο διὰ νὰ βαπτισθοῦν ἐλέγοντο κατηχούμενοι. Καὶ ὅταν ἀργότερον ἄρχισε τὸ βάπτισμα τῶν νηπίων, τότε ἔπαυσε νὰ ὑπάρχῃ ἡ τάξις τῶν Κατηχουμένων.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς κληρικοὺς εἰς τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους ὑπῆρχον καὶ διακόνισσαι. Αἱ διακόνισσαι ἐβοηθοῦσαν εἰς τὴν βάπτισιν τῶν γυναικῶν. Ἐφερον τὰς ἐλεημοσύνας εἰς τοὺς γυναικωνίτας. Ἐπεριποιοῦντο τοὺς ἀσθενεῖς. Ἐδίδασκαν τὰς γυναῖκας. Ἐφιλοξenoῦσαν χριστιανοὺς καὶ ἄλλα. Ἡ ἐκλογή των ἐγένετο ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν μὲ ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν καὶ εὐχὴν τοῦ Ἐπισκόπου. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ἐκλογῆς λέγεται χειροθεσία, ποὺ ἦτο κατωτέρα ἀπὸ τὴν χειροτονίαν.

Ἡ τάξις αὕτη τῶν διακονισσῶν φανερῶνει ὅτι ἡ χριστιανὴ γυναῖκα προσέφερε πολλὰ εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ προτοῦ ἀκόμα παρουσιασθῇ αὕτη ἡ τάξις πολλὰι γυναῖκες ὑπηρετοῦσαν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων. Ὅπως π.χ. ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, ἡ Ἰωάννα Χουζᾶ καὶ ἄλλαι. Αἱ διακόνισσαι ἀναφέρονται μέχρι τοῦ 8ου αἰῶνος. Σήμερον δὲν ὑπάρχει ἡ τάξις αὕτη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας.

Ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τότε μὲ τὰ ὄργανά της, δηλ. τοὺς κληρικούς, ὠργανώθη, δηλαδή εὗρηκε τὸν τρόπον νὰ διοικῆται, νὰ φανερώνη τὴν ζωὴν της, τὴν πίστιν της καὶ τὴν ἑνωσὶν της.

28. Αἱ ἐπαρχιακαὶ Σύνοδοι.

Μετὰ τὸν θάνατον τῶν Ἀποστόλων ἀνέλαβαν τὴν ἀνωτάτην ἔξουσίαν οἱ Ἐπίσκοποι μὲ βοηθοὺς τοὺς κατωτέρους κληρικούς, πρεσβυτέρους καὶ διακόνους. Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Ἐπίσκοπος ἦτο διουκητὴς τῆς Χριστιανικῆς κοινότητος, τὴν ὁποίαν ἀποτελοῦσαν ὅλοι οἱ χριστιανοί. Ἐπειτα ὅμως οἱ κοινότητες αὐταὶ ἐμεγάλωσαν καὶ ἡ ἔξουσία τῶν Ἐπισκόπων ἐγινε μεγαλυτέρα.

Τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος ἐχωρίζετο τότε εἰς μεγάλας ἐπαρχίας, ὅπως π.χ. ὁλόκληρος ἡ Ἑλλάς, πὺν ἐλέγετο τότε Ἀχαΐα, ἦτο μία Ρωμαϊκὴ ἐπαρχία. Μέσα εἰς τὰς ἐπαρχίας αὐτὰς εὐρίσκοντο αἱ χριστιανικαὶ αὐταὶ κοινότητες μὲ τοὺς ἐπισκόπους των καὶ ἀποτελοῦσαν τὰς Ἐκκλησιαστικὰς ἐπαρχίας. Καὶ ὅταν παρουσιάζοντο διάφορα ζητήματα εἰς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς ἐπαρχίας, ἔκαμνον ἓνα συνέδριον καὶ ἔλυνον τὰ ζητήματα αὐτά. Τὰ συνέδρια αὐτὰ ἐλέγοντο σύνοδοι, καὶ ἐπειδὴ ἐγίνοντο εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας, ἐλέγοντο ἐπαρχιακαὶ σύνοδοι. Αἱ σύνοδοι αὐταὶ ἐγίνοντο εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας, τὴν μητρόπολιν, ὅπως ἐλέγοντο. Καὶ πρόεδρος τῆς συνόδου ἦτο ὁ ἐπίσκοπος τῆς μητροπόλεως καὶ δι' αὐτὸ ὠνομάζετο Μητροπολίτης.

Τὴν πρώτην θέσιν εἰς τοὺς πρώτους χρόνους εἶχαν οἱ Μητροπολῖται Ρώμης, Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας, Ἱερουσολύμων καὶ Ἐφέσου. Τὸ πρωτεῖον ὅμως αὐτὸ ἦτο ἀπλῶς τιμητικόν. Ἐδόθη εἰς τοὺς Μητροπολίτας αὐτοὺς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, διότι ἦσαν ἐπίσκοποι σὲ μεγάλα ἐκκλησιαστικὰ κέντρα. Οἱ ἐπίσκοποι ὅμως τῆς Ρώμης, οἱ Πάπαι, ἀπὸ τὸν δεύτερον αἰῶνα ἐφάνησαν πὺς ἠθέλουν νὰ ἔχουν ὅμι πρωτεῖον τιμῆς ἀλλὰ ἐξουσίας. Δηλαδή νὰ εἶναι οἱ ἀνώτατοι ἄρχοντες εἰς ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν (μονάρχα). Ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία ἠθέλε νὰ εἶναι ὅλοι ἴσοι ἀναμεταξύ των.

Ὅλαι αἱ ἐκκλησίαι, πὺν ἴδρυσαν οἱ ἀπόστολοι, ἐλέγοντο ἀποστολικαὶ ἐκκλησίαι. Κάθε μία ἐκυβερνᾶτο χωριστὰ ἀπὸ τὴν ἄλλην. Ἦταν δηλαδή αὐτοκέφαλοι. Εἶχε κάθε μία ἰδικήν της κεφαλὴν, δηλ. τὸν ἐπίσκοπόν της. Αἱ σχέσεις ὅμως πὺν ἦνουν τὴν μίαν Ἐκκλησίαν μὲ τὴν ἄλλην, ἦσαν ἀδελφικαί. Ἐλυαν τὰ ζητήματα τοὺς μὲ ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν

29. Οἱ διωγμοὶ τῶν χριστιανῶν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν αὐτοκρατόρων.

Φοβερώτεροι διωγμοὶ τῶν Ἰουδαίων ἐναντίον τῶν χριστιανῶν ἦσαν οἱ διωγμοὶ τῶν ἐθνικῶν εἰδωλολατρῶν. Καὶ κατ' ἀρχὰς οἱ ἐθνικοὶ περιφρονοῦσαν τὸν Χριστιανισμόν, διότι τὸν ἐθεωροῦσαν ὥσάν μίαν αἵρεσιν τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας.

Ὅταν ὁμοῦ αἱ ρωμαϊκαὶ ἀρχαὶ εἶδον τὴν καταπληκτικὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἤρχισαν νὰ τὸν καταδιώκουν σκληρά. Διότι πραγματικὰ κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας ἡ νέα θρησκεία εἶχεν ἐξαπλωθῇ εἰς ὅλον σχεδὸν τὸν τότε γνωστὸν κόσμον.

Οἱ λόγοι τῶν διωγμῶν αὐτῶν εἶναι πολλοὶ καὶ διάφοροι.

Ἡ θρησκεία αὐτὴ, ἔλεγαν, κηρύττει ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴσοι μεταξύ των καὶ ἀδελφοί. Ἐνῷ οἱ Ρωμαῖοι ἐχώριζον τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἐλευθέρους καὶ δούλους.

Ἐπίστευαν εἰς τὰς φήμας ὅτι οἱ χριστιανοὶ εἶναι ἄθεοι, διότι δὲν ἔχουν ναοὺς καὶ ἀγάλματα τῶν θεῶν. Ὅτι ἦσαν μισάνθρωποι, διότι τοὺς ἐβλεπον νὰ κάνουν τὴν λατρείαν των εἰς μέρη κρυφὰ καὶ μακρὰν ἀπὸ τοὺς ἀπίστους. Τοὺς ἐβλεπαν ὅτι ἀπέφευγαν νὰ πηγαίνουν εἰς τὰ ἄγρια θεάματα καὶ τὰς διασκεδάσεις τῶν ἐθνικῶν εἰς τὰ ἀμφιθέατρα τῆς Ρώμης. Ἦκουον ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἐκοινωνοῦσαν τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ τοὺς κατηγοροῦσαν ὅτι τρώγουν σάρκα καὶ πίνουν τὸ αἷμα των. Τοὺς ἐθεωροῦσαν συνωμότας, ἐπειδὴ τοὺς ἐβλεπαν νὰ πηγαίνουν εἰς νυκτερινὰς συγκεντρώσεις. Ἐνῷ ἐκεῖ οἱ χριστιανοί, ἀπὸ φόβον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐθνικῶν, κρυφίως προσηύχοντο καὶ ἐδοξολογοῦσαν τὸν Θεόν. Τοὺς ἐφαντάζοντο προδότας ἐναντίον τοῦ κράτους καὶ ἀσεβεῖς ἐναντίον τοῦ προσώπου τοῦ αὐτοκράτορος, διότι δὲν τὸν ἀνεγνώριζον ὡς Θεόν, καθὼς οἱ Ρωμαῖοι.

Οἱ Ρωμαῖοι τοὺς αὐτοκράτοράς των ἐλάτρευαν μετὰ τὸν θάνατόν των ὡς θεούς. Ἐνῷ οἱ Χριστιανοὶ ἐλάτρευαν τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεόν. Τοὺς ἄρχοντας τῆς πολιτείας ἐσέβοντο.

Κάθε κακὸν ποὺ συνέβαινεν εἰς τὴν Ρώμην ἐφαντάζοντο ὅτι αἵτιοι αὐτοῦ εἶναι χριστιανοί. Τὴν θρησκείαν των ἐθεωροῦσαν ὥσάν μίαν δαιμονικὴν δύναμιν ποὺ προμηνεὶ κακὰ διὰ τὴν αὐτοκρατορίαν. Τὰ διάφορα δυστυχήματα τὰ ἀπέδιδαν εἰς τοὺς χριστιανούς. Ξεισμοί, ἀνομβρίαι, μεγάλαι βροχαί, πλημύραι, πείνα κλπ. ποὺ συνέβαιναν εἰς τὸ κράτος, ἀπεδίδοντο εἰς τοὺς χριστιανούς. Καὶ ἐδίδαν τὴν ἐξηγήσιν ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ κακὰ δὲν ἦσαν τίποτε ἄλλο

παρά ὁργή τῶν θεῶν τῶν, διότι ὑπῆρχον χριστιανοί. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν λαὸν καὶ μερικοὶ φιλοσοφοὶ τότε ἐπολεμοῦσαν μὲ μανίαν τὸν Χριστιανισμόν. Καὶ ἐπροσπαθοῦσαν μὲ τὰ βιβλία τους νὰ σώσουν τὴν εἰδωλολατρείαν, ἡ ὁποία, καθὼς ἔλεγαν, ἦτο ἡ θρησκεία τῶν πατέρων τῶν.

Γέλος οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες ἀπέδιδαν τὴν ἀθλίαν τότε κατάστασιν τοῦ κράτους τῶν εἰς τοὺς χριστιανούς. Οἱ ἐθνικοὶ ἱερεῖς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἦσαν διώκται τῶν χριστιανῶν, διότι ἐζημιώνοντο εἰς τὰ συμφέροντά των μὲ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ λόγοι ἐξηγοῦν τὸ μῖσος καὶ τὴν λύσσαν, μὲ τὴν ὁποίαν τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος καὶ ὁ λαὸς ἐκίνησαν φοβεροὺς διωγμούς ἐναντίον τῶν χριστιανῶν.

Οἱ διωγμοὶ αὐτοὶ ἐναντίον τῶν χριστιανῶν ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ ἔτους 67 μ. Χ. μέχρι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (323 μ. Χ.).

1) **Ὁ διωγμὸς τῶν χριστιανῶν ἐπὶ τοῦ Νέρωνος.** Ὁ πρῶτος διωγμὸς συνέβη ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νέρωνος τὸ 67 μ. Χ., ὁ ὁποῖος μετεχειρίσθη τὴν μεγάλην του δύναμιν ἐναντίον τῶν χριστιανῶν. Ἦτο ἓνας κακοῦργος καὶ θηριώδης αὐτοκράτωρ καὶ σκληρὸς τύραννος.

Ἀφορμὴ εἰς τὸν διωγμὸν τοῦτον ἔδωσε μία πυρκαϊὰ εἰς τὴν Ρώμην, τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς ἀπέδιδεν εἰς τὸν ἀνάνθρωπον καὶ σκληρὸν αὐτοκράτορα. Διότι ὁ Νέρων διὰ νὰ λάβῃ μίαν ἰδέαν, πῶς ἐκαίετο ἡ Τροία ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, διέταξε τὴν πυρπόλησιν τῆς Ρώμης. Ἀληθέστερον ὅμως εἶναι ὅτι ἤθελε μὲ τὴν πυρκαϊάν αὐτὴν νὰ καταστρέψῃ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς πόλεως διὰ νὰ τὴν ἀνοικοδομήσῃ λαμπροτέραν καὶ ὥραιότεραν.

Θέλων λοιπὸν νὰ σωθῇ ἀπὸ τὴν ὁργὴν τοῦ λαοῦ του διὰ τὸ κακούργημά του αὐτό, διέδωκεν ὅτι χριστιανοὶ ἔβαλαν τὴν πυρκαϊάν, διὰ νὰ καταστρέψουν τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν τῶν ἐθνικῶν.

Εἰκ. 2. Οἱ Ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος.

Ἡ συκοφαντία αὐτὴ ἔγινε πολὺ ἐόκολα πιστευτὴ ἀπὸ τὸν λαόν. Ὅλα τὰ κακὰ ἐπίστευεν ὁ λαός, ὅπως εἶπομεν πρωτύτερα, ὅτι ἤρχοντο ἀπὸ τοὺς χριστιανούς.

Οἱ χριστιανοὶ τότε καταδιώχθησαν μὲ σκληροτάτους τρόπους καὶ βασανιστήρια, ὅσα ἡμποροῦσε νὰ διατάξῃ μία κακοῦργος ψυχὴ ὥσάν τῇ ψυχῇ τοῦ Νέρωνος. Ἡ μανία καὶ ἡ λύσσα τοῦ λαοῦ ἐναντίον τῶν ἡτο ἀσυγκράτητη. Συνελάμβανον τοὺς χριστιανούς καὶ ἄλλους ἔρραπτον εἰς δέρματα ζώων καὶ τοὺς ἔρριπταν διὰ νὰ τοὺς φάγουν οἱ κύνες. Ἄλλους ἐνέδυνον μὲ χιτῶνας βαμμένους ἀπὸ πίσσαν, τοὺς ἔδεναν εἰς ὑψηλὰ ξύλα (κοντοὺς) καὶ τοὺς ἤναπταν διὰ νὰ φωτίζουν τὴν νύκτα. Ἡ Νέρων ὠδηγοῦσε τὰς ἀμάξας του εἰς τοὺς κήπους του, οἱ ὅποιοι ἐφωτίζοντο ἀπὸ τὰς τρομερὰς αὐτὰς λαμπάδας.

Λὲν ἐβασάνιζαν μόνον ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας καὶ παιδία. Εἰς τὸν διωγμὸν αὐτὸν ἐμαρτύρησαν, ὅπως ἐμάθαμεν, καὶ οἱ κορυφαῖοι ἀπόστολοι Παῦλος καὶ Πέτρος.

Τόσον μεγάλος ἦτο ὁ τρόμος τῶν χριστιανῶν κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον, ὥστε καὶ ὅταν ἀκόμη ἀπέθανεν ὁ Νέρων, ἐπίστευαν ὅτι εἶναι κρυμμένος εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας. Καὶ ὅτι θὰ ἐπιστρέψῃ κάποτε ὡς ἀντίχριστος.

30. Οἱ ἄλλοι διώκται αὐτοκράτορες.

1) **Δομιτιανὸς (82-96).** Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἐκινήθη καὶ πάλιν διωγμὸς ἐναντίον τῶν χριστιανῶν, κατὰ τὸν ὅποιον πλεῖστοι ἐξωρίσθησαν ἐβασανίσθησαν καὶ ἐθανατώθησαν. Διότι, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ αὐτοκράτορος αὐτοῦ, τὸ νὰ γίνῃ κανεὶς χριστιανός, ἦτο τὸ ἴδιον ὡς νὰ ἐγίνετο ἄθεος.

2) **Τραϊνὸς 98 - 117).** Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου κατεδιώχθησαν οἱ χριστιανοί, διότι δῆθεν ἀποτελοῦσαν μέλη μυστικῆς ἐταιρείας, ἡ ὁποία ἀπηγορεύετο.

Εἰς τὸν διωγμὸν αὐτὸν ἐμαρτύρησαν μεταξὺ πολλῶν ἄλλων καὶ δύο ὑπέργηροι ὀνομαστοὶ ἐπίσκοποι. Οὗτοι ἦσαν ὁ Ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων Συμεὼν εἰς ἡλικίαν 126 ἐτῶν καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Ἰγνάτιος, ὁ λεγόμενος Θεοφόρος.

Ἄλλος δὲ ἐπίσης γέρον ἐπίσκοπος ἐματύρησεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίου τοῦ εὐσεβοῦς (138 - 161) ὁ Πολύκαρπος.

31. Τὸ μαρτύριον Ἰγνατίου καὶ Πολυκάρπου.

«Σὺ εἶσαι, τοῦ εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ, ὁ Ἰγνάτιος, ποὺ περιφρονεῖς τὰς διαταγὰς μου καὶ τοὺς θεούς;»

Σιδηροδέσμιον τὸν εἶχον μεταφέρει ἀπὸ τὴν ᾠαντιόχειον ἐνώπιον τοῦ βασιλέως.

«Πῶς ὀνομάζεις θεοὺς τὰ ἄψυχα εἰδῶλα; τοῦ ἀπεκρίθη ὁ ᾠαντικός. ᾠαντός εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ᾠαντοῦ Χριστός. Τὸν Θεὸν αὐτὸν ἂν τὸν ἐγνώριζες, βασιλεῦ, θὰ σοῦ ἐστερέωνε τὸν θρόνον καὶ τὸ στέμμα σου».

«Προσκύνησε τοὺς θεοὺς, τοῦ εἶπεν ὁ ᾠαντικός, καὶ θὰ σὲ κἀνὼ ἀρχιερέα τοῦ μεγάλου Διός».

«Εἶμαι ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀπαντᾷ ὁ ᾠαντικός, εἰς τὸν ὁποῖον θυσιάζω καὶ ἡμέραν θυσίαν δοξολογίας. Καὶ εἶμαι ἔτοιμος νὰ τοῦ θυσιάσω καὶ τὸν ἑαυτὸν μου. Λοιπὸν εἴτε εἰς θηρία μὲ παραδώσης, ἢ εἰς ξίφος ἢ μὲ καρφώσης εἰς σταυρὸν ποτὲ δὲν θὰ προσκυνήσω τοὺς δαίμονας».

Ὁ αὐτοκράτωρ διέταξε τότε νὰ τὸν ὀδηγήσουν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἐκεῖθεν νὰ τὸν ρίψουν εἰς τὰ θηρία.

ᾠαντὸς τὰ δεσμὰ τῆς φυλακῆς τοῦ ὁ ᾠαντικός ἔγραφεν εἰς τοὺς χριστιανούς τῆς Ῥώμης νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ γίνῃ φαγητὸν τῶν θηρίων, διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ.

Μεγάλῃ χαρᾷ ἔλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπόν του ὅταν τὸν ἔρριψαν εἰς τὰ θηρία, διότι θὰ ἔβλεπε μετ' ὀλίγον τὸν Χριστόν.

Τὴν μνήμην τοῦ ἱερομάρτυρος αὐτοῦ ἐορτάζομεν τὴν 20 Δεκεμβρίου.

Ὁ ἄλλος ἱερομάρτυς ὁ Πολύκαρπος, ἦτο ὁ τελευταῖος μαθητῆς τῶν ᾠαντολόγων. ᾠαντολόγησεν ἐπὶ πυρᾷ εἰς τὴν Σμύρνην, διότι δὲν ἠθέλησε νὰ ἀρνηθῇ τὴν πίστιν του εἰς τὸν Σωτῆρα, καὶ νὰ τὸν βλασφημήσῃ ἐνώπιον τοῦ διοικητοῦ τῆς πόλεως, εἰς τὸν ὁποῖον τὸν ἔφερον οἱ εἰδωλολάτραι.

— «Ἐγώ, εἶπεν ὁ Πολύκαρπος εἰς τὸν διοικητήν, ὀδοῶντα ἐξ χρόνου πού ὑπηρετῶ τὸν Χριστόν καὶ κανὲν κακὸν δὲν μοῦ ἔκαμε. Καὶ πῶς δύναμαι νὰ βλασφημήσω τὸν βασιλέα μου καὶ τὸν Σωτῆρα μου; Χριστιανὸς εἶμαι».

— «Ἐὰν δὲν ἀρνηθῇς τὸν Χριστόν, ἠπειλήσεν ὁ ἐθνικὸς διοικητής, θὰ σὲ ρίψω εἰς τὰ θηρία νὰ σὲ καταφάγουν».

— «Μὴν ἀργοπορῆς, τοῦ ἀπαντᾷ ὁ ἅγιος. Θὰ σοῦ χρεωστῶ μεγάλην χάριν, ἐὰν μὲ φέρῃς μίαν ὥραν ἐνωρίτερα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ψεύτικην καὶ βασανισμένην ζωὴν, εἰς τὴν ἀληθινὴν καὶ ἀθάνατον».

— ᾠαντὸς δὲν σὲ μέλλει διὰ τὰ θηρία, θὰ σὲ καύσω μὲ φωτιά, ἂν δὲν μετανοήσης», τοῦ εἶπεν ὁ ῥωμαῖος.

— «Τί μὲ φοβίζεις μὲ τὴν φωτιά, πού καίεται καὶ σὲ λίγο

σβήνει; τοῦ ἀπαντᾷ ὁ Πολύκαρπος. Ἡ δὲν γνωρίζεις τὸ ἄσβεστον πῦρ τῆς αἰωνίου κολάσεως, ὅπου φυλάσσεται διὰ νὰ κατακαίῃ αἰώνια τοὺς ἄσεβεῖς;»

Μετὰ τοῦτο ὁ γέρων Πολύκαρπος ἐμαρτύρησεν ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Ἡ μνήμη του ἐορτάζεται τὴν 23 Φεβρουαρίου.

3) **Ἀδριανὸς 117 - 138**). Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος, ἐξάδελφος τοῦ Τραϊνοῦ, κατεπράυνε τὴν ὀργὴν του ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν, ὅταν περιοδεύων ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας. Διότι δύο τότε μορφωμένοι Χριστιανοί, λεγόμενοι Κωδράτος καὶ Ἀριστείδης, τοῦ ἐνεχείρισαν ἀπολογία ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν. Οἱ δύο αὐτοὶ εἶναι ἀπὸ τοὺς πρῶτους ἀπολογητὰς τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπολογηταὶ ἦσαν εὐσεβεῖς καὶ μορφωμένοι Χριστιανοί, οἱ ὅποιοι μὲ τὰ βιβλία των καὶ μὲ τὴν ζωὴν των ὑπεστήριξαν τότε τὴν καταδιωκομένην Ἐκκλησίαν ἀπὸ τοὺς ἐθνικούς.

Οἱ τοιοῦτοι ἔγραφον ἀπολογία, ἀντὶ τῶν διωκομέων χριστιανῶν, καὶ τὰς ἔδιδον εἰς τοὺς ρωμαίους αὐτοκράτορας. Καὶ μὲ αὐτὰς ἀπεδείκνυνον ὅποσον ἄδικοι ἦσαν οἱ διωγμοὶ ἐναντίον τῶν χριστιανῶν. Τοιοῦτοι ἦσαν καὶ οἱ δύο ἀνωτέρω, οἱ ὅποιοι κατώρθωσαν μὲ τὰς ἀπολογίας των νὰ καταπραῖνουν τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀδριανοῦ ἐναντίον τῶν χριστιανῶν.

4) **Μάρκος Αὐρήλιος (161 - 188)**. Ἄν καὶ ἦτο σοφὸς αὐτοκράτωρ, κατεδίωξεν ὅμως σκληρὰ τοὺς χριστιανούς, οἱ ὅποιοι ὅμως ἔμειναν ἀσάλευτοι εἰς τὴν πίστιν των. Μὲ ὅλα τὰ βασανιστήρια καὶ τοὺς θανάτους δὲν ἤρνοῦντο τὴν πίστιν των. Κατὰ τὸν διωγμὸν αὐτὸν ἐθανατώθησαν μυριάδες μαρτύρων. Οἱ θεαταὶ καὶ οἱ δῆμοί των τόσον πολὺ τοὺς ἐθαύμαζον διὰ τὸ θάρρος των, ὥστε πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐμαρτύρουν μαζί των. Τότε ἐμαρτύρησεν ὁ περίφημος φιλόσοφος καὶ ὁ σπουδαιότερος τῶν ἀπολογητῶν Ἰουστίνος εἰς τὴν Ρώμην.

5) **Ὁ διωγμὸς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Σευήρου, 203 μ.Χ.** Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου ἡ Ἐκκλησία εἶχε κάποιαν ἡσυχίαν. Καὶ ὁ Σευήρος, ὅταν ἔγινεν αὐτοκράτωρ, ἐφάνη κατ' ἀρχὰς φιλάνθρωπος, ὥστε ὅμως ἔδειξε ποῖον κακὸν σκοπὸν ἔτρεφεν ἐναντίον τῶν χριστιανῶν. Διότι ἐκίνησε σφοδρότατον διωγμὸν ἐναντίον τῶν χριστιανῶν. Πολλοὶ τότε καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀφοῦ ὑπέμειναν ἀνδρείως τὰς βασάνους ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ὑπέστησαν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ ὁ Λεωνίδας, πατὴρ ἐνὸς μεγάλου Ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως, λεγομένου Ὡριγένους.

6) *Οἱ διωγμοὶ τοῦ Δεκίου (245 - 251) καὶ τοῦ Διοκλητιανοῦ (284 - 305).* Οἱ δύο αὐτοὶ διωγμοὶ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων αὐτῶν ἦσαν οἱ φοβερώτεροι. Σκληρὸν καὶ ἄγριον διωγμὸν ἐναντίον τῶν χριστιανῶν διέταξεν ὁ Δέκιος. "Ἦθελε νὰ σβήσῃ ἐντελῶς τὸν Χριστιανισμὸν καθ' ὅλον τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος. "Επίστευεν ὅτι ἡ θρησκεία αὐτὴ ἦτο ἐχθρὰ εἰς τὸ κράτος, διότι ἀπὸ τότε ποὺ ἐφάνη ὁ Χριστιανισμὸς ἤρχισε τὸ κράτος νὰ χάνῃ τὴν παλαιὰν δόξαν του. Διέταξε λοιπὸν νὰ θανατώνωνται ὅσοι ἠρνοῦντο νὰ θυσιάσουν εἰς τὰ εἰδωλα.

Τρομερώτερος ἦτο ὁ διωγμὸς τὸν ὁποῖον ἐκίνησεν ὁ Διοκλητιανὸς ἐναντίον τῶν χριστιανῶν.

Μὲ ὅλους τοὺς διωγμοὺς ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐμεγάλωνε. Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Δεκίου καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὑπαλλήλους τῶν ἀνακτόρων ἦσαν Χριστιανοί. Καὶ αὐτὴ ἡ σύζυγος του Πρίσκα καὶ ἡ θυγατέρα του Οὐάλερία ἐσυμπαθοῦσαν τοὺς Χριστιανούς. "Ἠρχίσαν καὶ ναοὺς νὰ κτίζουν οἱ Χριστιανοὶ εἰς διάφορα μέρη.

"Ο Διοκλητιανὸς τότε, ποὺ ἦτο αὐτοκράτωρ τῆς Ἀνατολῆς, μαζὶ μὲ τὸν Μαξιμιανόν, αὐτοκράτορα τῆς Δύσεως, ἐσυμφώνησαν νὰ διεγείρουν διωγμὸν ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐξαλείψουν ἀπὸ τὸν κόσμον τὸ ὄνομα τοῦτο.

Κρημνίζονται τότε οἱ ναοὶ τῶν χριστιανῶν. Καίονται τὰ βιβλία τῶν θείων Γραφῶν. Παύονται ἀπὸ τὰς θέσεις τῶν ὅσοι εἶχαν λάβει διάφορα ἀξιώματα. Παραδίδονται εἰς τὰ δεσμὰ οἱ προεστώτες τῶν Ἐκκλησιῶν. Καί, ὅσοι δὲν πείθονται νὰ θυσιάσουν εἰς τὰ εἰδωλα θανατώνονται. Καὶ πολλοὶ τότε ἐπίσκοποι καὶ ἄλλοι κληρικοὶ ἀπέθανον μὲ φρικτὰ βασανιστήρια. Καὶ πολλοὶ ἄλλοι Χριστιανοὶ εἰς κάθε πόλιν καὶ χώραν ἠγωνίσθησαν γενναίως διὰ τὴν πίστιν καὶ ὁμολογίαν τῶν εἰς τὸν Χριστόν. Κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον ἐμαρτύρησαν καὶ οἱ ἅγιοι Δημήτριος καὶ Γεώργιος.

Ἔργασια.

1. Ποῖος ἦτο ὁ ὁργανισμὸς τῶν πρώτων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν;
2. Διατί ἐδιώκοντο οἱ χριστιανοί;
3. Ποῖοι ἦσαν οἱ μεγαλύτεροι διώκται του;
4. Ποῖα μαρτύρια ὑπέφερον οἱ χριστιανοί;
5. Διατί ὁ Νέρων κατεδίωξε μὲ τόσην λύσσαν τοὺς χριστιανούς;
6. Ποῖοι ἐμαρτύρησαν κατὰ τοὺς διωγμοὺς αὐτούς;
7. Ποῖαι λέγονται αἰρέσεις;
8. Τί αἵρεσις εἶναὶ ὁ χιλιασμὸς;
9. Πῶς ἐπολεμοῦσαν οἱ Χριστιανοὶ τὰς αἰρέσεις;
10. Ποῖαι λέγονται σύνοδοι;

1) Ὁ μεγαλομάρτυς καὶ μυροβλήτης Δημήτριος. Ὁ ἅγιος Δημήτριος ἐγεννήθη ἀπὸ πλουσίους καὶ εὐγενεῖς γονεῖς τῆς Θεσσαλονίκης. Νέος ἀκόμη ἔλαβεν ἀνώτερα στρατιωτικὰ ἀξιώματα εἰς τὸν Ρωμαϊκὸν στρατόν. Ἀφῆσε ὅμως πλοῦτη καὶ ἀξιώματα καὶ ἔγινε χριστιανός.

Εὐθὺς ὥς ἔγινε χριστιανὸς ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου ἐδίδασκεν εἰς τοὺς νέους τῆς πατρίδος του, οἱ ὅποιοι τὸν ἐπεσκέπτοντο, τὸ Εὐαγγέλιον. Μεταξὺ ἄλλων ἐζήτησε τὴν εὐλογίαν τοῦ Δημητρίου

Εἰκ. 3. Ὁ μεγαλομάρτυς καὶ μυροβλήτης Δημήτριος.

καὶ ἓνας νέος, λεγόμενος Νέστωρ, ἐπειδὴ θὰ ἐπάλαιεν εἰς τὸ στάδιον τῆς πόλεως, μὲ ἓνα ἀθλητὴν. Ὁ ἀθλητὴς αὐτός, λεγόμενος Λυαῖος, ἦτο ἓνας δυνατὸς καὶ γιγαντόσωμος νέος, ἐθνικὸς. Καὶ ἐπροκαλοῦσε τοὺς θεατὰς εἰς μονομαχίαν. Κανένας ὅμως δὲν εἶχε τὴν τέχνην καὶ τὴν δύναμιν διὰ νὰ τὸν νικήσῃ.

Παρουσιάζεται τότε εἰς τὸ Στάδιον ὁ Νέστωρ καὶ ζητεῖ νὰ μονομαχήσῃ μὲ τὸν Λυαῖον.

Ὁ Νέστωρ εἶχεν ἔλθει μὲ τὴν πίστιν πὺς θὰ ἐνικοῦσε τὸν εἰδωλολάτρην αὐτόν.

Καὶ πραγματικὰ τὸν ἐνίκησεν καὶ τὸν ἐφόνευσε. Ἡ νίκη ἀπε-

δόθη εἰς τὰς εὐχὰς τοῦ ἁγίου, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Μαξιμιανός, ὡς ἔμαθε τοῦτο, διέταξε καὶ ἀπεκεφάλισαν τὸν Δημήτριον καὶ τὸν Νέστορα.

Καὶ τοιουτοτρόπως ἀπέθανον καὶ οἱ δύο χάριν τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ζωῆς. Τὸ σῶμα τοῦ Δημητρίου ἔθαψαν οἱ χριστιανοὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου ὑπάρχει ἀκόμη ὁ τάφος του. Ἐπειδὴ ὁ τάφος του γύρω ἔβγαξε ἓνα θεῖον μύρον (=εὐωδίαν), διὰ τοῦτο ὁ ἅγιος λέγεται καὶ Μυροβλήτης.

Οἱ Θεσσαλονικεῖς ἀπὸ τότε θεωροῦν τὸν ἅγιον Δημήτριον προστατὴν τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης (πολιοῦχον). Καὶ εἰς τὸν ἱερὸν τόπον τοῦ τάφου του ἔκτισαν τὸ 412-413 ἓνα περίφημον ναόν.

Ὁ ἱερὸς αὐτὸς ναὸς ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων (1453) ἔγινε τουρκικὸν τζαμί. Κατὰ τοὺς ἐνδόξους ὁμως πολέμους τοῦ 1912-13 ὁ ναὸς ἐπανήλθεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας. Καὶ διετηρεῖτο μέχρι τοῦ 1917, ὅποτε κατεστράφη ἀπὸ πυρκαϊάν. Τὸ 1928-1932 ἔγινεν ἀνοικοδόμησις τοῦ ναοῦ ἐπὶ τὰ παλαιὰ σχέδια.

Εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Δημητρίου τὴν 26 Ὀκτωβρίου, ψάλλομεν τὸ ἑξῆς ἀπολυτίκιον:

«Μέγαν εὗρατο' ἐν τοῖς κινδύνοις
σὲ ὑπέρμαχον ἢ Οἰκουμένη, ἀθλοφόρε,
τὰ ἔθνη τροποῦμενον».

Ὡς οὖν Λυαίου καθεῖλες¹ τὴν ἔπαρσιν,
ἐν τῷ σταδίῳ θαρρύνας τὸν Νέστορα,
Οὕτως, ἅγιε, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἰκέτευε
δωρῆσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος».

2) Ὁ μεγαλομάρτυς καὶ τροπαιοφόρος Γεώργιος. Ὁ Γεώργιος ἦτο καὶ αὐτὸς στρατιωτικὸς καὶ κατήγετο ἀπὸ γονεῖς εὐγενεῖς καὶ πλουσίους Ἑγεννήθη εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἠλευθέρωσεν ὅλους τοὺς δούλους, τοὺς ὁποίους εἶχεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του ὁ πατήρ του. Ἐμοίρασε δὲ εἰς τοὺς πτωχοὺς τὴν περιουσίαν, πού ἐκληρονόμησε. ἠλευθέρωνεν ἀκόμη καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, πού συνελάμβανεν εἰς τοὺς πολέμους. Ἐθεράπευε καὶ τοὺς ἀσθενεῖς.

1. *Εὔρατο* = εὗρεν.

2. *τροποῦμενον* = ὁ ὁποῖος ἐνίκησεν τοὺς εἰδωλολάτρας.

3. *Καθεῖλες τὴν ἔπαρσιν* = ἐταπεινώσας τὴν ὑπερηφάνειαν.

Ἐφυλακίσθη τότε καὶ ἐβασανίσθη μὲ σκληρὰ βασανιστήρια. Ὅπως εἰς τὰς μάχας ἐνικοῦσε τοὺς ἐχθροὺς ὥς γενναῖος ἀξιωματικός, ἔτσι καὶ εἰς τὰ βασανιστήρια ἀνεδείχθη τροπαιοφόρος (νικητής). Καὶ τέλος ἀπεκεφαλίσθη τὸ 304 μ. Χ.

Εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους τὸν ἐθεωροῦσαν προστάτην τοῦ στρατοῦ. Καὶ αἱ εἰκόνες του ἐξωγραφίζοντο εἰς τὰ βασιλικά λάβαρα (σημαίας) τῶν Βυζαντινῶν.

Οἱ ποιμένες τὸν θεωροῦν προστάτην των. Διότι ἡ ἑορτὴ του,

4. Ὁ μεγαλομάρτυς καὶ τροπαιοφόρος Γεώργιος.

23 Ἀπριλίου συμπύπτει μὲ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ καιροῦ. Καὶ οἱ ποιμένες φεύγουν ἀπὸ τὰ χειμαδιὰ των διὰ τὰ δροσερὰ ὑψώματα.

Ὁ ἅγιος Γεώργιος ζωγραφίζεται εἰς τὰς εἰκόνας του ὡς ἵππευς ποὺ φονεῖ μὲ τὸ δόρυ του ἓνα δράκοντα.

Ὁ δράκων αὐτὸς κατὰ τὴν παράδοσιν δὲν ἄφινεν τὴν πηγὴν τοῦ τόπου νὰ τρέχη, ἀν δὲν τοῦ ἔδιδαν ἓνα ἀνθρώπινον θῦμα.

Εἰς τὴν ἑορτὴν του ψάλλεται τὸ ἑξῆς ἀπολυτίκιον :

«Ὡς τῶν αἰχμαλώτων ἐλευθερωτὴς
καὶ τῶν πτωχῶν ὑπερασπιστής,
ἀσθενούντων ἰατρός,
βασιλέων ὑπέρμαχος

Τροπαιοφέρειε μεγαλομάρτυς Γεώργιε,
πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ
σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

3) *Γυναῖκες Μάρτυρες*. Πολλὰ χριστιανὰ γυναῖκες εἰργάσθησαν καὶ αὐταὶ διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ πολλὰ ἀπὸ αὐτὰς προσέφερον καὶ τὴν ζωὴν τὴν διὰ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν. Μεταξὺ τούτων εἶναι καὶ αἱ ἑξῆς:

1) Ἡ μάρτυς Περπέτονα ἀπὸ ἐπίσημον οἰκογένειαν τῆς Καρχηδόνας. Μὲ ὅλας τὰς πιέσεις τοῦ πατέρα της νὰ ἀρνηθῇ τὸν Χριστόν, ἐπροτίμησε νὰ ἀποθάνῃ μαρτυρικὸν θάνατον τὸ 203. Ἐμαρτύρησε εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν.

Ἡ μνήμη της ἐορτάζεται τὴν 1 Φεβρουαρίου.

2) Ἡ ἁγία Βαρβάρα ἡ μεγαλομάρτυς ἐγεννήθη εἰς τὴν Νικομήδειαν τῆς Βιθυνίας τὸν τρίτον αἰῶνα. Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι τὴν ἀπεκεφάλισεν ὁ πατέρας της, ὁ ὁποῖος ἀμέσως μετὰ τὸ ἐγκλημὰ του ἐφονεύθη ἀπὸ κεραυνόν.

Θεωρεῖται προστάτις τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν ἐργατῶν τῶν πυριτιδοποιεῶν. Ἐορτάζεται τὴν 4 Δεκεμβρίου.

3) Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη ἡ μεγαλομάρτυς ἀπὸ βασιλικὸν γένος. Ἐφημίζετο διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀρετὴν της. Ἐμαρτύρησεν εἰς τὸν Ἀλεξάνδρειαν τὸν τέταρτον αἰῶνα. Τὸ ἱερὸν λείψανόν της εὐρίσκεται εἰς τὴν μονὴν τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης τοῦ ὄρους Σινᾶ.

Ἡ μνήμη της ἐορτάζεται τὴν 2ῃ Νοεμβρίου.

4) Μαρίνα ἡ μεγαλομάρτυς, κατήγετο ἀπὸ τὴν Πισιδίαν τῆς Μ. Ἀσίας. Ἦτο κόρη εἰδωλολάτρου ἱερέως. Ὁμολόγησε τὸν Χριστὸν ἐνώπιον τοῦ ἡγεμόνος τῆς χώρας καὶ ἐμαρτύρησε τὴν 17 Ἰουλίου, ὁπότε ἐορτάζεται ἡ μνήμη της.

32. Τὰ θαύματα τῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν κατὰ τοὺς διωγμούς.

Ἡ νέα πίστις, ὅπως εἶδαμε πρωτύτερα, ἂν καὶ ἦτο ἀθῶα καὶ κανένα δὲν ἔβλαπτε, ἐκίνησε τὴν λύσσαν τῶν εἰδωλολατρῶν. Οἱ αὐτοκράτορες μὲ κάθε σκληρὸν καὶ ἀπάνθρωπον τρόπον προσεπάθησαν νὰ καταστρέψουν τὴν νέαν θρησκείαν. Εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ κανεὶς τὰ ἀπερίγραπτα μαρτύρια, τὰ ὁποῖα ὑπέφερον οἱ χριστιανοὶ καθ' ὅλους γενικῶς τοὺς διωγμούς, περὶ τῶν ὁποίων ἐμάθομεν. Τοὺς ἐφυλάκιζαν, τοὺς ἐμαστίγωναν, τοὺς ἐστρέβλωναν τὰ σώματά των. Τοὺς ἔκαιον ζωντανούς, τοὺς ἐσταύρωναν, τοὺς ἔρρι-

πταν εἰς τὰ ἄγρια θηρία διὰ νὰ τοὺς κατασπαράξουν καὶ ἄλλα πολλά, ὅπως εἶδομεν πρωτότερα.

Καὶ ὅμως ἐπροτιμοῦσαν, ἄνδρες καὶ γυναῖκες νὰ τὰ ὑπομείνουν μὲ ἀφάνταστη γενναιοῦτητα, παρὰ νὰ ἀρνηθοῦν τὴν πίστιν των. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία τοὺς ὀνομάζει μάρτυρας, διότι ἐβασανίσθησαν καὶ ἀπέθανον πρὸς δόξαν τοῦ Χριστοῦ.

Οἱ χριστιανοὶ ἐπεριφρονοῦσαν τὰς ἀπειλὰς καὶ ἐδείχθησαν ἀληθινοὶ ἥρωες τῆς πίστεως. Καὶ ὅσον ἐξακολουθοῦσαν οἱ διωγμοὶ καὶ τὰ βασανιστήριά των, τόσον καὶ ἡ πίστις των ἐγίνετο ἀσάλευτος. Ὁ μαρτυρικός θάνατος ἑκατομμυρίων χριστιανῶν κάθε γένους καὶ κάθε ἡλικίας, ἐστερέωσε περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο, τὸν Χριστιανισμόν. Δι' αὐτὸ ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία διεδόθη παντοῦ. Πατέρες εἰδωολόγτραι εἶχαν υἱοὺς καὶ θυγατέρας ὁπαδοὺς τῆς νέας θρησκείας. Γυναῖκες ἐπήγαιναν θαρραλέα εἰς τὸ μαρτύριον. Παιδιά ἄφινον τὴν οἰκίαν τῶν γονέων των καὶ ἔτρεχον εἰς τὴν ἔρημον διὰ νὰ ζήσουν ἐκεῖ ὡς χριστιανοί. Πλούτιοι ἐπεριφρονοῦσαν τὰ καλὰ τοῦ κόσμου, ἡγεμόνες περὶφρονοῦσαν τὴν δόξαν, τὰ μεγαλεῖα καὶ τὴν δύναμιν. Ἐνας αὐτοκράτωρ ἔγραφε εἰς τὸν διδάσκαλόν του διὰ τοὺς χριστιανούς τὰ ἑξῆς: «Υπέφερον μὲ θάρρος ὅλας τὰς συμφορὰς καὶ τοὺς καταδιωγμούς καὶ αὐτὸν ἀκόμα τὸν θάνατον. Ἐξοῦσαν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ ἡ σκέψις των ἦτο εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐσέβοντο τοὺς νόμους, ἀλλὰ μὲ τὴν διαγωγὴν τους ἐγίνοντο ἀνώτεροι ἀπὸ ἐκείνους».

Ὁ Χριστιανισμὸς λοιπὸν εἰς τὴν σκληρὰν πάλην του ἐναντίον τῶν ἀγρίων ἀντιπάλων του, ἀγωνισθεὶς ἐπὶ τριακόσια ἔτη ἐθριάμβευσεν. Τὸν θρίαμβον δὲ αὐτὸν χρεωστεῖ εἰς τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων του, τοὺς ὁποίους ἐδυνάμωνε ἡ θεία δύναμις τῆς νέας θρησκείας.

Ἔργασίαι.

1. Ποῖοι λέγονται μάρτυρες τῆς Ἐκκλησίας;
2. Ποῖοι εἶναι οἱ σπουδαιότεροι μάρτυρες ἄνδρες;
3. Ἐνθυμηθῆτε καὶ μερικὰς γυναῖκας μάρτυρας τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως.
4. Διὰ τί ὁ Ἅγιος Δημήτριος θεωρεῖται πολιούχος τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης;
5. Διὰ τί ὁ Ἅγιος Γεώργιος εἰκονίζεται ἑφιππος;
6. Τί γνωρίζετε γιὰ τοὺς δύο αὐτοὺς μεγαλομάρτυρας;
7. Εἰπέτε ὅ,τι ξέρετε διὰ τὴν Ἁγίαν Μαρίναν καὶ Ἁγίαν Αἰκατερίνην.
8. Ποῖον ἦτο τὸ αἶτιον, τὸ ὁποῖον ἔκανε τοὺς χριστιανούς νὰ ὑποφέρουν τὰ μαρτύρια μὲ χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν;

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

(313 - 867)

33. Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος προστάτης τῆς νέας θρησκείας.

Θρίαμβος τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Διάδοχοι τῶν δύο προηγουμένων αὐτοκρατόρων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, ἦσαν τοῦ Διοκλητιανοῦ ὁ γαμβρός του Γαλέριος,

Εἰκ. 5. Ὁ προστάτης τοῦ Χριστιανισμοῦ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας.

τοῦ δὲ Μαξιμιανοῦ, ὁ γαμβρός του Κωνσταντῖνος ὁ Χλωρός. Ὁ Γαλέριος ὅμως ἔγινε διώκτης τῶν χριστιανῶν.

Τοῦτον ἠκολούθησε καὶ ὁ ἀνεψιός του Μαξιμῖνος, τὸν ὅποιον εἶχε διάδοχον. Καθὼς καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Μαξιμιανοῦ Μαξέντιος.

Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Χλωρός ὅμως ἀντιθέτως εὐνοοῦσε τοὺς Χριστιανούς. Καὶ ἦτο ὁ μόνος ποὺ δὲν ὑπῆκουσεν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ πενθεροῦ τοῦ Μαξιμιανοῦ τοῦ προκατόχου του.

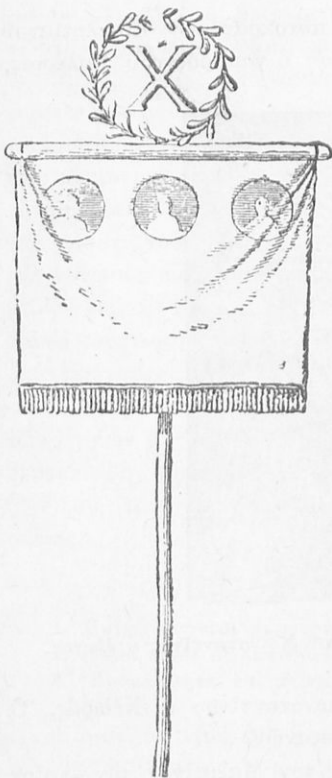
Τούτου τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Χλωροῦ καὶ τῆς εὐσεβεστάτης ἀγίας Ἑλένης ἦτο υἱὸς ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας.

Ἀπὸ τοὺς τοιοῦτους γονεῖς του ἐκκληρονόμησε πραγματικὴν εὐσέβειαν καὶ συμπάθειαν πρὸς τὸν Χριστιανισμόν. Καὶ ὅταν ἔγινεν αὐτοκράτωρ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἔδειξε τὸ ἐνδιαφέρον του ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν τοὺς ὁποίους ἀγαποῦσε καὶ ἐπροστάτευε. Διότι ὁ Κωνσταντῖνος, ὡς θὰ ἴδωμεν, κατέπαυσε τοὺς διωγμούς. Εἰς τὴν ἐποχὴν του θριαμβεῖει ὁ Χριστιανισμὸς καὶ θεμελιώνεται στερεὰ ὁ νέος Χριστιανικὸς κόσμος.

Ἡ φανερά δὲ προστασία καὶ ὑποστήριξις του πρὸς τὸν Χριστιανισμόν ἤρχισεν, ἀπὸ τῆς ἡμέρας ποὺ εἶδεν εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ φωτεινὸν σημεῖον τοῦ Σταυροῦ. Μὲ τὴν δύναμιν αὐτὴν τοῦ Σταυροῦ ἐνίκησε τὸν ἀντίπαλόν του Μαξέντιον εἰς τὴν δύσιν καὶ ἔπειτα τὸν Μαξιμῖνον εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ κατέλαβε τὴν Ρώμην.

1) Τὸ λάβαρον.

Ἐνῶ ὁ Κωνσταντῖνος ἐπολέμει πρὸς τὸν Μαξέντιον καὶ οἱ δύο στρατοὶ εὐρίσκοντο ἀντιμέτωποι, βλέπει ὁ Κωνσταντῖνος εἰς τὸν οὐρανὸν τὴν στιγμὴν ποὺ ὁ ἥλιος ἐκλινε πρὸς τὴν δύσιν ἕναν φωτεινὸν σταυρόν. Καὶ γύρω ἀπὸ αὐτὸν διέκρινε φωτεινὰ σημεῖα, ποὺ ἔγραφον «ἐν τούτῳ νίκα». Τὴν ἀκόλουθον νύκτα ἐφάνη ὁ Χριστὸς εἰς τὸν ὕπνον τοῦ Κωνσταντίνου. Τοῦ ἔδειξε τὸ ἴδιον σημεῖον τοῦ Σταυροῦ καὶ τὸν διέταξε νὰ κατασκευάσῃ ὅμοιον. Πραγματικὰ σύμφωνα μὲ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Κωνσταντίνου ἐσχεδιάσθη μία σημαία ποὺ λέγεται λάβαρον. Ἡ σημαία αὕτη, ἥ ὁποία ὁδηγοῦσε ἀπὸ τότε τοὺς χρι-

Εἰκ. 6. Τὸ λάβαρον.

στιανούς εἰς τὴν νίκην, ἦτο ἡ ἐξῆς: Ἐσχηματίζετο ἀπὸ ἑνα μεγάλου κοντόν. Εἰς τὸ ἄνω μέρος αὐτοῦ διεσταυροῦντο μία κεραία

καὶ ἐσχημαζίζετο τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ. Ἀπὸ τὴν κεραίαν ἐκρέματο ἓνα τετράγωνον μεταξωτὸν ὕφασμα, ὅπου ἦσαν ζωγραφισμένα αἱ εἰκόνες τοῦ αὐτοκράτορος, τῆς μητρὸς του καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ Χριστοῦ (ἢ τοῦ Κωνσταντίνου εἰς τὸ μέσον τῶν δύο υἱῶν του). Εἰς τὸ ἄκρον ἄνω τοῦ κοντοῦ ἐστηρίζετο ἓνας χρυσὸς στέφανος δάφνινος καὶ εἰς μέσον αὐτοῦ τὸ μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ.

Ἀπὸ τότε ἡ αὐτοκρατορικὴ αὐτὴ σημαία δὲν ἔφερε, ὅπως πρῶ-
τύτερα, τοὺς ρωμαίκοὺς ἀετούς.

Εἰς τὰ νομίσματα καὶ εἰς ὅλα τὰ ἀνακτορικὰ ζωγραφήματα ἐξωγραφίζετο τὸ λάβαρον, πὺν ἐνθύμιζε τὰς χριστιανικὰς νίκας.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν νίκην τοῦ Μαξεντίου ἔμειναν μόνοι ἄρχοντες τοῦ Κράτους ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ γαμβρὸς του Λικίνιος.

Τὴν νίκην του ἐναντίον τοῦ Μαξεντίου ἀπέδωκεν ὁ Κωνσταντῖνος εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τότε ὑπέγραψαν οἱ δύο συνάρχοντες εἰς τὸ Μεδιόλανον, τὸ σημερινὸν Μιλᾶνον, ἓνα περίφημον διάταγμα μὲ τὸ ὁποῖον ἐκήρυττον γενικὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν. Καὶ εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἐπέτρεπον νὰ τελοῦν ἐλεύθερα τὴν λατρείαν των. Μετὰ τὸ διάταγμα αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία ἀναπνέει, ἐξασφαλίζεται ἡ ζωὴ της, σταματᾷ τὸ αἷμα τῶν Μαρτύρων της, πὺν τόσον ἀφθόνως ἐχύθη.

Ἀλλὰ τὸ 323 ὁ Κωνσταντῖνος ἦλθεν εἰς πόλεμον μὲ τὸν Λικίνιον. Ὁ Λικίνιος ὅσα ἔκαμνε ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν τότε, ἦτο προσποίησις. Ὡρα ἤρχισε νὰ καταδιώκῃ τοὺς χριστιανοὺς καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἐκίνησε πόλεμον ἐναντίον του. Καὶ τὸν ἐνίκησε μὲ τὴν βοήθειαν τῶν χριστιανῶν. Καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἀπὸ τότε ἔγινεν (325) αὐτοκράτωρ ὅλου τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Καὶ δι' αὐτοῦ ἀπὸ τότε ἡ χριστιανωσύνη ἔλαβε τὴν πραγματικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν δόξαν της.

2) Ὁ Κωνσταντῖνος προστατεύει τὴν νέαν θρησκείαν.

Ὁ Κωνσταντῖνος, ἀφοῦ ἔγινε μονοκράτωρ ἀναγνώρισε τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, ὡς ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ Κράτους. Ἦρχισε νὰ καταργῇ τοὺς νόμους, πὺν οἱ προηγούμενοι αὐτοκράτορες εἶχον κάμει ἐναντίον τῶν χριστιανῶν.

Ἐφερὲν ἀπὸ τὴν ἐξορίαν τοὺς ἐξορίστους χριστιανούς. Ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς χριστιανοὺς τοὺς ναοὺς, πὺν εἶχον ἀρπάσει οἱ ἐθνικοί. Κατεσκεύασε νέας μεγαλοπρεπεῖς ἐκκλησίας. Ἐδώρησεν εἰς αὐτοὺς πολύτιμα ἱερὰ σκευὴ καὶ ἄλλα ἀντικείμενα. Διώρισε πολλοὺς

χριστιανούς εἰς σπουδαῖα ἀξιώματα τῆς πολιτείας καὶ τοὺς ἐπρόστατευσεν μὲ διαφόρους νόμους. Ἔδωκε τὴν ἄδειαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν νὰ ἐλευθερώῃ τοὺς δούλους. Ὁρίσεν τὴν Κυριακὴν ἀργίαν καὶ κατήγγησε τὸν σταυρικὸν θάνατον τῶν καταδίκων. Διὰ νὰ στερεώσῃ τὸν θρίαμβον τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔκαμε πρωτεύουσαν τοῦ κράτους, ἀντὶ τῆς Ρώμης, τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὴν ἔκτισεν εἰς τὴν θέσιν, ὅπου ἄλλοτε ἦτο τὸ Βυζάντιον, πού ἦτο ἀποικία Ἑλληνική. Καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἔλαβεν ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ὄνομα Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία. Τὴν νέαν πρωτεύουσαν ὠνόμασεν ὁ Κωνσταντῖνος Νέαν Ρώμην, ὁ λαὸς ὁμῶς πρὸς τιμὴν τοῦ Κωνσταντίνου, τὴν ὠνόμασε Κωνσταντινούπολιν. Ἡ πόλις αὕτῃ ἐγίνετο τὸ κέντρον τῆς θρησκείας μας καὶ τοῦ Γένους μας. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἤρχισε νὰ γίνεται τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος τελείως ἑλληνικόν. Ἡ γλῶσσα πού ἐπικρατοῦσε τότε ἦτο ἡ Ἑλληνική.

Εἰς τὴν νέαν πρωτεύουσαν ὁ Κωνσταντῖνος ἔκτισε τὰς μεγαλοπρεπεῖς ἐκκλησίας τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.

Εἰργάσθη ἀκόμη διὰ νὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ὁποίαν ἀνεστάτωναν οἱ αἵρετικοί. Καὶ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν συνεκάλεσε τὴν πρώτην Οἰκουμενικὴν σύνοδον, ὅπως θὰ μάθωμεν παρακάτω. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐβαπτίσθη ὀλίγον προτοῦ νὰ ἀποθάνῃ. Ἀπέθανε τὴν 21 Μαΐου τοῦ 337 εἰς ἡλικίαν 63 ἐτῶν.

Ἡ Ἱστορία ὠνόμασε τὸν Κωνσταντῖνον Μέγαν καὶ ἡ Ἐκκλησία τὸν ὠνόμασε ἱσαπόστολον. Διότι ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν ὑπηρεσίας ὥσάν νὰ ἦτο Ἀπόστολος.

3) Ὁ Τίμιος Σταυρὸς καὶ ἡ Ἀγία Ἑλένη.

Κατὰ τὸ ἔτος 326 μ. Χ. ἦλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἡ Ἀγία Ἑλένη, μήτηρ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, διὰ νὰ προσκυνήσῃ τοὺς Ἀγίους Τόπους, τοὺς ὁποίους ἐπότισε τὸ ἅγιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἔτσι πρώτη ἡ Ἀγία Ἑλένη ἔκαμε τὴν ἀρχὴν τῆς προσκυνήσεως τῶν Ἀγίων τόπων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπὸ τότε ἤρχισαν νὰ ἐπιχειροῦν ἐπισκέψεις οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ ὅλας τὰς χριστιανικὰς χώρας. Ἐκεῖ ἔκαμεν ἀνασκαφὰς ἡ Ἀγία Ἑλένη καὶ ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς δυσκολίας εὑρε τὸν Τίμιον Σταυρὸν σκεπασμένον ἀπὸ πολλὰ χόματα. Ἐπάνω μάλιστα σ' αὐτὸν εἶχον κατασκευάσει καὶ εἰδωλολατρικὸν ναὸν τῆς Ἀφροδίτης.

Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς εὐρέθησαν τρεῖς σταυροί. Ἐγνωρίσθη

Ἔργασίαι.

1. Πῶς ὁ Κωνσταντῖνος ἠσπάσθη τὸν Χριστιανισμόν. Τί συνετέλεσεν εἰς τοῦτο ;
2. Πῶς καὶ διατί ἔγινε τὸ λάβαρον ;
3. Διατί ὠνομάσθη Μέγας ;
4. Διατί ὠνομάσθη ἱσαπόστολος ;
5. Ποῖα καλὰ προσέφερεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ;
6. Ποῖα προσέφερεν ἡ Μήτηρ του Ἀγία Ἑλένη ;
7. Πότε ἐορτάζεται ἡ μνήμη των ;

34. Ὁ ᾽Αρειος καὶ ἡ πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

Ἐχθροὶ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας δὲν ἦσαν μόνον οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἐθνικοί, ὅπως ἐμάθामεν, ἀλλὰ καὶ οἱ αἵρετικοί. Διότι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ἐκινδύνευε σοβαρῶς ἡ ἀληθινὴ Χριστιανικὴ πίστις.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς αἵρετικούς αὐτοὺς ἦτο καὶ ὁ ᾽Αρειος, ἱερεὺς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἐδίδασκεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἦτο Θεὸς ἀληθινός, ὅπως ὁ Πατὴρ του. Ἦτο, ἔλεγε, ἓνα κτίσμα, ὅπως οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ἀλλὰ τὸ πρῶτον καὶ τελειότατον κτίσμα. Ἡ Ἐκκλησία, τὴν ὁποίαν ἀνεστάτωσεν ἡ αἴρεσις αὐτή, ἐθεώρησε τὴν διδασκαλίαν τοῦ ᾽Αρείου ἀσεβῆ καὶ βλάσφημον.

Ὁ ἐπίσκοπος τότε Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρος καὶ ὁ νεαρὸς διάκονός του Ἀθανάσιος προσεπάθησαν νὰ τὸν κάμουν νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἡ διδασκαλία του ἦτο αἵρετικὴ. Ὁ ᾽Αρειος ὅμως δὲν ἐπέιθετο καὶ δι' αὐτὸ μία ἐπαρχιακὴ σύνοδος, τὴν ὁποίαν ἐκάλεσεν ὁ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, τὸν κατεδίκασεν ὡς αἵρετικόν.

Ὁ ᾽Αρειος ὅμως ἐξακολουθοῦσε νὰ ἀναστατώνῃ τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὴν διδασκαλίαν του καὶ νὰ κάμνῃ πολλοὺς ὁπαδοὺς, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο Ἀρειανοί. Ἡ αἵρεσις του ἐλέγετο Ἀρειανισμός.

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος διὰ νὰ προστατεύσῃ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐπαναφέρῃ τὴν εἰρήνην εἰς αὐτὴν συνεκάλεσε τὴν πρώτην Οἰκουμενικὴν σύνοδον, ὅπως εἶδομεν προηγουμένως. Τὰς Οἰκουμενικὰς συνόδους ἀποτελοῦσαν ἐπίσκοποι καὶ ἄλλοι κληρικοί, ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς Οἰκουμένης. Δι' αὐτὸ ἐλέγοντο Οἰκουμενικάι.

Αἱ Σύνοδοι αὗται ἐγίνοντο, ὅταν ἐπαρουσίαζοντο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν σοβαρὰ ζητήματα, ὅπως αἱ αἵρέσεις καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἀδυνατοῦσαν νὰ λύσουν αἱ ἐπαρχιακαὶ σύνοδοι.

Μὲ τὰς ἀποφάσεις των αἱ Σύνοδοι ἐπροστάτεον τὴν ὀρθὴν γνώμην (ὁρθοδοξίαν) τῆς πίστεως.

πίστιν. Καὶ δι' αὐτὸ ὁ αἰὼν, κατὰ τὸν ὅποιον ἔζησαν, λέγεται χρό-
 σοῦς αἰὼν τῶν Ἑκκλησιαστικῶν γραμμάτων.

Ἐκ τῶν Πατέρων διακρίνονται Ἀθανάσιος ὁ Μέγας καὶ οἱ
 Ὑεῖς Ἱεράρχαι.

Ὁ Ἀθανάσιος ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους Πατέρας
 καὶ διδασκάλους τῆς Ἑκκλησίας. Λέγεται δὲ καὶ Μέγας διὰ τοὺς
 πολλοὺς καὶ μεγάλους ἀγῶνας τοῦ κατὰ τῶν Ἀρειανῶν καὶ διὰ τὴν
 σοφίαν τοῦ.

Ὁ Ἀθανάσιος ἐγεννήθη τὸ 298 εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν. Ὡς
 διάκονος, νεαρῷτατος κατὰ τὴν ἡλικίαν, ἠγωνίσθη κατὰ τῶν Ἀρειαν-
 ῶν, ὥς ἐμάθομεν, καὶ ἀνεδείχθη στῦλος τῆς Ὁρθοδοξίας, δηλ.
 ὑπέρμαχος αὐτῆς.

Ὁ προστάτης τοῦ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, ὁ ὅποιος ἐξετίμησε
 τὴν ἀρετὴν καὶ ἐπιμέλειάν τοῦ, τὸν ἐχειροτόνησεν διάκονον, νέον
 ἀκόμῃ. Δὲν ἔπαυε νὰ μελετᾷ τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὰ συγγράμματα
 ἑνὸς μεγάλου θεολόγου Ἀλεξανδρινοῦ, λεγομένου Ὡριγένους.

Συχνὰ ἐπεσκέπτετο τοὺς μοναχοὺς τῆς ἐρήμου, τοὺς ὁποίους
 ἐθαύμαζε καὶ ἰδιαίτερα τὸν ἅγιον Ἀντώνιον. Ἐζήσε πολλὰ ἔτη εἰς
 τὰς ἐρήμους καὶ εἰς τὰ μοναστήρια. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐπι-
 σκόπου Ἀλεξάνδρου, ἔγινεν ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας καὶ ἐκυβέρ-
 νησε τὴν Ἑκκλησίαν 46 ἔτη. Πέντε φορὰς ἐξωρισθὲν ἀπὸ αὐτοκρά-
 τορας, ποὺ ἦσαν εὐνοϊκοὶ πρὸς τὸν Ἀρειανισμόν. Εἴκοσι χρόνια
 ἔζησεν ἐξόριστος. Πολλὰκις ἐκινδύνευσε νὰ φονευθῇ ἀπὸ τὸν ἀρειαν-
 νικὸν ὄχλον. Τὸν ἔσωξεν ὁμως ἡ ἀγάπη τῶν Ὁρθοδόξων καὶ μά-
 λιστα τῶν μοναχῶν.

Ἐγραψε πολλὰ συγγράμματα ἐναντίον τῶν Ἀρειανῶν καὶ τοὺς
 κατεπολέμησε μὲ ἀκλόνητα ἐπιχειρήματα. Ἡ Ἑκκλησία μας διὰ
 τοὺς ἀγῶνας τοῦ χάριν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τὸν ὠνόμασε Μέγαν
 Πατέρα καὶ στῦλον τῆς Ὁρθοδοξίας. Εἶδομεν ὅτι ἡ πρώτη Οἰκου-
 μενικὴ Σύνοδος ἐστηρίχθη εἰς τὴν σοφὴν γνώμην τοῦ Ἀθανασίου
 καὶ κατεδίκασε τὸν Ἀρειον.

Ἀπέθανεν ἀπὸ τὰς πολλὰς κακουχίας εἰς τὰς ἐξορίας τοῦ
 τὸ 373.

Εἰς τὴν 2 Μαΐου ποὺ ἔγινεν ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου τοῦ,
 ψάλλομεν τὸ ἑξῆς ἀπολυτίκιον:

«Στῦλος γέγονας ὀρθοδοξίας
 θείοις δόγμασιν ὑποστηρίζων τὴν Ἑκκλησίαν,
 Ἱεράρχα Ἀθανάσιε»

τῷ γὰρ Πατρὶ τὸν Υἱὸν ὁμοούσιον ἀνακηρύξας,
κατήσχυνας Ἄρειον,
Πάτερ ὅσιε, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἰκέτευε
δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος».

Ἡ μνήμη του ἐορτάζεται τὴν 18ην Ἰανουαρίου.

36. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς ἐχθρὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ 361 - 363.

Ἐξαίρεσιν ἀπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ Κωνσταντίνου ἔκαμεν ὁ ἀνεπιθὺς αὐτοῦ Ἰουλιανός, ὁ ὁποῖος ἔδειξε τὴν εὐνοίαν του καὶ τὸν θαυμασμόν του πρὸς τὴν ἐθνικὴν θρησκείαν. Καὶ διὰ τῆς διαγωγῆς του αὐτῆς ἔγινε φανερὸς παραβάτης τῆς Χριστιανωσύνης. Ἦτο ἕνας ἀπὸ τοὺς καλυτέρους αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Εἶχε δείξει γενναιότητα εἰς τοὺς πολέμους καὶ ἦτο πολὺ μορφωμένος. Καὶ κατ' ἀρχὰς ἐφέρετο ὡς χριστιανός.

Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν σοφίαν τὸν ἐφερεν εἰς τὴν πλάνην νὰ ἀγαπήσῃ καὶ τὴν εἰδωλολατρίαν. Τὴν πλάνην του αὐτὴν ἐδυνάμωσαν καὶ αἱ διδασκαλίαι τῶν φιλοσόφων τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ἐσπούδασε. Ἐκεῖ εἶχε συμμαθητὰς τὸν Μέγαν Βασίλειον καὶ τὸν Γρηγόριον Ναζιανζηνόν.

Ὅταν λοιπὸν ἔγινεν αὐτοκράτωρ ἐπανέφερε τὴν εἰδωλολατρείαν. Ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς τοὺς ναοὺς τῶν. Προσεπάθησε νὰ μορφώσῃ τοὺς ἱερεῖς τῶν ἐθνικῶν καὶ νὰ τοὺς κάμῃ νὰ ἀκολουθοῦν τὸν ἐνάρετον βίον τῶν Χριστιανῶν. Διῶρισε ἐθνικοὺς εἰς ὅλας τὰς δημοσίας θέσεις. Κατήργησε τὰ προνόμια τῶν χριστιανῶν, τὰ ὅποια εἶχε δώσει εἰς αὐτοὺς ὁ Μ. Κωνσταντῖνος. Τοὺς ἔπαυσε ἀπὸ τὰ πολιτικὰ ἀξιώματα. Διὰ νὰ ἀναστατώσῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἐπροστάτευσεν ὅλους τοὺς αἵρετικούς. Εἶπεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἀνοικοδομήσουν τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος καὶ τὰ τεῖχη τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐφαντάζετο ὅτι ἔτσι θὰ ἀπεδείκνυε ὅτι ἦσαν ψευδεῖς οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ, πὺν προεῖπε τὴν καταστροφὴν τοῦ ναοῦ. Καὶ ὅμως ἔγινε σεισμὸς καὶ ἐματαίωσε τὴν οἰκοδομήν.

Ὅλαι αἱ προσπάθειαι του διὰ νὰ φέρῃ ὀπίσω τὴν εἰδωλολατρείαν ἀπέτυχαν. Ἡ εἰδωλολατρεία δὲν ἠμποροῦσε νὰ ζήσῃ. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἦτο ἡ μεγαλυτέρα πρόοδος εἰς τὸν κόσμον. Καὶ αὐτὸ τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν πὺν ἠρώτησεν ὁ Ἰουλιανὸς διὰ τὴν τύχην τῆς εἰδωλολατρείας, τοῦ ἔδωσε ἀπελπιστικὴν ἀπάντησιν.

Ἐκατάλαβε τώρα καὶ μόνος του ὅτι μάταια ἠγωνίζετο ὑπὲρ τῆς

ειδωλολατρίας. Διότι, όταν τὸ 363 ἐπολεμοῦσε ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ εἶχε πληγωθῇ θανάσιμα, εἶπεν ὀλίγον προτοῦ νὰ ἀποθάνῃ: «Νενίκηκάς με Ναζωραῖε».

Ἡ Ἐκκλησία λοιπὸν διὰ τὴν ἀποστασίαν του αὐτὴν καὶ παράβασιν ἀπὸ τὴν πίστιν τῶν πατέρων του, ὠνόμασεν αὐτὸν παραβάτην ἢ ἀποστάτην.

37. Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι.

Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι εἶναι ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Οἱ Πατέρες καὶ οἱ διδάσκαλοι αὐτοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐδόξασαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ

Εἰκ. 8. Βασίλειος ὁ Μέγας, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Ἑλληνικὰ Γράμματα. Καὶ εἰς ὅλην των τὴν ζωὴν ἔδειξαν μεγάλην ἀγάπην εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ δυστυχεῖς ἀνθρώπους. Μὲ τοὺς ἀγῶνας των ἐνίκησεν ὀριστικὰ ἡ Ὁρθοδοξία τὸν Ἀρειανισμόν. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία διακρίνει τούτους ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους Διδασκάλους τῆς καὶ τοὺς ἐορτάζει μὲ ἰδιαιτέραν ἐορτήν. Τὴν ἐορτὴν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν τὴν 30 Ἰανουαρίου.

Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι χρεωστοῦν τὴν δόξαν των εἰς τὰς εὐσεβεῖς καὶ ἁγίας Μητέρας των. Οἱ χριστιαναὶ αὐταὶ μητέρες κατώρθωσαν μὲ τὸν ἐνάρετον βίον των νὰ διδάξουν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τέκνων των τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον. Αἱ μεγάλαι αὐταὶ μητέρες των, πὺ ἐβοήθησαν εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας, ἦσαν ἡ Ἑμμέλεια τοῦ Μ. Βασιλείου, ἡ Ἀνθοῦσα τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἡ Νόννη τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ.

1) Ὁ Μέγας Βασίλειος.

Ὁ Βασίλειος ἐγεννήθη εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Καπαδοκίας τὸ 330. Κατ' ἀρχὰς ἐσπούδασεν εἰς τὴν Καισάρειαν, ἔπειτα εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ τέλος εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐδιδάχθη τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν σοφίαν καὶ ἄλλας ἐπιστήμας ἀπὸ σοφῶν καὶ μεγάλων διδασκάλους. Εἰς τὰς Ἀθήνας συνεδέθη μὲ τὸν Γρηγόριον τὸν Θεολόγον Ναζιανζηνὸν μὲ ἀδελφικὴν φιλίαν, τὴν ὁποίαν διετήρησαν μέχρι τοῦ θανάτου των. Ἐλεγον διὰ τοὺς δύο τούτους Πατέρας ὅτι εἶχαν «μίαν ψυχὴν εἰς δύο σώματα».

Ἐπειτα ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου ἔγινε διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς. Ἀργότερα ἦλθεν εἰς τὸν Πόντον, ὅπου ἔμειναν εἰς ἰδιαιτέρον κτῆμα των ἡ μητέρα του καὶ ἡ ἀδελφή του Μακρίνη. Ἐκεῖ ἦλθε καὶ ὁ φίλος του Γρηγόριος καὶ ἤρχισαν νὰ μελετοῦν τὰς ἁγίας Γραφὰς καὶ ἄλλων σοφῶν ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα. Μετὰ ταῦτα ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος εἰς τὴν Καισάρειαν καὶ κατόπιν Ἐπίσκοπος αὐτῆς. Ὁ Βασίλειος ὡς ἐπίσκοπος ἔδειξε τὰς μεγάλας χριστιανικὰς ἀρετάς του. Ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν του πὺ ἀπετελεῖτο ἀπὸ πλούσια κτήματα, ἐμοίρασεν εἰς τοὺς πτωχοὺς. Ἐβοηθοῦσεν ὅλους πὺ εἶχον ἀνάγκας καὶ Ἰουδαίους καὶ ἔθνικοὺς ἀκόμη. Ἰδρυσεν τὴν περίφημον «Βασιλειάδα», δηλαδὴ ἓνα φιλανθρωπικὸν κατάστημα, ἀποτελούμενον ἀπὸ πτωχοκομεῖον, νοσοκομεῖον, ὀρφανοτροφεῖον καὶ Γηροκομεῖον. Ἐδαπανοῦσε δὲ διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ἰδρύματος αὐτοῦ τὰ περισσότερα εἰσοδήματά του. Καὶ διὰ τοὺς λεπροὺς εἶχεν ἰδιαιτέρον διαμέρισμα, τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος ἐπεριποιεῖτο.

Ὁ Βασίλειος ἠγωνίσθη πολὺ κατὰ τῶν ἀρειανῶν, ἐναντίον τῶν ὁποίων συνέγραψε πολλὰ συγγράμματα. Θαυμάσιος εἶναι ὁ διάλογός του μὲ ἓνα ἀπεσταλμένον τοῦ ἀρειανοῦ αὐτοκράτορος Οὐάλεντος, λεγόμενον Μόδεστον.

Ὁ Μόδεστος ἠπειλήσε τὸν Βασίλειον ὅτι ὁ Οὐάλης θὰ τὸν

τιμωρήσῃ, διότι ἐκήρυττεν καὶ συνέγραφεν ἐναντίον τῆς αἰρέσεως τοῦ Ἀρείου. «Τί ἔχω νὰ φοβηθῶ;» τὸν ἠρώτησεν ὁ Βασίλειος. «Ἐξορίαν, κατάσχεσιν τῆς περιουσίας σου, μαρτύρια καὶ τέλος θάνατον», τοῦ εἶπεν ὁ Μόδεστος. «Κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲ μὲ τρομάζει, τοῦ ἀπεκρίθη ὁ Βασίλειος. Ἐξορία δὲν γνωρίζω, διότι εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν εἶμαι ὡς ξένος. Κατάσχεσιν περιουσίας δὲν φοβεῖται ἑκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει ὀλίγα βιβλία καὶ ὀλίγα παλαιὰ ἐνδύματα. Τὰ μαρτύρια δὲν μὲ τρομάζουν, διότι τὸ ἀσθενικόν μου σῶμα θὰ καταστρέψῃ τὸ πρῶτον μαρτύριον· ὁ θάνατος τέλος μὲ ἐνώνει μὲ τὸν Θεὸν καὶ ἐκπληρώνει ὅλας τὰς εὐχὰς καὶ τὸν πόθον μου. Ἡμεῖς οἱ χριστιανοί, εἴμεθα ἡσυχοὶ καὶ ταπεινοὶ ἐμπρὸς εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ πρὸς τὸν τελευταῖον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Χάριν ὅμως τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ τίποτε δὲν μᾶς φοβίζει. Ἡ φωτιά, τὸ ξίφος, οἱ ὄνυχες τῶν θηρίων, πὺν ξεσχίζουσιν τὰς σάρκας, ὅλα αὐτὰ εἶναι δι' ἡμᾶς ἀπόλαυσις παρὰ φόβος· ὥς ἀκούσῃ ταῦτα καὶ ὁ βασιλεὺς». Ἡ ἀνδρική αὐτὴ ἀπάντησις τοῦ Βασιλείου ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τὸν Μόδεστον καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι κανεὶς ἐπίσκοπος μέχρι τώρα δὲν ὠμίλησε μὲ τέτοιο θάρρος. «Φαίνεται, τοῦ εἶπεν ὁ Βασίλειος, ὅτι δὲν ὠμίλησες ποτὲ μὲ ἀληθινὸν ἐπίσκοπον. Διότι ἕνας ἀληθινὸς ἐπίσκοπος πὺν ἀγωνίζεται χάριν τῆς πίστεώς του, θὰ ὀμιλοῦσε μὲ τὸν ἴδιον τρόπον».

Ὁ Οὐάλης ἔφθασε καὶ αὐτὸς μετ' ὀλίγον εἰς Καισάρειαν. Ὁ Μόδεστος ἀνέφερεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιμονὴν τοῦ ἁγίου. Ὁ Οὐάλης ἐθαύμασε τὴν σταθερότητα τῆς πίστεως τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ δὲν ἐπέτρεψε νὰ μεταχειρισθοῦν βίαν ἐναντίον του. Ἐκεῖ ὁ Οὐάλης ἐζήτησε καὶ ἔλαβε τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν ἅγιον Βασίλειον νὰ παρακολουθήσῃ τὴν θεῖαν λειτουργίαν. Καὶ τόσον ἐθαύμασε τὸν Βασίλειον, ὥστε ἐχόρισε πολλὰ κτήματά του διὰ τὴν «Βασιλειάδα».

Ὁ Μ. Βασίλειος ἐθαύμαζε τὸν μοναχικὸν βίον καὶ εἶχε μάλιστα περιηγηθῇ τὴν Αἴγυπτον, Συρίαν καὶ Παλαιστίνην, ὅπου ἦσαν πολλοὶ μοναχοὶ διὰ νὰ μάθῃ τὸν βίον τῶν. Καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἔκτισε μοναστήριον εἰς τὸν Πόντον. Ἐκεῖ ἐμόναζε, ἐμελέτα καὶ προσήχετο.

Ἐγραψε πολλὰ συγγράμματα ἐναντίον τῶν αἵρετικῶν, ὅπως εἶδομεν. Ἐγραφεν ἐρμηνείας εἰς τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ ἕνα κανονισμόν τοῦ πῶς πρέπει νὰ ζοῦν οἱ μοναχοί. Ἐγραφεν ἐπίσης λειτουργίαν. Ἡ λειτουργία τοῦ Βασιλείου τελεῖται δέκα φορὰς τοῦ ἔτους, δηλ. τὰς πέντε πρῶτας Κυριακὰς τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, τὴν Μ. Πέμπτην καὶ τὸ Μ. Σάββατον, τὴν παραμονὴν τῶν Χρι-

στου γέννων καὶ τῶν Θεοφανείων καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου.

Ὁ Βασίλειος ἦτο τέλειος Χριστιανός. Ἡ Ἐκκλησία τὸν ὀνομάζει Μέγαν καὶ φωστῆρα τῆς Οἰκουμένης διὰ τοὺς συνεχεῖς ἀγῶνας του διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ ἑορτάζει τὴν μνήμην του τὴν 1 Ἰανουαρίου. Ἀπέθανεν εἰς τὸ 379, εἰς ἡλικίαν 49 ἐτῶν ἀπὸ σωματικῇ ἀδυναμίαν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς κόπους διὰ τὸ καλὸν τοῦ πλησίον.

Ὁ Βασίλειος ἦτο ἀλήθινός τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας Ἐπίσκοπος, πατέρας τοῦ λαοῦ, φίλος τῶν δυστυχῶν, σταθερὸς εἰς τὴν πίστιν του καὶ ἀνεξάντλητος εἰς τὴν ἐλεημοσύνην. Ἡ ἀγάπη του διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ πάσχοντας καὶ ἡ φροντίδα δι' αὐτοὺς ἦτο ἀξιοθαύμαστος.

2) Γρηγόριος ὁ Θεολόγος.

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἡ Ναζιανζηνὸς λεγόμενος ἐγεννήθη τὸ 328 εἰς τὴν πόλιν Ἀριανζὸν τῆς Καππαδοκίας. Ἡ ἐνάρετος μητέρα του Νόννα ἔδωσεν εἰς αὐτὸν σπανίαν χριστιανικὴν μόρφωσιν. Κατ' ἀρχὰς ἐσπούδασεν εἰς τὴν Καισάρειαν καὶ ἔπειτα εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ Ἀθήνας, ὅπου, ἐμάθομεν, συνεδέθη φιλικώτατα μετὰ τὸν Βασίλειον τὸν Μέγαν. Ἀφοῦ ἐσπούδασε, ἦλθε βραδύτερον εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Πόντου, ὅπου μετὰ τοῦ Βασιλείου ἐμελέτα τὰς Γραφὰς καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα. Μετ' ὀλίγον ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν τῆς Καππαδοκίας Ναζιανζόν, ὅπου ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος, ὑπὸ τοῦ πατρὸς του, ἐπισκόπου τῆς Ναζιανζοῦ, τὸν ὁποῖον ἐβοηθοῦσε εἰς τὰ ἐπισκοπικά του καθήκοντα. Ὁ δὲ Μ. Βασίλειος, πού ἦτο τότε ἐπίσκοπος Καισαρείας, ἐχειροτόνησε τὸν Γρηγόριον ἐπίσκοπον μιᾶς μικρᾶς πόλεως τῆς Καππαδοκίας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του οἱ χριστιανοὶ τῆς Ναζιανζοῦ εἰς μάτην ἐπέμενον νὰ δεχθῇ νὰ γίνῃ διάδοχος τοῦ πατρὸς του. Ἡ φήμη του ὅμως ταχέως εἶχε διαδοθῇ καὶ τὸ 375 προσεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ μίαν μικρὰν κοινότητα τῶν ἐκεῖ ὀρθοδόξων. Εἶχον τότε ἐπικρατήσῃ εἰς Κων/πολιν οἱ Ἀρειανοὶ καὶ ἡ ὀρθοδοξία εἶχεν ἀνάγκην ἰσχυροῦ προστάτου, καὶ τοιοῦτον ἐξέλεξαν τὸν Γρηγόριον. Ὁ Γρηγόριος ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν καὶ μόλις ἔφθασεν εἰς Κων/πολιν, ἤρχισε τοὺς ἀγῶνάς του ἐναντίον τῶν ἀρειανῶν μετὰ τοὺς περιφήμους λόγους του. Πέντε εἶναι οἱ λόγοι του αὐτοῖ, τοὺς ὁποίους εἶπεν εἰς ἓνα μικρὸν καὶ τὸν μόνον ὀρθόδοξον ναὸν τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας. Διὰ τῶν λόγων τούτων ἀπέ-

δειξε τὴν θεότητα τοῦ λόγου (δηλ. τοῦ Χριστοῦ) καὶ δι' αὐτὸ ὠνομάσθη Θεολόγος.

Ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Α', ὅταν ἔγινεν αὐτοκράτωρ (380) θαυμάσας τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Γρηγορίου, τὸν ἀνεκήρυξε ἀρχιεπίσκοπον Κων/πόλεως καὶ τὸν ἔλαβε πρόεδρον τῆς δευτέρας Οἰκουμενικῆς Συνόδου (381), περὶ τῆς ὁποίας ἐμάθομεν προηγουμένως.

Αἱ ραδιουργίαι ὅμως τῶν ἐχθρῶν τοῦ τὸν ἠνάγκασαν νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Κων/πολιν. Ἐπέστρεψεν τότε εἰς Ναζιανζόν, ὅπου κατεγίνετο εἰς τὴν συγγραφὴν καὶ εἰς τὴν ποίησιν. Ὁ Γρηγόριος ἀπέθανε τὸ 390 τὴν 25 Ἰανουαρίου, ὅτε ἐορτάζομεν τὴν μνήμην του.

Ὁ Γρηγόριος διεκρίθη ὡς ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐπιφανεστέρους συγγραφεῖς καὶ ρήτορας. Ἐγραψε πολλοὺς λόγους, ἐπιστολάς καὶ ποιήματα.

3) Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Ὁ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος διὰ τὴν σπανίαν καὶ ἔσοχον εὐγλωττίαν του ὠνομάσθη Χρυσόστομος, ἐγεννηθῆ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τὸ 347. Ἀνετράφη ἀπὸ τὴν μητέρα του Ἀνθοῦσαν, περίφημον διὰ τὴν εὐσέβειάν της, ἣ ὁποία ἐδίδασκεν εἰς αὐτὸν τὴν Χριστιανικὴν πίστιν. Ὁ Χρυσόστομος ἐσπούδασεν εἰς τὰς τότε περιφήμους Θεολογικὰς σχολὰς τῆς Ἀντιοχείας. Τὴν ρητορικὴν ἐδιδάχθη ἀπὸ τὸν ὀνομαστὸν ἐθνικὸν ρήτορα Λιβάνιον. Τόσον δὲ καλῶς ἐτελειοποιήθη εἰς τὴν ρητορικὴν, ὥστε ὅταν ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Λιβανίου, τὸν ἠρώτησαν ποῖον θὰ ἄφινε ὡς διάδοχόν του εἶπε: «Τὸν Ἰωάννην, ἂν δὲν ἦτο Χριστιανός».

Ὁ Ἰωάννης, μετὰ τὰς σπουδὰς του ἐπῆγε καὶ ἐμόναζε εἰς ἓνα μοναστήριον πλησίον τῆς Ἀντιοχείας. Ἐκεῖ ὑπέβαλλεν εἰς σκληράγωνίαν τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἐμελέτα συνεχῶς τὴν ἁγίαν Γραφήν, τὴν ὁποίαν ἐξηγοῦσε πρὸς ὠφέλειαν τῶν χριστιανῶν. Ἡ φήμη του διὰ τὴν εὐσέβειάν του ἦτο μεγάλη. Μετὰ τὴν χειροτονίαν του ὡς πρεσβυτέρου Ἀντιοχείας ἐφημίσθη τόσον ὡς ρήτωρ ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος προσεκάλεσε τὸν Χρυσόστομον νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Κων/πολιν, ὅπου ἔγινεν ἀρχιεπίσκοπος αὐτῆς.

Κατὰ τὰ κηρύγματά του ὁ λαὸς ἐπλημμύριζε τοὺς ναοὺς διὰ νὰ τὸν ἀκούῃ καὶ οἱ θόλοι τοῦ ναοῦ ἀντηχοῦσαν πότε ἀπὸ θρήνων καὶ πότε ἀπὸ χειροκροτήματα.

Ὡς πατριάρχης ὁ Χρυσόστομος ἔδειξε θερμὸν ζῆλον πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ὀρθοδοξίας. Τοὺς κληρικούς του ἠθέλε μορφωμένους

καὶ ἠθικούς. Ἐπίστευεν ὅτι τέτοιοι κληρικοὶ θὰ δοξάσουν τὴν Ἐκκλησίαν.

Μέγα ἦτο τὸ θάρρος του, ὅταν ἤλεγχε τὴν ἁμαρτίαν. Ἐκαυτηρίαζε κάθε ἀδικίαν καὶ τὴν πολυτέλειαν τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν τάξεων.

Ἦτο αὐστηρὸς εἰς ὅλους χωρὶς ἐξαιρέσεων, καὶ εἰς τοὺς κληρικούς καὶ εἰς τοὺς λαϊκούς, ὅταν ὁ βίος των δὲν ἦτο ἠθικός καὶ ἐνάρετος. Καὶ αὐτὴν ἀκόμα τὴν αὐτοκράτειραν Εὐδοξίαν ἤλεγχε αὐστηρὰ καὶ φανερὰ διὰ τὴν διαγωγὴν της.

Διὰ τοῦτο ἀπέκτησε καὶ πολλοὺς ἐχθροὺς καὶ αὐτὴν τὴν βασίλισσαν. Οἱ ἐχθροὶ του τότε μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὴν Εὐδοξίαν κατώρθωσαν νὰ τὸν ἐξορίσουν δύο φορές. Ἡ ἐξορία ὅμως δὲν τὸν φοβίζει :

«Δὲν φοβοῦμαι, ἔλεγε, τὴν πτωχείαν. Δὲν ἐπιθυμῶ τὰ πλούτη. Δὲν τρομάζω διὰ τὴν ζοὴν μου. Τὰ ἄγρια κύματα ἂν σηκωθοῦν ἐναντίον μου καὶ οἱ ὠκεανοὶ ἢ καὶ ἡ ὀργὴ τῶν ἀρχόντων, ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐλαφρότερα καὶ ἀπὸ τὴν ἀράχνην δι' ἐμέ».

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ λαὸς ἐξηγέρθη καὶ ἐπαναστάτησεν ἐναντίον τῆς βασιλικῆς αὐλῆς, ἠναγκάσθη ὁ αὐτοκράτωρ νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἐξορίαν. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν μάλιστα ἐπυρπολήθη καὶ ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας, πού εἶχε κτίσει ὁ Μ. Κωνσταντῖνος.

Ἀμέσως, ὅμως μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ὁ Χρυσόστομος συνεχίζει μὲ περισσότερον ζῆλον τὸ ἔργον του. Κατὰ δὲ τὴν ἑορτὴν τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου, τὴν 29 Αὐγούστου, εἰς λόγον του παρομοιάζει τὴν Εὐδοξίαν μὲ τὴν Ἡρωδιάδα: «πάλιν, ἔλεγεν, ἡ Ἡρωδιάς εἶναι μανιώδης, πάλιν ταράσσεται, πάλιν ζητεῖ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰωάννου».

Δευτέραν τότε φορὰν ἐξορίζεται, καὶ ἐνῶ ἐπορεύετο εἰς τὸν τόπον τῆς ἐξορίας ἀπέθανεν ἀπὸ τὰς κακουχίας τὸ 407 πλησίον ἐνὸς χωρίου τοῦ Πόντου. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 13 Νοεμβρίου καὶ τὴν 27ην Ἰανουαρίου.

Ὁ Χρυσόστομος ἦτο ῥήτωρ ἔξοχος. Εἶχε μόρφωσιν σπανίαν. Ἦτο ἄριστος ἐρμηνευτὴς τῆς Γραφῆς. Ἦτο κατὰ τὴν ζωὴν του ἀγιώτατος. Ἦτο ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας θαυμάσιος. Τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς εἶναι τὸ ἑξῆς :

«Ἡ τοῦ στόματός σου καθάπερ πυρσὸς ἐκλάμψασα χάρις τὴν Οἰκουμένην ἐφύτευσε ἀφίλαργυρίας τῷ κόσμῳ θη-

σαυρὸς ἀνεπέθετο τὸ ὕψος ἡμῖν τῆς ταπεινοφροσύνης ὑπέδειξεν. Ἀλλὰ σοῖς λόγοις παιδεύειν, Πάτερ Ἰωάννη Χρυσόστομε πρέσβευε τῷ λόγῳ Χριστῷ τῷ Θεῷ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Εἰς μνήμην τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τὴν 30 Ἰανουαρίου ψάλλομεν τὸ ἑξῆς ἀπολυτίκιον :

«Τοὺς τρεῖς μεγίστους φωστήρας τῆς Τρισηλίου Θεότητος,
τοὺς τὴν οἰκουμένην ἀκτίσι δογμάτων θείων πυρσεύσαντας,¹
τοὺς μελιρρύτους ποταμοὺς τῆς σοφίας,
τοὺς τὴν κτίσιν πᾶσαν θεογνωσίας νάμασι καταρδεύσαντας,²
Βασίλειον τὸν Μέγαν, καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον,
σὺν τῷ κλεινῷ Ἰωάννῃ τῷ τὴν γλῶτταν Χρυσορρήμονι.
Πάντες οἱ τῶν λόγων αὐτῶν ἐρασταί³ συνελθόντας
[ὕμνοις τιμήσωμεν
αὐτοὶ γὰρ τῇ Τριάδι, ὑπὲρ ἡμῶν ἀεὶ πρεσβεύουσιν».

Ἡ ἐκκλησία μας τιμῶσα ἰδιαίτερος τοὺς τρεῖς αὐτοὺς μεγάλους πατέρας καὶ θεωροῦσα αὐτοὺς ἕξ ἴσου μεγάλους, ὥρισε, ἐκτὸς τῆς ἐορτῆς καθενός, νὰ ἐορτάζωνται καὶ οἱ τρεῖς μαζὶ τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου. Ἡ ἐορτὴ αὕτη ὀνομάζεται ἐορτὴ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν. Κατὰ τὴν ἐορτὴν αὐτὴν ἐορτάζουν τὰ σχολεῖα καὶ ἰδιαίτερος ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων. Καὶ τοῦτο διότι ὑπῆρξαν καὶ ὑπερασπισταὶ τῆς ὀρθοδοξίας ἔνθερμοι καὶ σοφοὶ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι. Δὲν γνωρίζει κανεὶς ποῖον πρῶτον καὶ ποῖον δεύτερον νὰ ἐξυμνήσῃ. Τὴν κοινὴν αὐτὴν ἐορτὴν ὥρισε ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Αυτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ χριστιανοὶ φιλονικοῦσαν μεταξύ των διὰ τὸ ποῖος ἐκ τῶν τριῶν πατέρων εἶναι ὁ καλύτερος. Εἶχαν χωρισθῇ εἰς τρία κόμματα. Διὰ νὰ παύσῃ αὕτη ἡ φιλονικία καὶ διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι καὶ οἱ τρεῖς εἶναι ἴσοι ὥρισε τὴν κοινὴν αὐτὴν ἐορτὴν.

Μέγας Βασίλειος. Ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀγιωτέρους καὶ σο-

1. *πυρσεύσαντας* = οἱ ὅποιοι ἐφώτισαν.

2. *καταρδεύσαντας* = οἱ ὅποιοι ἐπότισαν.

3. *ἐρασταὶ τῶν λόγων* = οἱ ἀγαπῶντες καὶ θαυμάζοντες τοὺς λόγους των.

φωτέρους πατέρας τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς θεολόγος ἦτο ἔξοχος, ὥς ρήτωρ θαυμάσιος. Εἶχε χαρακτηῖρα ἀδαμάντινον. Ὡς ἐπίσκοπος ἦτο σπάνιος. Ἦτο ἄγνός, ἐλεήμων καὶ εἶναι ὁ πρῶτος ἴσως πὺν ἴδρυσεν φιλανθρωπικά ἰδρύματα. Ἐσώσεν τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸν φοβερόν κίνδυνον τοῦ ἀρειανισμοῦ.

Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ὁ Θεολόγος. Ἦτο ἀπὸ τοὺς ἔξοχότερους πατέρας τῆς ἐκκλησίας, πολυμαθέστατος, εἶχε πολλὰς γνώσεις καὶ ρήτωρ ἐξαιρετός. Εἶχε ἀκράδαντον πίστιν εἰς τὴν ὀρθότητα τῶν δογμάτων τῆς χριστιανικῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Ἦτο ὁ κατ' ἐξοχὴν πολέμιος τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Δὲν τοῦ ἄρσαν αἱ φιλονικίαι καὶ διὰ τοῦτο ἐπροτιμοῦσε πάντοτε τὴν ἐρημικὴν ζωὴν.

Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ἦτο ρήτωρ ἔξοχος, εἶχε μόρφωσιν σπανίαν, ἦτο ἄριστος ἐρμηνευτὴς τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἦτο κατὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀγιώτατος, ἦτο ἀρχηγὸς τῆς ἐκκλησίας θαυμάσιος. Ἐκεῖνο ὅμως εἰς τὸ ὅποιον δὲν εἶχε τὸν ὅμοιον τοῦ καὶ τὸ ὅποιον τὸν δοξάζει εἶναι τὸ προτέρημα τοῦ Χρυσοστόμου. Ἦταν πραγματικὰ Χρυσόστομος, ἦταν ὁ καλύτερος ρήτωρ τῆς ἐκκλησίας μας.

Ἔργασίαι.

1. Τί ἦτο ὁ Ἀρειανισμός;
2. Ποῖοι ἦσαν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔσωσαν τὴν ὀρθοδοξίαν ἀπὸ τὴν αἵρεσιν αὐτήν;
3. Εἰπέτε ὅ,τι ξέρετε δι' αὐτούς.
4. Ἐτοιμάσετε μόνοι σας μίαν σχολικὴν ἐορτὴν διὰ νὰ ἐορτάσῃ τὸ σχολεῖον μας κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν.

38. Θεοδοσίος ὁ Μέγας καταδιώκων τοὺς ἐθνικοὺς (379-395).

Ὅλοι οἱ διάδοχοι τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, πλὴν τοῦ Ἰουλιανοῦ, δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐπιβάλλουν τὸν Χριστιανισμόν μετὰ τὴν βίαν, ἀλλὰ μετὰ τὴν πειστικὴν διδασκαλίαν.

Ἐξαιρέσεις ἔγινεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, ὅστις ἔλαβεν αὐστηρὰ μέτρα ἐναντίον τῆς εἰδωλολατρείας. Ἀπαιτοῦσε ὅπως εἰς τὸ κράτος τοῦ ἀκούεται μόνον ἡ καθολικὴ πίστις. Ἐθεώρει τὴν εἰδωλολατείαν ὡς ἔγκλημα. Ἐκλείσει τότε τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν, κατήγγησε τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας καὶ ἔδωκεν ὅλους τοὺς ναοὺς τῶν ἐθνικῶν εἰς τοὺς χριστιανούς.

Ἀπὸ τὰ βίαια αὐτὰ μέτρα τοῦ αὐτοκράτορος ἔλαβον ἀφορμὴν οἱ χριστιανοὶ καὶ πολλοὶ μοναχοὶ νὰ προβοῦν εἰς πολλὰς ἀδικαιολο-

γήτους παρεκτροπὰς ἐναντίον τῶν ἐθνικῶν. Ἐνεθυμήθησαν τότε ὅλους τοὺς σκληροὺς διωγμοὺς τῆς εἰδωλολατρείας. Καὶ ἐξεδίλωσαν μὲ φανατισμὸν τὸ μῖσος τῶν ἐναντίον τῶν ἐθνικῶν. Κατεστράφησαν τότε ναοὶ ἐθνικοὶ καὶ διάφορα ἄλλα ἀριστουργήματα τῆς τέχνης.

Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἔγιναν αἱματηραὶ συμπλοκαὶ μεταξὺ χριστιανῶν καὶ ἐθνικῶν καὶ ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ καταστροφή ἑνὸς περιφήμου ναοῦ τῶν ἐθνικῶν, τοῦ λεγομένου Σεραπείου.

Ἡ Ἐκκλησία κατέκρινε αὐστηρότατα τὰς παρεκτροπὰς αὐτὰς καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας. Διότι τὴν διδασκαλίαν ὁ Χριστὸς δὲν εἶπε νὰ τὴν διαδώσουν οἱ διάδοχοί του ἀπόστολοι διὰ τῆς βίας, ἀλλὰ μὲ τὸν λόγον.

Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Θεοδοσίου ἐκλήθη καὶ ἡ δευτέρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ὅπως ἐμάθομεν προηγουμένως.

39. Ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ κτίσις τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας (527 - 565).

Ἡ βασιλεία τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἦτο λαμπρά. Εἰς τὰ 38 ἔτη ποὺ ἐβασίλευσε μὲ τὴν βοήθειαν καὶ τῆς συζύγου του Θεοδώρας ἐνίκησε ὅλους τοὺς ἐχθροὺς τῆς αὐτοκρατορίας. Μόνον μία στάσις τοῦ λαοῦ, λεγομένη στάσις τοῦ Νίκα, ὅπως μαθαίνετε ἀπὸ τὴν ἱστορίαν σας, ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὸν ἐκθρονίσῃ.

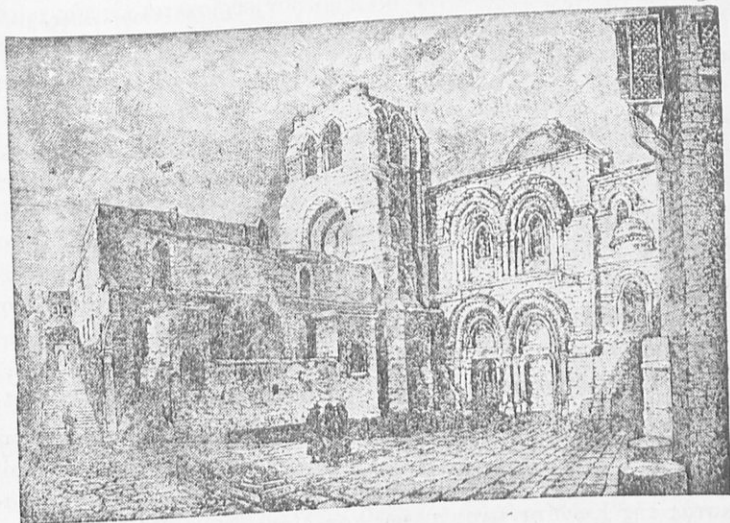
Ὁ Ἰουστινιανὸς κατεδίωξε καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐθνικοὺς. Ἐκλείσε τὰς σχολὰς του καὶ πολλοὺς φιλοσόφους ἐξόρισε. Καὶ ἔτσι ἡ εἰδωλολατρεία εἰς τὴν ἐποχὴν του σχεδὸν ἔσβησε ἀπὸ τὰ κέντρα τοῦ κράτους του καὶ ἀργότερα καὶ ἀπὸ τὰ χωρία. Τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ τὰ πολλὰ ἔργα ποὺ ἔκαμεν ὁ Ἰουστινιανός, εἶναι ἡ κτίσις τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας εἰς τὴν θέσιν τοῦ πρώτου ναοῦ, ποὺ ἔκτισεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος. ὅπως εἶδομεν.

Ὁ ναὸς τοῦ Κωνσταντίνου κατεστράφη καὶ ἀνοικοδομήθη δύο φορές. Τὴν πρώτην κατὰ τὴν πρώτην ἐξορίαν τοῦ Χρυσοστόμου, ὅπως ἐμάθομεν. Τὴν ἄλλην κατεστράφη κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα.

Δύο περίφημοι ἀρχιτέκτονες, ὁ Ἀνθέμιος καὶ ὁ Ἰσίδωρος, ἐσχεδίασαν τὸν ρυθμὸν (σχέδιον) τοῦ ναοῦ καὶ παρηκολούθησαν τὴν οἰκοδομὴν του. Ὅλαι αἱ πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας ἔστειλαν διὰ τὴν οἰκοδομὴν αὐτὴν ὅ,τι πολύτιμον εἶχαν.

Αἱ ἐλπίδες τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων ἐστηρίζοντο εἰς τὸν ναὸν αὐτόν, ὅταν τὸ ἐλληνικὸν γένος ἠγωνίζετο ἐναντίον τῶν διαφόρων ἐχθρῶν. Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐθαύμασαν τὸ ἀριστούργημα αὐτὸ τῆς

χριστιανικῆς τέχνης. Ἐξ ἔτη ἐκτίζετο ὁ ναὸς καὶ ἐξωδευθήσαν διὰ τὴν οἰκοδομὴν του 50 ἑκατομμύρια παλαιῶν χρυσῶν δραχμῶν. Ἐχει μῆκος 78 μέτρα καὶ πλεόν, καὶ πλάτος 72 περίπου. Φωτίζεται ἀπὸ 100 παράθυρα. Ὁ ρυθμὸς τοῦ ναοῦ, ἐπειδὴ πρώτη φορὰ παρουσιάζεται εἰς τὸ Βυζάντιον, λέγεται Βυζαντινὸς ρυθμὸς. Θαυμάσιος

Εἰκ. 9. Ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας.

ἦτο ὁ πλοῦτος, ποὺ ἐστόλιζε τὸν ναόν. Πολύχρωμοι μαρμαρίνοι πλάκες ἐσκέπαζον τοὺς τοίχους καὶ τὸ δάπεδον. Τὸν ὅλον στολισμὸν συνεπλήρωναν περίφημα μωσαϊκά. Τὰ μωσαϊκὰ ἦσαν εἰκόνες, ποὺ ἐσχηματίζοντο ἀπὸ πολύχρωμες ψηφίδες (τετραδάκια). Καὶ δι' αὐτὸ ἐσχηματίζοντο ἀπὸ πολύχρωμες ψηφίδες (τετραδάκια). Καὶ δι' αὐτὸ ἐσχηματίζοντο ἀπὸ πολύχρωμες ψηφίδες (τετραδάκια). Τὰς ψηφίδας ἐκολλοῦσαν ἀριστοτεχνικὰ ἐπάνω εἰς τοίχους, εἰς δάπεδα κλπ. καὶ ἐσχηματίζον διάφορα ἅγια πρόσωπα καὶ σκηνὰς ἀπὸ τὴν Π. καὶ Κ. Διαθήκην. Τοιαύτη ἦτο ἡ τέχνη καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ ναοῦ ὥστε καὶ μέχρι σήμερον θεωρεῖται ἀριστούργημα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἡ ἁγία Τράπεζα ἦτο χρυσῇ καὶ ἐστολίζετο μὲ πολυτίμους λίθους.

Εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ναοῦ καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἦτο μία μεγάλη κρήνη καὶ γύρω τῆς ἦτο γραμμένη ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή: ΝΙΨΘΝ ΑΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗ ΜΟΝΑΝ ΟΨΙΝ. Ἡ ἐπιγραφή αὐτὴ ἀναγινώσκεται ὁμοίως καὶ ἀπὸ τὸ τέλος πρὸς τὴν ἀρχήν. Εἰς τὸ ὕδωρ τῆς κρήνης ἔβρεχον οἱ χριστιανοὶ τὰ δάκτυλα τῆς δεξιᾶς χειρὸς των προτοῦ νὰ

νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν ναόν. Τοῦτο ἐσήμαινε συμβολικὰ τὴν καθαριότητα τῆς ψυχῆς των. Ὅταν ἐτελείωσεν ὁ ναὸς ὁ αὐτοκράτωρ γεμᾶτος χαρὰν καὶ συγκίνησιν, εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν καὶ μὲ ὑψωμένας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνεφώνησε: «Δοξασιμένος ὁ Θεός, πὺν μὲ ἡξίωσε νὰ κάμω ἓνα τόσο μεγάλον ἔργον. Νενίκηκά σε (σὲ ἐνίκησα) Σολομών!» Ὁ ναὸς αὐτὸς σήμερον εὐρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων, καθὼς εἶναι γνωστόν, οἱ ὅποιοι τὸν μετέβαλον εἰς μουσεῖον.

40. Ὁ Ἡράκλειος καὶ ὁ ἀκάθιστος ὕμνος καὶ ἡ ὑψωσις τοῦ τιμίου Σταυροῦ (575 - 641).

Εἰς ὅλους τοὺς πολέμους τοῦ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῆς αὐτοκρατορίας ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος ἦτο πάντοτε νικητὴς, καὶ ἐδόξασε τὸ κράτος του. Ἐπίστευε καὶ ἐστήριζε τὴν ἐπιτυχίαν του αὐτὴν εἰς τὴν πίστιν του εἰς τὸν Χριστὸν καὶ εἰς τὴν εὐλάβειάν του πρὸς τὴν Θεοτόκον. Κατήγετο ἀπὸ τὴν Καππαδοκίαν καὶ ἔγινεν αὐτοκράτωρ εἰς ἡλικίαν 36 ἐτῶν. Ὅταν ἐξεστράτευε ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, ἔφερε πάντοτε μαζί του τὴν ἁγίαν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ ἐναντίον τῶν Περσῶν ἠναγκάσθη νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν εἰς Ἀσίαν. Ἀφῆσε τότε ὑπερασπιστὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν Πατριάρχην Σέργιον καὶ τὸν πρωθυπουργόν του Βῶνον. Ὀλίγον προτοῦ νὰ φύγῃ, ἐπῆγε εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ ἐκεῖ γονατιστὸς ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶπε: «Δέσποτα Θεέ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, μὴ ἀφήσῃς νὰ νικηθῶμεν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μας ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας, ἀλλὰ δώσε μας τὴν νίκην».

Ἡ βασιλεία τοῦ Ἡρακλείου συνδέεται μὲ δύο μεγάλας ἐορτάς, δηλ. μὲ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἀκαθίστου ὕμνου, καὶ μὲ τὴν ὑψωσιν τοῦ τιμίου Σταυροῦ.

α) Ἡ ἀκολουθία τοῦ ἀκαθίστου ὕμνου.

Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ἡρακλείου εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου ἐμάχετο ἐναντίον τῶν Περσῶν, ἐπολιόρκησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν οἱ Ἀβάροι καὶ πολλοὶ Πέρσαι. Οἱ πολιορκούμενοι, ἀφοῦ ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῆς Θεοτόκου εἰς τὸν ναόν, ὠρκίσθησαν νὰ προστατεύσουν τὴν πόλιν μέχρι θανάτου. Ὅλοι αἱ ἔφοδοι τῶν πολιορκητῶν ἀπέτυχον. Οἱ χριστιανοὶ στρατιῶται ἐμάχοντο μὲ τὴν πίστιν ὅτι

ἔχουν ὑπέρμαχον (ἀνίκητον) στρατηγὸν τὴν Θεοτόκον. Τὴν Θεοτόκον ἐθεώρουν πάντοτε οἱ Βυζαντινοὶ ὡς πολιοῦχον, δηλ. προστάτιν τῆς πόλεως. Οἱ ἐχθροὶ λύνουν τὴν πολιορκίαν καὶ φεύγουν. Οἱ Χριστιανοὶ ἀποδίδουν τὴν σωτηρίαν των εἰς τὴν προστασίαν τῆς Θεοτόκου. Καὶ τὴν ἰδίαν νύκτα τῆς νίκης πηγαίνουν εἰς τὸν ναὸν τῶν Βλαχερνῶν (τοποθεσία Κων/πόλεως). Ἐκεῖ ὄρθιοι (ἀκάθιστοι) ἀπὸ εὐγνωμοσύνης καὶ εὐλάβειαν ψάλλουν ἓνα ὕμνον, τὸν ἀκάθιστον. Ὁ ὕμνος αὐτὸς συνεπληρώθη μὲ 24 τροπάρια, ποὺ λέγονται καὶ χαιρετισμοὶ τῆς Θεοτόκου.

Ἀπὸ τότε καὶ μέχρι σήμερον ἡ ἀκολουθία τοῦ ἀκαθίστου ὕμνου ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ὁ ἀγαπητότερος ὕμνος εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν. Διότι πάντοτε ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἰς ὅλους τοὺς πολέμους καὶ τότε καὶ εἰς τοὺς χρόνους μας πάντοτε ἐστήριξε τὰς ἐλπίδας του εἰς τὴν Θεοτόκον.

Ἡ ἀκολουθία τοῦ ἀκαθίστου ὕμνου ψάλλεται κάθε Παρασκευὴ τῆς Μ. Σαρακοστῆς ἀπὸ ἑξ. χαιρετισμούς. Τὴν ἐσπέραν τῆς Παρασκευῆς τῆς πέμπτης ἐβδομάδος ἐπαναλαμβάνεται ὁλόκληρος ἡ ἀκολουθία τῶν 24 χαιρετισμῶν. Εἰς τὴν ἀκάθιστον ἀκολουθίαν ψάλλεται καὶ ὁ ἐξῆς ἑορταστικὸς καὶ νικητήριος ὕμνος (Κοντάκιον).

«Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια,
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια,
ἀναγράφω σοι ἡ πόλις σου, Θεοτόκε.
Ἄλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
ἵνα κράζω σοι, Χαῖρε Νύμφη ἀνύμφευτε».

Δηλ. Ἀναγνωρίζω, ἐγὼ ἡ πόλις σου, ὅτι μὲ ἐβοήθησες νὰ νικήσω καὶ ἐπειδὴ ἠλευθερώθην ἀπὸ τὰ δεινὰ σὲ εὐχαριστῶ, καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ ἐλευθερώσῃς ἀπὸ διαφόρους κινδύνους.

Ἔργασίαι.

1. Μετὰ τὸν Μ. Κωνσταντῖνον ποῖοι αὐτοκράτορες ὑπεστήριξαν τὸν Χριστιανισμόν;
2. Τί γνωρίζετε διὰ τὸν Θεοδόσιον τὸν Μέγαν;
3. Διατί ἐγένεν ἡ δευτέρα Οἰκουμενικὴ σύνοδος καὶ πότε;
4. Τί ὀφείλει ἡ Ἐκκλησία μας εἰς τὴν Σύνοδον αὐτήν;
5. Τί ἠξεύρετε διὰ τὸν Ἰουστινιανόν;
6. Ποῖον ἦτο τὸ μέγα ἔργον του;
7. Περιγράψατε τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

8. Διατί ὁ ρυθμὸς λέγεται Βυζαντινός;
9. Τί γνωρίζετε διὰ τὸν Ἡράκλειον;
10. Τί εἶναι ὁ Ἀκάθιστος ὕμνος καὶ διατί ἔγινεν;
11. Ἐξηγήσατε τὸν ὕμνον «Τῇ Ὑπερμάχῳ στρατηγῷ».
12. Πότε ψάλλεται ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος;
13. Τί ἐορτάζομεν τὴν 14ην Σεπτεμβρίου;

β') Ἡ ὕψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

Εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου οἱ Πέρσαι ἐκυρίευσαν τὰ Ἱεροσόλυμα (614). Ἡ ἁγία Πόλις ἐπυρπολήθη. Ἀπὸ τοὺς κατοίκους ἄλλους ἔσφαξαν καὶ ἄλλους ἔφεραν εἰς τὴν Περσίαν ὡς αἰχμαλώτους. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων Ζαχαρίας.

Ἦρπασαν καὶ τὸν τίμιον Σταυρὸν καὶ τὸν ἔφεραν καὶ αὐτὸν εἰς τὴν Περσίαν.

Ὅταν ὁμως ἐνίκησεν ὁ Ἡράκλειος τοὺς Πέρσας, τοὺς ἠνάγκασε νὰ ἐλευθερώσουν ὅλους τοὺς αἰχμαλώτους καὶ νὰ ἐπιστρέψουν τὸν Τίμιον Σταυρόν.

Μετὰ τὴν νίκην ἐπέστρεψεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁλος ὁ κλῆρος καὶ ὁ λαὸς τὸν ὑπεδέχθησαν θριαμβευτικά. Τὸ βασιλικὸ ἀμάξι τὸ ἔσυραν τέσσαρες ἐλέφαντες. Οἱ στρατιῶται ἐκράτουν τὸν Τίμιον Σταυρόν, ποὺ ἦτο τὸ ἐνδοξότερον καὶ ἱερώτερον λάφυρον τοῦ πολέμου.

Τὸ ἄλλο ἔτος, εἰς τὰς 14 Σεπτεμβρίου, ἔφερεν ὁ Ἡράκλειος τὸν Σταυρὸν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Τὸν ἔστησεν (ὑψωσεν) εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως εἰς προσκύνησιν τῶν Χριστιανῶν.

Μεγάλῃ καὶ συγκινητικῇ ἐορτῇ ἔγινε τότε, ποὺ λέγεται ἐορτὴ τῆς ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

Εἰς τὴν ἐορτὴν ψάλλομεν τὸ ἑξῆς ἀπολυτίκιον:

**«Σῶσον κύριε, τὸν λαόν σου,
καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου
νίκας τοῖς Βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος,
καὶ τὸ σὸν φυλάττων διὰ τοῦ Σταυροῦ σου πολίτευμα».**

41. Ὁ μοναχικὸς βίος, οἱ ἀσκηταί, ὁ ἅγιος Ἀντώνιος.

Ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀκόμη χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ δευτέρου αἰῶνος πολλοὶ Χριστιανοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἤθελαν νὰ ζήσουν μίαν ἀκόμη ἀγιωτέραν ζωὴν. Διέκοψαν τὰς σχέσεις τῶν μὲ τὴν κοινωνίαν, ἀπέφευγον καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἀθώας

διασκεδάσεις διὰ νὰ ἀφοσιωθοῦν μὲ ὅλην των τὴν ψυχὴν εἰς τὰ θεῖα. Ἔμεναν κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς πόλεις μόνοι των εἰς τὰς οἰκίας των. Ἐπειτα ὅμως ἤρχισαν νὰ φεύγουν ἀπὸ τὰς πόλεις. Ἐργό-εἰς κελία ἢ καλύβας, πὺν τὰς ἐκτιζαν πλησίον τῶν πόλεων. Ἀργότερα ἐπῆγαιναν εἰς τόπους ἔρημους ἢ εἰς τὰ δάση. Ἐκεῖ ἔζων μόνοι (μοναχοὶ - μοναχικὸς βίος) καὶ ἐγύμναζον τὸν ἑαυτὸν των μὲ με-γάλας καὶ αὐστηρὰς ἀσκήσεις (ἀσκηταί), δηλαδὴ νηστείας, προσευ-χὰς καὶ μελέτας τῆς ἁγίας Γραφῆς.

Οἱ ἀσκηταὶ ἔζων μίαν ζωὴν ἀληθινὰ ἀγγελικὴν. Προσεπάθουν νὰ γίνουν μὲ τὴν ζωὴν των αὐτὴν τέλειοι χριστιανοί. Οἱ ἀσκηταὶ αὐτοὶ λέγονται καὶ ἀναχωρηταί.

Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐσηματίσθη ὁ μοναχικὸς καὶ ἀσκητι-κὸς βίος, ὁ ὁποῖος προώδευσε ἰδιαίτερα εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐκεῖ ἡ γαλήνη τῆς φύσεως καὶ τὸ θερμὸν κλίμα προσεῖλκον τοὺς ἀνα-χωρητάς.

2) Ἀντώνιος ὁ Μέγας.

Ὁ διασημότερος ἀπὸ τοὺς ἀσκητὰς εἶναι ὁ ἅγιος Ἀντώνιος. Ἐγεννήθη εἰς ἓν μικρὸν χωρίον τῆς Αἰγύπτου τὸ ἔτος 251. Οἱ γο-νεῖς του ἦσαν εὐγενεῖς καὶ εἶχαν ἀρκετὴν περιουσίαν. Ἐφρόντισαν νὰ ἀναθρέψουν τὸν υἱὸν των εἰς κάθε εὐσέβειαν. Γράμματα ὁ Ἀν-τώνιος δὲν ἔμαθεν. Ἐοῦχναζεν ὅμως τακτικὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ὅ,τι ἤκουε ἐχάρασσε βαθειὰ εἰς τὸν νοῦν του. Καὶ τόσα πολλὰ ἔμαθε πὺν δὲν εἶχε πλέον ἀνάγκην ἀπὸ τοῦ γράμματος τῆς Γραφῆς.

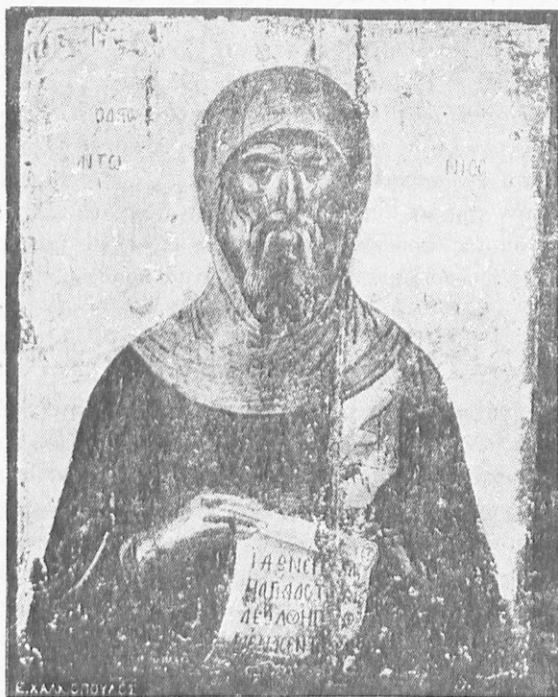
Ἐμεινεν ὁρφανὸς εἰς ἡλικίαν δέκα ὀκτὼ ἐτῶν. Ἀπὸ τότε ἤρ-χισε νὰ συλλογίζεται δύο πράγματα: α) ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ἄφησαν τὰ πάντα καὶ ἠκολούθησαν τὸν Χριστόν, καὶ β) ὅτι πολλοὶ χριστια-νοὶ κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους, ὅπως ἐμάθαμεν ἐπῶλουν τὰ κτήματά των καὶ ἔδιδαν τὰ χρήματα εἰς τοὺς ἀποστολοὺς διὰ τοὺς πτωχοὺς.

Αἱ σκέψεις αὐταὶ τὸν ἔκαμαν νὰ ἀρνηθῇ ὅλα τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ, καὶ τὰ κτήματά του ἐχάρισεν εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου του. Διέβη τότε τὸν Νεῖλον ποταμὸν καὶ ἀπεχώρησεν εἰς τὴν Αἰγυπτια-κὴν ἔρημον.

Νύκτα καὶ ἡμέραν προσηύχετο. Τὰς ὥρας πὺν δὲν προσηύχετο ἀνεπαύετο καὶ ἔπειτα εἰργάζετο διὰ νὰ ζήσει. Πολλάκις ἀγρυπνοῦσε ὅλην τὴν νύκτα. Μέρος ἀκόμα καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα πὺν ἐκέρδιζεν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν του, ἔδιδεν εἰς τοὺς πτωχοὺς. Ἐτρωγε μίαν φορὰν τὴν ἡμέραν, τὴν ἑσπέραν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Πολλάκις

ἔτρωγε κάθε δύο ἢ καὶ τέσσαρας ἡμέρας. Ἡ τροφή του ἦτο ἄρτος καὶ ἄλας. Ἔλεγε πῶς ἐντρέπεται διότι τὸ ἀθάνατον πνεῦμά του ἔχει ἀνάγκην καὶ αὐτῆς τῆς πτωχῆς τροφῆς. Ἐφόρει μῆλωτήν, δηλαδὴ ἐπανωφόριον ἀπὸ δέρμα προβάτου. Ἐκοιμᾶτο ἐπάνω εἰς ψάθαν καὶ

Εἰκ. 10. Ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος.

ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀκόμη. Ἔκανε πολλὰ θαύματα. Ἡ φήμη του εἶχε φθάσει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐγινε γνωστὸς παντοῦ.

Ὁ Μ. Κωνσταντῖνός καὶ οἱ υἱοὶ του τὸν ἔλεγαν πατέρα καὶ τὸν ἐθαύμαζαν διὰ τὴν σοφίαν του. Αἱ σοφαὶ του ἀπαντήσεις ἔκαμναν μεγάλην ἐντύπωσιν. Πλείστοι θαυμασταὶ του τὸν ἐπεσκέπτοντο εἰς τὸ ἐρημητήριόν του. Κάποτε τὸν ἐπεσκέφθησαν δύο φιλόσοφοι μὲ τὸν σκοπὸν νὰ τὸν περιπαίξουν.

«Ἐὰν ἤλθετε μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶμαι ἀνόητος, μάταιος ὁ κόπος σας. Ἐὰν πάλιν ἤλθετε μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶμαι λογικὸς καὶ σοφὸς ἄνθρωπος, τότε γίνετε καὶ σεῖς καθὼς εἶμαι ἐγώ».

Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 105 ἐτῶν τὸ 356 μ. Χ. γεμᾶτος ὑγείαν.

Ὀλίγον πρὶν πεθάνῃ ἐχάρισε δύο μηλωτάς, πού εἶχε, τὴν μόνην περιουσίαν του. «Δώσατε, εἶπεν, εἰς τὸν Ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον τὴν μίαν μηλωτὴν καὶ τὴν ἄλλην εἰς τὸν Ἐπίσκοπον Σεραπίωνα». Οἱ μαθηταὶ του ἐξετέλεσαν τὴν παραγγελίαν του.

Ἡ Ἐκκλησία διὰ τὴν μεγάλην του εὐσέβειαν τὸν ὠνόμασε Μέγαν.

Ὁ Ἀντώνιος ἔζησε εἰς ἐποχὴν πού ἡ Ἐκκλησία ἠγωνίζετο ἐναντίον τῶν αἵρετικῶν. Καὶ ὁ Ἀντώνιος ἔγινε τότε τὸ πολυτιμώτερον στήριγμά της. Οἱ ἁγῶνες του χάριν τῆς Ἐκκλησίας, τὰ θαύματά του καὶ αἱ σοφαὶ διδασκαλίαι του ἔκαμαν πολλοὺς νὰ γίνουν θαυμασταὶ καὶ ὁπαδοὶ του.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Ἀντωνίου ἤρχισε νὰ ἐξαπλώνεται ὁ ἀσκητικὸς βίος. Πλήθος ἀσκητῶν ἔτρεχεν εἰς τὰς ἐρήμους διὰ νὰ ἀποφύγουν τὰς κακίας τοῦ κόσμου καὶ τὴν διαφθορὰν τῆς κοινωνίας. Μετὰ καιρὸν οἱ μοναχοί, πού ἔζων χωρισμένοι μετὰ τῶν καὶ μεμονωμένοι, ἠνώθησαν εἰς ἓνα οἰκοδόμημα, ὅπου ἀπὸ κοινοῦ ἔμενον. Τοῦτο ἐλέγετο Μονὴ ἢ Μοναστήριον.

Τὰ πρῶτα μοναστήρια ἀνεφάνησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἀπ' ἐκεῖ διεδόθη ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν Δύσιν. Τὰ μοναστήρια εἰς πολλὰ μέρη ἐχρησίμευον καὶ ὡς σχολεῖα. Δι' αὐτὸ διεσώθησαν διὰ τῶν μοναχῶν καὶ πολλὰ πολύτιμα ἐκκλησιαστικὰ χειρόγραφα. Οἱ μοναχοὶ καθὼς καὶ αἱ μοναχαὶ ὡς ἱεραπόστολοι διέδωσαν τὰ γράμματα τότε καὶ ἐξήπλωσαν τὸν Χριστιανισμὸν εἰς διαφόρους βαρβάρους λαούς. Πρῶτος ὁ Παχώμιος μαθητὴς τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου ἐράζευσεν πολλοὺς ἀσκητὰς μαζὶ καὶ ἐτακτοποίησε τὸν μοναχικὸν βίον. Εἶναι δὲ καὶ ὁ πρῶτος ἰδρυτὴς γυναικείου μοναστηρίου. Αἱ κυριώτεραι ἀρεταὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου ἦσαν ἡ ὑπακοή, ἡ ἀκτημοσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια. Τὸν βίον τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου τοῦ Μεγάλου ἔγραψεν ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, πού ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς θαυμαστάς του.

Εἰς τὴν ἐορτὴν του, τὴν 17 Ἰανουαρίου, ψάλλομεν τὸ ἐξῆς ἀπολυτίκιον:

«Τὸν ζηλωτὴν Ἥλιαν τοῖς τρόποις μιμούμενος,
τῷ Βαπτιστῇ εὐθείαις ταῖς τρίβοις ἐπόμενος,
Πάτερ Ἀντώνιε,

Τῆς ἐρήμου γέγονας οἰκιστής,
καὶ τὴν οἰκουμένην ἐστήριξας εὐχαῖς σου.
Διὸ πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ,
σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

42. Οἱ Εἰκονομάχοι. Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας (717-741).

Ἐφ' οὗτου ἔπαυσεν ὁ φόβος τῆς εἰδωλολατρείας ἤρχισαν οἱ χριστιανοὶ νὰ στολίζουσιν τοὺς ναοὺς μετὰ ἁγίας εἰκόνας. Μετὰ αὐτὰς ἡ Ἐκκλησία ἐδυνάμωκε τὴν εὐσέβειαν τῶν χριστιανῶν. Οἱ χριστιανοί, ποὺ ἠσπάζοντο τὰς εἰκόνας τῶν ἁγίων, ἠσθάνοντο μεγαλύτερον σεβασμὸν πρὸς τοὺς ἁγίους. Παρεκτινοῦντο ἀκόμη νὰ μιμηθῶν τὸν βίον των. Πολλοὶ ὅμως ἀμόρφωτοι χριστιανοὶ ἤρχισαν νὰ λατρεύουσιν τὰς εἰκόνας, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ τὰς τιμῶν. Δὲν ἠμποροῦσαν νὰ καταλάβουν ὅτι ἄλλο ἦτο ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ τιμὴ πρὸς τὰς εἰκόνας καὶ ἄλλο λατρεία. Ἡ τιμὴ εἶναι διὰ τοὺς ἁγίους καὶ ἡ λατρεία διὰ τὸν Θεόν. Ἐσύγχιζαν ἀκόμη καὶ τὸ πρόσωπον ποὺ εἰκονίζετο εἰς τὴν εἰκόνα μετὰ αὐτὴν τὴν εἰκόνα. Ἐλεγαν ὅτι αἱ εἰκόνες ἔχουν θεϊὰν δύναμιν. Ἡ σκέψις των δὲν ἐπῆγαιεν εἰς τὸ πρόσωπον ποὺ εἰκονίζετο εἰς τὴν εἰκόνα, δηλ. εἰς τὸ πρωτότυπον, ἀλλὰ εἰς αὐτὴν τὴν εἰκόνα.

Οἱ Χριστιανοὶ τότε ἐχωρίσθησαν εἰς δύο μερίδες, εἰς τοὺς εἰκονομάχους καὶ εἰς τοὺς εἰκονολάτραις. Εἰκονολάτραι ἦσαν ἐκεῖνοι ποὺ ἐλάτρευαν τὰς εἰκόνας. Εἰκονομάχους ἔλεγαν οἱ εἰκονολάτραι ἐκείνους ποὺ ἠθέλαν νὰ λείψῃ αὐτὴ ἡ σύγχυσις καὶ τοὺς θεωροῦσαν ἐχθροὺς καὶ πολεμίους τῶν εἰκόνων (εἰκονομάχους). Ἐριδες καὶ φιλονικίαι παρουσιάσθησαν μετὰ τῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνεστάτωναν τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπὶ κεφαλῇς τῶν εἰκονομάχων ἦτο ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Ἰσαυρὸς ὁ Γ' καὶ πολλοὶ μορφωμένοι κληρικοὶ καὶ λαϊκοί. Οὗτοι λοιπὸν ἐσκέφθησαν νὰ εὑρουν τρόπον νὰ παύσῃ αὐτὴ ἡ σύγχυσις καὶ τὸ κακὸν αὐτό.

Ἐβλεπαν ὅτι ὁ χωρισμὸς αὐτὸς τῶν Χριστιανῶν ἔβλαπτε καὶ τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον εἶχε καὶ πολλοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς. Ἀντὶ ὅμως νὰ ζητήσουν νὰ εὑρουν ἓνα εἰρηνικὸν τρόπον τῆς καταπαύσεως τῆς ἐριδος αὐτῆς, ἐπροτίμησαν τὸν βίαιον τρόπον, δηλ. νὰ ἀφαιρέσουν τὰς εἰκόνας ἀπὸ τὰς Ἐκκλησίας. Ὁ εἰρηνικὸς τρόπος ἦτο νὰ διδάξουν τὸν λαὸν ὅτι τὰς εἰκόνας δὲν πρέπει νὰ λατρεύῃ ἀλλὰ νὰ τὰς τιμᾷ μόνον.

Διέταξε λοιπὸν κατ' ἀρχὰς ὁ αὐτοκράτωρ νὰ κρεμασθῶν αἱ εἰκόνες ὑψηλότερα διὰ νὰ μὴν τὰς ἀσπάζωνται οἱ Χριστιανοὶ παρὰ νὰ τὰς βλέπων μόνον. Αἱ εἰκόνες ἐκρέμοντο ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσιον, ποὺ ἦτο χαμηλὰ τότε. Ἦτο ἓνα χαμηλὸν κικλίδωλα ποὺ ἐχώριζε τὸ ἅγιον Βῆμα ἀπὸ τὸν ἄλλον ναόν. Ἐκεῖ ἔβαλε στύλους ὑψηλοὺς καὶ ἐπάνω εἰς αὐτοὺς ἐκρέμασε τὰς εἰκόνας.

Ἡ διαταγὴ αὐτὴ τοῦ βασιλέως ἐξώργισε περισσότερον τοὺς εἰκονολάτραις. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐκκλησία κατεπολέμησε τὴν διαταγὴν αὐτὴν καὶ ἰδιαίτερα δύο σοφοὶ μοναχοί, ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς καὶ ὁ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης.

Τότε ὁ Λέων διέταξε νὰ ἀφαιρέσουν τὰς εἰκόνας ἀπὸ τὰς ἐκκλησίας καὶ νὰ τὰς καταστρέψουν.

Ἡ διαταγὴ αὐτὴ ἔφερε μεγαλύτεραν ἀναστάτῳσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Οἱ εἰκονομάχοι εἰσῆρχοντο εἰς τοὺς ναοὺς καὶ ἤρπαζον τὰς εἰκόνας, τὰς κανδήλας καὶ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων καὶ τὰ κατέστρεφον

Εἰκ. 11. Ἡ Θεοδώρα καὶ ὁ Θεόφιλος.

ἢ τὰ ἔκαιαν. Τὰς ψηφιδωτὰς εἰκόνας (μωσαϊκά), ποὺ ἦσαν μεγάλης τέχνης, κατέστρεφον ἢ τὰς ἤλειφαν μὲ ἄσβεστον. Ἐκρήμνιζον τὰ σχολεῖα, διότι εἰς αὐτὰ ἐδίδασκον κληρικοὶ ἢ μοναχοί, διότι οἱ μοναχοὶ ἦσαν οἱ εἰκονολάτραι ὅπως τοὺς ἐθεωροῦσαν. Ἐκαυσαν τὴν Θεολογικὴν σχολὴν τοῦ μοναστηρίου τοῦ Στουδίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκαυσαν τὴν μεγάλην βιβλιοθήκην Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ ἐπανάστασις αὐτὴ τοῦ λαοῦ ἤρχισεν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ διαδόχου τοῦ Λέοντος, τοῦ υἱοῦ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Ε' τοῦ Κο-

πρωνόμου. Τότε μάλιστα πολλοὶ μοναχοὶ ἐξωρίσθησαν, ἄλλοι ἐφυλακίσθησαν καὶ ἄλλοι ἐθανατώθησαν. Ἡ ἀναστάσις τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ κράτους ἐξηκολούθει.

Ἡ αὐτοκρατορία τῶν Ἰσαύρων δὲν ἠμπόρεσε νὰ λύσῃ αὐτὸ τὸ ζήτημα. Μὲ τὰ αὐστηρά των μέτρα ἔκαμαν χειρότερον κακόν.

Τέλος συνεκάλεσεν εἰς τὴν Νίκαιαν ἡ βασίλισσα Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία, σύζυγος τοῦ ἀποθανόντος αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Δ', τὴν ἑβδόμην καὶ τελευταίαν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τὸ 787.

Τὴν σύνοδον αὐτὴν ἀπετέλεσαν 350 Πατέρες καὶ ἀπεφάσισε τὴν ἀναστήλωσιν (κρέμασμα πάλιν εἰς τοὺς στήλους) τῶν εἰκόνων καὶ τὴν προσκύνησιν αὐτῶν.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν ἄλλοι κατόπιν αὐτοκράτορες δὲν ἐσεβάσθησαν αὐτήν.

Ὁ τελευταῖος εἰκονομάχος αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ Θεόφιλος. Ἡ σύζυγός του Θεοδώρα ἐκάλεσε, μετὰ τὸν θάνατόν του, μίαν ἄλλην σύνοδον τοπικὴν αὐτὴν τὸ 842, ἡ ὁποία ἐπανέφερε τὰς εἰκόνας. Καὶ ἔπαυσεν ὀριστικῶς πλέον ἡ εἰκονομαχία.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἀπόφασιν τῆς συνόδου ὁ Χριστιανὸς ὀφείλει νὰ τιμᾷ τὰς ἁγίας εἰκόνας καὶ τιμὴν τοῦ νὰ πηγαίνει εἰς τὸ πρωτότυπον. Δηλαδή ἡ τιμὴ τοῦ ἀνήκει εἰς τὸ πρόσωπον, τὸ εἰκονιζόμενον εἰς τὴν εἰκόνα. Ἡ λατρεία τοῦ ἀνήκει μόνον εἰς τὸν Θεόν.

Ἡ ἀναστήλωσις τῶν εἰκόνων ὠρίσθη νὰ ἐορτάζεται τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Ἡ Κυριακὴ αὕτὴ λέγεται Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, διότι ἡ Ἐκκλησία ἐκέρδισε τὴν ὀρθὴν δόξαν (γνώμην) τῆς εἰς τὸ ζήτημα τῶν Εἰκόνων. Εἰς τὴν ἐορτὴν αὐτὴν ψάλλομεν τὸ ἑξῆς ἀπολυτίκιον :

**«Τὴν ἄχραντον Εἰκόνα σου προσκυνοῦμεν Ἀγαθέ,
αἰτούμενοι συγχώρησιν τῶν πταισμάτων ἡμῶν**

Χριστὲ ὁ Θεός.

βουλήσει γὰρ ἡὐδόκησας σαρκί

ἀνελθεῖν ἐν τῷ Σταυρῷ¹,

ἵνα ρύσῃ οὓς ἔπλασας ἐκ τῆς δουλείας

τοῦ ἐχθροῦ.

Ὅθεν εὐχαρίστως βοῶμεν σοι

χαρᾶς ἐπλήρωσας τὰ πάντα ὁ Σωτὴρ ἡμῶν,

παραγενόμενος εἰς τὸ σῶσαι τὸν κόσμον».

1. Διότι σὺ ἠθέλησες νὰ ἀνέλθῃς μὲ τὸ σῶμά σου ἐπὶ τοῦ σταυροῦ διὰ νὰ σώσῃς (ἵνα ρύσῃ).

Διὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν Οἰκουμενικὰς συνόδους ἐμάθα-
μεν εἰς προηγούμενα μαθήματα καὶ τώρα μανθάνομεν διὰ τὴν
ἑβδόμην, τὴν τελευταίαν. Ἡ τρίτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐγένινεν εἰς
τὴν Ἐφεσον τὸ 431 ἐναντίον τοῦ αἵρετικοῦ Νεστορίου, ἐπισκόπου
Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ αἵρετικὸς αὐτὸς ἐχώριζε τὴν θείαν καὶ ἀνθρωπίνην φύσιν
τοῦ Χριστοῦ. Ἔλεγε δηλαδὴ ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη ὡς
ἓνας ἀπλοῦς ἄνθρωπος, εἰς τὸν ὁποῖον ἔπειτα ἐγένινεν ἡ ἔνωσις τῆς
θεότητος. Δι' αὐτὸ ὁ Νεστόριος ἔλεγε τὴν Παναγίαν Χριστοτόκον
καὶ ὄχι θεοτόκον.

Ἡ τετάρτη ἐγένινεν εἰς τὴν Χαλκηδόνα τὸ ἔτος 451 ἐναντίον
δύο αἵρετικῶν, τοῦ ἐπισκόπου Λιοσκούρου Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ
ἀρχιμανδρίτου τῆς Κων/πόλεως Εὐτυχοῦς. Οἱ αἵρετικοὶ αὐτοὶ ἐδί-
δασκον ὅτι ἡ θεία φύσις τοῦ Χριστοῦ ἀπερρόφησε τὴν ἀνθρωπίνην.
Ἔλεγον δηλ. ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτο μόνον Θεὸς καὶ κατὰ τὸ φαινό-
μενον ἄνθρωπος. Δι' αὐτὸ ἐλέγοντο ὅσοι ἀκολουθοῦσαν τὴν αἵρε-
σιν αὐτῶν μονοφυσῖται.

Ἡ πέμπτη ἐγένινεν εἰς τὴν Κων/πολιν τὸ 553 ἐπὶ τοῦ αὐτοκρά-
τορος Ἰουστινιανοῦ. Εἰς τὴν Σύνοδον αὐτὴν κατεδικάσθησαν πά-
λιν οἱ μονοφυσῖται, οἱ ὁποῖοι ἀνέγνωρσαν τὰς ἀποφάσεις τῆς τε-
τάρτης Συνόδου, πὺν ὥρισεν ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτο τέλειος Θεὸς καὶ
τέλειος ἄνθρωπος (χωρὶς ἁμαρτίαν) δηλ. Θεάνθρωπος.

Ἡ ἕκτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐγένινεν εἰς τὴν Κων/πολιν τὸ
681 ἐναντίον τῶν αἵρετικῶν μονοθελητῶν. Οὗτοι ἐδίδασκον ὅτι ὁ
Χριστὸς εἶχε δύο φύσεις, ἀλλὰ μίαν τὴν θέλησιν τὴν θείαν. Ἡ σύ-
νοδος κατεδίκασε τοὺς αἵρετικοὺς αὐτοὺς καὶ ὥρισεν ὅτι ὁ Χριστὸς,
ὅπως εἶχε δύο φύσεις ἔτσι εἶχε καὶ δύο θελήσεις, μίαν θείαν καὶ
μίαν ἀνθρωπίνην, καὶ ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ὑπετάσσετο εἰς τὴν θείαν.

Ἔργασια.

- 1) Ποῖος ἦτο ὁ κύριος ἰδρυτὴς τοῦ ἀσκητικοῦ βίου;
- 2) Πῶς ἐλέγοντο ἄλλως οἱ ἀσκηταί;
- 3) Εἰπέτε ὅ,τι γνωρίζετε διὰ τὸν Μ. Ἀντώνιον.
- 4) Ποῖος ἦτο ὁ ἰδρυτὴς τῶν γυναικείων μοναστηρίων;
- 5) Ποῖαι ἦσαν αἱ κυριώτεραι ἀρεταὶ τῶν μοναχῶν;
- 6) Διατί ἐορτάζεται ἡ Κυριακὴ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ πότε;
- 7) Τί ἦσαν οἱ Εἰκονομάχοι καὶ τί οἱ εἰκονολάτραι;
- 8) Ποῖοι ἦσαν οἱ σπουδαιότεροι εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες τοῦ Βυ-
ζαντίου;
- 9) Ποῖοι ἦσαν αἱ σύνοδοι, πὺν ἐπανάφερον τὴν προσκύνησιν τῶν
εἰκόνων;

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

(867 - 1453)

ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

29. Ὁ ἱερός Φώτιος καὶ αἱ ἀξιώσεις τῶν Παπῶν.

Ἀπὸ τὸν πρῶτον αἰῶνα ποὺ ἰδρύθη ἡ πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία (33 μ. Χ.) καὶ ἐπὶ ἑννέα αἰῶνας, ἡ Ἐκκλησία ἦτο μία καὶ ἡνωμένη. Ἀπὸ τὸν ἑνατον ὅμως αἰῶνα οἱ Χριστιανοὶ τοῦ δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὴν μίαν Ἐκκλησίαν. Καὶ ἐσχημάτισαν τὴν Δυτικὴν ἢ Παπικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν καὶ καθολικὴν.

Οἱ Ὁρθόδοξοι τοῦ ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὰς ἀρχαίας παραδόσεις τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας. Καὶ ἐσχημάτισαν τὴν Ὁρθόδοξον ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ χωρισμὸς αὐτὸς τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας εἰς δύο λέγεται Σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὅταν ἀπέθανεν ὁ αὐτοκράτωρ Θεόφιλος, τὸ 842, ἔγινε βασίλισσα, ὅπως εἶδαμε ἢ σύζυγός του ἡ Θεοδώρα. Ἡ Θεοδώρα ἐβασίλευεν ἀντὶ τοῦ τέκνου της. ποὺ ἦτο ἀκόμη ἀνήλικον, τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Γ'. Εἰς τὰ ἀνάκτορα ὅμως τὴν μεγαλυτέραν δύναμιν εἶχεν ὁ ἀδελφὸς τῆς Θεοδώρας, ὁ Βάρδας. Οὗτος ἦτο πολὺ μορφωμένος. Ἐπροστάτευε τὰ γράμματα. Δὲν ἦτο ὅμως ἠθικὸς ἄνθρωπος. Διαφωνοῦσε δὲ πάντοτε μὲ τὴν Θεοδώραν ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους.

Πατριάρχης τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο ὁ Ἱγνάτιος. Κατήγετο ἀπὸ αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν. Ἦτο ἄνθρωπος ἀγαθός, εὐσεβὴς καὶ ἐνάρετος. Διὰ τὰς ἀρετὰς του μάλιστα αὐτὰς ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἅγιος. Δὲν εἶχε ὅμως τὴν ἱκανότητα ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ δι' αὐτὸ εἶχεν ἀπρὸς πολλοὺς ἐχθρούς. Ἐγινε καὶ δυσάρεστος εἰς τὰ ἀνάκτορα διότι δὲν ἐδέχθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς παρανόμους ἀπαιτήσεις τοῦ Βάρδα.

Ὁ Βάρδας ἔπεισε τότε τὸν Μιχαὴλ νὰ τὸν παύσῃ καὶ νὰ τὸν ἐξορίσῃ, τὴν δὲ μητέρα του Θεοδώραν, ποὺ ὑπεστήριζε τὸν Ἱγνάτιον νὰ τὴν κλείσῃ εἰς μοναστήριον. Ἔτσι καὶ ἔγινε.

Ἐπειτα ὁ Μιχαὴλ καὶ ὁ Βάρδας ἐσκέφθησαν νὰ κάμουν Πατριάρχην, ἀγαπητὸν εἰς ὅλους. Καὶ ὥς τέτοιον ἐξέλεξαν τὸν Φώτιον.

1) Ὁ Φώτιος.

Ὁ Φώτιος ἦτο ἀπὸ ἐπίσημον καὶ περιφανῆ οἰκογένειαν. Ἦτο ὁ ἄνθρωπος εὐσεβὴς καὶ ὁ περισσότερον μορφωμένος ἄνθρωπος τῆς

Εἰκ. 12. Ὁ Πατριάρχης Φώτιος.

ἐποχῆς του. Εἶχε τότε τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοσπαθαρίου ἢ ἀρχηγοῦ τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς καὶ τοῦ πρώτου μυστικοῦ συμβούλου τοῦ αὐτοκράτορος.

Εἰς ἑξ ἡμέρας ἐχειροτονήθη Πατριάρχης, ἀφοῦ ἔλαβε πρωτέρα ὅλους τοὺς κατωτέρους βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης. Οἱ φίλοι τοῦ Ἱγνατίου κατ' ἀρχὰς ἐδέχθησαν τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φωτίου, διότι καὶ

αὐτοὶ τὸν ἐξετίμων. Ἀργότερα ὁμως προεκάλουν ταραχὰς καὶ ὕβριζον τὸν Φώτιον καὶ ἤρχισαν νὰ τὸν καταπολεμοῦν.

Ὁ Φώτιος καὶ ὁ Μιχαὴλ συνεννοήθησαν τότε νὰ καλέσουν μίαν σύνοδον διὰ νὰ εὐρεθῇ κάποιος τρόπος νὰ καθυσηχάσουν τὰ πράγματα. Εἰς αὐτὴν προσεκλήθησαν νὰ παρευρεθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι Πατριάρχαι. Προσεκίλεσαν καὶ τὸν Πάπαν Ρώμης, ὅπως ἦτο συνήθεια νὰ προσκαλοῦνται καὶ οἱ πέντε Πατριάρχαι. Ὁ Πατριάρχης Ρώμης ἐλέγετο Πάπας. Πάπας τότε ἦτο ὁ Νικόλαος Α΄, ἀνθρῶπος ὑπερήφανος καὶ τυραννικός.

2) Αἱ ἀξιώσεις τῶν Παπῶν.

Ὁ Νικόλαος ἐδέχθη πρόθυμα τὴν πρόσκλησιν, διότι ἐνόμιζεν ὅτι τοῦ παρουσιάζεται εὐκαιρία νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ σκοπὸς του ἦτο καθὼς καὶ ὅλων τῶν πρὸ αὐτοῦ Παπῶν, νὰ ὑποτάξουν τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ὅπως εἶχαν ὑποτάξει τὰς Ἐκκλησίας τῆς Δύσεως. Ἐπίστευαν ὅτι αὐτοὶ πρέπει νὰ κυβερνοῦν ὁλόκληρον τὴν Ἐκκλησίαν ὥς ἀπόλυτοι μονάρχαι. Ἐνῶ κάθε Πατριάρχης ἦτο ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸν ἄλλον. Καὶ δὲν ἀνεμυγνύετο εἰς τὰ πράγματα τοῦ ἄλλου Πατριαρχείου.

Οἱ Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως πάντοτε διεφώνουν μὲ τὰς ἀξιώσεις αὐτὰς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Δὲν ἤθελον μὲ κανένα τρόπον νὰ ὑποδουλωθοῦν εἰς τοὺς Πάπας.

Οἱ πάπαι ὁμως εἶχαν ἄλλην γνώμην. Τὴν γνώμην των αὐτὴν ἐδικαιολογοῦσαν ὥς ἐξῆς: Ἐλεγον ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους. Ὅτι ὁ Πέτρος ἴδρυσεν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης. Ὅτι ὁ Πάπας ἦτο διάδοχος τοῦ Πέτρου. Καὶ μὲ τὸν συλλογισμόν αὐτὸν εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ κυβερνᾷ μόνος αὐτὸς ὅλην τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν. Ὅλοι ὁμως οἱ συλλογισμοὶ του αὐτοὶ ἦσαν ἀδικαιολόγητοι. Διότι ὁ Πέτρος δὲν ἦτο ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους. Ὅλοι οἱ ἀπόστολοι ἦσαν ἴσοι μεταξύ των. Οὔτε ὁ Πέτρος ἴδρυσεν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης. Διότι πρὸ τοῦ Πέτρου ὑπῆρχον ἐκεῖ χριστιανοὶ καὶ πρῶτος ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους πρὸ τὴν ἐπεσκέφθη ἦτο ὁ Παῦλος.

Ἐστεῖλε λοιπὸν εἰς τὴν σύνοδον ἐκείνην δύο ἀντιπροσώπους του μὲ ἐπιστολὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ πρὸς τὸν Φώτιον. Εἰς αὐτὰς κατέκρινε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φωτίου καὶ ἔλεγεν ὅτι θὰ τὸν ἀνεγνώριζεν ἀναλόγως μὲ τὴν ἐκθεσιν τῶν ἀντιπροσώπων του. Ἡ ἐντολή του ὁμως πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους του ἦτο νὰ ὑποστηρίξουν

τὸν Ἰγνάτιον καὶ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἀπὸ τώρα, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἐφάνη ἡ μεγάλη ἀξία τοῦ Φωτίου κατὰ τὴν ἀντίθεσίν του πρὸς τὸν Πάπαν Νικόλαον. Ἡ σύνοδος ἐγένετο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 861 εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φωτίου. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Πάπα ἐπεκύρωσαν καὶ αὐτοὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φωτίου.

Ὁ Πάπας μόλις εἶδε ὅτι τὰ σχέδιά του δὲν ἐπέτυχον, ἐγένετο ἔξω φρενῶν. Ἐκάλεσεν ἀμέσως ἄλλην σύνοδον εἰς τὴν Ρώμην καὶ δι' αὐτῆς ἔπαυσε καὶ ἐξώρισε τοὺς δύο ἀπεσταλμένους του. Καὶ ὡς πατριάρχην κανονικὸν ἀνεγνώρισε τὸν Ἰγνάτιον καὶ ἀφώρισε τὸν Φώτιον. Ὁ Φώτιος ἔδειξεν ἀδιαφορίαν εἰς τὰ πράξεις τοῦ Πάπα. Ἐπίστευεν ὅτι μὲ τὸν καιρὸν θὰ ἤρχετο εἰς τὰ λογικά της ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης. Δυστυχῶς ὅμως ἡ φιλαρχία (ἡ μανία τῆς ἀρχῆς) τῶν Παπῶν ἐξηκολούθει. Καὶ ἡ ἐχθρα μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἤρχισε νὰ γίνετο μεγαλυτέρα. Τοῦτο ἐφάνη εἰς τὸ ἐξῆς ζήτημα,

Εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἐγένετο γνωστὸς ὁ Χριστιανισμὸς ἀπὸ τὰς Ἐκκλησίας ποὺ ἰδρύθησαν τὸν πρῶτον αἰῶνα εἰς τὴν Θράκην καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπως θὰ μάθωμεν ἀκολουθῶς. Κυρίως ὅμως ἤρχισε νὰ ἐξαπλώνεται ἐκεῖ ὁ Χριστιανισμὸς τὸν τρίτον αἰῶνα. Οἱ ἐχθροὶ ὅμως τῆς νέας θρησκείας κατεδίωξαν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Βουλγαρίας. Κατέστρεψαν τὰ μοναστήρια καὶ ἠνάγκασαν τοὺς κληρικούς της νὰ καταφύγουν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Χριστιανισμὸς ὅμως ἐπικρατεῖ ὀριστικὰ εἰς τὴν Βουλγαρίαν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φωτίου. Ὁ Φώτιος ἔστειλεν Ἕλληνας ἱερεῖς καὶ εἰργάσθη διὰ τὴν καλυτέραν ὁργάνωσιν τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Πάπας δὲν ὑπέφερε νὰ βλέπῃ ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῶν Βουλγάρων θὰ ἀνῆκεν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως. Ἐστειλε τότε ἐπισκόπους του εἰς τὴν Βουλγαρίαν, διὰ νὰ προσπαθήσουν νὰ ἀποσπάσουν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως.

Οὗτοι σύμφωνα μὲ τὰς ὁδηγίας τοῦ Πάπα παρουσιάσθησαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βουλγαρίας Βόγοριν. Καὶ προσεπάθησαν νὰ τὸν πείσουν ὅτι ἡ ὑποταγὴ τῆς ἐκκλησίας του εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ κινδυνεύσῃ καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ Βουλγαρικοῦ βασιλείου. Διέβαλον ἐπίσης τὸν Φώτιον, ὅτι ἀναξίως ἀνέβη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον καὶ ὅτι ἦσαν ἄκνυρα, ὅσα ἔκαμνε. Καὶ ἔτσι τὸν ἔπεισαν καὶ ἐξεδίωξε τοὺς Ἕλληνας ἱερεῖς καὶ ἐδέχθη παπικούς ἐπισκόπους καὶ ἱερεῖς. Οὗτοι ἐδί-

δαξαν εἰς τὴν Βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὅλας τὰς μεταβολὰς ποὺ εἶχε κάμει ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως καὶ εἰς τὴν λατρείαν της.

3) Τὸ σχίσμα.

Ὁ Φώτιος μόλις ἐπληροφορήθη ὅλας αὐτὰς τὰς ἐνεργείας τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Πάπα, ἔστειλε μίαν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς ἄλλους Πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς τὸ 867. Μὲ τὴν ἐγκύκλιον αὐτὴν κατηγοροῦσε τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν διὰ τὴν διαγωγὴν της αὐτῆν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔγραφεν ὅτι ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία εἶναι καὶ αἵρετικὴ, διότι ἐδίδασκε τοὺς Βουλγάρους ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ», ἐνῶ τὸ σύμβολον λέγει μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς. Καὶ κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος συγκαλεῖ ὁ Φώτιος νέαν σύνοδον εἰς τὴν Κων/πολιν εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος χίλιοι περίπου ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς. Οἱ Πατριάρχαι ἔστειλαν ἀντιπροσώπους των. Ἡ σύνοδος κατέκρινε τὸν Πάπαν δι' ὅλας τὰς ἐνεργείας του εἰς τὴν Βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν. Ἀναθεμάτισε ὅλας τὰς καινοτομίας, δηλ. νέας μεταβολὰς ποὺ εἶχε κάμει ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία εἰς τὰ δόγματα καὶ εἰς τὴν λατρείαν. Ἀφώρισε τὸν Πάπαν ὅτι προξενεῖ σκάνδαλα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ θέλει νὰ γίνῃ κυρίαρχος καὶ νὰ ἐπεμβαίῃ εἰς ζητήματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἤρχισε τὸ σχίσμα τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, τὸ ὁποῖον συνεπληρώθη τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Μιχαὴλ Κηρουλαρίου τὸ 1053-1054.

44. Ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ρώσων.

Ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τοὺς Σλαβικοὺς λαοὺς ἐπεκράτησε τὸν ἕνατον καὶ δέκατον αἰῶνα, ἂν καὶ ἤρχισεν ἡ διάδοσις του ἐνωρίτερα. Τὸ Εὐαγγέλιον ἐκήρυξαν εἰς αὐτοὺς δύο Ἕλληνες ἀδελφοὶ καὶ μοναχοί, ὁ Μεθόδιος καὶ ὁ Κύριλλος ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην. Καὶ δι' αὐτὸ λέγονται ἀπόστολοι τῶν Σλαύων. Οἱ ἱεραπόστολοι οὗτοι μαζὶ μὲ τὴν Χριστιανικὴν Θρησκείαν, ἔδωσαν εἰς τοὺς λαοὺς αὐτοὺς καὶ πολιτισμόν, τὸν ὁποῖον δὲν εἶχον. Ἐμαθον τὴν σλαβικὴν γλῶσσαν καὶ ἐφεῦραν τὸ ἀλφάβητον, μετέφρασαν εἰς αὐτὴν τὴν ἁγίαν Γραφήν, τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν καὶ ἄλλα ἱερὰ βιβλία. Μαθηταὶ τούτων ἐδίδαξαν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ εἰς τοὺς Βουλγάρους, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζαν τὸν Χριστιανισμόν, ὥς εἶδομεν προωύτερα. Ὁ Χριστιανισμὸς ὁμοῦς ἐπεκράτησεν εἰς αὐτοὺς εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ βασιλέως των Βο-

γόριδος τὸ 861. Μία ἀδελφὴ τοῦ βασιλέως αὐτοῦ, αἰχμάλωτος εἰς τὴν Κων/πολιν, ἔγινε χριστιανή. Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἔπεισε τὸν ἀδελφόν της νὰ δεχθῇ τὸν Χριστιανισμόν. Ἐβαπτίσθη καὶ ὠνομάσθη Μιχαήλ. Ἐπειτα διὰ λόγους πολιτικούς, ὅπως εἶδομεν, ὑπέταξε τὴν Βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὸν Πάπαν. Ἀργότερα οἱ Βούλγαροι μετενόησαν καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν.

Κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα ἐξηπλώθη ὀριστικὰ ὁ Χριστιανισμὸς καὶ εἰς τὴν Ρωσίαν. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσίας Ὀλγα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐδέχθη τὸν Χριστιανισμόν. Ἐβαπτίσθη καὶ ὠνομάσθη Ἐλένη. Ἐκεῖνος ὅμως πού ἔκαμεν ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ Ρωσικοῦ κράτους τὸν χριστιανισμόν, ἦτο ὁ ἔγγονός της Βλαδίμηρος.

Ὁ Βλαδίμηρος προτοῦ νὰ γίνῃ χριστιανὸς ἔστειλε, καθὼς λέγουν, εὐγενεῖς Ρώσους εἰς διαφόρους χώρας διὰ νὰ ἴδουν ποία ἦτο ἡ καλυτέρα θρησκεία. Ὅταν οὗτοι ἦλθον εἰς τὴν Κων/πολιν, ἐθαύμασαν τὴν μεγαλοπρεπῆ λατρείαν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπέστρεψαν ἐβεβαίωσαν τὸν Βλαδίμηρον ὅτι καλυτέρα θρησκεία εἶναι ἡ Ὄρθόδοξος. Ἐγίνε τότε χριστιανὸς τὸ 998 καὶ ὠνομάσθη Βασίλειος. Καὶ ἔλαβε σύζυγον τὴν ἀδελφὴν τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, τὴν Ἀνναν. Τὸ παράδειγμα τοῦ αὐτοκράτορος Βλαδιμήρου ἐμμήθησαν οἱ μεγιστᾶνες καὶ οἱ εὐγενεῖς καὶ ἔπειτα ὅλοι οἱ ὑπῆκοοί του, οἱ ὁποῖοι ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸν Δνείπερον ποταμόν.

Κληρικοὶ Ἕλληνες ὥργάνωσαν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσίας σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως. Ὁ Βλαδίμηρος ἔκτισεν ἐκκλησίας, μοναστήρια καὶ σχολεῖα διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ. Ἡ Ρωσικὴ ἐκκλησία ὠνόμασεν αὐτὸν Μέγαν καὶ ἱσαπόστολον καὶ τὸν ἀνεκίηρξεν ἄγιον.

Οἱ Πατριάρχαι τοῦ Κιέβου, τῆς πρωτεύουσας τότε τῆς Ρωσίας, ἦσαν Ἕλληνες. Ἐχειροτονοῦντο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐστέλλοντο εἰς τὴν Ρωσίαν. Ἀπὸ τότε οἱ Ρῶσοι ἐθεωροῦσαν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κων/πόλεως ὡς μητέρα των.

45. Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις εἰς τὴν Δύσιν. Ὁ Λούθηρος.—Ἐκκλησῖαι τῶν διαμαρτυρομένων (1517).

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Σχίσματος εἶχον περάσει ἑπτακόσια περὶπου ἔτη. Καὶ τώρα κατὰ τὸν δέκατον ἔκτον αἰῶνα γίνεται νέον

σχίσμα μέσα εἰς αὐτὴν τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ ἱστορία τοῦ νέου σχίσματος εἶναι ἡ ἑξῆς :

Οἱ Πάπαι εἶχαν ἀλλάξει εἰς πολλὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ. Εἶχαν ἀλλάξει καὶ πολλὰ ἀπὸ τὴν ἱερὰν Παράδοσιν διὰ νὰ δικαιολογῶν τὰς καινοτομίας των, δηλ. τοὺς νεωτερισμοὺς καὶ τὰς παραδοξολογίας των εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐδίδασκαν π. χ. ὅτι ὁ Χριστιανὸς σφύζεται μόνον μὲ τὰς νηστείας, τὰς προσευχὰς καὶ τὰ ταξίδια εἰς ἱεροὺς τόπους. Ἡ μετάνοια καὶ ἡ πίστις ἐλησμονήθησαν. Ἠλλάξαν τὴν λατρείαν εἰς τοὺς ναοὺς μὲ διαφόρους θεατρικὰς ἐπιδειξεις. Τὸ κήρυγμα δὲν ἠκούετο καὶ ἡ θρησκευτικὴ μόρφωσις τοῦ λαοῦ εἶχε παραμεληθῇ. Ἡ διαφθορὰ ἐπεκράτει παντοῦ. Οἱ ἀνώτεροι κληρικοὶ καὶ οἱ Πάπαι ἔδιδον τὸ κακὸν παράδειγμα. Διότι ἔζων ὅχι ὥς ἱερωμένοι ἀλλ' ὥς νὰ ἦσαν κοσμικοὶ ἡγεμόνες μὲ κάθε πολυτέλειαν καὶ μὲ κάθε εἶδος διασκεδάσεων. Ὅσοι εἶχον τὸ θάρρος νὰ διαμαρτυρηθοῦν διὰ τὴν ἀθλίαν αὐτὴν κατάστασιν ἐθεωροῦντο αἰρετικοί. Ὡδηγοῦντο ἐνώπιον τοῦ τρομεροῦ δικαστηρίου, λεγομένου Ἱερὰ Ἐξέτασις, καὶ ἐκεῖ ἂν δὲν μετενόουν, ἀφοῦ ἐβασανίζοντο μὲ φρικτὰ βασανιστήρια, ἐκαίοντο ἐπάνω εἰς τὴν πυράν.

Ἡ χειροτέρα ὁμως ἀπὸ ὅλας τὰς καινοτομίας τῶν Παπῶν ἦτο ἡ πώλησις τῶν συγχωροχαρτίων. Τὰ συγχωροχάρτια ἦσαν ἔγγραφοι συγχωρήσεις ἁμαρτιῶν. Δηλ. δελτία, τὰ ὅποια ἐπώλουν οἱ Πάπαι εἰς τοὺς χριστιανοὺς διὰ νὰ συγχωρηθοῦν αἱ ἁμαρτίαι των. Ἡ ἀξία τῶν χαρτιῶν αὐτῶν ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸ εἶδος τῆς ἁμαρτίας. Αἱ ἁμαρτίαι διατιμήθησαν σύμφωνα μὲ τὸ μικρὸν ἢ μεγάλον ἁμάρτημα. Μὲ αὐτὰ κάθε χριστιανὸς ἠμποροῦσε νὰ ἐξαγοράσῃ ὅσα ἁμαρτήματα εἶχε κάμει καὶ ὅσα θὰ ἔκαμνε. Ἀκόμα ἠμποροῦσε νὰ ἐξαγοράσῃ καὶ τὰς ἁμαρτίας τῶν νεκρῶν συγγενῶν του. Ὁ Χριστὸς ἐδίδαξεν ὅτι μόνον ὁ εὐλικρινῶς μετανοῶν ἠμπορεῖ νὰ συγχωρηθῇ. Τὰ συγχωροχάρτια λοιπὸν τῶν Παπῶν ἦτο μέτρον ἀντιχριστιανικόν, τὸ ὅποιον ἐπενόησαν οἱ Πάπαι διὰ νὰ ἐπαρκοῦν εἰς τὰ ἔξοδα τοῦ πολυδαπάνου βίου των.

1) Μαρτίνος Λούθηρος.

Ἡ κατάστασις αὐτὴ τῶν καταχρήσεων καὶ ἀσχημῶν τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας ἐχειροτέρευσε κατὰ τὸν δέκατον ἔκτον αἰῶνα, ὅτε Πάπας ἦτο ὁ λέων ὁ δέκατος. Παρουσιάσθη τότε ἓνας δυτικός, ὁ ὅποιος ἀπεφάσισε νὰ μεταρρυθμίσῃ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν, δηλ. νὰ τῆς ἀλλάξῃ τὴν κατάστασιν.

Ὁ τολμηρὸς αὐτὸς μεταρρυθμιστὴς ἐλέγετο Μαρτῖνος Λούθηρος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σαξωνίαν τὸ 1438. Ἦτο μοναχὸς καὶ θεολόγος. Ἐδίδασκεν ὡς καθηγητὴς εἰς τὸ Πρυνεπιστήμιον τῆς Βιττεμβέργης τῆς Γερμανίας.

Ὁ Λούθηρος ἀπὸ τὴν μελέτην τῆς Γραφῆς ἐπείσθη, ὅτι ἡ δυτικὴ ἐκκλησία εἶχε μεταβάλλει τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἀποστόλων. Ἐνόμισε τότε ὅτι ἦτο πλέον καιρὸς νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐναντίον τοῦ ψεύδους τῆς Λυτικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον ἐπέβη τὴν καρδίαν του. Καὶ ὁ ἀγὼν του ἐναντίον τῆς παπικῆς ἐκκλησίας ἐξεδηλώθη ἀπὸ τὴν ἐξῆς ἀφορμὴν.

Ὁ Πάπας εἶχεν ἐξαποστείλει τότε πολλοὺς μοναχοὺς εἰς τὴν Λυτικὴν Εὐρώπην διὰ τὴν πώλησιν τῶν συγχωροχαρτίων. Τὰ χρήματα, ἔλεγε, τὰ ἤθελεν διὰ νὰ ἀποτελειώσῃ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Πέτρου. Ἐνῷ ἀληθὲς ἦτο ὅτι τοῦ ἐχρειάζοντο διὰ τὸν πολυδάπανον βίον του, ὅπως ἐμάθομεν προηγουμένως.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πωλητὰς αὐτοὺς τῶν ἀφρέσεων ἦτο καὶ ὁ μοναχὸς Τέτσελος. Εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν Βιττεμβέργην διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ὁ Λούθηρος τότε μὲ τὴν βοήθειαν πολλῶν ὁπαδῶν του ἐκηρύχθη ἐναντίον τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας. Ἀμέσως δημοσιεύει καὶ τοιχοκολλεῖ εἰς τὴν θύραν τοῦ ναοῦ τοῦ ἀνακτόρου τῆς Βιττεμβέργης μίαν προκήρυξιν. Εἰς αὐτὴν ἔγραφε 95 κατηγορίας ἐναντίον τοῦ Πάπα. Ἐπειτα ἤρχισε νὰ διδάσκῃ φανερὰ καὶ μὲ θάρρος εἰς τὸν λαόν, ὅτι τὰ συγχωροχάρτια εἶναι ἓνα ἐμπόριον τοῦ Πάπα. Ὁ χριστιανός, ἔλεγε, δὲν συγχωρεῖται μὲ χρήματα, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀληθινὴν πίστιν καὶ τὴν εὐληκρινὴ μετάνοιαν. Ἡ διδασκαλία τοῦ Λουθήρου ἐγίνε γνωστὴ εἰς ὅλην τὴν Λυτικὴν Εὐρώπην καὶ ἔφερεν μεγάλην συγκίνησιν εἰς τὰς Λαϊκὰς τάξεις.

Τότε ὁ Πάπας ἐκήρυξε τὸν Λούθηρον αἵρετικὸν καὶ ἠπέλιψε ὅτι θὰ τὸν ἀφορίσῃ ἂν ἐντὸς 60 ἡμερῶν δὲν ἡρνεῖτο τὴν διδασκα-

Εἰκ. 13. Ὁ Λούθηρος.

λίαν του. Ὁ Λούθηρος δὲν ἠπήκουσε καὶ ὁ Πάπας τοῦ ἔστειλεν ἔγγραφον (Βουੱλλα) μὲ τὸ ὅποιον κατεδίκασε τὰς ἰδέας τοῦ Λουθήρου. Τὸ ἔγγραφον αὐτὸ τὸ ἔκαυσεν ὁ Λούθηρος ἐνώπιον πολλοῦ λαοῦ.

Ὁ Πάπας προσκαλεῖ τότε ἓνα συνέδριον εἰς τὴν Βορματίαν τῆς Γερμανίας. Εἰς τοῦτο ἦλθον Γερμανοὶ ἡγεμόνες καὶ ἀνώτεροι κληρικοί, φίλοι τοῦ Πάπα, καὶ ὁ Λούθηρος, ὁ ὅποιος ὑπερήσπισε μὲ θάρρος τὰς ἰδέας του.

Ἐγινε ἔπειτα καὶ ἄλλο συνέδριον εἰς τὴν Σπεϊραν τῆς Γερμανίας. Τοῦτο ἔλαβεν αὐστηρὰ μέτρα ἐναντίον τῆς ἐξαπλώσεως τῆς διδασκαλίας τοῦ Λουθήρου. Ὁ Λούθηρος τότε καὶ οἱ ὁπαδοὶ του διαμαρτυρήθησαν διὰ τὰ μέτρα αὐτά. Ἀπὸ τότε οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Λουθήρου ὠνομάσθησαν διαμαρτυρόμενοι ἢ προτεστάνται (= διαμαρτυρόμενοι).

Ἐχωρίσθησαν ἀμέσως ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἵδρυσαν τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Διαμαρτυρομένων. Μέχρις οὗτος ὅμως ἐπικρατήσῃ ὀριστικῶς ἡ νέα Ἐκκλησία τῶν διαμαρτυρομένων ἔπαθε πολλοὺς καὶ φονικοὺς διωγμούς. Μόνον εἰς τὴν Γαλλίαν π. χ. κατὰ τὸ ἔτος 1572 ἀπὸ τῆς νυκτὸς τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου εἰς διάστημα ὀλίγων ἡμερῶν ἐφονεύθησαν 40 χιλιάδες ἀπὸ τοὺς διαμαρτυρομένους. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Λούθηρον ἀνεφάνησαν καὶ δύο ἄλλοι μεταρρυθμισταί, ὁ Ζβίγγλιος καὶ ὁ Καλβῖνος. Ὁ πρῶτος ἦτο Ἑλβετὸς (1484 - 1531) καὶ ὁ δεύτερος Γάλλος (1509 - 1566). Ἐκήρυξαν εἰς τὴν Ἑλβετίαν.

2) Αἱ Ἐκκλησίαι τῶν Διαμαρτυρομένων.

Αἱ διαμαρτυρόμεναι Ἐκκλησίαι εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) Ἡ Ἐκκλησία ἡ Λουθηρανικὴ ἢ προτεσταντικὴ. 2) Ἡ Καλβινικὴ. Καὶ 3) Ἡ Ἀγγλικανικὴ, ἡ ὁποία λέγεται καὶ Ἐπισκοπιανή, διότι διατηρεῖ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἐπισκόπου.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰς ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι μικρότεραι Ἐκκλησίαι, ποὺ ἔχουν μεταξὺ τῶν πολλὰς διαφοράς. Ὅλοι ὅμως αἱ Ἐκκλησίαι αὐταὶ καθὼς καὶ ἡ Δυτικὴ εἶναι αἰρετικαί.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι εἶναι σήμερον 180 ἑκατομμύρια.

3) Διδασκαλία τῶν Διαμαρτυρομένων.

Ὁ Λούθηρος, ἐνῶ ἐπολέμει μὲ τὴν διδασκαλίαν του τὰς παρεκτροπὰς, τὰς καταχρήσεις καὶ τοὺς νεωτερισμούς, ἔπεσε καὶ αὐτὸς

εἰς σφάλματα τῆς Λυτικῆς Ἐκκλησίας. Μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ αὐτὴν διαφωνεῖ καὶ μὲ τὴν Ὁρθόδοξον ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν.

Ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία ἐδικαιολόγει ὅλας τὰς καταχρήσεις, καὶ ἐδίδασκεν ὅτι ὅλοι οἱ νεωτερισμοὶ τῆς περιέχονται εἰς τὴν ἱερὰν Παράδοσιν. Ὁ Λούθηρος ἀντὶ νὰ διακρίνῃ τὴν ψευδῇ παράδοσιν. εἰς τὴν ὁποίαν ἐστηρίζοντο οἱ Παπικοί, ἀπὸ τὴν πραγματικὴν, καὶ νὰ ἀπορρίψῃ τὴν ψευδῇ, ἀπέρριψε κάθε ἱερὰν Παράδοσιν. Καὶ παρεδέχθη ὅτι ἀληθινὰ εἶναι μόνον ὅσα περιέχονται εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν. Δι' αὐτὸ δὲν παρεδέχετο τὴν τιμὴν τῶν ἁγίων, τὰς εἰκόνας, τὰς νηστείας, τὸ θυμίαμα κλπ., διότι αὐτὰ δὲν διδάσκει ἡ ἁγία Γραφή, παρὰ μόνον ἡ ἱερὰ Παράδοσις. Ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία μας διδάσκει ὅτι ὁ ἄνθρωπος σώζεται μὲ τὴν πίστιν καὶ μὲ τὰ ἀγαθὰ ἔργα, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Λουθήρου ὁ ἄνθρωπος σώζεται μόνον μὲ τὴν πίστιν τοῦ εἰς τὸν Χριστόν. Κατήργησε τὸν βαθμὸν τοῦ Ἐπισκόπου καὶ διετήρησε μόνον ἱερεῖς καὶ διακόνους. Μόνον ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ἔχει ἐπίσκοπον καὶ δι' αὐτὸ λέγεται Ἐπισκοπιανή.

Ἀπὸ τὰ 7 μυστήρια τὰ ὁποῖα παραδέχεται ὁ Λυτικὴ Ἐκκλησία μας, διετήρησε μόνον τὸ βάπτισμα καὶ τὴν θεῖαν Εὐχαριστίαν. Κατήργησε τὴν λατινικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν λατρείαν καὶ ἐδίδαξε νὰ τελεῖται εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ διὰ νὰ γίνεται κατανοητή. Κατέστησεν ἀκόμη τὴν λατρείαν πολὺ ἀπλὴν καὶ περιώρισεν αὐτὴν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἀπὸ τὸ θεῖον κήρυγμα καὶ ἀπὸ διαφόρους Ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους. Κατήργησε τὰς ἐορτάς καὶ ἐκράτησε μόνον τὰς Κυριακάς, τὴν ἐορτὴν τῶν Χριστουγέννων, τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Πεντηκοστῆς.

Ἔργασίαι.

- 1) Ποία ἦτο ἡ ἀφορμὴ τοῦ σχίσματος τῶν Ἐκκλησιῶν;
- 2) Πότε ἐγινε τοῦτο;
- 3) Ποία ἦτο ἡ δικαιολογία τοῦ Πάπα, ποὺ ἤθελε νὰ διευθύνῃ ὅλας τὰς Ἐκκλησίας;
- 4) Πῶς ἐγινεν ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων;
- 5) Πῶς ἐγινεν ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Ρώσων;
- 6) Διατί ἐγινεν ἡ Ἐκκλησία τῶν Διαμαρτυρομένων;
- 7) Ποιοὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι ἀρχηγοὶ αὐτῆς;
- 8) Ποία εἶναι ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας τῶν Διαμαρτυρομένων.
- 9) Ποῖαι εἶναι αἱ διαφοραὶ αὐτῆς;

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

(1453 - 1950)

46. Ἡ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ Τουρκοκρατίας

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης καὶ τὰ προνόμια.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸ 1453 μ. Χ. ὁ Μωάμεθ ἐχρειάζετο διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ Κράτους τοὺς μορφωμένους καὶ ἐργατικὸς χριστιανούς. Καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἤθελε νὰ προσβάλλῃ τὴν θρησκείαν των. Ἐσκέφθη νὰ περιποιηθῇ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν χριστιανῶν. Ἐδωσε λοιπὸν τὴν ἄδειαν εἰς τοὺς χριστιανούς νὰ ἐλέξουν τὸν νέον Πατριάρχην καὶ ὡς τοιοῦτον ἐξέλεξαν τὸν πλέον μορφωμένον τοῦ ἔθνους, τὸν Γεώργιον Σχολάριον, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν χειροτονίαν του ὠνομάσθη Γεννάδιος. Ὁ Μωάμεθ ὑπεδέχθη τὸν νέον Πατριάρχην εἰς τὰ ἀνάκτορά του μὲ μεγάλας τιμὰς.

Μὲ ἓνα διάταγμά του (βεράτιον) ἔδωκεν εἰς τὸν Πατριάρχην ὁρισμένα προνόμια. Διὰ τούτων ὁ Πατριάρχης ἐλάμβανε τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τῶν κληρικῶν, τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Μοναστηρίων. Ἐλαβεν ἐπίσης τὴν ἄδειαν νὰ δικάζῃ ὅλας τὰς θρησκευτικὰς καὶ πολιτικὰς ὑποθέσεις τῶν ὑποδοῦλων. Μόνον τὰ ἐγκλήματα, οἱ φόνοι κ. λ. δηλ. αἱ ποινικαὶ ὑποθέσεις ἐδικάζοντο εἰς τὰ τουρκικὰ δικαστήρια. Δὲν ἐπετρέπετο νὰ κτίζωνται νέοι ναοί, ὅσοι ὅμως ὑπῆρχον ἀνεγνωρίζοντο ὡς κτῆμα τῶν χριστιανῶν. Ἀπηγορεύετο διὰ τῶν προνομίων ὁ ἐξισλαμισμός, δηλαδή νὰ γίνωνται οἱ Χριστιανοὶ Μωαμεθανοὶ διὰ τῆς βίας. Ὁ δὲ κληρὸς δὲν ἐφορολογεῖτο. Ὁ Πατριάρχης ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐθνάρχης, δηλ. ὡς ἀνώτατος ἀρχὸν ὅλων τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Ἐδίδετο ἀκόμη εἰς τὸν Πατριάρχην τὸ δικαίωμα νὰ εἰσπράττῃ φόρον ἀπὸ τὸν κληρὸν καὶ τὸν λαὸν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας. Τὰ προνόμια αὐτὰ ἤρχισε νὰ μὴ τὰ σέβεται ὁ Μωάμεθ, ὅταν εἶδεν ὅτι ἦτο πλέον στερεὸς εἰς τὸν θρόνον του. Οἱ διάδοχοί του δὲν τὰ ἀνεγνώρισαν καὶ τέλος τὰ κατήργησαν.

Ἀπὸ τότε ἡ κατάστασις τῶν χριστιανῶν χειροτερεῖ. Οἱ χριστιανικοὶ ναοί, ὅπως ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας, τῶν ἁγίων Ἀπο-

στόλων, γίνονται τουρκοί ναοί (τζαμιά). Πολλοὶ ἄλλοι ἐκρημνίσθησαν. Δὲν ἐπέτρεπαν εἰς τοὺς χριστιανοὺς νὰ κτίσουν ναοὺς.

Χιλιάδες χριστιανοὶ ἔγιναν διὰ τῆς βίας Μουσουλμάνοι (ἐξισλαμίσθησαν). Πολλὰ μικρὰ παῖδια ἠρπάζοντο ἀπὸ τὰς οἰκογενείας των (παιδομαζώμα). Τὰ ἐδίδασκαν ὥς νὰ ἦσαν Τουρκόπαιδες, τὰ ἐγύμναζαν στρατιωτικῶς. Καὶ δι' αὐτῶν ἐσχημάτισαν τὰ περιβόητα τάγματα τῶν Γενιτσάρων, δηλ. τοῦ νέου τουρκικοῦ στρατοῦ. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ἐπροτιμοῦσαν τὸν θάνατον ἀπὸ τὸν ἐξισλαμισμόν.

Σύμφωνα μὲ τὰ προνόμια, πὺν ἔλαβεν ὁ Πατριάρχης, ἐκυβερνοῦσε τὴν Ἐκκλησίαν μὲ μίαν σύνοδον. Ἡ σύνοδος αὐτὴ κατ' ἀρχὰς ἀπετελεῖτο ἀπὸ κληρικοὺς, πὺν εἶχαν διάφορα ἀξιώματα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀργότερα, ἀπὸ τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Πατριαρχείου ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ δώδεκα ἀρχιερεῖς. Ἐνα ἄλλο συμβούλιον μικτὸν ἀπὸ ἀνωτέρους κληρικοὺς καὶ προκρίτους λαϊκοὺς, ἔλυε ζητήματα, τὰ ὅποια ἦσαν μαζὶ ἐκκλησιαστικά καὶ πολιτικά, ὅπως π.χ. τὰ ζητήματα τῶν κληρονομιῶν, τῶν περιουσιῶν, τῶν μοναστηρίων, τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ, τῶν γάμων, διαξυγίων καὶ ἄλλων.

Διὰ σπουδαῖα ζητήματα ἀπεφάσιζαν ἡ σύνοδος καὶ τὸ μικτὸν συμβούλιον.

Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας διτηρήθη μέχρι τοῦ 1923. Διότι τότε ἐγίνε μία συνθήκη, ἡ λεγομένη συνθήκη τῆς Λωζάνης, ἔπειτα ἀπὸ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1921-22. Μὲ τὴν συνθήκην αὐτὴν ἠλλάξεν ὁ τρόπος διοικήσεως καὶ τὸ Πατριαρχεῖον περιορίσθη εἰς θρησκευτικὰ ζητήματα μόνον. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀλλαγὴν αὐτὴν, τὸ Πατριαρχεῖον διοικεῖται ἀπὸ σύνοδον δώδεκα ἀρχιερέων μὲ πρόεδρον τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ὅποιον ὠνομάσθη Οἰκουμενικόν, χάρις εἰς τὴν πολιτικὴν τότε σημασίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχε πολὺ μεγάλην δικαιοδοσίαν κατὰ τοὺς τρεῖς αἰῶνας μετὰ τὴν ἄλωσιν. Πολλοὶ ὅμως Ἐκκλησίου τῶν χωρῶν πὺν ἀνῆκον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἔγιναν αὐτοδιοίκητοι, ὥς π.χ. τῆς Ρωσίας, Ἑλλάδος, Σερβίας, Βλαχίας, Μολδαβίας, Μαυροβουνίου κλπ. Μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον τοῦ (1920) καὶ κατὰ τὸ 1923 τὸ Πατριαρχεῖον περιορίσθη μόνον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰ περίχωρά της.

Ἄν καὶ τὸ Πατριαρχεῖον ἀπὸ τότε ἐξησθένησε καὶ περι-
ωρίσθη ἡ δικαιοδοσία του, δὲν παύει ὅμως νὰ εἶναι κέντρον τῆς
Ὁρθοδοξίας. Τὰ ἑκατομμύρια ὀρθοδόξων σέβονται τὴν μητέρα Ἐκ-
κλησίαν. Ἰδιαίτερος δὲ ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Ἕλληνες ὀφειλομέν-
νὰ στρέφωμεν πάντοτε εὐλαβῶς πρὸς αὐτό, εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλο-
μεν τὴν ἐθνικὴν μας ζωὴν.

47. Ἡ παιδεία κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας.

Αἱ πιέσεις τῶν Τούρκων ἠνάγκασαν πολλοὺς μορφωμένους
Ἕλληνας νὰ καταφύγουν εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἱταλίαν.
Τοῦτο ἐχειροτέρευσε τὴν κατάστασιν τῆς παιδείας. Ἀλλὰ καὶ οἱ
Τούρκοι κλείουν ὅλα τὰ σχολεῖα. Μόνον εἰς τὰ μοναστήρια ἐμάν-
θανον κρυφὰ ὀλίγα γράμματα οἱ ὑπόδουλοι. Ἀπὸ τὸν 18ον ὅμως
αἰῶνα πού ἡ ὀρθόδοξος Ρωσία ἄρχισε νὰ προστατεύει τοὺς Ἕλ-
ληνας, ἄρχισε καὶ ἡ παιδεία νὰ καλυτερεύῃ. Ἰδρῦθησαν τότε scho-
λεῖα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Θεσσαλονίκην, τὰ Ἰωάννινα,
εἰς τὴν Ἄρταν, εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Σμύρνην καὶ ἄλλου. δι-
δάσκαλοι εἰς τὰ σχολεῖα αὐτὰ ἦσαν μοναχοὶ καὶ ἱερεῖς καὶ οἱ μαθη-
ταὶ ἐμάθαιναν Ὀκτώηχον, τὸν Ἀπόστολον, τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δα-
βίδ (Ψαλτήριον) καὶ ἄλλα ἀνώτερα μαθήματα. Ἀνώτερα σχολεῖα ἦσαν
ἡ Μεγάλη τοῦ Γένους σχολὴ στὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀπ' αὐτὴν
βγῆκαν ὀνομαστοὶ Ἕλληνες, πού τοὺς ἐχρησιμοποίησεν καὶ ἡ Ὀθω-
μανικὴ αὐτοκρατορία καὶ ἡ Ἐκκλησία. Ἄλλη σχολὴ ἦτο ἡ σχολὴ τοῦ
Ἁγίου Τάφου. Ἡ θεολογικὴ σχολὴ Χάλκης. Ἡ Ἀθωνιάς τοῦ Ἁγίου
Ὁρους. Ἐκεῖ πού δὲν ὑπῆρχαν σχολεῖα, ἐκαλοῦσαν οἱ κληρικοὶ τὰ
Ἑλληνόπουλα διὰ νὰ τὰ διδάξουν στὰ μοναστήρια καὶ εἰς τοὺς νάρθη-
κας τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐκεῖ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ μαθήματα, ἐγίνετο καὶ
ἐθνικὸν κήρυγμα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἑθνους ἀπὸ τὴν δου-
λείαν. Ἡ διδασκαλία ἐγίνετο τὴν νύκτα καὶ τὰ παιδιὰ ἐπῆγαιναν
ἐκεῖ μὲ τὴν συντροφιά τοῦ φεγγαριοῦ. Ἀπὸ τότε ἔμεινε καὶ λέγε-
ται μὲ ἐθνικὴ συγκίνησιν τὸ δημοτικὸ τραγούδι.

«Φεγγαράκι μου λαμπρὸ
φέγγε μου νὰ περπατῶ,
νὰ πηγαίνω στὸ σχολεῖο,
νὰ μαθαίνω γράμματα
τοῦ Θεοῦ τὰ πράματα».

Τὰ μοναστήρια λοιπὸν στοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ἐφύ-
λαξαν τὴν παιδείαν καὶ τὴν ἠρησκείαν.

Καὶ προετοίμασαν τοὺς ὑποδούλους Ἑλληνας διὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Εἰς τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἔχομεν καὶ πολλοὺς ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς, πού ἐσπούδαζαν στὰ Πανεπιστήμια τῆς Ἰταλίας, τῆς Γαλλίας καὶ Γερμανίας. Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς ἦσαν κληρικοί. Οὗτοι μὲ τὰ συγγράμματά τους καὶ τὰ κηρύγματά τους προσεπάθησαν νὰ διατηρήσουν ζωντανὸν τὸ ἐθνικὸν φρόνημα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὑποδούλων καὶ νὰ κάμουν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν περισσότερον σταθεράν. Διότι τότε εὗρον τὴν εὐκαιρίαν οἱ Λυτικοὶ καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι νὰ ἐξαπλώσουν τὰς αἰρετικὰς τῶν διδασκαλίας.

Οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς φιλοπάτριδας αὐτοὺς ἄνδρας, πού ἐλέγοντο διδάσκαλοι τοῦ Γένους ἦσαν οἱ ἑξῆς:

1. Ὁ Μελέτιος Πηγάς (1535 - 1602), πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Ἦτο ἀπὸ τὴν Κρήτην καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν.

2. Κύριλλος ὁ Λούκαρις. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κρήτην τὸ 1572 καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καὶ ἔπειτα Κωνσταντινουπόλεως. Ἐφρόντισε διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ καὶ ἵδρυσε καὶ τυπογραφεῖον.

3. Ἰερεμίας ὁ Β'. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀγχιάλον τὸ 1536. Κατ' ἀρχὰς ἔγινε Μητροπολίτης Λαρίσης καὶ ἔπειτα Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Ἐδειξε μεγάλην δραστηριότητα ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς τὴν Ρωσίαν ἐχειροτόνησε τὸν πρῶτον Πατριάρχην τῶν Ρώσων, τὸν Μητροπολίτην Μόσχας Ἰώβ, τὸ 1589.

4. Ὁ Δοσίθεος. Ἦτο ἀπὸ τὴν Ἀράχωβαν τῆς Πελοποννήσου. Ἐγεννήθη ἔτὶ τὸ 1641. Ἐγινε νεώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων. Ἰδρυσε σχολεῖα, βιβλιοθήκες, τυπογραφεῖον καὶ πολλοὺς ναοὺς. Εἰργάσθη διὰ νὰ σώσῃ τοὺς ἁγίους Τόπους ἀπὸ τοὺς Λατίνους καὶ Ἀρμενίους.

5. Ἡλίας ὁ Μηνιάτης (1669 - 1714). Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Βενετίαν. Ἐγενν ἱεροκέρυξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ διδάσκαλος τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς. Ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Καλαβρυτῶν. Ἦτο διάσημος ἱεροκέρυξ.

6. Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1710. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου τῆς Ἰταλίας. Εἰς τὴν Πετρούπολιν, ὅπου ἐπῆγεν, ἔγινεν ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἐτιμήθη πολὺ ἀπὸ τὴν αὐτοκράτειραν Αἰκατερίνην τὴν Β'.

7. Ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης ἀπὸ τὴν Κέρκυραν (1731). Ἐσπούδασε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Βούλγαρις τὸν ἐκάλεσεν εἰς

τὴν Ρωσίαν, ὅπου ἔγινεν ἀρχιεπίσκοπος Χερσῶνος καὶ ἔπειτα Στανρουσόλεως. Ἐγραψε τὸ Κυριακοδρόμιον, δηλ. ἐρμηνείαν εἰς τὰ Εὐαγγέλια καὶ εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, πού ἄλλοτε ἀνεγινώσκοντο εἰς τοὺς ναοὺς κατὰ τὰς Κυριακάς.

48. Ἡ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἐλευθέρου κράτους μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ.

Ἐπειτα ἀπὸ τοὺς ἡρωϊκοὺς ἀγῶνας τοῦ 1821 ἡ Ἑλλάς ἀπέκτησε τὴν ἀνεξαρτησίαν της. Ἐπρεπε τώρα νὰ ἀποκτήσῃ καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας της. Διότι ὡς τώρα ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως.

Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἔγινε μία σύνοδος εἰς τὸ Ναύπλιον, πού ἦτο τότε πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος. Ἡ σύνοδος αὕτη, πού ἐσχηματίσθη ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἀνεκήρυξε τὴν Ἐκκλησίαν ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοκέφαλον. Τὴν διοίκησιν αὐτῆς εἶχε μία μικρὰ σύνοδος, λεγομένη «ἱερὰ σύνοδος τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος». Τὴν σύνοδον αὐτὴν ἀποτελοῦσαν ὅ ἐπίσκοποι καὶ ἓνας λαϊκός, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ κράτους, καὶ ἐλέγετο βασιλικὸς ἐπίτροπος.

Ἡ παρουσία τοῦ Ἐπιτρόπου αὐτοῦ εἰς τὴν σύνοδον ἐφάνερονε ὅτι ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ κράτος εἰργάζοντο μαζὶ διὰ τὸ καλὸν τῆς Πατρίδος.

Πρόεδρος τῆς συνόδου ἦτο ὁ ἐπίσκοπος πού εἶχε τὰ περισσότερα χρόνια ὡς ἐπίσκοπος (αὐτὸ λέγεται πρεσβεῖα τῆς ἀρχιερωσύνης).

Ὁ Πατριάρχης ἀνεγνώρισεν ἀργότερον τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία διοικεῖται σύμφωνα μὲ τὰς διατάξεις τοῦ καταστατικοῦ νόμου τοῦ 1852. Σύμφωνα μὲ τὸν νόμον αὐτὸν ὠρίσθη νὰ διοικῆται ἡ Ἐκκλησία μὲ πρόεδρον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τὸν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν (ισόβιον), αἱ ὁποῖαι ἦσαν τότε πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος. Καὶ οἱ ἐπίσκοποι νὰ ἐκλέγωνται κατὰ σειρὰν τοῦ χρόνου τῆς χειροτονίας των. Ὅλα αὐτὰ ἔγιναν ὅταν καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐδέχθη νὰ ἀνακηρύξῃ μὲ ἀπόφασίν της (συνοδικὸν τόμον) τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος αὐτοκέφαλον.

Ὁρίσθη ἐπίσης νὰ λαμβάνῃ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος τὸ ἅγιον μύρον ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον χάριν σεβασμοῦ. Σήμερον ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διοικεῖται ἀπὸ τὴν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας, δηλ. ὅλων τῶν ἀρχιερέων τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία λέγεται

«Ἱερὰ σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος». Ἡ σύνοδος αὐτή, πού εἶναι ἡ ἱερὰ διαρκὲς Σύνοδος, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ 13 ἀρχιερεῖς, δηλαδὴ ἀπὸ 12 Μητροπολίτας πού ἐκλέγονται ὡς μέλη κάθε χρόνον, καὶ ἀπὸ τὸν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν. Πρόεδρος καὶ εἰς τὰς δύο Συνόδους εἶναι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν. Εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Συνόδου λαμβάνει μέρος καὶ ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος χωρὶς νὰ ἔχη δικαίωμα ψήφου. Αἱ σύνοδοι αὐταὶ ἐπιβλέπουν τὸν κλῆρον, τὰ μοναστήρια, τὴν τήρησιν τῆς ὁρθοδόξου πίστεως, τὴν ὁρθὴν διδασκαλίαν καὶ δικάζουν τοὺς κληρικούς.

49. Οἱ ἐθνικοὶ ἀγῶνες τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἦτο ἡ φιλόστοργος μητέρα τοῦ Γένους. Ἐφρόντισε νὰ μορφώσῃ τοὺς ὑποδούλους Ἑλλήνας καὶ νὰ κρατήσῃ ζωντανὴν τὴν πίστιν τῶν πατέρων τῶν. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἔλαβε μέρος ἡ Ἐκκλησία μὲ τοὺς κληρικούς της εἰς ὅλας τὰς ἐπαναστάσεις τῶν ὑποδουλωμένων ἐναντίον τῶν κατακτητῶν. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κληρικούς αὐτοὺς εὗρον μαρτυρικὸν θάνατον.

Ἦτο θαναμαστὸν τὸ θάρρος τῶν ἐμπρὸς εἰς τὰς ἀπειλὰς τοῦ τυράννου.

Ὅπως οἱ μάρτυρες τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων τῆς Ἐκκλησίας, ἔτσι καὶ οἱ νέοι αὐτοὶ μάρτυρες ἐδυνάμωνον μὲ τὸ αἷμά των τὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν διὰ τὴν δοξάν τῆς θρησκείας καὶ τοῦ ἔθνους. Τὰ μαρτυρολόγια των ἔγιναν γενικὸν ἀνάγνωσμα εἰς τοὺς Ἑλλήνας τῆς περιφερείας των. Μεταξὺ τῶν Νεομαρτύρων ἐπὶ Τουρκοκρατίας εἶναι :

1) ὁ μοναχὸς καὶ διδάσκαλος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός. Ὁ Κοσμάς περιώδευεν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐστερέωνε τὸ ἐθνικὸν φρόνημα καὶ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεὸν τῶν ὑποδούλων. 2) Ὁνομαστὴ ἔγινεν καὶ ἡ δρᾶσις τῆς ἁγίας Φιλοθέης εἰς τὰς Ἀθήνας, ἡ ὁποία ἐμαρτύρησε εἰς τὰς 19 Φεβρουαρίου 1589. Διέσωσεν εἰς τὸ μοναστήριόν της πολλὰς αἰχμαλώτους γυναῖκας. Ἡ Φιλοθέη εἶναι καὶ αὐτὴ μία ἀπὸ τὰς χριστιανὰς ἐκεῖνας γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι προσέφερον πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀξιοθαύμαστος ἦτο τῆς ἁγίας Φιλοθέης καὶ ἡ φιλάνθρωπία της.

Εἰς τὸ μοναστήριόν της ὑπῆρχαν ξενῶνες, νοσοκομεῖον, γυναικεῖον σχολεῖον, ἐργαστήρια καὶ ἄλλα.

Τὸ μοναστήριόν της ἦτο ἐκεῖ ὅπου εἶναι καὶ σήμερον ὁ ναὸς

τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου καὶ τὰ γραφεῖα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ Μητροπολιτικοῦ μεγάρου.

Τὸ ἱερὸν λείψανόν της εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ ναοῦ τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν, ὅπισθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης.

Ὅταν ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1921, ἀνεφάνησαν τότε οἱ πρωτομάρτυρες τοῦ ἀγῶνος. Καὶ πρῶτος ἀπ' ὅλους ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος ὁ Ε΄. Ὁ ἐθνομάρτυς οὗτος Πατριάρχης δὲν εἶχε καμμίαν ἄλλην σκέψιν παρὰ πὼς νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ Ἔθνος διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του.

50. Αἱ ὑπηρεσίαι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς τελευταίους ἐθνικοὺς ἀγῶνας.

Ἐξαιρετικαὶ εἶναι αἱ ὑπηρεσίαι, πὺν προσέφερεν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Ἔθνος κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, ὅταν τοῦτο ἡγωνίζετο εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν ἐναντίον ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος μας. Ὁ κληρὸς τῆς Ἑλλάδος ἔδωσεν εἰς τὰς καρδίας τῶν στρατιωτῶν μας θάρρος καὶ περιφρόνησιν πρὸς τὸν θάνατον διὰ τὴν εὐγενῆ ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας. «Τὸ ρᾶσον, ὅπως ἔγραφαν τὸ 1914, ἐμαύριζε παντοῦ ἀνάμεσα στὸ χακὶ καὶ μέσα εἰς τοὺς κάμπους μὲ τὰ λιοπύρια καὶ ἐπάνω στὶς κορφὰς μὲ τὰ χιόνια καὶ ἐκεῖ, πὺν βροντοῦσε τὸ κανόνι. Πολλὰ εἶναι τὰ παραδείγματα τῶν κληρικῶν, διακόνων, ἱερέων καὶ ἐπισκόπων, πὺν πρόσφεραν τὴν ζωὴν τους εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς τοῦ Ἔθνους μας. Ὁ τραγικὸς θάνατος τοῦ Μητροπολίτου Γρεβενῶν, ἡ μεγάλη θυσία τοῦ Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσοστόμου εἶναι τὰ ζωντανότερα παραδείγματα τοῦ πατριωτισμοῦ τοῦ κλήρου τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ εἰς τοὺς τελευταίους ἀγῶνας τῶν ἡμερῶν μας, τῆς ξενικῆς κατοχῆς καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἡ Ἐκκλησία προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας. Πολλοὶ καὶ πάλιν κληρικοὶ της ἐθανατώθησαν διὰ νὰ κρατήσουν ἀσάλευτον τὴν πίστιν εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν σημαίαν. Οἱ κληρικοὶ, ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι, ἐπὶ κεφαλῇς διαφόρων ὁργανώσεων συνέλεγον ἐράνους διὰ ἐθνικοὺς καὶ φιλανθρωπικοὺς σκοπούς. Αὐτοὶ ἐβοηθοῦσαν εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἐπιδομάτων εἰς τὰς οἰκογενεῖας τῶν μαχομένων. Αὐτοὶ ἐπεσκέπτοντο τοὺς τραυματίας καὶ ἀσθενεῖς διὰ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνουν καὶ παρηγοροῦν. Ἀκόμη καὶ τὴν δὲν παύει ἡ Ἐκκλησία νὰ παρηγορῇ καὶ νὰ ἀνακουφίξῃ μὲ κάθε τρόπον τὴν δυστυχίαν τῶν συμμοριοπλήκτων. Ἐνθυμεῖσθε

ὅτι καὶ σεῖς ἀκόμη ἐβοηθήσατε τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν τελευταῖον ἔρανον αὐτῆς. τῶν δεμάτων τῆς ἀγάπης.

51. Τὰ ἄλλα Πατριαρχεῖα.

Ἐκτὸς τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ἀνήκουν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ Πατριαρχεῖα Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν Χριστιανῶν τῶν Πατριαρχείων αὐτῶν εἶναι σήμερον πολὺ μικρὸς. Ἀλλοτε, πού ἤκμαζαν τὰ Πατριαρχεῖα, ὑπῆρχον εἰς τὰς περιφερείας των πολλοὶ Χριστιανοί. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ὅμως, πού αἱ χώραι Συρία, Παλαιστίνη καὶ Αἴγυπτος, ὅπου εἶναι τὰ Πατριαρχεῖα, ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ἀραβας καὶ ἔπειτα εἰς τοὺ Μωαμεθανούς, ἔχασαν τὴν παλαιάν των πρόοδον. Εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας οἱ Ὁρθόδοξοι τοῦ Πατριαρχείου εἶναι περίπου 140 χιλιάδες. Τὸ Πατριαρχεῖον διοικεῖται ἀπὸ σύνοδον τῶν μητροπολιτῶν τοῦ Πατριαρχείου.

Ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας καὶ πάσης Ἀνατολῆς, ὅπως λέγεται, ἔχει ἔδραν τὴν Δαμασκόν. Διοικεῖται τὸ Πατριαρχεῖον ἀπὸ σύνοδον τῶν Μητροπολιτῶν μετὰ Πρόεδρον τὸν Πατριάρχην.

Τὴν ὁρθόδοξαν Ἐκκλησίαν τοῦ Πατριαρχείου ἀποτελοῦν 300 χιλιάδες ἀραβόφωνοι χριστιανοί.

Τὸ Πατριαρχεῖον τῶν Ἱεροσολύμων ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὸν Χριστιανισμόν. Ὡς Ἱεροσόλυμα, ἣ οἱ Ἅγιοι Τόποι, εἶναι ἡ πόλις, ὅπου ἐσταυρώθη καὶ ἀνεστήθη ὁ Χριστός. Ἐκεῖ ἰδρύθη καὶ ἡ πρώτη χριστιανικὴ Ἐκκλησίᾳ.

Τὸ Πατριαρχεῖον αὐτό, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν πού ἰδρύθη, ἀνῆκεν ἀποκλειστικὰ εἰς τοὺς Ὁρθοδόξους. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ὅμως τῶν Σταυροφοριῶν ἀπέκτησαν ἐκεῖ δικαιώματα καὶ ἄλλοι χριστιανοί.

Ὁ Πατριάρχης ἔχει τὴν ἔδραν του εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Εἶναι καὶ ἡγούμενος τῆς Ἀγιοταφικῆς ἀδελφότητος ἡ ἀδελφότης αὐτὴ εἶναι ἓνα τάγμα μοναχῶν, τὸ ὁποῖον φροντίζει διὰ τὰ προσκυνήματα τῶν ἁγίων Τόπων.

Τὸ Πατριαρχεῖον ἔχει δύο Μητροπόλεις, τὴν Ναζαρέτ καὶ τὴν Πτολεμαῖδα καὶ δέκα βοηθοὺς ἐπισκόπους. Ὅλοι αὐτοὶ μετὰ τὸν Πατριάρχην ὡς πρόεδρον, ἀποτελοῦν τὴν διαρκῆ Σύνοδον.

Ἔργασίαι.

- 1) Ποῖος ἦτο ὁ πρῶτος Πατριάρχης μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ;
- 2) Ποῖα θρησκευτικὰ προνόμια εἶχεν ;
- 3) Ποῖα κακὰ ὑπέφερεν ὁ Χριστιανισμὸς ἐπὶ Τουρκοκρατίας ;
- 4) Πῶς κατώρθωσε νὰ περισωθῇ ;
- 5) Τί προσέφεραν τὰ μοναστήρια κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ;
- 6) Πῶς διοικεῖται ἡ Ἐκκλησία τοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ κράτους ;
- 7) Ποῖα εἶναι τὰ ἄλλα Πατριαρχεῖα καὶ ποῦ ἕκαστον ἔχει τὴν ἔδραν του ;

Συμπεράσματα.

Ἐπέρασαν 1950 χρόνια κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐπάλαμε καὶ ἠγωνίζετο διὰ νὰ κρατήσῃ τὴν ὀρθοδοξίαν τῆς πίστεώς της. Καὶ τὸ κατώρθωσε στηριζομένη εἰς τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν πίστιν της. Οἱ ἀγῶνες ὅμως αὐτοὶ ἐξακολουθοῦν καὶ μέχρι σήμερον. Καὶ τώρα ἀκόμη διάφοροὶ ἐχθροὶ εἴτε ὡς αἰρέσεις, εἴτε ὡς προπαγάνδαι ἀναστατώνουν καὶ βλάπτουν τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοὶ εἶναι πολλοὶ καὶ διάφοροι. Κυριώτεροι ὅμως εἶναι ὁ χλιασμὸς καὶ ὁ Κομμουνισμὸς.

Καὶ ὁ μὲν χλιασμὸς μὲ τοὺς ὁπαδούς του, οἱ ὁποῖοι λέγονται καὶ ὁπαδοὶ τοῦ Ἰεχωβά, προσπαθεῖ νὰ διαστρεβλώσῃ τὴν πίστιν τῶν χριστιανῶν διδάσκων νέας περὶ χριστιανικῆς πίστεως διδασκαλίας. ὅπως εἶδαμε πρωτότερα. Καὶ ὁ κομμουνισμὸς ὅχι ὀλιγώτερον προσπαθεῖ νὰ κλονίσῃ τὰ θεμέλια τῆς Ἐκκλησίας μὲ τοὺς διωγμούς του κατὰ τῶν λειτουργῶν τῆς θρησκείας καὶ κατὰ παντὸς ἔχοντος σχέσιν μὲ τὴν ἀληθινὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν.

Παρ' ὅλα ὅμως τὰ ἐμπόδια καὶ τοὺς διωγμούς ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ χριστιανισμοῦ μέχρι σήμερον. οὗτος ἐθριάμβευσε καὶ ἐνίκησε.

Κατὰ τὴν ἡμέραν, ποὺ ιδρύθη ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἦσαν μόνον ὀλίγοι μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ χριστιανοί, ἐνῷ σήμερον ἔχουν περάσει τὰ 550 ἑκατομμύρια. Καὶ αὐτὸ ἐγίνε ἀπὸ τὴν μεγάλην πρὸς τὸν Χριστὸν πίστιν τῶν χριστιανῶν. Ταπεινοὶ ἄλιεῖς ἦσαν οἱ πρῶτοι μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, δὲν κατεῖχον μεγάλας κοινωνικὰς θέσεις, δὲν εἶχον ὅπλα. δὲν ἦσαν πλούσιοι, ἀλλὰ πτωχοὶ καὶ εἰρηνικοί. Καὶ ὅμως αὐτοὶ κατώρθωσαν νὰ νικήσουν τὴν δύναμιν καὶ τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου. Μίαν μόνον δύναμιν εἶχαν μαζί των τὴν πίστιν των πρὸς τὸν Χριστόν. Κατόπιν οἱ μεγάλοι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας

μὲ τὴν σοφίαν των καὶ μὲ τὰς θυσίας των ἐστερέωσαν τὸν Χριστιανισμόν καὶ τὸν καθιέρωσαν ὡς θρησκείαν ὅλης τῆς πολιτισμένης ἀνθρωπότητος. Ὅλοι εἰργάσθησαν μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι εἶχαν τὸν Θεὸν μαζί των. Ἄς εἶναι εὐλογημένον τὸ ὄνομά Του. Αὐτὸ μᾶς διδάσκει ὅτι ἡμπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐπιτύχῃ καὶ μεγάλα καὶ ἀδύνατα ἔργα, ἐὰν ἔχῃ πραγματικὴν καὶ ἀληθινὴν πίστιν πρὸς τὸν Χριστὸν μας.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 3-6

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΩΤΗ

ΠΩΣ ΙΔΡΥΘΗ ΚΑΙ ΕΞΗΠΑΩΘΗ Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Σελίς

1. Ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς Ἀποστόλους	7
2. Ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἰδρύει τὴν πρώτην ἐκκλησίαν	8
3. Ἡ πρώτη Ἐκκλησία καὶ ὁ βίος τῶν πρώτων Χριστιανῶν	9
4. Οἱ Ἀπόστολοι ἐκλέγουν τοὺς πρώτους διακόνους	11
5. Ὁ πρωτομάρτυς Στεφανος	11
6. Ὁ διάκονος Φίλιππος	13
7. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος	16
1. Πῶς ὁ Παῦλος ἔγινε Χριστιανός	16
2. Ὁ Παῦλος κηρύττει τὸν Χριστὸν εἰς Δαμασκόν	18
3. Ὁ Παῦλος εἰς Ἱεροσόλυμα	19
4. Ὁ Χριστιανισμός τῶν ἀποστολικῶν χρόνων	20
5. Ἡ πρώτη ἀποστολικὴ περιοδεία τοῦ Παύλου	21
6. Ὁ Παῦλος εἰς τὴν Κύπρον	22
7. Ὁ Παῦλος εἰς τὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας	23
Δευτέρα περιοδεία τοῦ Παύλου	24
8. Ὁ Παῦλος εἰς τὴν Μακεδονίαν	25
9. Ὁ Παῦλος εἰς τὰς Ἀθήνας	28
10. Ὁ Παῦλος εἰς τὴν Κόρινθον	30
Τρίτη ἀποστολικὴ περιοδεία τοῦ Παύλου	
11. Ὁ Παῦλος εἰς τὴν Ἐφεσον	31
12. Ἡ σύλληψις τοῦ Παύλου	33
13. Ὁ Παῦλος ἀποστέλλεται εἰς Ρώμην	35
14. Τὸ περιπετειῶδες ταξίδι τοῦ Παύλου	35
15. Τὸ ταξίδι συνεχίζεται	36
16. Ἡ τετάρτη περιοδεία τοῦ Παύλου	38
17. Τὸ ἔργον τοῦ ἀποστόλου Παύλου	39
18. Ὁ ἀπόστολος Πέτρος	40
19. Ὁ Πέτρος περιοδεύει εἰς Παλαιστίνην, ὅπου κηρύττει καὶ θαυματουργεῖ	41
20. Ὁ Πέτρος κάμνει χριστιανὸν ἓνα (εἰδωλολάτρην) ἔθνικὸν ἀξιωματικόν	41
21. Πῶς ἐσώθη ὁ Πέτρος ἀπὸ τὴν φυλακὴν καὶ τὸν θάνατον	42
22. Ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας	44

23. Οἱ ἀπόστολοι καὶ Εὐαγγελισταὶ Λουκᾶς καὶ Μάρκος	45
24. Οἱ ἀπόστολοι Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης	47
25. Οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι	50
26. Αἱ αἰρέσεις τῶν ἀποστολικῶν χρόνων	51
27. Ὁργανισμὸς τῶν πρώτων Χριστ. Ἐκκλησιῶν καὶ διοικήσεις αὐτῶν	53
28. Αἱ ἐπαρχιακαὶ σύνοδοι	54
29. Οἱ διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας	56
30. Οἱ ἄλλοι διώχται αὐτοκράτορες	60
31. Τὸ μαρτύριον Ἰγνατίου καὶ Πολυκάρπου	61
1) Ὁ Μεγαλομάρτυς καὶ Μυροβλήτης Δημήτριος	63
2) Ὁ Μεγαλομάρτυς καὶ τροπαιοφόρος Γεώργιος	63
3) Γυναῖκες Μάρτυρες	63
32. Τὰ θαύματα τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν κατὰ τοὺς διωγμοὺς	63

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

(313 - 867)

33. Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος προστάτης τῆς νέας θρησκείας (313-337)	65
Θρίαμβος τοῦ Χριστιανισμοῦ	70
34. Ὁ Ἄρειος καὶ ἡ πρώτη Οἰκουμένη Σύνοδος	71
35. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος	73
36. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανός, ἐχθρὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ	74
37. Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι	81
38. Ὁ Θεοδόσιος ὁ Μέγας καταδιώκει τοὺς Ἑθνικοὺς	82
39. Ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ κτίσις τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας	84
40. Ὁ Ἡράκλειος καὶ ὁ ἀκάθιστος ὕμνος	86
41. Ὁ Μοναχικὸς βίος, οἱ ἀσκηταί, ὁ ἅγιος Ἀντώνιος	90
42. Οἱ Εἰκονομάχοι. Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας	94
43. Ὁ Φώτιος, αἱ ἀξιώσεις τῶν Παπῶν καὶ τὸ σχίσμα	98
44. Ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ρώσων	99
45. Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρυθμίσις εἰς τὴν Δύσιν. Ὁ Λούθηρος Ἐκκλησίαι Διαμαρτυρομένων	99

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

(1453 - 1950)

46. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπὶ Τουρκοκρατίας	104
1) Ὁ Οἰκουμένικος Πατριάρχης, τὰ προνόμια καὶ ἡ διοίκησις	106
47. Τὰ Μοναστήρια κατὰ τὴν δουλείαν φύλακες τῆς ἐθνικῆς παιδείας καὶ τῆς θρησκείας	108
48. Ἡ Διοικήσις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἐλευθέρου κράτους μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ	109
49. Αἱ ἐθνικοὶ ἀγῶνες τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ Τουρκοκρατίας	110
50. Αἱ ὑπηρεσίαι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς τελευταίους ἐθνικοὺς ἀγῶνας	111
51. Τὰ ἄλλα Πατριαρχεῖα	112
Συμπέρασμα	112

0020561002

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
Δ/ΝΣΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἀριθμ. Πρωτ. 61330

Ἐν Ἀθήναις τῇ 3-7-52

Π ρ ό ς

Τοὺς κ. κ. Α. ΚΟΝΤΟΜΑΡΗΝ - ΗΛ. ΜΗΝΙΑΤΗΝ

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 65303/2-7-52 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργείου μετὰ σύμφωνον γνωμοδότησιν τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ καὶ Δικητικοῦ Συμβουλίου Ἐκπαιδύσεως ἐνεκρίθη τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ» βιβλίον σας ὡς βοηθητικὸν τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Ε' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου ἐπὶ μίαν τριετίαν ἀρχομένην ἀπὸ 1-9-52

Παρακαλοῦμεν ὅθεν ὅπως μεριμνήσητε διὰ τὴν ἔγκαιρον ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου τούτου συμφορoύμενοι πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸν κανισμὸν ἐκδόσεως βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Ἐ. Ὑ.

Ὁ Δ/ντῆς

Σ. ΜΟΥΣΤΡΗΣ